



MILJØVERNDEPARTEMENTET

Plan

Landsverneplan for miljøvernsektoren





Forside: Kjeholmen, Fitjar kommune
Denne side: Stangnes, Kragerø kommune



MILJØVERNDEPARTEMENTET

Plan

Landsverneplan for miljøvernsektoren



Innhold

Forord	7
Innledning	8
«Hytter og hus og ingen borge»	
Historiedel. Landsverneplan for miljøvernesektoren	12
Saksbehandlingsrutiner	29
Saksbehandlingsregler	33
Kompleks som inngår i landsverneplanen for Miljøverndepartementet	36



Forord

Bakgrunnen for prosjektet *Statens kulturhistoriske eiendommer* var et felles initiativ fra Miljøverndepartementet og daværende Arbeids- og administrasjonsdepartementet. Målet er å sikre et varig vern av viktige kulturhistoriske eiendommer som staten eier. Arbeidet med landsverneplaner er foranket i Kongelig resolusjon, vedtatt 1. september 2006, hvor regjeringen har bestemt at det skal utarbeides sektorvise landsverneplaner og forvaltningsplaner for alle kulturhistoriske eiendommer i statens eie.

Den offentlige miljøforvaltningen er en sammensatt sektor, som arbeider både med forvaltning, vern og forskning. Spesielt har Norge vært en pioner innen miljø- og klimaforskning i polare strøk. Sektorens historie går bare rundt hundre år tilbake i tid, men til gjengjeld har den ekspandert kraftig i løpet av de siste 50 årene, etter hvert som presset på jorda bare har økt.

Den historiske oversikten har vært en del av grunnlaget for å velge ut bygninger og kulturmiljø for vern gjennom landsverneplanen. Miljøverndepartementet håper at artikkelen vil være av interesse for alle innen sektoren og andre med interesse for hvordan vi tar vare på mangfoldet i naturen, kulturminnene og kulturlandskapet i et skiftende miljøperspektiv.

Oslo, 18. februar 2013

Einar Holtane
EKSPEDISJONSSJEF
Avdeling for kulturminneforvaltning
Miljøverndepartementet



Øvre Storwartz, Røros kommune

Innledning

Miljøverndepartementet startet arbeidet med å utarbeide en landsverneplan i 2005. Arbeidet var et ledd i prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer, som gikk fra 2003 til 2009. I prosjektet ble det bestemt at departementene skal utarbeide landsverneplaner for statlige eiendommer innenfor den enkelte sektor. Prosjektet var et samarbeid mellom Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Miljøverndepartementet. Det ble satt ned en styringsgruppe med representanter fra Statsbygg, Kulturdepartementet ved Statens senter for arkiv, bibliotek og museum (ABM-utvikling), Kunnskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet. Prosjektet ble avsluttet i 2009, og Riksantikvaren tok over ansvaret for å slutføre arbeidet.

Formålet med en landsverneplan er å verne et utvalg kulturminner og kulturmiljø som dokumenterer sektorens historie. I motsetning til i andre sektorer som for eksempel helsesektoren og forsvarssektoren, dokumenterer imidlertid Miljøverndepartementets eiendommer i liten grad sektorens egen historie og utvikling. Eiendomsmassen representerer i liten grad formålsbygg for forvaltningen, men er snarere en variert sammensatt gruppe bygninger på eiendommer staten av ulike årsaker har overtatt forvaltningsansvaret for. Dette er det nærmere redegjort for i den historiske gjennomgangen.

Det har vist seg lite hensiktsmessig å knytte sektorens historie til dens bygningshistorie. Ingen deler av sektoren har ført en politikk som forutsetter kjøp av bygninger. Men en gjennomgang av etatenes tilholdssteder og administrasjonslokaler kan til en viss grad reflektere skiftende politiske prioriteringer og i noen grad også utenrikspolitiske vurderinger. Men mest av alt viser utviklingen at offentlig sektor har blitt større og mer plasskrevende.

Landsverneplanen skal likevel gi sektoren en fullgod oversikt over kulturvern hensyn knyttet til egne eiendommer, over hvilke eiendommer som er omfattet av planen, og over hvordan man i framtida skal ta hensyn til eiendommenes verneverdier. Dette gir større forutsigbarhet i forvaltningen av eiendommene og vil samtidig utgjøre en viktig premiss for den kommunale og fylkeskommunale planleggingen.

Organisering

Miljøverndepartementet har det overordnede ansvaret for at å utarbeide en landsverneplan for de kulturhistoriske eiendommene innen miljøvernsektoren og for at retningslinjene for å forvalte disse eiendommene blir fulgt opp. I startfasen fra 2005 ble de underliggende etatene, Direktoratet for naturforvaltning og Riksantikvaren, bedt om å registrere egne eiendommer og gi innspill til sektorens historikk.

Departementet ansatte i 2007 Siri Schrøder Vesterkjær for å sammenfatte en historisk gjennomgang knyttet til miljøvernsektorens virksomhet. Utover det har man brukt egne ansatte i kombinasjon med at Forsvarsbygg har vært engasjert for å gjennomføre arbeidet med planen.

Prosjektansvarlige i Miljøverndepartementet har vært avdelingsdirektørene Einar Holtane, Janne Wilberg og Elisabeth Platou.

Orientering om vernekategorier og utvalgsriterier

I henhold til kongelig resolusjon om forvaltning av statens kulturhistoriske eiendommer inneholder verneplanen to vernekategorier. Valg av vernekategori får først og fremst konsekvenser for den videre forvaltningen av kulturminnene.

Verneklasse 1 omfatter bygninger, anlegg og uteområder som er foreslått fredet etter kulturminneloven paragraf 22a. Fredningen blir vedtatt samlet som én forskrift felles for alle objektene i landsverneplanen.

Verneklasse 2 omfatter bygninger, anlegg og uteområder som blir vernet i kraft av landsverneplanen. Objektene i verneklasse 2 skal, i henhold til den kongelige resolusjonen, være underlagt et selvpålagt, statlig, internt vern, men det er også anbefalte å sikre dem gjennom regulering til hensynssone etter plan- og bygningsloven.

Differensieringen mellom de to vernekategoriene i verneplanen er først og fremst gjort ut fra en vurdering av kulturminnets kulturhistoriske verdi. Bygninger i verneklasse 1 har nasjonal betydning som enkeltobjekt, eller som et vesentlig element i den samlede dokumentasjonen av miljøvernforvaltningens historie. Bygninger i verneklasse 2 kan ha lokal eller regional betydning, eller de kan være et vesentlig element som en del av et samlet miljø der de øvrige bygningene er fredet.

Utvalgsriterier

Kulturminneloven gir mulighet til å frede bygninger eller anlegg av arkitektonisk eller kulturhistorisk verdi. Loven definerer kulturminner som «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø».

Men alle spor er ikke like viktige eller verdifulle, og det er nødvendig å velge ut dem som skal sikres et framtidig vern. Riksantikvaren har utarbeidet en metode og et sett med kriterier for å vurdere et kulturminnes verneverdi. Disse kriteriene er blant annet omtalt i Riksantikvarens publikasjon «Alle tiders kulturminner» og i «Statens kulturhistoriske eiendommer – Politikk for eierskap og forvaltning» (Arbeids- og administrasjonsdepartementet 2002).

På grunn av sektorens spesielle historie, avspeiler verneutvalget i denne landsverneplanen, i større grad enn for andre landsverneplaner, et variert utvalg bygninger og anlegg knyttet til mange ulike funksjoner og virksomheter. Vurderingen av kulturminneverdiene er derfor ikke utelukkende gjort ut fra et sektorhistorisk perspektiv, men like mye ut fra generelle vernekriterier og vurderinger av tilsvarende bygninger og anlegg utenfor statlig eie.

Verneverdier og vernekriterier

Dokumentasjonsverdier – kunnskaps- og kildeverdi:

bygningshistorisk, teknisk eller håndverkshistorisk verdi, arkitekturhistorisk, samfunnshistorisk, sosialhistorisk eller personalhistorisk verdi

Dette er verdier som i en viss grad er målbare og objektive.

Opplevelsesverdier

arkitektonisk, kunstnerisk eller estetisk verdi, brukspreget eller alderspreget verdi (patina), miljøskapende, identitetsskapende eller kontinuitetsskapende verdi, nysgjerrighets- og forbløffelsesskapende verdi og symbolverdi

Dette er verdier av mer subjektiv karakter.

De enkelte verdiene fremmes dessuten av forsterkende og overgripende forutsetninger.

Ekthet eller grad av opprinnelighet (autensitet), kvalitet eller vedlikeholdstilstand, pedagogisk potensial, representativitet eller sjeldenhet, bruksverdi eller anvendbarhet, funksjonsdyktighet

Verneutvalget

Verneutvalget i Miljøverndepartementets landsverneplan gjenspeiler i mindre grad enn for andre sektorplaner virksomhetens historie og utvikling. Av sektorens egne formålsbygg er det bare bygget til Statens Kartverk på Hønefoss som



Buøya, Arendal kommune

er i bruk i dag. Samlingen av eiendommer i planen kan mer forstås som en følge av Riksantikvarens og Direktoratet for naturforvaltnings arbeidsområder. I hovedsak faller de i to kategorier:

Kategori 1

Bygninger som ligger på eiendommer som Direktoratet for naturforvaltning har kjøpt til friluftsmål eller for å beskytte viktige naturområder. Direktoratet har kjøpt mange slike eiendommer over hele landet. I de fleste tilfeller ble all bygningsmassen fjernet for å rendyrke eiendommene til friluftsmål. Den bygningsmassen Miljøverndepartementet nå sitter igjen med, har av forskjellige grunner likevel ikke blitt fjernet. Et fellestrekk ved bygningene er at de færreste har vært gjenstand for omfattende vedlikehold eller hatt behov for store ombygginger eller endringer. Flere av bygningene ligger på eiendommer i pressområder hvor sikring av allmennhetens interesser og tilgang til friluftsliv i strandsonen var noe av årsaken til at de ble kjøpt. Siden de i stor grad er slik de opprinnelig var, har disse eiendommene ofte både stor kulturhistorisk interesse og stor verdi som kulturminner. Sildevika og Stangnes i Telemark er gode eksempler på dette. Det finnes antagelig ingen andre intakte fiskebruk bevart i ytre Oslofjord.

Kategori 2

Direktoratet for naturforvaltning har også overtatt flere eiendommer fra Forsvaret for å forvalte dem til friluftsmål. Noen av disse eiendommene har vært vurdert i Forsvarets landsverneplan (1995-2000). Eksempel på dette er flere kystmeldehytter

som på 1990-tallet ble solgt med en klausul om at verneverdiene skulle tas vare på, men uten at dette ble fulgt opp med fredning. I forbindelse med Miljøverndepartementets landsverneplan, er det vurdert at to av hyttene har nasjonal verdi, men det blir også lagt vekt på at den regionale verdien er meget høy. Kystmeldehytta Årosveten bygger utvilsomt på en tradisjon som er eldre enn behovet for varsling på grunn av trusselen fra Sverige rundt 1905. Den historiske dybden på disse stedene er stor.

En annen kategori er statlige og private eiendommer som over tid har tilfalt Riksantikvaren. Her er det liten eller ingen sammenheng mellom de ulike eiendommene annet enn at de alle har en høy verneverdi. Denne gruppen omfatter anlegg innenfor et stort spenn, fra bygninger som tilfalt staten etter Røros kobberverks konkurs til det relativt nye vernebygget over domkirkeruinene på Hamar.

Grunnen til at departementet har forvaltningsansvaret for disse helt unike bygningstypene, skyldes ikke et bevisst behov for å ta vare på dem, men er ofte mer sammensatt og kan være litt tilfeldig. Mange av dem har mer eller mindre tilfeldig stått på eiendommer som departementet har bidratt til å kjøpe av helt andre grunner enn for å sikre dem til allmennferdsel og friluftsmål. Resultatet er at bygningstyper som ellers ville vært revet eller bygd om, er bevart og nå kan tas vare på som viktige historiske kilder.



Vandringshavn, Egersund kommune

Oppfølging av planen

Forvaltningsrutiner

Kongelig resolusjon om forvaltning av statens kulturhistoriske eiendommer forutsetter at eiendommene blir forvaltet slik at de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene blir tatt vare på og blir synlige. Ansvaret for å følge opp dette ligger hos det enkelte departementet.

Hovedprinsippet for å forvalte verneverdige og fredete bygninger er å bevare så mye som mulig av opprinnelige eller eldre deler. Bygningene skal vedlikeholdes og settes i stand ved hjelp av materialer og metoder som er tilpasset bygningens egenart og dens kulturhistoriske verdi. For fredete bygninger er det ikke lov med tiltak som går utover vanlig vedlikehold, uten at det er gitt dispensasjon til dette etter kulturminneloven.

Oppfølging av den kongelige resolusjonen og ansvaret og rutiner for forvaltningen av kulturhistoriske eiendommer vil inngå i styringsdialogen mellom departementet og underliggende etater. Arbeidet med å følge opp eiendommer som Statsbygg forvalter, og som er omfattet av denne verneplanen, følger ansvarsforholdene og rutinene som er etablert mellom Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Statsbygg.

Forvaltningsplaner

I henhold til kongelig resolusjon skal det utarbeides en forvaltningsplan for hver enkelt av de kulturhistoriske eiendommene. Det kan eventuelt

lages en forvaltningsplan for grupper av bygninger som inngår i en naturlig helhet.

Forvaltningsplanen skal omtale prosedyrene og rutinene som gjelder for drift og vedlikehold av den aktuelle bygningen, eventuelt uteområdet. Planen skal også omtale forhold man må ta hensyn til når man skal gjennomføre tiltak i sammenheng med rehabilitering og endring. Den skal inneholde en detaljert registrering og dokumentasjon av hver enkelt bygning og en omtale av når kulturminneforvaltningen skal kontaktes. Forvaltningsplanen skal utarbeides på grunnlag av de kulturminnefaglige føringene som landsverneplanen gir for den enkelte eiendommen. I rettleidingen til kongelig resolusjon finner man en sjekkliste som redegjør nærmere for hvilke elementer som må være med i en forvaltningsplan.

Ansvarsfordeling og saksbehandling

Riksantikvaren er statens faglige rådgiver i forvaltningen av kulturhistoriske eiendommer og har, sammen med Miljøverndepartementet som øverste eier, det overordnede ansvaret for å følge opp landsverneplanen. For fredete bygninger (verneklasse 1) i statlig eie er Riksantikvaren forvaltningsmyndighet etter kulturminneloven. For andre verneverdige eiendommer (verneklasse 2) er det den enkelte statlige forvalteren som er ansvarlig i henhold til rutinene som fastsettes innenfor sektoren. Dessuten gjelder plan- og bygningsloven og bestemmelsene som blir fastsatt i tilknytning til reguleringen av den enkelte eiendommen. Se mer om dette i kapittelet om saksbehandlingsrutiner.



Domkirkeruinene, Hamar kommune



«Hytter og hus og ingen borge»

Historiedel | Landsverneplan for miljøvernsektoren

Siri Schrøder Vesterkjær

Norge, Norge!

Norge, Norge,
blånende op av det grågrønne hav,
øer omkring som fugle-unger,
fjorde i tunger
innover did, som det stilner av.

Elve, dale
følges fra fjællene, skog-ås og li
langelig efter. Straks som det letter,
sjøer og sletter,
helgedags-freden med tempel i.

Norge, Norge,
hytter og hus og ingen borge,
blidt eller hårdt,
du er vort, du er vort,
du er fræmtidens land.

Norge, Norge,
skibakke-løbets skinnende land,
sjø-ulkens havn og fiske-leje,
fløterens veje,
gjæterens fjæll-ljom og jøkel-brand.

Agre, enge,
runer i skog-landet, spredte skår,
byer som blomster, elvene skyder
du, hvor det bryder
hvidt ifra havet, der sværmen går!

Norge, Norge,
hytter og hus og ingen borge,
blidt eller hårdt,
du er vort, du er vort,
du er fræmtidens land.

Forfatterens forord

Det er først og fremst sporene i naturen som forteller miljøvernsektorens historie. En historisk oversikt over sektorens utvikling handler derfor om hvordan menneskene har tilpasset, brukt og forbrukt naturen, endringene det har ført til på godt og vondt og behovet for å bremse og styre. Mennesket er enormt tilpasningsdyktig, og i tidsspennet fra naturalhushold via industrisamfunn til den postmoderne ikt-verdenen vi lever i i dag, er både menneskenes og naturens tåleevne utfordret mange ganger.

På miljøvernsektorens eiendommer finnes utallige typer spor etter menneskelig virksomhet, alt fra arkeologiske kulturminner til rester fra ulike næringer og anleggsvirksomhet. Arkeologiske kulturminner er automatisk fredet og er derfor ikke tatt med i denne sammenhengen. Nyere spor i form av rester etter ulik anleggsvirksomhet er derimot vernevurdert.

De aller fleste byggene eller anleggene har havnet i sektorens eie fordi de sto på områder som ble kjøpt for å beskytte landskapet eller elementer i landskapet, eller for å sikre allmennheten tilgang, blant annet til kystsonen. Det ligger med andre ord ingen helhetlig strategi bak anskaffelsen av Miljøverndepartementets eiendomsportefølje.

Miljøverndepartementet har helt fra det ble opprettet i 1972, holdt til i Myntgata 2 ved Akershus festning, i lokaler som Forsvaret eier. Sommeren

2013 flytter departementet inn i DNBs lokaler i Kongens gate fram til nytt regjeringskvartal står ferdig. Bygningene som departementet disponerer i Myntgata, inngår i landsverneplanen for Forsvaret og er nøye beskrevet i *Verneplan for Akershus festning*. De er derfor ikke omtalt her.¹

Jeg vil rette en takk til Ingrid Djupedal hos Riksantikvaren og Nils-Yngve Berg i Direktoratet for naturforvaltning for verdifulle bidrag til teksten. Likeledes takker jeg for tilgangen til god litteratur og nyttige kommentarer fra Norsk polarinstitutt, Klima- og forurensingsdirektoratet og Statens kartverk. Jeg har hatt en referansegruppe å diskutere med underveis i skriveprosessen. Takk til Marit Vestvik, Statens kulturhistoriske eiendommers sekretariat, Marte Oftedal, Forsvarsbygg, Francine Lampe og Riksantikvaren. I Miljøverndepartementet har jeg hatt et inspirerende miljø å arbeide i. Takk til alle i avdeling for kulturminneforvaltning, og en spesiell takk til Benedicte Boye og Einar Holtane som har lagt forholdene godt til rette. En takk også til Janne Wilberg for gode innspill i slutfasen av skrivearbeidet.

Oslo, mars 2008

Siri Schrøder Vesterkjær

Innledning

En oversikt over miljøvernsektorens historie kan vanskelig skrives med utgangspunkt i bygningene sektoren eier i dag. Utviklingen innen miljøvernsektoren kommer ikke til uttrykk i spesielle bygningstyper eller arkitektur. Eiendomsmassen viser mest av alt et gradvis voksende behov for større administrasjonslokaler. Noen spesialfunksjoner for ulike type forskning har det vært interessant å følge, og de fysiske omgivelsene for forskningsvirksomheten varierer fra Kartverkets store bygg på vibrasjonsfri grunn ved Hønefoss til Polarinstituttets enkle forskningsstasjoner bardunert fast i Antarktis. Alle administrasjonslokalene er omtalt i denne historiske oversikten, men beskrivelsene er forskjellige ut fra hva vi vet om bygningene eller om det er spesielle forhold og detaljer knyttet til sektorens virksomhet.

Historikken er strukturert tematisk etter de ulike etatene. Hvert kapittel beskriver bakgrunnen for og utviklingen av de enkelte etatene som i dag er samlet under Miljøverndepartementet, og gir en kort og samlet oversikt. For dem som måtte savne en grundigere framstilling, vises det til litteraturlisten bakerst.

Offentlig miljøvernforvaltnings historie er relativt kort. Feltet omfatter den nasjonale styringen av saker knyttet til naturvern, friluftsliv, jordvern, forurensing og kulturminner, og ble flyttet fra andre departement til Miljøverndepartementet da dette ble opprettet 8. mai 1972. Det lå store politiske ambisjoner bak da Norge, som det første landet i verden, fikk et eget departement for miljøvern. Målet med det nye departementet var en best mulig balanse mellom å utnytte ressursene til økonomisk vekst og å verne om dem til det beste for folks trivsel og helse. En nasjonal politikk ble lagt til grunn på alle miljøområdene, med ulik grad av nasjonal styring. Utviklingen viser at man i dag legger mer vekt på *samarbeid* mellom offentlige instanser, frivillige organisasjoner og enkeltpersoner enn man gjorde tidligere.

Utviklingen av lovverket kan belyse noe av utviklingen innen miljøforvaltningen, helt tilbake til Magnus Lagabøtes landslov fra 1273, som regulerte fri ferdsel i utmark og alles rett til å høste av naturen. Denne allemannsretten er helt spesiell for Norden og

er i nyere tid bekreftet gjennom *lov om friluftslivet* av 1957 (friluftsloven). Loven har igjen blitt aktuell de senere årene i forbindelse med en økende nedbygging av strandsonen og rettssaker i kjølvannet av dette. De første spede offentlige reguleringene av jakt og fiske i nyere tid kom på 1800-tallet, gjennom stor beskatning av vilt og laks.

Lov om naturfredning av 1910 omfattet både enkeltobjekter og områder. Denne loven ble fornyet i *lov om naturvern* av 1954, avløst av ny lov i 1970 (naturvernloven), som igjen ble avløst av *lov om forvaltning av naturens mangfold* (naturmangfoldloven) i 2009. Loven blir i dag brukt aktivt, blant annet ved at det er opprettet 41 nasjonalparker: 34 på fastlandet og sju på Svalbard. Den første var Rondane nasjonalpark, opprettet i 1962.

Kulturminnevernet har sin begynnelse på 1800-tallet. Etter at Norge fikk egen grunnlov i 1814 og det ble viktig å bygge opp en selvstendig stat, oppsto en interesse for å finne fram til det historiske og kulturelle bakteppet for nasjonalstaten Norge. Bevisstheten rundt våre kulturminner ble tidlig vekket gjennom at *Foreningen til Norske Fortidsminnesmærkers Bevaring* (Fortidsminneforeningen) ble opprettet i 1844. Foreningens frivillige arbeid over år ble styrende for alt senere arbeid på feltet, inkludert kulturminneforvaltningen i offentlig sektor. Den første lovreguleringen av kulturminnevernet kom med *lov om fortidslevninger* av 1905. Forvaltningen av kulturminnene ble delt i de to fagområdene arkeologi og bygningsvern, knyttet til henholdsvis førreformatoriske og etterreformatoriske kulturminner. Alle kulturminner som er fra før 1537, ble automatisk fredet. Ved et tillegg til kulturminneloven i 1978, fikk også samiske kulturminner som er over hundre år gamle, det samme lovfestede vernet.

De viktigste lovene som i dag regulerer kulturminnene og kulturmiljøene er *lov om kulturminner* (kulturminneloven) fra 1978 og *plan- og bygningsloven* fra 1985, revidert i 2008.

Kulturminneforvaltningen har i dag en desentralisert organisering på lokalt og regionalt nivå. Fylkeskommunen ble etablert i 1990 som regional

kulturminneinstans og har utviklet gode fagmiljø. Sametinget forvalter de samiske kulturminnene. På regionalt nivå har også de arkeologiske landsdelsmuseene og sjøfartsmuseene ansvar og oppgaver på kulturminnefeltet,² med myndighet etter kulturminneloven innenfor definerte geografiske virkeområder. Kommunene har et godt redskap til å ta vare på den fysiske kulturarven gjennom plan- og bygningsloven.

Det har hele tiden vært bevisst politikk å ha et aktivt ytre apparat på regionalt plan, også innenfor feltene naturvern, friluftsliv, jordvern og forurensing. Men der kulturminneforvaltningen er fylkeskommunens ansvar, er det fylkesmannen som har ansvaret for forvaltningsoppgavene innen landbruk og miljø. Arbeidet blir i stigende grad styrt av internasjonale konvensjoner og annet samarbeid over landegrensene.

Offentlig miljøvernforvaltning er grovt sett todelt. På den ene siden er det et mål å opprettholde det biologiske og kulturelle mangfoldet, i skjæringspunktet mellom balansert bruk og vern. På den andre siden er det et mål å generere kunnskap om konsekvensene av forurensende virksomhet, økt utbygging og et levesett som ødelegger jorda. Begge deler krever innsats, både nasjonalt og internasjonalt.

Flere underliggende fagetater er i dag samlet i miljøvernforvaltningen – Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning, Norsk polarinstitutt, Klima- og forurensingsdirektoratet og Statens kartverk.³

Miljøvernsektorens eiendommer dreier seg i hovedsak om bygninger Riksantikvaren har kjøpt for å redde dem fra å bli revet eller flyttet, og ulike bygg som står på eiendommer Direktoratet for naturforvaltning har kjøpt for å sikre allmennheten adgang til friluftsområder. Totalt dreier det seg om bare rundt 300 enkeltobjekter.

Riksantikvaren

Riksantikvaren ble opprettet som et eget embete under Kirkedepartementet i 1912. Riksantikvarens arbeid ble sett på som viktig og ble fulgt opp gjennom to nye lover: *lov om fortidslevninger* fra 1905 og *byggningsfredningsloven* fra 1920.

Lov om fortidslevninger ble vedtatt allerede i 1905, sju år før Riksantikvaren ble opprettet. Loven var en direkte oppfølger av «Lov om forbud mod at utføre fortidslevninger av landet» fra 1904. Den skulle sikre at viktige arkeologiske funn ikke ble solgt ut av landet. De nasjonale strømmingene og funnene av Oseberg- og Gokstadskipet gjorde det nødvendig med et lovverk som sikret staten kontroll med utførsel av kulturskattene.

Bygningsfredningsloven gjorde det mulig å sikre varig vern av bygninger og anlegg som er eldre enn 100 år. De første årene etter at loven trådte i kraft, ble dette nye juridiske virkemidlet iherdig brukt. På 1920-tallet ble det fredet i underkant av 600 anlegg (lokaliteter). Dette er et betydelig antall, og 1920-tallsfredningene utgjør fortsatt mellom 40 og 45 prosent av alle anleggene som i dag er fredet. De første tiårene var fredningslisten dominert av middelalderruiner, stavkirker, storgårder, handelssteder og liknende. Geografisk lå tyngdepunktet på det sentrale og indre Østlandet, i Hordaland og Trøndelag.

Riksantikvarens arbeidsoppgaver endret seg etter hvert, og vernearbeidet ble utvidet til også å omfatte andre sider av landets sosiale, økonomiske og kulturelle liv, for eksempel samiske kulturminner, fiskerbondens gård, husmannsplasser, industriarbeiderhjem, tekniske og industrielle kulturminner og en rekke andre kulturminner som avspeiler mangfoldet i kulturhistorien.

I 1951 ble lov om fortidslevninger erstattet med *lov om fornminner*. Den viktigste endringen var at også omgivelsene rundt et arkeologisk funn kunne beskyttes.

1960- og 70-tallet var en ekspansjonstid for kulturminneforvaltningen. Utover på 1960-tallet kom de første fylkeskonservatorene, som langt på vei kom til å virke som en forlengelse av Riksantikvaren. Fra midten av 1960-årene ble *byggningsloven* gjort gjeldende for alle landets kommuner.⁴ I praksis innebar dette at kommunene fikk hovedansvaret for å ta vare på kulturminnene på lokalt nivå.

Riksantikvaren fikk på 1970-tallet egne utgravningskontor i middelalderbyene. Det første

ble opprettet Trondheim rundt 1970. Senere kom det også kontor i Tønsberg, Skien, Oslo og endelig i Bergen i 1979. Med unntak av kontoret i Skien, som bare eksisterte noen få år, gikk disse kontorene over til å bli distriktskontor med ansvaret for middelalderarkeologi.

På 1970-tallet ble det lagt større vekt på hensynet til kulturminnene i den helhetlige miljø- og ressursplanleggingen, og da Miljøverndepartementet ble opprettet i 1972, ble Riksantikvaren flyttet fra Kirkedepartementet til Miljøverndepartementet. Dette har direkte sammenheng med at Miljøverndepartementet har ansvar for arealdelen av plan- og bygningsloven og er øverste planmyndighet. I en tid med press på byene, preget av store utbygginger og omdisponeringer av arealer, ble koblingen mellom kulturminneforvaltning og arealplanlegging nøkkelen til en bredere og mer helhetlig forvaltning av kulturarven.

I 1975 ble det for første gang arrangert et kulturvernår, og med det økte også interessen for og betydningen av kulturminnevernet over hele landet.

I 1979 trådte *lov om kulturminner* (kulturminneloven) i kraft. Den erstattet fornminneloven av 1951 og bygningsfredningsloven av 1920. Kulturminneloven skulle være en samlende lov for å beskytte alle typer kulturminner. Loven speiler en helhetlig tilnærming til kulturminneforvaltningen.

1988 ble et tidsskille for Riksantikvaren da det ble et direktorat under Miljøverndepartementet. Riksantikvaren hadde tidligere en friere stilling, men fikk nå det overordnede, faglige ansvaret for hele den offentlige kulturminneforvaltningen, noe som innebar en sterkere politisk styring. Riksantikvaren har altså både forvaltende, koordinerende og iverksettende funksjoner og er i tillegg faglig rådgiver og saksforbereder for Miljøverndepartementet.

I sammenheng med dette fikk også fylkeskommunene delegert myndighet i 1990. I 2004 ble det videre satt i gang et forsøk med å delegere myndighet til kommunene Bergen, Stavanger og Kristiansand i et treårig prosjekt.

Riksantikvaren har aldri eid eiendommer spesielt for etatens egen virksomhet. Institusjonen har siden starten holdt til i leide lokaler eller i lokaler som andre statsetater eier. De første årene var Riksantikvaren samlokalisert med Fortidsminneforeningen. På 1930-tallet flyttet embetet inn i den gamle regjeringsbygningen i Akersgaten 40 (der dagens finansdepartement holder hus). I 1946 ble det flytting til Kirkegaten 14–18 fordi regjeringen trengte plassen selv. Etter få år flyttet etaten videre til Prinsens gate. I 1973 flyttet Riksantikvaren inn i bygning 18 på Akershus festning, et ombygget gammelt artillerimagasin som Forsvaret eier. Det ble etter hvert for lite, og tilleggsareal, både på festningen og utenfor, ble leid inn.

I 1991 flyttet så Riksantikvaren i samlet flokk inn i Dronningens gate 13 hvor institusjonen fortsatt holder til. Dette var opprinnelig et gammelt lager som ble bygget om for Riksantikvaren. Før den omfattende ombyggingen ble utført, ble det nøye diskutert hvordan den kunne skje mest mulig på bygningens premisser. Dagens kontorlokaler speiler derfor Riksantikvarens tilnærming til bruk og vern. Nylig er virksomheten konsolidert i kvartalets bakbygninger, mens gamle «Hotel du Nord» mot Dronningens gate, huser annen virksomhet.

Det har ikke vært nødvendig for Riksantikvaren å erverve egne eiendommer. Det har heller ikke vært ønsket politikk at staten ved Riksantikvaren skal kjøpe eller overta eiendommer. Til tross for dette har Riksantikvaren kjøpt og overtatt en del eiendommer, ofte for å ta vare på en bygning, et anlegg eller et arkeologisk funn for ettertiden. Det er stor variasjon i eiendomsmassen. Strategien er imidlertid ikke å eie disse eiendommene permanent, men å overføre dem til offentlige eller private eiendomsforvaltere med kompetanse og interesse for eiendommene. De få eiendommene Riksantikvaren besitter, må derfor sies å gi et tilfeldig bilde av arbeidsfeltet Riksantikvaren er satt til å forvalte.

Ut fra vurderinger om det enkelte byggets egenverdi, har Riksantikvaren de senere årene kjøpt, eller fått overdratt fra Miljøverndepartementet, noen få eiendommer fordi det har vært den eneste måten å redde dem fra å bli flyttet eller revet.

Direktoratet for naturforvaltning

Direktoratet for naturforvaltning har det faglige ansvaret for å forvalte norsk natur: bevare det biologiske mangfoldet og ta vare på ulike naturtyper, samtidig som folk fortsatt skal kunne drive jakt og fiske, friluftsliv og kunne bruke naturressursene.⁵

Statens friluftsråd ble oppnevnt i 1958, samtidig som *friluftsløven* av 1957 trådte i kraft. En sentral oppgave for friluftsrådet var å sikre friluftsområder. Arbeidet ble i stor grad rettet mot å sikre områder som var verdifulle for bading og friluftsliv ved sjøen, og som ellers kunne bli tatt i bruk til hyttetomter og andre formål. Etter friluftsløven skulle friluftsrådet gi innstilling om hvordan statlige midler til friluftsmål skulle brukes. Rådet deltok aktivt i arbeidet med å sikre områdene og ga konkrete råd. I 1962 fikk rådet egen sekretær, og i 1965 ble sekretariatet lagt til den nyopprettede «administrasjon for friluftsliv og naturvern» i Kommunaldepartementet. Da Miljøverndepartementet ble opprettet i 1972, ble ansvaret for Statens friluftsråd overført dit.

Direktoratet for naturforvaltning ble opprettet i 1985 med et friluftslivskontor tilknyttet den nye avdelingen for naturvern og friluftsliv. Etter omorganisering fikk direktoratet en egen friluftslivsavdeling i 1989. En rekke ansvarsområder innen friluftslivssektoren, blant annet sikring og forvaltning av friluftsområder, ble i den forbindelse delegert til direktoratet. Samtidig ble Statens friluftsråd og Statens naturvernråd slått sammen til Statens naturforvaltningsråd i 1990.

Prinsippet er at staten skal fullfinansiere arbeidet med å sikre friluftsområder som brukes av folk i en større region (regionale friluftsområder), mens staten bare dekker inntil halvparten av kostnadene for friluftsområder som i hovedsak brukes av lokalbefolkningen (lokale friluftsområder). Prinsippet er at «vertskommunene» ikke skal belastes med utgiftene til å sikre områder som i stor grad blir brukt av tilreisende fra andre kommuner.

Et eksempel på dette er skjærgårdsparkene som er etablert på Sørlandet. Hovedtanken bak arbeidet, som ble startet i 1972, er at staten gjennom en avtale om varig bruksrett (en servitutavtale)

sikrer allmennheten tilgang til friluftsområdene. Det spesielle med dette konseptet er at staten, gjennom et spleiselag med fylkeskommuner, kommuner og friluftsråd, også påtar seg ansvaret for drift og forvaltning. Når det gjelder de regionalt sikrede friluftsområdene som ikke inngår i en skjærgårdspark, har kommunene eller de interkommunale friluftsrådene som har tatt initiativ til å få sikret området, også ansvaret for det. Dette kommer til uttrykk gjennom en avtale med staten ved Direktoratet for naturforvaltning hvor kommunene og friluftsrådene påtar seg ansvaret for drift og tilsyn som et vilkår for at staten gir tilsagn om å dekke deler av kostnadene.

I overkant av 2 000 områder er nå sikret ved hjelp av statlige midler. Et sikret friluftsområde er enten en enkelteiendom (ett gårds- og bruksnummer) eller en del av en eiendom som er sikret gjennom en bruksavtale. I svært mange tilfelle består et friluftsområde av flere eiendommer eller eiendomsdeler, for eksempel en turveitrase som krysser forskjellige eiendommer.

Totalt har staten medvirket til å sikre hele eller deler av over 4 400 eiendommer i Norge, hvorav staten selv eier ca 20 prosent. Staten medvirker normalt ikke til å kjøpe områder der det står bygninger. Unntaket gjelder bygninger som enten skal rives eller som kan brukes i friluftssammenheng. I tillegg har Direktoratet for naturforvaltning overtatt en god del viktige regionale friluftsområder der det står bygninger som andre statlige sektorer har forvaltet.⁶ I 1989 overtok direktoratet Guldholmen fyr fra kystverket og har senere overtatt flere fyreiendommer. Flatøy fyr og Bjørnøy fyr (hovedhuset) ble i 2006 overført til staten ved Direktoratet for naturforvaltning. Flatøy har i dag vernestatus. På slutten av 1990-tallet overtok direktoratet ansvaret for flere kystmeldehytter og festningsanlegg fra Forsvaret. Dette var starten på et langt samarbeid som har resultert i at et betydelig antall friluftseiendommer, ofte med bygninger eller anlegg, er overført fra Forsvaret til direktoratet. Kulturminneinteressene er avklart med Kystverket og Forsvaret.

Direktoratets administrasjon ligger på Tunga i Trondheim, i to bygg, det ene eid av Entra Eiendom, oppført i 1984 og tegnet av arkitektfirma Grimstad

og Tønsager AS, Trondheim, og et nytt bygg fra 1997, tegnet av arkitekt Øystein Thommesen AS, Trondheim. De to byggene er knyttet sammen med et mellomparti, bygget i 1998 og tegnet av sistnevnte arkitektfirma. Statens naturoppsyn har arbeidsplasser delvis i det eldste bygget på Tungasletta 2 og delvis spredt over hele landet.

Det har ikke vært nødvendig for direktoratet å erverve bygninger. Likevel har altså i underkant av 250 mindre bygninger og anlegg fulgt med de ulike friluftsområdene som nå er offentlig tilgjengelige.

Eiendommene som Direktoratet for naturforvaltning har kjøpt, representerer en variert bygningsmasse som det er vanskelig å beskrive samlet. Nettopp derfor er den også betegnende for miljøvernsektorens intensjon, virksomhet og praksis: å ta vare på det naturgitte *mangfoldet*.

Direktoratet for naturforvaltning har definert god forvaltning som det å ta vare på den varierte naturen i Norge, ville planter og dyrs livsbetingelser, landskapets verdier og mulighetene til å bruke naturen til friluftsliv og naturopplevelser. Allemannsretten er dypt rotfestet hos oss, men endrete livsformer og økende privatisering gjør at det offentlige må sikre fri ferdsel, særlig i strandsonen langs stadig større deler av kysten. En stor del av friluftsområdene som er kjøpt opp, grenser til vann.

Bygningene som står på disse områdene, er forskjellige. De er alle spor etter generasjonene som har levd her før oss, og flere viktige kulturminner er representert, blant annet intakte fiskebruk i områder som i dag er dominert av fritidsboliger. Det er også eksempler på landingsplasser for båt nær gode fiskeplasser, mindre tilleggsslåttemarkar med sommerfjøs eller løer og andre minner knyttet til kystkulturen. En annen kategori som finnes på noen få av friluftsområdene, er kulturminner i forbindelse med fløtingsanlegg. Tømmerfløting var lenge en viktig virksomhet langs vannveiene i store deler av innlands-Norge, før transporten ble overført til jernbane og vei. Det er også registrert mange hustufter og bygningsruiner som bekrefter at bosettingen går enda lengre tilbake. Nyere oppsatte utedoer, kiosker, skur og garasjer sier noe om at områdene etter hvert har blitt rekreasjonsområder.

Blant eiendommene som er overtatt fra andre sektorer finner vi rester etter fyr, fyrlykter, fyrmesterboliger og mindre forsvarsanlegg som tyskerne bygget i løpet av den andre verdenskrigen. Det er også interessant å se på infrastrukturen knyttet til forsvarsanleggene, som for eksempel veier og stein- eller betongbrygger. I løpet av de fem krigsårene bygget og etablerte okkupasjonsmakten anlegg til militære formål langs hele kysten.⁷ Kulturminneinteressene som gjelder fyr og militæranlegg, er allerede avklart med Kystverket og Forsvaret.

Vi finner også andre typer kulturminner, som arkeologiske kulturminner. Men fordi landsverneplanene bare skal inneholde oversikt over bygninger og anlegg, er disse kulturminnene ikke omtalt her. Alle kategoriene har det til felles at de viser at friluftsområdene ikke er øde, ubrukte naturområder. Den store variasjonen av kulturminner som ligger på eiendommene, kan si oss noe om landskapets kulturelle historie og skiftende betydning, fra ren nytteverdi i tidligere tider til i dag hvor vi ønsker oss det som er urørt, men samtidig lett tilgjengelig.

Det viser seg altså at det opp gjennom tidene er satt opp mange forskjellige bygninger på eiendommene som er kjøpt opp for å sikre friluftsområder for allmennheten. Ofte er forvaltningen av de statlig eide bygningene overlatt til kommunene, som så leier dem ut til forskjellige aktiviteter. Direktoratet for naturforvaltnings hovedoppdrag har vært å forvalte natur og miljø. Derfor har ikke disse bygningene blitt satt i en større sammenheng før nå.

Norsk Polarinstitutt

På vegne av staten foretar Norsk polarinstitutt systematisk kartlegging, miljøovervåking og forvaltningsrettet forskning i polområdene. Norge fikk suvereniteten over Svalbard i 1925, og som følge av det, ble Polarinstituttet opprettet i 1928 under navnet Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser. Instituttet lå først under Industridepartementet, men ble flyttet over til Miljøverndepartementet i 1979.

Interessen for å kartlegge Svalbard startet for drøyt hundre år siden. Allerede i 1906 gikk den første ekspedisjonen til Svalbard. Tre år senere gikk staten

inn med støtte, og virksomheten fikk navnet *De Norske Statsunderstøttede Spitsbergen-Ekspedisjoner*. Dette regnes som opptakten til Norsk polarinstitutt. Spørsmålet om suverenitet over nordområdene og en økt interesse for Grønland og Antarktis på 1920 og '30-tallet, fikk direkte politiske følger: Norge er det eneste landet som både har områder i Arktis og suverenitetskrav i Antarktis. Etter den andre verdenskrigen ble driften omorganisert og styrket internasjonalt. I 1948 ble Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser omdøpt til Norsk polarinstitutt for å speile at også Antarktis var blitt en del av det geografiske virkeområdet.

På 1960-tallet var det et politisk ønske om en mer permanent tilstedeværelse på Svalbard. Øremerkede bevilgninger gjorde at *Norsk polarinstitutts forskningsstasjon* i Ny-Ålesund kom i drift i 1968, i en ombygget familiebolig fra Kings Bay kullkompani. I 1981 flyttet stasjonen inn i en renoveret gruvearbeiderforlegning, bygget på slutten av 1950-tallet.

Permanent forskning kom altså i gang på 1960-tallet, men først i 1999 kunne instituttet ta i bruk sin første forskningsstasjon, bygget til formålet. Da ble *Sverdrupstasjonen* i Ny-Ålesund innviet. Polarinstituttet leier stasjonen av Statsbygg. Arkitekt Torstein Ramberg AS, Oslo, tegnet bygget. I 1989 ble det opprettet en luftmålestasjon utenfor Ny-Ålesund, nær toppen av Zeppelifjellet. *Zeppelinstasjonen* ble utvidet og gjenåpnet i 2000 som et hypermoderne anlegg, spesielt innrettet mot å registrere globale endringer i klima, ozonlag og langtransporterte miljøgifter.⁸ Norsk polarinstitutt eier stasjonen og driver den i samarbeid med Norsk institutt for luftforskning og Stockholms universitet. Bygget ble tegnet av Bergersen Gromholt og Ottar arkitekter AS, Oslo.

Helårsflyplassen i Longyearbyen åpnet i 1975. Det førte til at både aktiviteten og byggevirkomheten økte, og andre forskningsmiljø begynte å interessere seg for forskning på Svalbard. Polarinstituttet etablerte seg i hangarbygget på flyplassen, med kontorer, feltoperasjonsrom og utstyrslager, og fikk egne hybelleiligheter i nærheten. I årene 1993–2005 leide instituttet lokaler i Næringsbygget. I dag har Norsk polarinstitutt gode kontorer i *Svalbard*

forskningspark, som i tillegg til å huse Polarinstituttet, også huser Svalbard museum, sysselmannen og Universitetssenteret på Svalbard. Statsbygg eier bygget, som ble tegnet av arkitektkontoret Jarmund/Vigsnæs AS, Oslo, og sto ferdig i 2005.

I Antarktis driver Polarinstituttet helårsstasjonen *Troll* og feltstasjonen *Tør* i Dronning Maud land, i tillegg til en liten stasjon på Bouvetøya. *Troll* ble opprettet i 1990, først som en sommerstasjon. Men i januar 2005 ble den innviet som den første norske stasjonen for helårsforskning i Antarktis. Fra stasjonen drives meteorologisk forskning, overvåking av drivhusgasser og fuglekolonier, ozonmålinger, nedlasting av satellittdata samt klimaforskning. *Troll* ligger 1295 meter over havet og 235 km fra iskanten. En flystripe i blåisen er derfor nyttig, både for *Troll* og for andre forskningsstasjoner i området. *Troll* er dimensjonert for 25 personer om sommeren og åtte om vinteren. Statsbygg eier stasjonen. *Tør* ble bygget i Svarthamaren verneområde i 1993, som en base for å forske på de store fuglekoloniene der, først og fremst Antarktis-petrell. Den har plass til fire forskere og blir bare brukt i sommersesongen (desember-februar).

Observatoriegate 1 i Oslo ble Norsk polarinstitutts adresse fra 1934 til 1964. Det gamle astronomiske observatoriet var universitetets første bygning, oppført i 1831–33 i empirestil, etter tegninger av den kjente arkitekten Chr. H. Grosch. Under krigen ble bygningen skadet, og biblioteket og arkivet ble spredt, både i og utenfor Oslo. På slutten av 1950-tallet hadde Polarinstituttet ca. 20 fast ansatte, og plassmangelen var prekær. Som en nødløsning flyttet noen geologer til Geologisk museum på Tøyen, en glasiolog til Geologisk institutt på Blindern, og instituttets geologiske samlinger ble delvis lagret, delvis utstilt i Paleontologisk museum på Tøyen. I 1964 flyttet Polarinstituttet inn i Norges vassdrags- og elektrisitetssvesens (NVE) nybygg i Middelthuns gate 29 på Majorstua.⁹ Arkitekter for bygget var F. Lykke-Enger og K. Enger, Oslo.

I 1971 hadde NVE behov for lokalene selv, og Polarinstituttet flyttet til Fjellanger-Widerøes nye bygg nær Fornebu flyplass. Ved årsskiftet 1991–92 flyttet forskningsdelen til SAS-bygget ved innkjørselen til Fornebu. Da hadde

logistikkavdelingen og instituttets materiallager allerede i 1985 flyttet til Fossum i Bærum. Sommeren 1993 flyttet resten av staben tilbake til NVEs kontorbygning i Middelthuns gate 29. I flere år pågikk en debatt om å flytte Norsk polarinstitutt nordover, og bare en uke etter flyttingen tilbake til Majorstua, fattet Stortinget det endelige vedtaket om at nytt hovedkontor skulle etableres i Tromsø. Flyttingen skulle skje gradvis over flere år, og høsten 1998 stengte dørene helt for Norsk polarinstitutt i Oslo.

Polarinstituttet har altså gjennom det meste av sin historie hatt hovedkontor i Oslo, men allerede fra starten ønsket mange et tilholdssted nærmere Arktis. Etter den andre verdenskrigen ble Tromsø på nytt lansert, med den begrunnelsen at det allerede var et etablert miljø der gjennom Tromsø museum og Aurora-observatoriet. Saken kom helt opp til Stortinget. Da Tromsø ble universitetsby på 1970-tallet, blusset flyttedebatten opp igjen, og Tromsø-alternativet vant til slutt fram.¹⁰ Flere ganger i instituttets historie har det blitt framhevet at det var viktig for administrasjonen å ha presentable lokaler som var store nok til å vise virksomheten, i form av utstillinger eller plansjer, for å synliggjøre polarforskningens status, ikke minst overfor internasjonale miljø. Det lyktes først etter at instituttet flyttet fra Oslo.

Flytteprosessen til Tromsø startet i 1994 med leide kontorer flere steder i byen, blant annet i Storgata 25 og Sjøgata 1. I oktober 1998 flyttet instituttet inn i det nye Polarmiljøsenteret. Det er tegnet av JAF Arkitektkontor AS, Gjøvik, og inkluderer informasjons- og opplevelsessenteret Polaria, som ligger vegg i vegg. Statsbygg eier bygget. Polarmiljøsenteret er en forkortelse for «Senter for miljø og samarbeid i polarområdene og Barentsregionen». I Polarmiljøsenteret disponerer instituttet to etasjer med kontorer, i tillegg til bibliotek, bildearkiv og lager for utstyr til bruk i feltarbeid og på ekspedisjoner til Arktis og Antarktis.

I dag arbeider vel 140 personer fra 20 nasjoner i Tromsø og i Longyearbyen og Ny-Ålesund på Svalbard. Norsk polarinstitutt har også sitt eget forskningsskip, M/S «Lance».¹¹

Det har ikke vært nødvendig for Polarinstituttets å kjøpe bygninger. Likevel har komplisert forskning, som forutsetter observasjoner over lange tidsperioder, ført til at instituttet eier noe bygningsmasse på Bjørnøya og Svalbard, i tillegg til de nyere forskningsstasjonene i Antarktis som allerede er beskrevet. I Revdalen på Bjørnøya står to Moelven letthytter og et tidligere aggregathus, ombygget til å sove i. På Svalbard eier Polarinstituttet fem små hytter, alle med to til tre køyer, satt opp henholdsvis i 1946, 1954, 1969, 1974 og 1976.

Klima- og forurensingsdirektoratet

En viktig del av oppbyggingen av miljøvernforvaltningen var at Statens forurensingstilsyn ble opprettet i 1974 ved at man slo sammen vann- og avløpskontoret i Norges vassdrags- og elektrisitetstilsyn (NVE), Røykskaderådet og Hovedstasjonen for oljevern AS. Fra en forsiktig start, er Klima- og forurensingsdirektoratet (Klif) i dag et direktorat med rundt 350 ansatte.

Bakgrunnen for at Statens forurensingstilsyn ble opprettet, var at industrialiseringen etter den andre verdenskrigen førte til forurensende utslipp til både luft og vann. Langt ut i 1950-årene ble problemene akseptert som en «naturlig» del av velstandsutviklingen, en del av «framskrittet». Mange bransjer vokste fram på denne tida: treforedlingsindustrien, den galvanotekniske industrien, ferromanganindustrien, aluminiumsindustrien, gruvevirksomheten, fiskeolje- og fiskemelindustrien og deler av næringsmiddelindustrien. Disse bransjenes virksomhet førte til skremmende luftforurensinger i industribyene langs hele kysten. Industriutslippene påvirket også vannkvaliteten i en rekke fjorder og vassdrag i Nordland og Trøndelag, på Vestlandet og på Sør- og Østlandet. Videre brakte utslipp fra kull- og tungoljeindustrien i Europa sur nedbør innover landet, noe som førte til fisketomme vassdrag, særlig på Sørlandet.

Utviklingen i landbruket forurenset også gjennom økt bruk av traktor og motorsag, mer intensiv drift, utstrakt bruk av fullgjødsel og plantevernmidler og utslipp fra halmluting, surførsiloer og gjødselkjellere. De fleste boligene fikk innlagt vann og toalett på 1950- og 60-tallet, men det var mangel på

renseanlegg, og utslippene gikk ofte rett i naturen. På slutten av 1960-tallet gikk alarmer om at Norges største innsjø, Mjøsa, var uopprettelig forurensset, og noen år senere ble en stor aksjon satt i gang på lokalt initiativ.

Utviklingen med økende forurensing førte til at mange begynte å stille spørsmål ved den teknologiske utviklingen: Hva med virkningen av de mange tusen kjemiske stoffene og produktene som var kommet på markedet etter krigen? Hva med atomkraften som alle trodde skulle bli menneskehetens velsignelse? Hva med risikoen for forurensingskatastrofer i kjølvannet av den raskt økende utvinningen og transporten av olje? Viljen til økonomisk vekst overskygget fullstendig den økende viljen til vern gjennom mesteparten av 1960-tallet.

Norsk institutt for vannforskning (Niva) ble opprettet i 1958. De økende forurensingsproblemene var satt på den politiske dagsordenen gjennom det folkeopplysningsarbeidet forskerne bevisst hadde drevet med gjennom foredrag, avisartikler og deltakelse i radio og på TV. Etter modell av Niva ble *Norsk institutt for luftforskning* (Nilu) etablert i 1969.

Hele 1970-tallet var preget av en sterk vekst i miljøvernarbeidet. Oppgavene til de tidligere distriktkontorene ble overført til fylkesmannens utbyggingsavdeling. Oljevirkksomheten i Nordsjøen var i gang. I 1977 opplevde vi en ukontrollert utblåsing på Bravoplattformen. I kjølvannet av denne episoden, hvor selv ekspertene sto maktesløse, ble beredskap mot akutt forurensing et satsningsområde for Klima- og forurensingsdirektoratet. Hovedstasjonen for oljevern i Horten ble lagt under direktoratet året etter.

I 1981 vedtok Stortinget *forurensingsloven* som trådte i kraft to år senere. I 1982 ble fylkesmennenes miljøvernavdelinger etablert, etter at det lenge hadde vært et ønske å bygge opp det ytre apparatet både innenfor arbeidet med forurensing, naturvern og friluftsliv. Den faglige instruksjonsmyndigheten over miljøvernavdelingene ligger i dag under henholdsvis Klima- og forurensingsdirektoratet og Direktoratet for naturforvaltning.

Kjernekraftulykken i Tsjernobyl i Ukraina i 1986 førte til radioaktiv nedbør over Norden og deler av Norge. På samme tid vakte det stor uro at myndighetene i Dounreay i Skottland planla et gjenvinningsanlegg for avfall fra atomanlegg. I kjølvannet av disse sakene, økte den politiske viljen til igjen å sette miljøvern øverst på dagsordenen, spesielt det internasjonale samarbeidet som i dag er blitt en selvfølge. Klima- og forurensingsdirektoratet gikk inn i en ny vekstperiode. Her hjemme bidro oppmerksomheten rettet mot forurensing fra biler, algeinvasjon langs kysten av Sør-Norge og cyanidalarm i Bergen til å forsterke miljøvernølgen. Det samme gjorde frykten for miljøkonsekvensene ved den voksende skipstrafikken og borevirkksomheten i Nordsjøen. Beredskapen ble drøftet i en egen stortingsmelding.¹² Stadig bedre teknologi og stadig større inntjeningssevne har ført til utbyggingsprosjekter på kontinentalsokkelen som man vanskelig kunne forestilt seg for bare ti år siden. Den teknologiske utviklingen og økt etterspørselen etter naturressurser danner i dag bakteppe for kampen om de sårbare nordområdene.

I de vel 30 årene Klima- og forurensingsdirektoratet har eksistert, har miljøproblemene akselerert. Økt kunnskap kombinert med spesielle hendelser har vært en vekker for viljen til å satse, men har også ført til en viss resignasjon fordi det blir stadig tydeligere at det bare er global samhandling som kan føre fram.

Det har ikke vært nødvendig for Klima- og forurensingsdirektoratet å erverve bygninger. Men den økte innsatsen mot miljøødeleggingen har generert et behov for stadig flere ansatte, og i sin tur gjort det nødvendig å utvide administrasjonslokalene.

Klima- og forurensingsdirektoratets administrasjon har flyttet tre ganger etter sin spede begynnelse i Den norske Amerikalinjens bygg på Jernbanetorget 2 i 1974. Året etter flyttet staben til Kongens gate 5 og 15, videre til Lørenveien 57 på Økern i 1979 og til dagens kontor i Strømsveien 96 på Helsfyr i 1990. Dagens kontorbygg i Strømsveien 96 ble opprinnelig bygget av arkitektkontoret Blakstad og Munthe-Kaas, Oslo, som kurs- og konferansesenter, og leid ut til Mercuri Urval A/S i 1987. Da firmaet gikk konkurs, kjøpte Statsbygg bygget, og Statens forurensingstilsyn flyttet inn våren 1990. Entra Eiendom AS står i dag som eier.

En industriseksjon *Statens forurensingstilsyn, industrikontroll*, ble lagt til Grenlandsområdet allerede fra starten. Den har hatt følgende adresser: Telemark Ingeniørhøyskole, Kjønes Ring 56, Porsgrunn (1974–83), Kverndalen 6, Skien (1983–90), Statens hus, bygg D, Gjerpensgate 18, Skien (1990–2005) og samme sted, men i bygg F, Gjerpensgate 14, fra 2005.

Statens forurensingstilsyn, oljevernnavdelingen har hatt kontorer i Horten, i henholdsvis Moloveien 6 og 14 (1978–98) og Moloveien 7 (fra 1998). *Statens forurensingstilsyn, oljevernstasjoner* har holdt til i Havnebygg H1 og H2, Breivika, Tromsø (1978–98) og Polarmiljøsenteret, Hjalmar Johansensgate 14, Tromsø (1999–2002). Oljeverndepotet på Mongstad (1991–1997) ble flyttet til Håkonsvern orlogsstasjon i Bergen i 1998. Oljevernnavdelingen med tilhørende oljevernstasjoner ble overført til Kystverket i 2003.

Produktregisteret ble opprettet av Stortinget i 1981 som egen etat, men ble fra 1. januar 2008 innlemmet i Statens forurensingstilsyn og flyttet fra Schweigaards gate 34 E til Strømsveien 96 sommeren 2008. Produktregisteret er myndighetenes sentrale register over kjemiske stoffer og produkter som omsettes i Norge. Opplysningene i Produktregisteret gir myndighetene oversikt og kontroll over de kjemiske stoffene som brukes og omsettes i Norge. I dag er det registrert ca 25 000 produkter, og tallet øker med rundt 500 hvert år. Opplysningene brukes i helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

I 2010 endret Statens forurensingstilsyn navn til Klima- og forurensingsdirektoratet.

Statens kartverk

Statens kartverk kan føre sin historie tilbake til 1773 og har hatt tilhold i ulike, mer eller mindre egnede, bygg i Oslo, fram det flyttet til Hønefoss i 1980. Fram til 1986 het organisasjonen *Norges geografiske oppmåling*.

Statens kartverks virksomhet har alltid vært plasskrevende. Tidlige kart var ofte store, og mye arbeid ble gjort for hånd ved store bord. For eksempel ble fyrsektorene på sjøkartene håndkolorert av koloristene. Senere stilte plasskrevende reprotokniske funksjoner med fotoaktiviteter,

trykkeri og papir- og kartlagre nye krav, og de til dels svært fintfølede instrumentene stilte strenge krav til stabile forhold der de skulle plasseres. Plassproblemet har fulgt «oppmålinga» fra starten, og lokalitetshistorikken er særlig interessant fordi etatens virke går så langt tilbake i tid.

Tilbake i 1773 startet Norges geografiske oppmåling opp i «Det Stormske Palé», senere kalt «Det Ankerske Palé» (Den gamle krigsskolen) i Tollbugata 10.¹³ Allerede året etter ga «Tegnehuset» i Dronningens gate 14 rom for tegning og konstruksjon av kart, samt lager og arkiv fram til 1805. Hovedtangsporten på Akershus festning ble lager i perioden 1805–10. De tre påfølgende årene holdt tegnesal, kontor og instrumentlager til i Rådhusgaten 28. Deretter var oppmålingens aktiviteter i mange år lokalisert til «Oppmålingsgården» på Hovedtangen, Akershus festning (1813–60). Direktør d'Aubert fikk bygget et spesialkonstruert tårn, «Observatoriet» på Vippetangen, der astronomiske og trigonometriske arbeider ble utført, fra 1815 til Christiania observatorium sto ferdig til bruk i 1834. I 1864–70 huset søndre fløy i Stortingets loftsetasje oppmålingens fotograf. Stortingsbygningen var da helt ny. Året etter flyttet også resten av oppmålingen inn i stortingsbygningen, i lokaler i andre og tredje etasje i nordre fløy. Plassbehovet var undervurdert, og mye energi gikk med til å skaffe nye lokaler. I tiåret mellom 1870 og 1880 foregikk oppmålingens aktiviteter i Kristian Augusts gate 23. Fukt og dårlig ventilasjon gjorde lokalene uegnet for de tekniske arbeidene, og mangelen på brannsikrede rom til arkivene viste seg snart å være et problem. Et nybygg i St. Olavs gate 32, tegnet av arkitekt Wilhelm von Hanno i nyrenessansestil, sto klart i 1880 og ble brukt helt fram til 1980. I Oslo byantikvars *gule liste*¹⁴ er bygget klassifisert som bevaringsverdi, blant annet fordi landets normalhøydepunkt ble materialisert der i 1890 i form av en ca 1,2 meter høy obelisk med kule på toppen, fundamentert på fast fjell i det nordre gårdsrommet.¹⁵

Bygget var tegnet for også å gi plass til Statistisk sentralbyrå, som var nyopprettet på den tiden. «Den hydrografiske Sektion», senere Norges sjøkartverk, hadde også sine lokaler der. Helt fra 1920 kom det med jevne mellomrom forslag om å utvide og forbedre bygget, som etter hvert ble både tungvindt og gammeldags. Etter den andre verdenskrigen ble det tatt initiativ til et felles nybygg for Norges

geografiske oppmåling, Norges sjøkartverk, Norsk polarinstitutt og Norges geologiske undersøkelse i tilknytning til det nye universitetet på Blindern, men det ble med tanken.

Det skulle gå hundre år før Norges geografiske oppmåling fikk nytt hus, og virksomheten var fram til da spredt på flere steder i Oslo. Norges sjøkartverk ble skilt ut som egen institusjon i 1932, men først i 1958 flyttet denne institusjonen ut og ble plassert i Stavanger. I 1958 flyttet også kartlageret og kartsalget til «Dovregården» i Wergelandsveien og videre til Hausmannsgate 31. I 1950 flyttet deler av den geodetiske avdelingen til St. Olavs gate 35¹⁶, mens hele denne avdelingen i 1956 igjen ble samlet i den nåværende gymnastikksalen med tilbygget undervisningslokale i bakgården i Myntgaten 2¹⁷. I 1966 flyttet en del av geodesiavdelingen til Norges statsbaners brakkebygg i Filipstadveien 2. St. Olavs gate 35 ble adresse for flere andre avdelinger. I 1970 flyttet hele geodesiavdelingen og avdeling for økonomisk kartverk inn i et nyoppusset bygg fra 1938 i Lakkegata 19–21.¹⁸

I 1973 ble Norges geografiske oppmåling overført fra Samferdselsdepartementet til det nyopprettede Miljøverndepartementet.

Først i 1980 var et egnet nybygg, med nok plass både til spesialfunksjoner og utvidelse av staben, innflyttingsklart i utkanten av Hønefoss. Grunnforholdene var viktige, og flere steder utenfor Oslo ble diskutert før valget ble tatt. Seismologiske undersøkelser viste at de mektige grusavsetningene som danner Ringerikes mange «moer» var nærmest fri for vibrasjoner, selv ved mindre jordskjelv. Bygget ble formet slik at følbare instrumenter ble skjermet mot rystelser fra grunnen, men også fra andre aktiviteter i selve bygget. Det ble god plass for edb-utstyr, fotolaboratorium, kartreproduksjon, kartrykking og arkiv. I midten av bygget kom et test- og observasjonstårn. Bygget ble tegnet av arkitektkontoret Sæther og Gythfeldt AS, Hønefoss. Statsbygg eier bygget.

Fra 1. januar 1986 ble Norges geografiske oppmåling, Norges sjøkartverk og fylkeskartkontorene slått sammen til én organisasjon som fikk navnet *Statens kartverk*. Hovedkontoret ble lagt til bygget i Hønefoss.

Høsten 2007 flyttet tinglysingen inn som en avdeling under Statens kartverk. Stortinget ønsket å rendyrke domstolenes kjerneoppgaver og vedtok i 2002 å overføre all tinglysing av fast eiendom fra domstolene til Kartverket.

Statens kartverk er en etat som gjennom hele sin historie har hatt spesielle krav til egne lokaler for å utføre virksomheten. Kartverket har enkelte vannstandsmålere som står i små bygg langs kysten, en bygning for geodetiske installasjoner ved VLBI-stasjonene i Tromsø og Trysil og en bygning tilknyttet VLBI-antennen i Ny-Ålesund. (VLBI er forkortelse for *Very Long Baseline Interferometry*, og er en teknikk som brukes for jordas rotasjonsakse.)

Av de opprinnelige 20 parene basissøyler som ble bygget rundt om i landet fra 1850 til 1937, er fire intakt. Geodesidivisjonen i Kartverket har også rundt hundre varder, bygget i førsteordenspunkter på fjelltopper fordelt over hele landet. Hele landet var delt inn i trekanten hvor førsteordenspunktene dannet hjørnene. Disse var igjen delt inn i trekanten, såkalte trigonometriske punkter. Kartverket har utarbeidet en verneplan for kart og oppmåling hvor mye av dette blir nærmere omtalt. De fire basissøylene og et utvalg varder er foreslått vernet på grunnlag av denne verneplanen.

Oppsummering

Det som særlig preger miljøvernsektoren, er fysisk virksomhet ute i naturen – kartmåling, dyre- og plantevern, kulturminnevern eller forskning på klima og ulike typer forurensing. Det er først og fremst i løpet av det 20. århundre at feltet har ekspandert som et offentlig anliggende. Da Miljøverndepartementet ble opprettet i 1972, var det som det første i verden.

I denne historiske oversikten har vi beskrevet sektoren ut fra de etatene som har utviklet seg til dagens tunge fagmiljø hver på sitt område: Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning, Norsk polarinstitutt, Klima- og forurensingsdirektoratet og Statens kartverk. Utviklingen av og samarbeidet mellom områdene har naturlig nok delvis vært parallell: Kartverkets virksomhet går lengst tilbake i tid, over 230 år, og Kartverkets historie er vevd sammen med historien til både Norsk polarinstitutt og Direktoratet for



Nedre Storwartz, Røros kommune

naturforvaltning. I dag er godt kartmateriale enda viktigere for hele sektoren. Klima- og forurensingsdirektoratet har også et naturlig samarbeid, og noe felles historie, med Polarinstituttet og Direktoratet for naturforvaltning. Fra 1. juli 2013 blir Klima- og forurensingsdirektoratet og Direktoratet for naturforvaltning slått sammen til ett direktorat – Miljødirektoratet. Videre er forskning fra alle felt grunnleggende for Riksantikvarens vurderinger og handlemåte innen kulturminnefeltet, når det gjelder arbeidet med å ta vare på både bygninger og andre typer kulturminner.

I et større perspektiv har ikke Norge vært særlig opptatt av den historiske bygningsarven. I et land preget av små kår, fritt for slott og borge, har økt velstand og nybygg hatt mer status. Denne holdningen har gradvis endret seg. Riksantikvaren ble opprettet i kjølvannet av interessen for ruiner og arkeologiske funn. Bygningsvern ble lovhjemlet først på 1900-tallet, og den første fredningsgjennomgangen Riksantikvaren foretok, var symptomatisk nok å frede kirker og storgårder på landsbygda. I dag arbeider Riksantikvaren aktivt med å verne bygninger som forteller forskjellige historier, og andre typer kulturminner som avspeiler mangfoldet i kulturhistorien. Arbeiderkultur, husmannsvesen, kystkultur og industrihistorie er nye områder som i dag engasjerer. Byggeskikk og arkitektur har også fått større plass, og det generelle kunnskapsnivået og interessen for kulturminnene øker.

Staten har også klart og tydelig tatt ansvaret for de kulturhistoriske verdiene som ligger i bygningene og anleggene den selv eier, og har nå gått foran med et godt eksempel ved å pålegge hver sektor å ta ansvar for sine bygninger gjennom prosjektet *Statens kulturhistoriske eiendommer* (SKE) Prosjektet startet dette viktige arbeidet i 2003, noe som har ført til en

holdningsendring i staten. Hvert fagdepartement utarbeider, eller har utarbeidet, landsverneplaner og forvaltningsplaner for sine bygninger og anlegg. Dermed får vi samlet kunnskap om og status og oversikt over bygningsmassen i offentlig sektor. Prosjektet skal ferdigstilles i løpet av 2013.

Da hensynet til miljøet for alvor kom i fokus på 1970-tallet, fikk det følger både for kulturminnevernet og naturvernet. Norge har mye og variert, vill og tildels urørt natur, som alle fritt kan bruke. Direktoratet for naturforvaltning arbeider derfor etter lange tradisjoner når de i løpet av de siste femti årene har sikret naturområder fra inngrep og privatisering gjennom å kjøpe opp friluftsområder og opprette nasjonalparker.

Klima- og forurensingsdirektoratet har vokst fram i ulik takt etter som miljøalarmen har gått, og pressgrupper med idealisme og innsikt har mobilisert for å påvirke det offentlige apparatet. Stadig flere i samfunnet har forstått hva *bærekraftig utvikling* innebærer, selv om viljen til endring har vært ulik. Statens forurensingstilsyn har ekspandert til direktorat i løpet av sin vel trettiårige historie og heter nå Klima- og forurensingsdirektoratet fram til det blir slått sammen med Direktoratet for naturforvaltning til Miljødirektoratet.

Det er globale faktorer som befolkningsvekst og migrasjon, industrialisering, økende forbruk, endrete livsformer og akselererende klimaendringer som har lagt de sterkeste føringene for utviklingen av den offentlige politikken gjennom miljøvernsektorens historie, som stor sett dreier seg om de siste hundre årene. Slik vil samhandling med verden omkring oss være både en forutsetning og en nødvendighet for hele miljøvernsektoren også i tida framover.

KILDER OG LITTERATUR

Aanrud, Roald m fl: *Tilholdssteder og flyttesak*. Kapittel 12 av Statens kartverks historie fra 1773 – 1986. Upublisert

Barr, Susan: *Norway – A Consistent Polar nation? Analysis of an image seen through the history of the Norwegian Polar Institute*. Susan Barr, 2003.

Direktoratet for naturforvaltning

Furre, Berge: *Norsk historie 1914–2000, Industrisamfunnet – fra vokstervisse til framtidstvil*. Det Norske Samlaget, Oslo, 1999.

Landsverneplan for Forsvaret, Forsvaret – Byggherre og samfunnsbygger, Forsvarets bygningstjeneste, Oslo, 2000

Mykland, Knut red.: *Norges historie, Bind 3*. Cappelen forlag AS, Oslo, 1976.

Norsk Polarinsitutt: *75 år for Norge: Norsk polarinstitutt jubilerer*. Tromsø, 2003.

NOU 2002-1: *Fortid former framtid*, Oslo: Miljøverndepartementet, 2002.

Nøttestad, Øyvind: *Miljøvernforvaltningen i tidsperspektiv, Del I, II og III*. Oslo: Miljøverndepartementet, 1999.

Nøttestad, Øyvind: *Fra forkynner til forvalter, SFTs historie fram til 1994*. Oslo: Statens forurensingstilsyn, 2002.

Oslo byleksikon, Oslo: Kunnskapsforlaget, 2000. (4.utgave)

Riksantikvaren

Statens kartverk

Statistisk Sentralbyrå

Verneplan for Akershus festning, Forsvarets bygningstjeneste, Oslo, 1998.

NOTER

- 1 Jfr. Verneplan for Akershus festning, ss 9-144/9-147 og 9-150/9-151.
- 2 Forvaltningsmuseene er administrativt underlagt andre departement enn Miljøverndepartementet.
- 3 Fra 1. juli 2013 blir Direktoratet for naturforvaltning og Klima- og forurensingsdirektoratet slått sammen til ett direktorat: Miljødirektoratet.
- 4 Avløst av plan- og bygningsloven i 1985.
- 5 Per i dag (2013) er ca 16,8 prosent av Norges natur vernet gjennom nasjonalparker, landskapsvernområder og naturreservater. På Svalbard er 65 prosent av arealet vernet gjennom nasjonalparker og naturreservater. Kilde: Miljøstatus i Norge – nettsider om miljøets tilstand og utvikling.
- 6 Felles for kystverkets og forsvarrets eiendommer er at kulturminneinteressene er avklart gjennom tidligere prosesser mellom etatene og Riksantikvaren.
- 7 Landsverneplan for forsvarret, 2000, s 109.
- 8 «Zeppelin Station for Atmospheric Monitoring and Research in Ny-Ålesund» er det offisielle navnet.
- 9 I dag heter NVE: Norges vassdrags- og energidirektorat.
- 10 Barr, 2003, ss 480-493.
- 11 Staten kjøpte skipet fra et konkursbo i 1981. Det ble ombygget til hydrografisk oppmåling og forskning, og ble benyttet både av Norsk polarinstitutt og Sjøkartverket. Overdratt til polarinstituttet i 1994.
- 12 St.meld. nr. 49 (1988–89) *Norsk oljevern*.
- 13 Jfr. Landsverneplan for Forsvaret, Katalog Østlandet, s 192. Forsvaret eier bygningen som fortsatt brukes som festlokale og undervisningslokale av Krigsskolen.
- 14 Gul liste er en liste over bygninger og bygningsmiljø i Oslo og omfatter bygg som allerede er a) fredet, b) formelt vernet samt c) bygg som vurderes som bevaringsverdige av Oslo byantikvar. Listen ajourføres fortløpende av Byantikvaren.
- 15 På grunn av stor landheving i Oslo-området, ble «normalnullen» flyttet til Tregde ved Mandal i 1954. Steinkula på toppen av obelisk ble også flyttet, men selve obelisk i polert, svart labradorgranitt står der fremdeles.
- 16 Bygningen er revet; den sto der SAS-hotellet står i dag.
- 17 Jfr. Verneplan for Akershus festning, ss 9-148/9-149.
- 18 *Geodesi* er en av de eldste naturvitenskapene og omhandler jordas form, gravitasjon og endring. Saksbehandlingsrutiner



Gammelt håndkolorert kart fra Statens kartverk

Saksbehandlingsrutiner

Kulturminnemyndighet og forvaltningsansvar

Riksantikvaren er kulturminnemyndighet for de bygningene, anleggene og uteområdene staten eier og som enten er fredet etter kulturminneloven eller angitt i verneklasse 1 i landsverneplanen.

Fredning Verneklasse 1

Verneklasse 1 i landsverneplanen omfatter bygninger og uteområder eller grøntanlegg som har meget høy verneverdi. Disse er fredet etter kulturminneloven. Fredningen kan omfatte både eksteriøret og interiøret.

Fredning er det sterkeste juridiske virkemiddelet innen forvaltningen av kulturminner og brukes for å sikre at kulturminner av nasjonal verdi blir tatt vare på i et langsiktig perspektiv. Vedtak om fredning skjer i medhold av kulturminneloven og innebærer at det er forbudt å gjennomføre tiltak ut over vanlig vedlikehold uten tillatelse fra kulturminnemyndigheten. Kulturminnemyndigheten kan i særlige tilfeller gi dispensasjon fra fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep (jf. kulturminneloven paragrafene 15a og 19 tredje ledd). Søknad om dispensasjon for tiltak i fredete bygninger og anlegg som staten eier, behandles av Riksantikvaren.

Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, kapittel 1, inneholder generelle bestemmelser om forvaltningen av fredete bygninger og eiendommer. Forskriftens kapittel 2 – den sektorspesifikke delen – inneholder en nærmere beskrivelse av de enkelte bygningene og uteområdene som er fredet på eiendommene. Forvaltningsplanen inneholder en oversikt over fredningen og en konkret beskrivelse av hvordan fredningen av hver enkelt eiendom, bygning eller uteområde skal følges opp og forvaltes gjennom daglig bruk og vedlikehold.

Verneklasse 2

Bygninger og uteområder i verneklasse 2 er ikke foreslått fredet etter kulturminneloven, men er i kraft av landsverneplanen og i henhold til kongelig resolusjon, underlagt et selvpålagt statlig vern. Bygningene og uteområdene i verneklasse 2 er allerede regulert eller anbefales regulert til hensynssone etter plan- og bygningsloven, med formål å sikre verneinteressene. Som oftest omfatter vernet av bygningene i denne verneklassen kun eksteriøret, men i noen tilfeller vil også interiøret være omfattet.

Vedlikehold og søknadsplikt

Hovedprinsippet for å vedlikeholde fredete og bevaringsverdige bygninger, er å bevare de opprinnelige eller gamle bygningsdelene, som kledning, vinduer, dører, listverk og overflatebehandling, så langt det er mulig. Vedlikeholdet skal, om mulig, skje på samme måte som da huset ble bygget, med opprinnelig teknikk, utførelse og materialbruk. Et jevnt tilsyn og vedlikehold er den beste formen for vern og i lengden også den billigste. Ved å bevare bygningselementene, sikrer man også at bygningen beholder sin autenticitet, det vil si sin ekthet og opprinnelighet. En kopi, selv om den er aldri så nøye utført, vil aldri kunne erstatte de originale bygningsdetaljene fullt ut.

Ifølge kulturminneloven paragraf 17 har eieren plikt til å vedlikeholde en fredet eiendom og til å forhindre at en fredet bygning forfaller.

Rådene for vedlikehold og istandsetting er basert på grunnprinsipper innen bygningsvernet. De viktigste er:

- Mest mulig av bygningens ulike deler skal bevares.
- Det er bedre å vedlikeholde og reparere framfor å skifte ut.
- Det må brukes tradisjonelle materialer både ved vedlikehold og eventuell utskifting.
- De skjulte delene av bygningen (konstruksjonene) er like viktige å ta vare på som de synlige



Nedre Stortvart, Røros kommune

(overflatene). Det er et mål å bevare helheten på en best mulig måte, ikke bare ta vare på det visuelle uttrykket.

- Hvis man må endre, er det bedre å føye noe til enn å fjerne originale eller gamle deler. Det beste bygningshistoriske «arkivet» er bygningen selv.
- Gamle ombygginger og endringer av en bygning er det ofte viktig å bevare. Disse kan formidle bygningens historie gjennom skiftende stilretninger og bruk.
- Om mulig skal endringene være reversible. Når behovene endrer seg, kan de nye elementene fjernes og bygningen vil framstå slik den var før den ble endret.

Hva regnes som «vanlig vedlikehold» på fredete bygninger?

Ifølge fredningen må man søke om godkjenning for alle tiltak som går ut over vanlig vedlikehold. Hva som menes med vanlig vedlikehold, er definert strengere for fredete bygninger enn for den øvrige bygningsmassen. Dette er nærmere spesifisert under forvaltningsplanens katalogoppslag for den enkelte bygningen. Generelt er vedlikehold definert som fornyelse av overflater med bruk av samme type materialer og farger som de eksisterende, mens endring eller større utskiftninger går ut over vanlig vedlikehold.

Eksempler på vanlig vedlikehold som ikke krever søknad:

- maling med samme type maling og farge som den eksisterende
- små reparasjoner av murpussen med samme type mørtel og overflatebehandling
- små reparasjoner av taktekkningen med samme materialer som den eksisterende, for eksempel ved å fornye noen få, skadde takstein eller takpapp

Bygninger i verneklasse 2 bør behandles etter de samme faglige prinsippene.

Søknadspliktig tiltak

Utskifting av bygningselementer og materialer og alt arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningens eksteriør eller de deler av interiørene som omfattes av vern, er et søknadspliktig tiltak. På tilsvarende måte vil tiltak på grøntanleggene eller anlegg utendørs også være søknadspliktige dersom de medfører endringer.

Listen nedenfor viser eksempler på hva som forstås som søknadspliktige tiltak etter kulturminneloven:

- endring av malingstype eller farge, fjerning av eldre malingslag, overmaling av dekor og lignende
- utskifting eller endring av vinduer og dører med karmen og listverk
- utskifting eller endring av kledning, taktekking eller fargesetting
- utskifting av himlingsplater eller kledning i vernet interiører
- oppsetting eller riving av lettvegger
- trekking av nye kabler eller rør i vernet interiører eller på steder hvor slikt arbeid vil berøre overflatene
- utskifting av trappeheller og lignende
- fjerning av opprinnelige trær eller busker
- planering, utfylling eller andre terrenginngrep



Nedre Storwartz, Røros kommune

NB! Listen er eksempler og er ikke uttømmende når det gjelder hva som er søknadspliktig. Søk råd dersom det oppstår tvil om hvor grensen går mellom vedlikeholdstiltak og søknadspliktige tiltak.

Tilbakeføring

Når myndighetene skal vurdere forslag til endringer, vil de ta hensyn til hvilken periode, eventuelt flere perioder, i bygningens historie som fredningen søker å bevare. Hvis det er foretatt endringer i nyere tid, kan det i noen få tilfeller være aktuelt å tilbakeføre bygningen til et tidligere eller opprinnelig utseende. Dette kan gjelde et helt eksteriør, deler av bygningen, enkelte rom eller mindre bygningsdeler og detaljer. En tilbakeføring er også en endring som krever godkjenning fra Riksantikvaren.

Følgende premisser og forutsetninger bør ligge til grunn for at en tilbakeføring kan vurderes:

- Det foreligger sikker, god og tilstrekkelig dokumentasjon (tegninger, fotografier eller lignende) av den opprinnelige situasjonen. Tilbakeføring basert på antakelser vil normalt ikke bli godtatt.
- De nyere tilføyelsene som fjernes eller tildekkes, har relativt lav eller underordnet verdi.

Avhending

Når fredede objekter blir solgt ut av statlig eie, vil en henvisning til forskriften og dato for kunngjøringen i Norsk Lovtidende bli tinglyst som en heftelse på eiendommen.

En orientering om avhending, kopi av skjøtet og opplysninger om navn og adresse til de nye eierne må sendes Riksantikvaren umiddelbart etter at salget er gjennomført.



Malmplassen, Røros kommune

Saksbehandlingsregler

Organisering og ansvar

Det er forvalteren eller den som eieren gjennom avtale eller delegering har overlatt ansvaret for forvaltningen og vedlikeholdet til, som har ansvaret for det løpende vedlikeholdet.

Saksgang

Kulturminneforvaltningen skal kontaktes når det skal utføres tiltak på eiendommen.

Krav til søknaden

En søknad om tillatelse til å utføre tiltak på en fredet bygning eller utomhusområde, må være godt dokumentert. For at Riksantikvaren skal kunne foreta en god og forsvarlig vurdering av tiltaket, må saken være tilstrekkelig belyst. Det må gå klart fram hvilke inngrep og tilføyelser som skal gjøres.

Følgende liste angir hva søknaden bør inneholde:

- søkerens navn, adresse, telefonnummer og eventuell kontaktperson
- kart med avmerking av kulturminnet, bygningens navn eller adresse
- beskrivelse av den nåværende situasjonen med fotografier
- beskrivelse av tiltaket, hva som skal gjøres, utforming, bruk av materialer etc.
- relevante tegninger eller skisser i målestokk, minimum plantegning, snitt og fasader der det er nødvendig (bruk av farger kan tydeliggjøre hva som skal fjernes eller tilføyes)
- relevante detaljtegninger, for eksempel av nye tekniske løsninger
- begrunnelse
- eventuelle historiske tegninger og bilder der dette er relevant (for eksempel ved tilbakeføring)
- henvisning til eventuelle styringsdokumenter, vedtak, møter eller lignende der tiltaket er omtalt

Krav til dokumentasjon

Alle endringer på en fredet bygning bør dokumenteres. Større bygningsarbeider og istandsetting bør dokumenteres i en rapport som arkiveres. Her bør det redegjøres for hvilke arbeid som er utført, skjulte tekniske løsninger, valg av produkter, fargekoder etc. Slik informasjon kan lette den framtidige forvaltningen av bygningen. Eventuelle bygningsarkeologiske funn, ny historisk kunnskap, fargeundersøkelser med videre må dokumenteres.

Rapporten bør inneholde tekst, fotografier og tegninger. Bygningsrapporten skal oppbevares hos eieren. Når det gjelder saker der det er gitt tillatelse til tiltak etter kulturminneloven, skal Riksantikvaren skal ha en kopi.

Kulturminneloven og plan- og bygningsloven

Kulturminneloven og plan- og bygningsloven er to selvstendige lover som forvaltes av ulike instanser. Hvis et tiltak utløser søknadsplikt etter begge lovene, skal det foreligge to tillatelser før tiltaket kan settes i gang.

Kulturminneloven forvaltes av Riksantikvaren. (For kommunale og private eiendommer samt enkelte statlige eiendommer er forvaltningsmyndigheten delegert til fylkeskommunene eller Byantikvaren i Oslo.) Riksantikvarens vedtak kan påklages til Miljøverndepartementet.

Plan- og bygningsloven forvaltes av kommunen. Arbeider som omfattes av plan- og bygningsloven, skal saksbehandles av kommunen på vanlig måte. Vedtak i byggesaker kan påklages til fylkesmannen.

Kulturminneloven har strengere regler for søknadsplikt enn plan- og bygningsloven. For eksempel vil et større arbeid med istandsetting eller endring av innvendige overflater kun være søknadspliktig etter kulturminneloven. Endring av

fasade eller oppføring av tilbygg vil kreve tillatelse etter begge lovverk. Kulturminneloven er en særlov som går foran plan- og bygningsloven. Det kan derfor ikke gis tillatelse til å sette i gang tiltak etter plan- og bygningsloven uten at det foreligger tillatelse etter kulturminneloven, jf. plan- og bygningsloven paragraf 21-5, samordningsplikten. Normalt bør det foreligge tillatelse etter kulturminneloven før kommunen gjennomfører sin saksbehandling.

Søknad om tiltak på bygninger i verneklasse 2 skal behandles av fylkeskommunen eller Byantikvaren i Oslo som en del av kommunens saksbehandling. En statlig eier har en forpliktelse og et selvstendig ansvar for å ta vare på bevaringsverdiene innenfor verneklasse 2. Riksantikvaren skal kun ha enkeltsaker til uttalelse der det er søkt om riving.

Unntak fra teknisk forskrift

I 2010 kom en ny teknisk forskrift til plan- og bygningsloven, TEK-10, som blant annet stiller skjerpede krav til energibruk, brannsikring og universell utforming.

Det kan gjøres unntak fra energikrav for bygninger med definert bevaringsverdi. Ifølge TEK-10 § 14-1 heter det: «For tiltak der oppfyllelse av krav i dette kapittel ikke er forenlig med bevaring av kulturminner og antikvariske verdier, gjelder kravene så langt de passer.» Unntak innebærer at bestemmelsene i TEK-10 ikke gjøres gjeldende, det skal dermed ikke søkes dispensasjon.

Kravene til universell utforming er nedfelt i plan- og bygningslovens formålsparagraf og i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Disse kravene er sterke,

men også her kan det gjøres unntak for fredete og bevaringsverdige bygninger. Målet er å øke tilgjengeligheten og finne tilpassete løsninger som er forenlig med kulturminneverdiene. Målet om økt tilgjengelighet er også nedfelt i kongelig resolusjon av 1. september 2006 «Forvaltning av statens kulturhistoriske egedommar».

Plansaker

Kommunen skal ta hensyn til kulturminner i sitt planarbeid. Dette innebærer normalt at bygninger og uteområder som omfattes av fredning etter kulturminneloven, eller som er definert som bevaringsverdige i verneklasse 2, skal reguleres til hensynssone med bevaringsformål. Fylkeskommunen eller Byantikvaren i Oslo skal avgi uttalelse i plansaker. Ved behov henter de inn Riksantikvarens uttalelse, slik at kulturminnemyndighetene avgir en samlet uttalelse.

Sanksjoner

Det er viktig at staten forvalter sine kulturminner på en forbilledlig måte. Som eier av fredete bygninger har staten et særskilt ansvar.

Brudd på kulturminneloven kan møtes med krav fra Riksantikvaren om utbedring eller tilbakeføring av ulovlig utførte arbeider, jf. kulturminneloven paragraf 16. Eierne kan også pålegges å gjennomføre tiltak for å hindre forfall, jf. kulturminneloven paragraf 17.

I medhold av kulturminneloven paragraf 27 kan den som forsettlig eller uaktsomt overtrer kulturminneloven, straffes med bøter eller fengsel i inntil ett år. Under særdeles skjerpende omstendigheter kan fengsel i inntil to år anvendes.



Stangnes, Kragerø kommune



Vandringshavn, Egersund kommune



Kompleks

som inngår i landsverneplanen
for Miljøverndepartementet

Stangnes, Kragerø kommune

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Auglend – Vandringshavn	Eigersund	Rogaland	DN	1	4
BESKRIVELSE: Auglend ligger innerst i Vandringshavn på sørpissen av Eigerøy i et havnemiljø tilknyttet et kombinasjonsbruk fra 1800-tallet. Miljøet består av fire bygninger som i dag er i bruk til friluftsmål. I statlig eie siden 1990-tallet. Bildefilnavn: Auglend_Vandringshavn.jpg. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Buøya	Arendal	Aust-Agder	DN	1 og 2	3
BESKRIVELSE: Buøya omfatter et miljø av tre opprinnelig direktør- og ingeniørboliger tilknyttet indistristedet Eydehavn. Bygningene er oppført omkring 1915. Bildefilnavn: Buøya.jpg. Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Furøya	Tvedestrand	Telemark	RA	Fredet	11
BESKRIVELSE: Gårdsanlegg med bygninger oppført over et tidsspenn på 250 år som viser utviklingen fra marginal gårdsdrift til fritidsformål. Bildefilnavn: Furøya.jpg. Foto: Francine Lampe.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Hesthagen	Ringsaker	Hedmark	RA	Fredet	3
BESKRIVELSE: Husmannsplass med bygninger fra 1800-tallet. Bildefilnavn: Hesthagen.jpg. Foto: Siri Hoem.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Hjartøya	Steigen	Nordland	DN	2	1
BESKRIVELSE: Våningshus fra ca 1865, det eneste bevarte bygningen fra Storgården på Hjartøya. Bildefilnavn: Hjartøya.jpg. Foto: Hjartøyas venner.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Hove kirke	Vik	Sogn og jordane	RA	Fredet	1
BESKRIVELSE: Hove kirke er en middelalderkirke i stein fra 1100-tallet. Bildefilnavn: Hove_kirke.jpg. Foto: Harald Ibenholt.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Høgevarden Skjernøy	Mandal	Vest-Agder	DN	1	1
BESKRIVELSE: Opprinnelig militær kystmeldehytte oppført som del av et kystvaktsystem knyttet til den militære opprustningen før 1905. Bildefilnavn: Høgevarden_Skjernøy.jpg. Foto: Svein Berge.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Kjeholmen/Smedholmen	Fitjar	Hordaland	DN	1	4
BESKRIVELSE: Tidligere husmannsplass og kombinasjonsbruk med bebyggelse fra slutten av 1800-tallet. Bildefilnavn: Kjeholmen_Smedholmen.jpg. Foto: Friluftsrådet Vest.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Kongsvold	Oppdal	Sør-Trøndelag	SB Midt	1	31
BESKRIVELSE: Fjellstue med historie tilbake til 1600-tallet. Bildefilnavn: Kongsvold.jpg. Foto: Trude Norddal.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Krutthuset	Røros	Sør-Trøndelag	RA	1	1
BESKRIVELSE: Bygning oppført 1748 av Røros kobberverk som lager for bergkrutt. Bildefilnavn: Krutthuset.jpg. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Lilløyplassen	Bærum	Akershus	DN	2	2
BESKRIVELSE: Opprinnelig husmannsplass/kombinasjonsbruk; eldste deler av bygningsmassen er fra 1700-tallet, utvidet 1920-tallet. Bildefilnavn: Lilløyplassen.jpg. Foto: Foto fra www.lilloyplassen.no .					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Malmplassen	Røros	Sør-Trøndelag	RA	1	22
BESKRIVELSE: Omfatter bl.a. rester etter smeltehytte og øvrige bygninger knyttet til Røros kobberverk. Bildefilnavn: Malmplassen.jpg. Foto: Jon Holm Lillegjelten.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Nedre Storzart	Røros	Sør-Trøndelag	RA	1	?
BESKRIVELSE: Bygninger knyttet til gruvene på Storzart-feltet. Bildefilnavn: Nedre_Storzart.jpg. Foto: Jon Holm Lillegjelten.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Olavsgruva	Røros	Sør-Trøndelag	RA	1	?
BESKRIVELSE: Bygninger og taubane knyttet til Olavsgruva som var i drift fra 1930-tallet til 1972. Bildefilnavn: Olavsgruva.jpg. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Penne	Farsund	Vest-Agder	RA	Fredet	2
BESKRIVELSE: Gårdsanlegg oppført i 1870-årene med uthus og innhus i en lengde og med direkte forbindelse fra kjøkken til fjøs. Bildefilnavn: Penne.jpg. Foto: Anders Haslestad.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Portør	Kragerø	Telemark	DN	1	1
BESKRIVELSE: Vakt/utkikkshus for los- og tollstasjonen i Portør, antakelig oppført omkring 1900. Bildefilnavn: Portør.jpg. Foto: Jøril Finstad, Forsvarsbygg.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Sildevika	Porsgrunn	Telemark	DN	1	2
BESKRIVELSE: Opprinnelig fiskerbruk fra slutten av 1800-tallet. Bildefilnavn: Sildevika .jpg. Foto: Fylkesmannen i Telemark.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Skipmannsheia	Lindesnes	Vest-Agder	DN	2	1
BESKRIVELSE: Opprinnelig militær kystmeldehytte oppført som del av et kystvaktsystem knyttet til den militære opprustningen før 1905. Bildefilnavn: Skipmannsheia.jpg. Foto: Pål Alfred Larsen.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Sognli	Snillfjord/Orkdal	Sør-Trøndelag	SB Midt	1 og 2	13
BESKRIVELSE: Statlig forsøksgård med opprinnelig historie knyttet til industrimannen Chr. Thams. Bildefilnavn: Sognli.jpg. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Sotåsen	Kristiansand	Vest-Agder	DN	1	1
BESKRIVELSE: Opprinnelig militær kystmeldehytte oppført som del av et kystvaktssystem knyttet til den militære opprustningen før 1905. Bildefilnavn: Sotåsen .jpg. Foto: Pål Afred Larsen.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Stangnes	Kragerø	Telemark	DN	1	2
BESKRIVELSE: Fiskerhjem fra slutten av 1800-tallet. Bildefilnavn: Stangnes.jpg. Foto: Fylkesmannen i Telemark.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Statens kartverk	Ringerike	Buskerud	SB Øst	1	2
BESKRIVELSE: Bygninger oppført for Statens Kartverk 1980- og 90-tallet. Bildefilnavn: Statens_kartverk.jpg. Foto: Eirik T. Bøe.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Sundhaugen	Øvre Eiker	Buskerud	DN	2	1
BESKRIVELSE: Funksjonalistisk restaurantbygning fra 1930-tallet. Bildefilnavn: Sundhaugen .jpg. Foto: Bent Ek.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Vernebygget	Hamar	Hedmark	RA	1	1
BESKRIVELSE: Vernebygg over domkirkeruinen oppført i glass og stål i 1998. Bildefilnavn: Vernebygget_Hamar.jpg. Foto: Jiri Havran.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Vingen	Bremanger	Sogn og fjordane	DN	1	1
BESKRIVELSE: Vakthytte oppført 1990-tallet til bruk i forbindelse med oppsyn av bergkunsten i Vingenfeltet. Bildefilnavn: Vingen.jpg. Foto: Eirik T. Bøe.					

KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Øvre Storzartz	Røros	Sør-Trøndelag	RA	1	?
BESKRIVELSE: Bygninger knyttet til gruvene på Storzartz-feltet. Bildefilnavn: Øvre_Storzartz.jpg. Foto: Jon Holm Lillegjelten.					

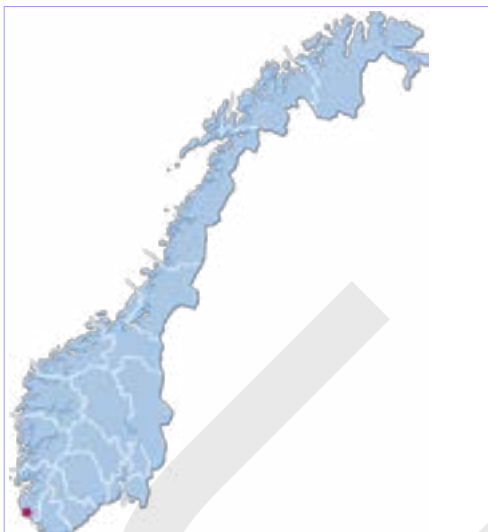
KOMPLEKS	KOMMUNE	FYLKE	EIER	VERNEKLASSE	ANT. BYGG
Årosveten	Søgne	Vest-Agder	DN	1	3
BESKRIVELSE: Opprinnelig militær kystmeldehytte oppført som del av et kystvaktsystem knyttet til den militære opprustningen før 1905. Bildefilnavn: Årosveten.jpg. Foto: Kenneth Harbak, Søgne kommune.					



Vedlegg

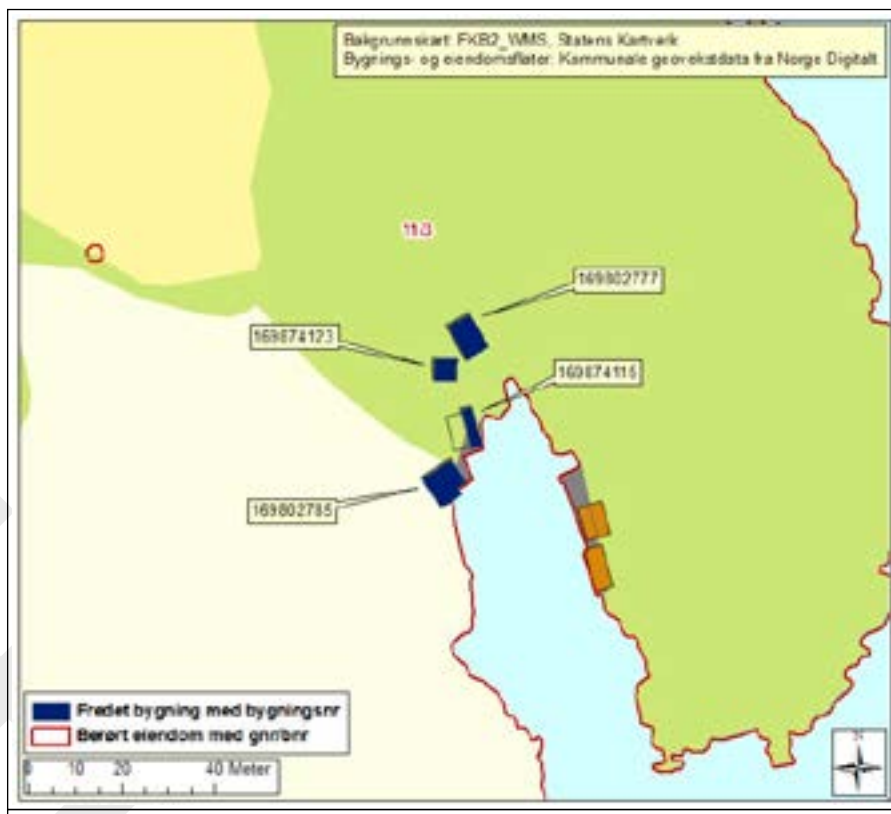
Kompleksene

Nedre Storwartz, Røros kommune



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Rogaland
Kommune: 1101/Eigersund
Opprinnelig funksjon: Fiske og landbruk
Nåværende funksjon: Friluftsmål
Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg: 5



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903323	Sjøbod 1 - Bué	1908	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	169802785	11/3
9903324	Sjøbod 2 - Skjule		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	169874115	11/3
9903325	Sjøbod 3 - Torvhuse	1823	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	169874123	11/3
9903326	Sjøbod 4 - Bådskjule	1908	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	169802777	11/3

Vern kompleks

Formål: Vernet av bygningene i Vandringshavn skal sikre det opprinnelige havnemiljøet knyttet til et kombinasjonsbruk fra 1800-tallet. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer.

Begrunnelse: Sjøbuene i Vandringshavn representerer som helhet et godt bevart representativt miljø som den dag i dag illustrerer havets og fiskets store betydning for kombinasjonsbrukene i området. Istandsettingen av bygningene er et godt eksempel på videreføring av historiske kvaliteter samtidig som miljøet er tilrettelagt for ny bruk.

Omfang: Vernet omfatter de fire bygningene Bué, Skjule, Torvhuse og Bådskjule.

Beskrivelse kulturmiljø

Vandringshavn, som ligger på sørspissen av Eigerøy er et havnemiljø tilknyttet et kombinasjonsbruk fra 1800-tallet. Miljøet består av fire bygninger som ligger tett sammen. Litt lenger ut i vika ligger ytterligere to bygninger, Gamla bué og Langa smala bué, disse er ikke i statlig eie.

Landskapsbildet er et produkt av tidligere tiders driftsformer. Det ble dyrket ulike typer grønnsaker i nærheten av husene på bruket, men det er fremdeles kystlynghei som er den dominerende vegetasjonstypen i utmarken. Denne var verdifull beitemark for sauene og de få kyrne som var på bruket. Helt frem til nyere tid var det vanlig at lyngheiene ble skjattet med beite, slått og regelmessig brenning. Siden 1960 tallet har markene imidlertid ligget brakk og det er ikke kjent at det har vært brent i nyere tid. Siden engene i innmarka ikke lenger blir slått har bjørka i stor grad overtatt. Lyngen i utmarken har også vokst seg stor og fravær av beite har ført til mer lauvtrær også i lyngområdene. Gjennom tidene har det vært ulike typer fiske som har supplert gårdsdriften. Mest innbringene var silde-, laks- og hummerfiske.

I dag er området viktig for små/fritidsbåtturistikken mellom Sørlandet og Jæren. Landskapet i området varierer fra lune og intime gressmarker omgitt av frodig lauvskog, til et åpent landskap med nakne berg og treløse lyng- og gressheier.

Eiendomshistorikk

Marka til gården Auglend ble kjøpt av staten i 1991. Hensikten var å sikre området til friluftslivsformål. Gården var et typisk kombinasjonsbruk hvor livsgrunnlaget var tuftet på gårdsdrift og kystfiske. Friluftslivsområdet er ca 500 da og består av innmark, utmark og naturhavnen kalt Vandringshavn. Historien om gården Auglend går langt tilbake i tid. Tidligere var dette kun et utmarksområde under hovedbruket Hovland eller Sæstad, men ble på tidlig 1800 tall (?) tilrettelagt for gårdsdrift. Gården var et typisk kombinasjonsbruk hvor livsgrunnlaget var tuftet på gårdsdrift og kystfiske. Naustmiljøet i Vandringshavn representerer en gammel havn, mye benyttet av båt.

Komplekset består av fire bygninger som siste gang ble restaurert i 1992/1993. Da ble det også tilrettelagt for allmennheten ved blant annet installering av toalettrom i Torvhuse.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903325
GAB nr: 169874123
Navn: Sjøbod 3 - Torvhuse
Oppført: 1823



Byggnr: 9903326
GAB nr: 169802777
Navn: Sjøbod 4 - Bådskjule
Oppført: 1908



Byggnr: 9903323
GAB nr: 169802785
Navn: Sjøbod 1 - Bué
Oppført: 1908



Byggnr: 9903324
GAB nr: 169874115
Navn: Sjøbod 2 - Skjule
Oppført:



*Fra høyden øst for anlegget. Bygninger i forgrunnen er ikke i statlig eie.
Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.*



Skjule, Torvhuse og Bådskjule. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Adkomsten fra nord. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Passasje mellom Bådskjule og Torvhuse. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Torvhuse og Bådskjule Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Gammelt foto tatt for istandsettingen i 1992/1993



Skjule m platting og sittegrupper. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Gammelt foto tatt før istandsettingen i 1992/1993



Bua, i bakgrunnen skjule og bådsjule



Gammelt foto tatt før istandsettingen i 1992/1993



Fra øst. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.

BYGNING 9903323 Sjøbod 1 - Bué

Kompleks 14132 Auglend-Vandringshavn

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	169802785
Gnr/bnr:	11/3
Oppført:	1908
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Fiske
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Sjøbod/brygge
Regulering:	Uregulert: Beskrevet som båndleggingsområde etter kulturminneloven i kommuneplan.
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygget står på en grunnmur i naturstein og oppført i en panelt grindverkskonstruksjon. Taket er vanlig saltak, tekket med buede røde takstein. På den sørlige vegg er det to krysspostvinduer i andre etasje, foto tatt før restaureringen viser at disse trolig ikke var der opprinnelig. På den østre vegg er det bygget et halvtak over en båt plass.

Sammendrag bygningshistorie

Bué var gårdens hovedlagringsplass for fiskeredskap. I gamle dager ble fangsten fra laksefiske også oppbevart i bygget frem til den ble levert med båt til mottaket på Åsen. Det var tradisjon for at den med best fiskelykke påtok seg jobben. Bygningene ble restaurert i 1992/93. Bué er i dag innredet med benker og bord, og nyttes blant annet i undervisningssammenheng.

Vern

Formål:	Vernet av bygningene i Vandringshavn skal sikre det opprinnelige havnemiljøet knyttet til et kombinasjonsbruk fra 1800-tallet. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Sjøbuene i Vandringshavn representerer som helhet et godt bevart representativt miljø som den dag i dag illustrerer havets og fiskets store betydning for kombinasjonsbrukene i området. Istandsettingen av bygningene er et godt eksempel på videreføring av historiske kvaliteter samtidig som miljøet er tilrettelagt for ny bruk.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør 1. etg
Beskrivelse: I 1992/1993 ble rommet tilrettelagt for besøkende.

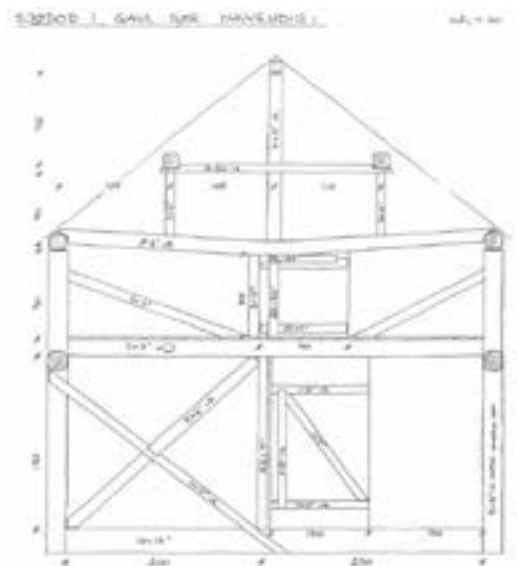


Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør 2. etg
Beskrivelse: I 1992/1993 ble rommet tilrettelagt for besøkende med sitteplasser og elektrisitet.

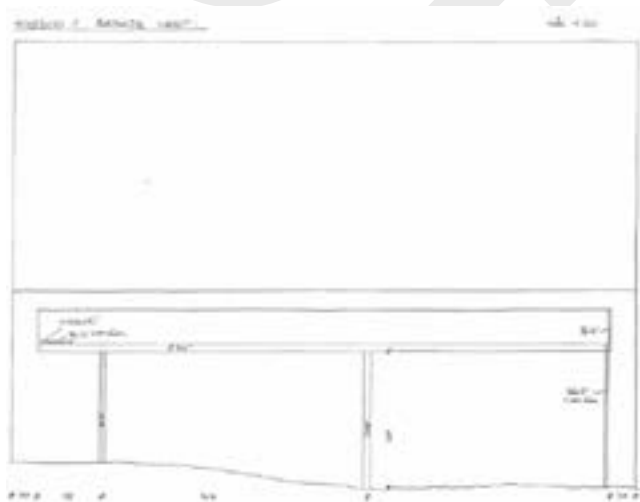




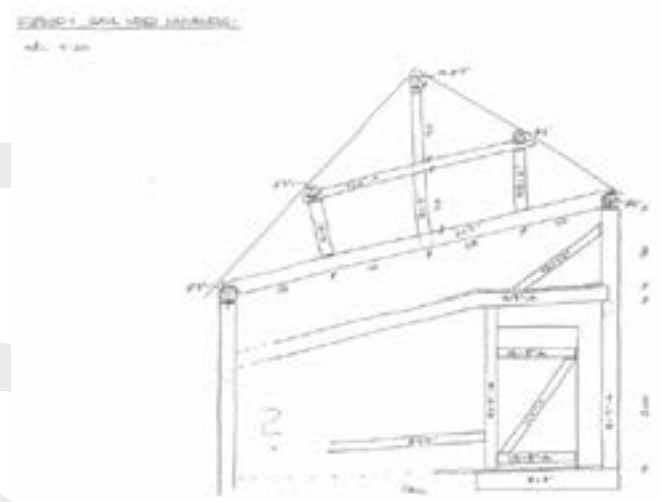
Oppmålingstegninger for restaurering 1992. Gavl mot nord.



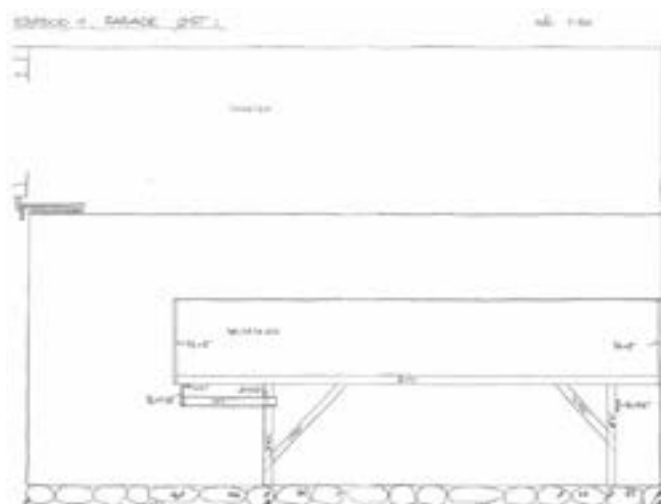
Gavl mot sør, innvendig



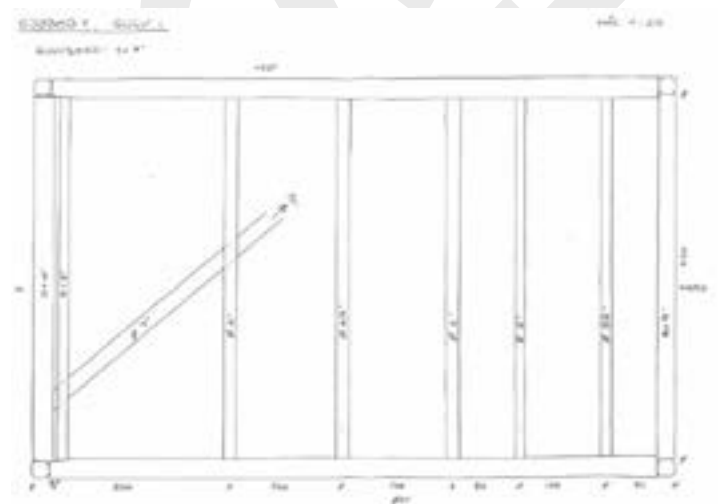
Fasade mot vest



Gavl mot nord, innvendig.



Fasade mot øst



Tegning av gulvkonstruksjonen

BYGNING 9903323 Sjøbod 1 - Bué

Kompleks 14132 Auglend-Vandringshavn



Bygget sett fra øst. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Interior 1 etg Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Bygget sett fra sør øst Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Interior 1 etg. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Bygget sett fra sør Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Interior 2 etg.

BYGNING 9903324 Sjøbod 2 - Skjule

Kompleks 14132 Auglend-Vandringshavn

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr: 169874115
Gnr/bnr: 11/3
Oppført:
Byggherre: Ukjent
Arkitekt: Ukjent
Opprinnelig funksjon: Fiske
Nåværende funksjon: Fritid
Bygningsart: Sjøbod/brygge
Regulering: Uregulert: Beskrevet som båndleggingsområde etter kulturminneloven i kommuneplan.
Vernestatus:



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Skjule er en halvåpen bygning, med bare en kortvegg mot vest og en langvegg mot øst. Bygningen er oppført i en stavkonstruksjon og nedre del av veggene er av natursteinsmur. Den øvre delen av veggene er kledd med vertikalt panel. Taket er et pulttak tekket med rød teglstein.

Sammendrag bygningshistorie

Skjule ble nyttet som tørke- og oppbevaringssted for fiskeredskap som garn, nøter ruser og tykke taukveiler av tjæret hamp. Bygningen ble restaurert i 1992/93. Bygget er bevart med sitt opprinnelige preg, men tilpasset med platting og sittegruppe.

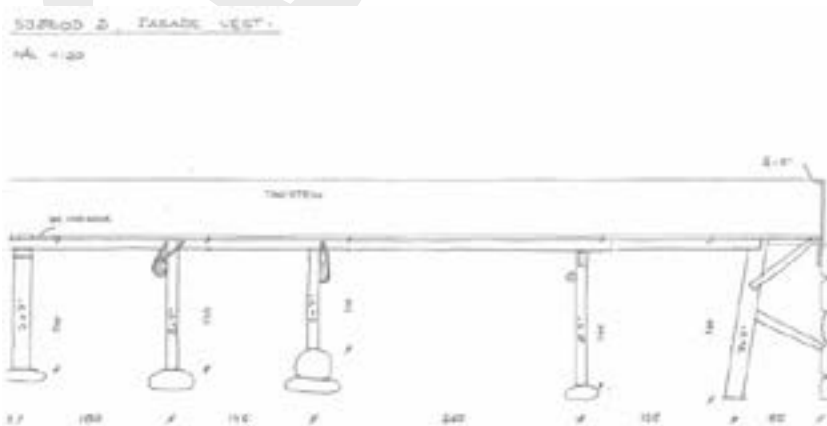
Vern

Formål: Vernet av bygningene i Vandringshavn skal sikre det opprinnelige havnemiljøet knyttet til et kombinasjonsbruk fra 1800-tallet. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer.

Begrunnelse: Sjøbuene i Vandringshavn representerer som helhet et godt bevart representativt miljø som den dag i dag illustrerer havets og fiskets store betydning for kombinasjonsbrukene i området. Istandsettingen av bygningene er et godt eksempel på videreføring av historiske kvaliteter samtidig som miljøet er tilrettelagt for ny bruk.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.

Vernekategori: Verneklasse 1, fredning

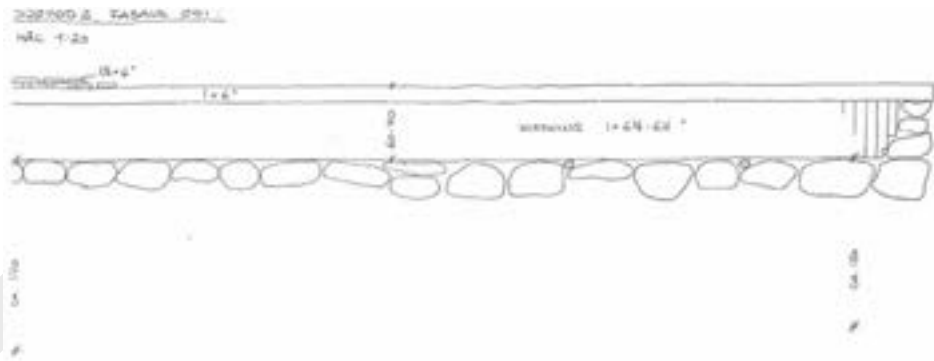


Skjule m platting og sittegrupper. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.

Oppmålingstegning for restaurering 1992. Fasade mot vest



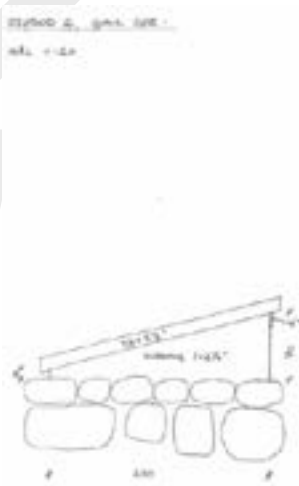
Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Fasade mot øst



Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Gavl mot sør og nord

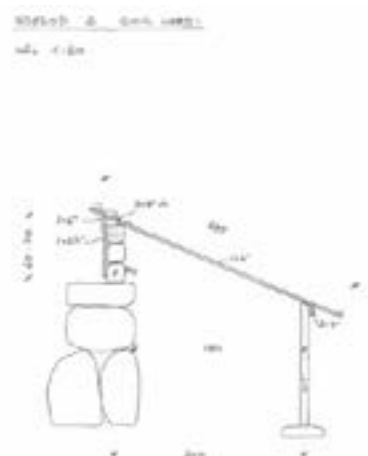


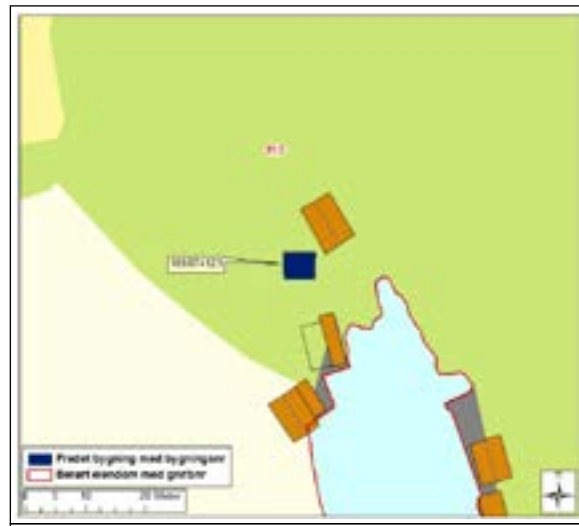
Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.

BYGNING 9903325 Sjøbod 3 - Torvhuse

Kompleks 14132 Auglend-Vandringshavn

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr: 169874123
Gnr/bnr: 11/3
Oppført: 1823
Byggherre: Ukjent
Arkitekt: Ukjent
Opprinnelig funksjon: Fiske
Nåværende funksjon: Fritid
Bygningsart: Lager
Regulering: Uregulert: Beskrevet som båndleggingsområde etter kulturminneloven i kommuneplan.
Vernestatus:



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Torvhuse har trekonstruksjon i grindverk, kledd med vertikalt panel. Bortsett fra på gavlen mot øst er nedre del av veggene oppført i natursteins tørrmur. Taket er vanlig saltak tekket med rød teglstein. Under arbeidene i 1992/1993 ble det bygget et toalettrom som et rom i rommet i huset.

Sammendrag bygningshistorie

Torvhuse var som navnet forteller et oppbevaringssted for brenntorv. I tillegg ble hummerteinene oppbevart der. Torvhuset er av eldre opprinnelse og finnes første gang skriftlig omtalt i 1823. Bygningen ble restaurert i 1992/93. I dag fungerer bygget som toalettbygg for besøkende.

Vern

Formål: Vernet av bygningene i Vandringshavn skal sikre det opprinnelige havnemiljøet knyttet til et kombinasjonsbruk fra 1800-tallet. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse: Sjøbuene i Vandringshavn representerer som helhet et godt bevart representativt miljø som den dag i dag illustrerer havets og fiskets store betydning for kombinasjonsbrukene i området. Istandsettingen av bygningene er et godt eksempel på videreføring av historiske kvaliteter samtidig som miljøet er tilrettelagt for ny bruk.
Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori: Verneklasse 1, fredning

Interiør

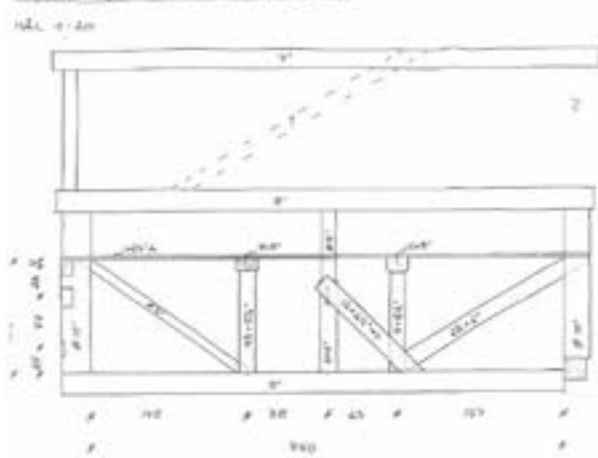
Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse: Under restaureringen i 1992/1993 ble det bygget et toalettrom som et "rom i rommet".



BYGNING 9903325 Sjøbod 3 - Torvhuse

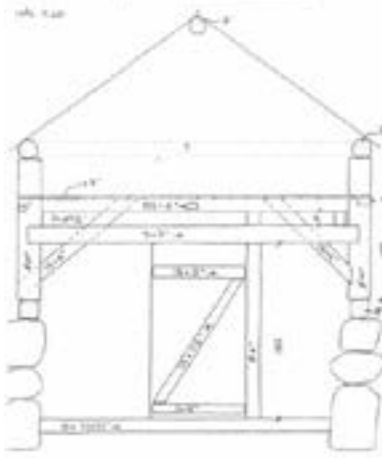
Kompleks 14132 Auglend-Vandringshavn

Sjøbod 3, FASADE SØR, INNENDIG



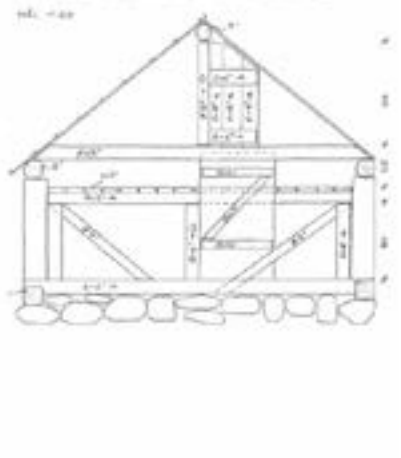
Fasade sør, innvendig

Sjøbod 3, GAVL ØST, INNENDIG



Gavl mot øst og vest, innvendig

Sjøbod 3, GAVL VEST, INNENDIG

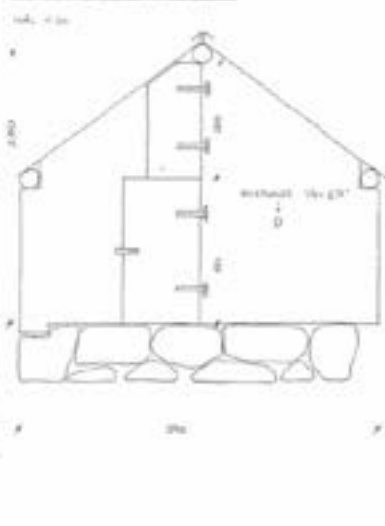


Sjøbod 3, GAVL ØST



Gavl mot øst og vest

Sjøbod 3, GAVL VEST



Gavl mot øst. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.

Sjøbod 3, FASADE SØR



Fasade mot sør



Toalettrom. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Gavl mot vest. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Toalettrom. Dør fører til uinnredet rom bakom. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Fasade sør. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Rommet bakom toalettrom. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.

BYGNING 9903325 Sjøbod 3 - Torvhuse

Kompleks 14132 Auglend-Vandringshavn



Fasade nord. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Toalett bygget som rom-i-rommet. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.

BYGNING 9903326 Sjøbod 4 - Bådskjule

Kompleks 14132 Auglend-Vandringshavn

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr: 169802777
Gnr/bnr: 11/3
Oppført: 1908
Byggherre: Ukjent
Arkitekt: Ukjent
Opprinnelig funksjon: Fiske
Nåværende funksjon: Fritid
Bygningsart: Naust
Regulering: Uregulert: Beskrevet som båndleggingsområde etter kulturminneloven i kommuneplan.
Vernestatus:



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen har punktvis bæring i naturstein og er videre oppført i en grindkonstruksjon kledd med vertikalt panel. Taket er vanlig saltak tekket med rødlig tegl. Bygget er delvis inngravd i terrenget.

Sammendrag bygningshistorie

Bådskjule var oppbevaringssted for brukets båter. Byggingen startet i februar 1908(?). Bygningen ble restaurert i 1992/93.

Vern

Formål: Vernet av bygningene i Vandringshavn skal sikre det opprinnelige havnemiljøet knyttet til et kombinasjonsbruk fra 1800-tallet. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer.

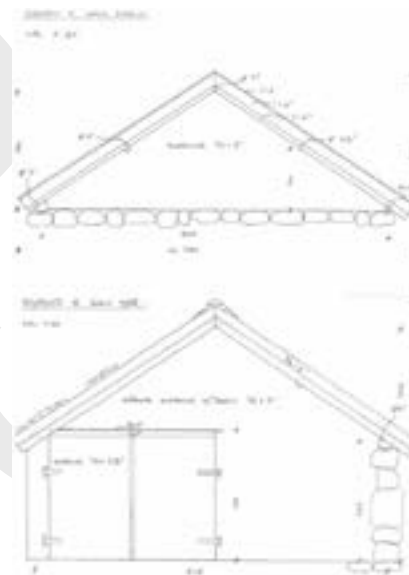
Begrunnelse: Sjøbuene i Vandringshavn representerer som helhet et godt bevart representativt miljø som den dag i dag illustrerer havets og fiskets store betydning for kombinasjonsbrukene i området. Istandsettingen av bygningene er et godt eksempel på videreføring av historiske kvaliteter samtidig som miljøet er tilrettelagt for ny bruk.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør.

Vernekategori: Verneklasse 1, fredning



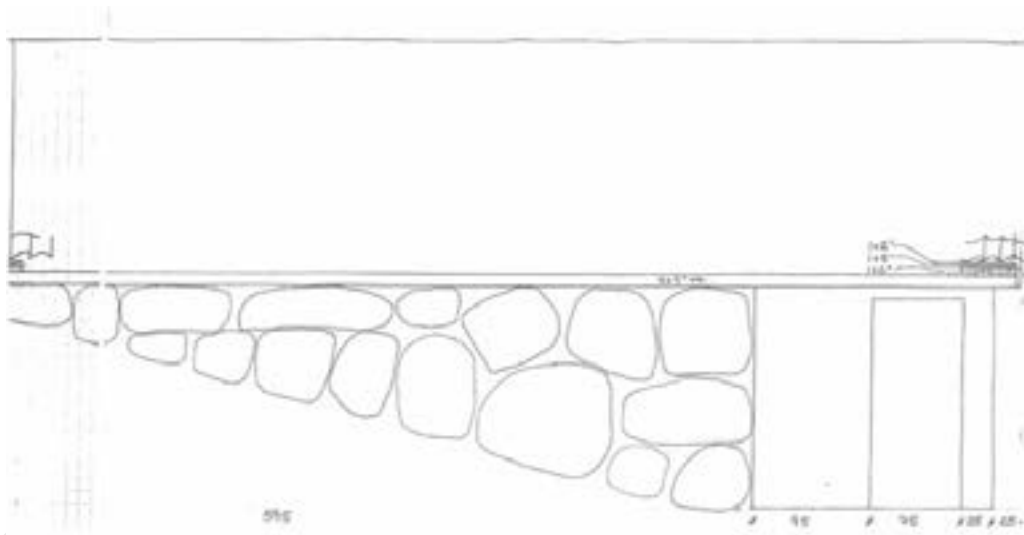
Fasade mot sør. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Gavl mot nord og sør



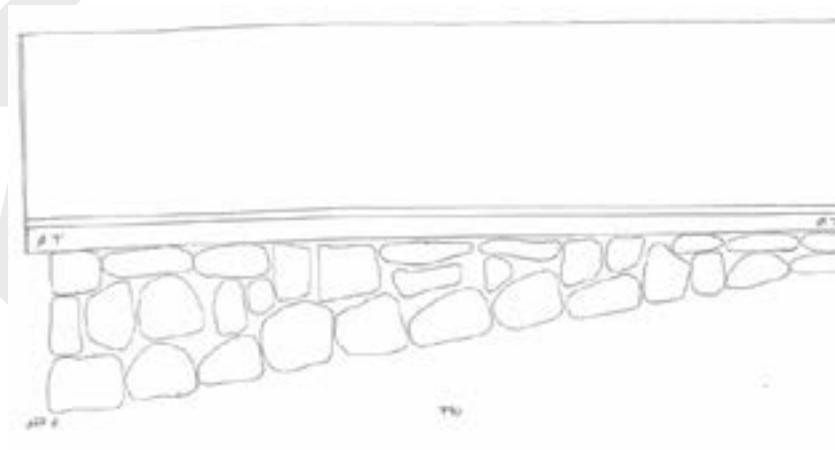
Fasade mot vest. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Fasade mot vest



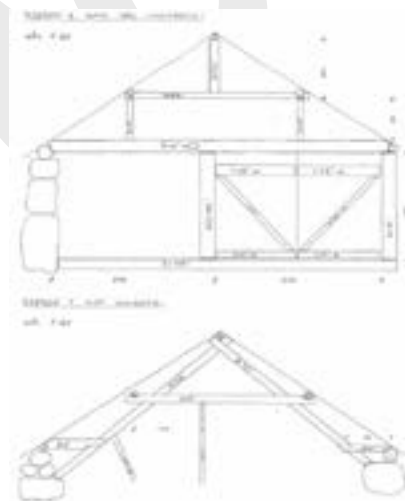
Detalj, gavl. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Fasade mot sør



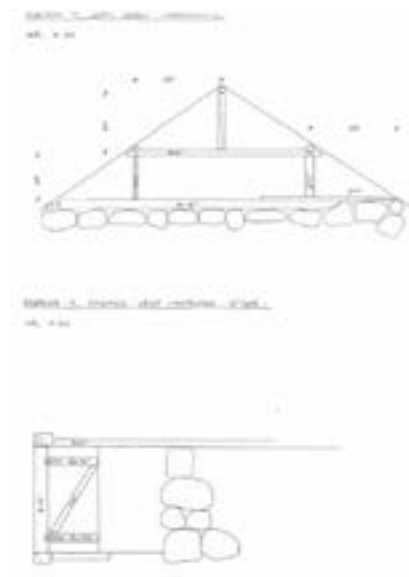
Detalj, gavl. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Fasade mot sør og midten, innvendig. Oppmåling 1992.



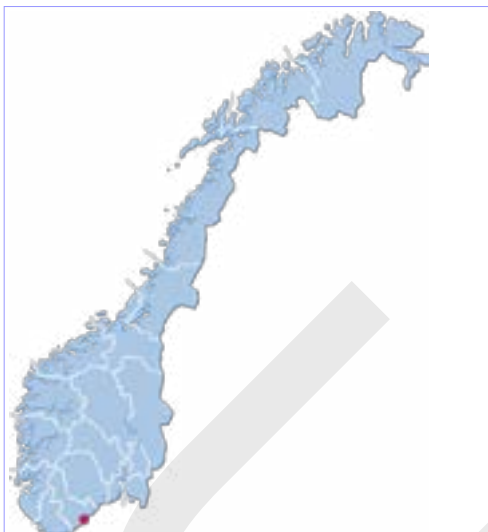
Gavl mot nord. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Gavl mot nord, innvendig og fasade vest



Bådskjule, fra sør. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Aust-Agder
 Kommune: 906/Arendal
 Opprinnelig funksjon: Boligområde for DNN
 Nåværende funksjon: Friluftsområde/bolig/forsamlingshus.
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 2, bevaring
 Totalt antall bygg: 3


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903068	Direktørbolig	1914 - 1915	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	167083137	55/2
9903375	Enebolig	1914 - 1915	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	167082513	55/2
9903067	Speiderhuset	1914 - 1915	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	167082521	55/2

Vern kompleks

Formål: Formålet med vern er å i vareta bygningene som eksempler på boligbebyggelse knyttet til industrivirksomheten på Eydehavn. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer.

Begrunnelse: Den gjenværende bebyggelsen på Buøya er et minne om opphavstidens industrikultur. Samtidig er det boliger av høy arkitektonisk kvalitet, tildels lite endret.

Omfang: Vernet omfatter de tre bygningene i statlig eie, dvs den opprinnelige direktørboligen og to ingeniørboliger.

Beskrivelse kulturmiljø

Den idylliske og vakkert beliggende Buøya er forbundet med tettbebyggelsen på Eydehavn med en smal bro, og har Tromøysund mot sør/øst og Garthafjorden mot vest/nord. Den ligger ca en kilometer nord- øst for Nitriden. Den langstrakte øya er småkupert og bevoskt med blandingsskog, og bærer fortsatt et visst preg av tidligere parkmessig opparbeidelse. Øya ble avsatt til villaer til bedriftenes ledelse, tekniske ekspertise og administrativt personell. For å komme over til øya måtte en gå opp en trapp og over en hengebro, og veiene på øya var bare stier de første årene. Bebyggelsen fordelte seg langs Claes Gills vei, hvor Smelteverkets fire villaer ble bygget på øyas søndre side, nærmest fabrikkene, mens Nitriden bygde de øvrige syv husene som lå spredt innover øya. På denne måten fikk beboerne tilnærmet like lang arbeidsvei, siden Nitriden lå nærmest Buøya.

I dag er Buøya friområde hvor Staten ved Direktoratet for naturforvaltning eier øya, mens Arendal kommune forvalter den. Det er tre bygninger i statlig eie, direktørboligen og to ingeniør/ funksjonærvillaer.

Eiendomshistorikk

Eydehavn er oppkalt etter industrigründeren Sam Eyde og fikk sitt navn 12. juli 1913. Industristedet ble grunnlagt for å utnytte de store mengdene elektrisk kraft som kunne produseres i Arendalsvassdraget. Sam Eyde etablerte et aluminiumsmelteverk, Det Norske Nitridaksjeselskap ("Nitriden"), og et silisiumkarbidverk, Arendal Smelteverk, på Eydehavn. Aluminiumsverket ble lagt ned i 1975, mens silisiumkarbidverket i dag er en del av det internasjonale konsernet St. Gobain.

Eydehavn som industristed er anlagt under ett, med boliger for bedriftenes arbeidere, funksjonærer og direktører. De sentrale arkitektene for industribebyggelsen på Eydehavn var Kristiania arkitektene Thorvald Astrup, Einar Engelstad og Nicolai Beer. Nitriden opprettet byggeselskapet Tromsø Byggeselskap som sto for byggingen av både arbeider- og funksjonærboligene. Astrup og Engelstad har tegnet Nitridens bygninger i Eydehavn, hvor Engelstad tegnet arbeiderboliger. Industriens boliger på Eydehavn er for det meste preget av jugendstil og nybarokk, to stilretninger som ofte går over i hverandre.

Mens arbeiderboligene på grunn av skiftarbeidet måtte ligge relativt nær arbeidsplassen, ble boligene for direktør- og ingeniørskiktet plassert på større avstand, på Buøya. Bedriftene hadde sikret seg øya for å bygge standsmessige og romslige villaer med vakre hageanlegg for sine ledere. Bedriftene delte øya slik at den vestlige delen var for Smelteverket og den østre for Nitriden. Vedlikehold av husene og gangveiene, snømåking og til dels hagearbeid ble utført av bedriftenes folk. I en periode rundt krigen hadde de egen gartner, og øya var parkmessig opparbeidet. Forfatteren Kjartan Fløgstad karakteriserer Eydehavn- samfunnet i 1914 som et nybyggersamfunn med vanntette skott klassene i mellom. Det var enorm forskjell på folk i toppsjiktet og dem på bunnen i bedriftenes første fase, noe vi også kan lese ut fra boligforholdene.

Adkomsten til øya var sterkt begrenset, idet bare beboerne hadde adgang. På Buøya var det ikke kjørevei, bare en gangvei som slynget seg fra hus til hus. Dette innebar at varetransport gikk sjøveien. Øya hadde tre brygger hvor båten til Arendal hadde anløp.

Hele Buøya er i dag friluftsområde. Søndre del eies av Arendal kommune og nordre del er eid av staten, men forvaltes av kommunen. I statlig eie er det en direktørbolig og to ingeniørboliger igjen på øya. Inntil nylig var det tre ingeniørboliger, men en ble revet da leieforholdet til den siste leieboeren opphørte. Tilsvarende klausuler er knyttet til all bebyggelse på øya som følge av øyas reguleringsstatus som friluftsområde.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903375
GAB nr: 167082513
Navn: Enebolig
Oppført: 1914 - 1915



Byggnr: 9903067
GAB nr: 167082521
Navn: Speiderhuset
Oppført: 1914 - 1915



Byggnr: 9903068
GAB nr: 167083137
Navn: Direktørbolig
Oppført: 1914 - 1915



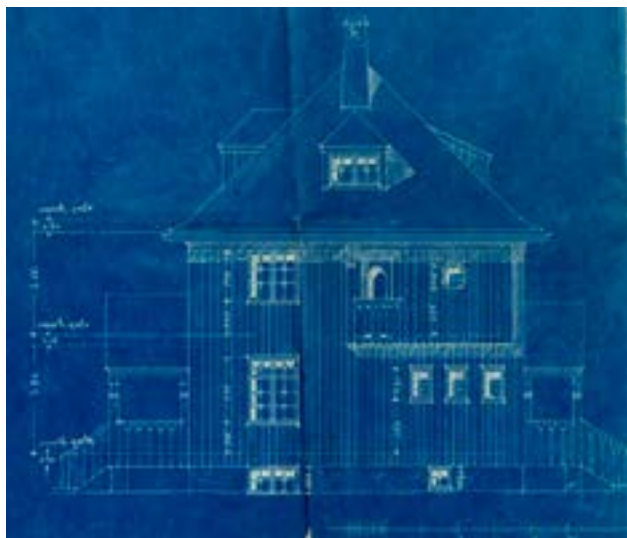
Direktørboligen sett fra sørøst. Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas.
Opphavsrett: Fylkesmannen i Aust-Agder.



Nitridens arbeiderboliger på Nes 13. juli 1914 Foto: Ukjent Opphavsrett: DNN AS



Enebolig sett fra øst. Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune



Tegning av fasade til Nitridens messe på Byøya, tegnet av Thv. Astrup 1913 Foto: Aust-Agder kulturhistoriske senter



Dukkestua til Direktørboligen ligger i dag på kommunens eiendom. Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas. Opphavsrett: Fylkesmannen i Aust-Agder.



Funktionærmesse hus nr 6 fasade 2 Foto: Aust-Agder kulturhistoriske senter



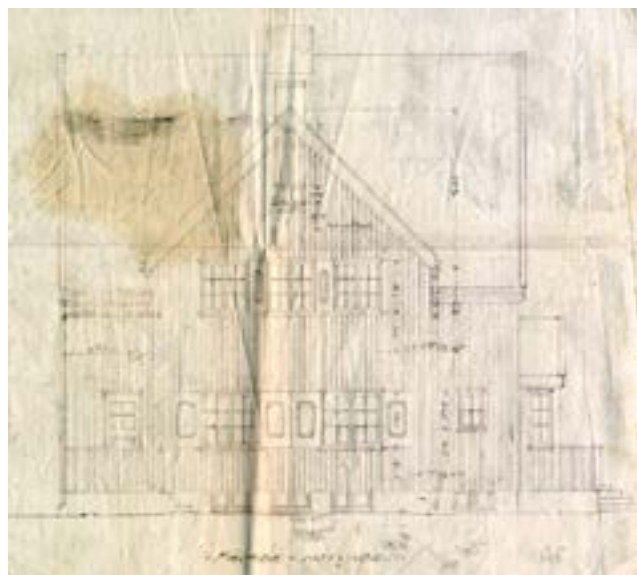
Speiderhuset sett mot sørøst Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas. Opphavsrett: Fylkesmannen i Aust-Agder.



Funktionærmesse hus nr 6 fasade 3 Foto: Aust-Agder kulturhistoriske senter



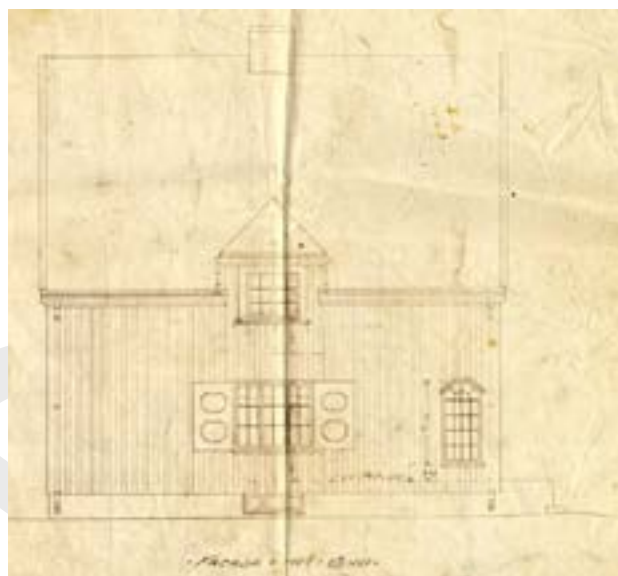
Direktørboligen sett fra syd. Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas. Opphavsrett: Fylkesmannen Aust-Agder.



Villa for Hr disponent Hammond Facade mot nord Foto: Aust-Agder kulturhistoriske senter



Direktørboligen sett fra nord, inngangspartiet Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas. Opphavsrett: Fylkesmannen i Aust-Agder.



Villa for Hr disponent Hammond Facade mot syd Foto: Aust-Agder kulturhistoriske senter

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	167083137
Gnr/bnr:	55/2
Oppført:	1914 - 1915
Byggherre:	Det Norske Nitridaktieselskap (DNN)
Arkitekt:	Thorvald Astrup.
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Uregulert: Statlig sikret friområde.
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Direktørboligen (også kalt Losjehuset, Nitriden, Admini, Brettevilles hus, Druidehuset) er en stor og staselig trebygning med valmet tak, utformet i en detaljrik ny-barokk. Rektangulært hovedvolum i to fulle etasjer, oppført på grunnmur av upusset naturstein. Under det bratte valmtaket er det en høy loftsetasje. På tre av bygningens sider er det mindre utbygg i form av inngangsparti, underbygget balkong, karnapp og veranda. De sekundære bygningsvolumene myker opp det strenge hovedvolumet. På samme måte er det store valmtaket brutt opp med en ark som sammen med karnappet nedenfor danner et tårnmotiv på bygningens sørfasade. To mindre takoppbygg på nordre og østre kortside bidrar sammen med en variert bruk av vindustyper, -formater og plasseringer til at bygningens fasader framstår med svært forskjellige utforminger.

Direktørboligen står på en tildels høy grunnmur av tilhugget naturstein, utvendig spekket med pølsefuger. På den siden der kjellermuren er høyest, er det satt inn tofagsvinduer med seks og ni ruter i hver ramme, mens det på de lavere sidene er gravd ut vindusbrønner foran mindre kjellervinduer. På nord- og sydsiden av bygningen er det trapper av tilhugde steinblokker i hele trinnlengder. Rommet under verandaen er forblendet med lemmer av krysslagte trespiler.

Huset er kledd med stående lektepanel. Rekkverkene i første etasje er utformet med tett stående panel, mens balkongen i andre etasje har åpent spilerekkverk. I inngangspartiet står fremdeles den opprinnelige to-fløyede døren med glassfelter i svungne former. Alt trepanelet på bygningen er hvitmalt, mens dora er malt i en svært mørk farge med blek-grønne detaljer. Også de fleste vinduene er grønne. I første etasje er noen av vinduene malt hvite, sannsynligvis har også disse tidligere vært grønne, eller de har sammen med resten av vinduene vært malt i en annen kontrastfarge til veggene. I første etasje er det hovedsakelig høye t-postvinduer der den smale, horisontale topprammen er inndelt i fem ruter. Over disse vinduene er det dekorative felt i nybarokk utforming. I andre etasje er det for det meste store tofagsvinduer av empiretype, med 2x3 ruter i hver ramme. Vinduene støter opp mot en kraftig gesims. I takoppbyggene er det brukt smårutete vinduer med 3x3 ruter i hvert fag. Det forekommer også andre vindustyper i bygningen.

Takets sortglaserte, enkelkrumme takstein er ikke den opprinnelige. En kraftig gesims avslutter det bratte valmtaket. Tilsvarende gesimser er også benyttet på inngangspartiet og over karnappet. Symmetrisk plassert på den store takflaten står det to høye piper. Over inngangspartiet er det et valmet, høyt takutstikk kledd med båndtekketing.

Terrenget omkring huset er terrassert med lave natursteinsmurer. Til anlegget hører også en svært forseggjort dukkestue, i tilsvarende formspråk som hovedhuset. Dukkestuen er relativt stor og er asymmetrisk utformet, med blant annet en høy trapp og veranda foran inngangsdøren. Dukkestuen ligger ikke lenger på samme eiendom som hovedhuset og er ikke i statlig eie. Den er derfor ikke omfattet av landsverneplanen.

Sammendrag bygningshistorie

Oppført i 1914- 1915, som bolig for direktøren for Det Norske Nitridaktieselskaps fabrikk i Eydehavn. Den første direktøren, Axel Bretteville (1912-16), har gitt navn til huset. Bygningen ble brukt som administrasjonsbolig for Nitriden og var sentrum for de høyere funksjonærenes sosiale liv.

Boligen antas å ha huset fabrikkens skiftende direktører frem til nedleggelsen i 1975.

Endringsspor på bygningen omfatter bl.a. forblending av et tidligere vindu (over karnappet på sydfasaden), en tidligere bi-inngang/kjøkkendør (på nordfasaden, trappen står fortsatt igjen) og et kjellervindu.

Nåværende leietaker har foretatt oppussing innvendig. Bortsett fra at det er slått sammen en del rom i 2. etasje til en seremonisal, er opprinnelig rominndeling i all hovedsak opprettholdt. Mye av listverk og dører er originalt. I en del rom, særlig i 1. etasje, er det nyere overflatebehandling på vegger (tapet). Fin og tørr kjeller der det nylig er foretatt mindre ombygginger, men selve kjellerrommene framstår som lite endret.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å i vareta bygningene som eksempler på boligbebyggelse knyttet til industrivirksomheten på Eydehavn. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer. Det er særlig opprinnelig utforming og detaljer som skal bevares.
Begrunnelse:	Den gjenværende bebyggelsen på Buøya er et minne om opphavstidens industrikultur. Samtidig er det boliger av høy arkitektonisk kvalitet, tildels lite endret. Direktørboligen står som et monument over opphavstidens klassesdelte industrisamfunn. Boligen er av høy arkitektonisk og håndverksmessig kvalitet, og er godt bevart i eksteriør og i deler av interiør.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:

Interiørnavn: Hovedstue/sal

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Kjeller

Beskrivelse: Kjellerrom



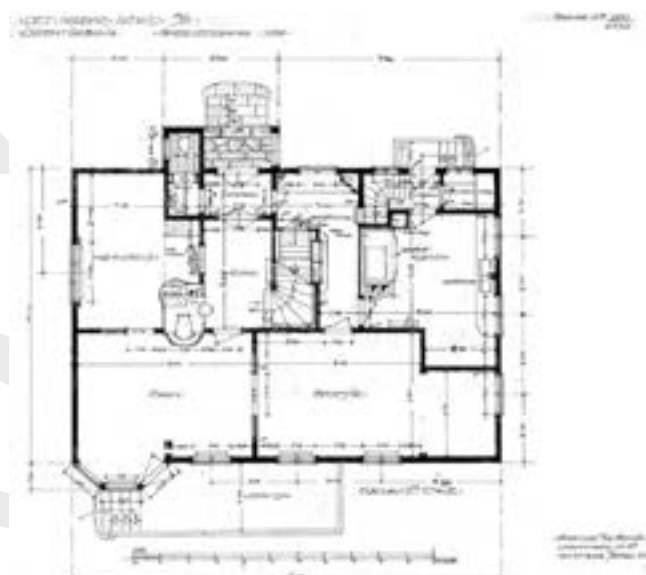
Interiørnr:

Interiørnavn: Trapperom

Beskrivelse: Trapp til 2. etasje



Plantegning 2. etg. Opprinnelig forslag, bygningen ble speilvendt for oppføring. Opphavsrett: Arkitektene Astrup og Hellern as



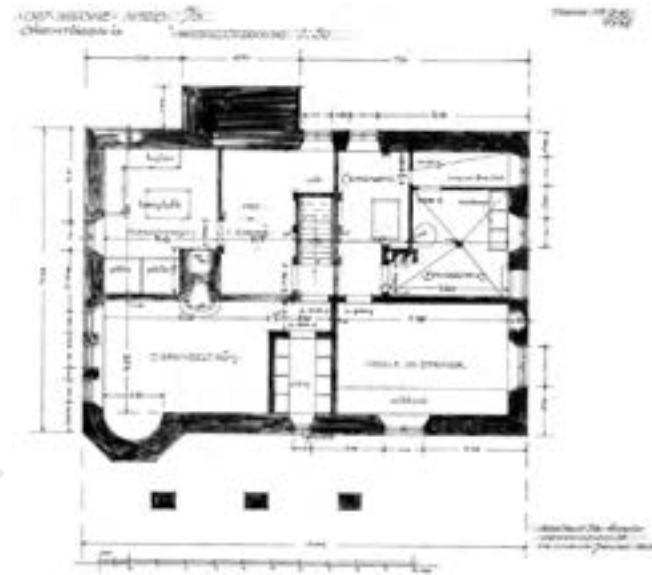
Plantegning 1. etg. Opprinnelig forslag, bygningen ble speilvendt for oppføring. Opphavsrett: Arkitektene Astrup og Hellern as

BYGNING 9903068 Direktørbolig

Kompleks 2383 BUØYA



Direktørboligen sett øst Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas.
Opphavsrett: Fylkesmannen Aust-Agder.



Plantegning kjeller. Opprinnelig forslag, bygningen ble speilvendt for oppføring.
Opphavsrett: Arkitektene Astrup og Hellern as



Direktørboligen "Brettevilles hus" i 1915, ikke lenge etter oppførelsen. Foto: Ukjent.
Opphavsrett: DNN AS



Fasade mot syd. Opphavsrett: Arkitektene Astrup og Hellern as



Inngangspartiet nordfasaden Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune



Fasade mot øst. Opphavsrett: Arkitektene Astrup og Hellern as



Direktørboligen fra sydvest Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune



Stuen Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune



Østfasaden Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune



Kjeller Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	167082513
Gnr/bnr:	55/2
Oppført:	1914 - 1915
Byggherre:	Det Norske Nitridaktieselskap (DNN)
Arkitekt:	Thorvald Astrup.
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Bolig/bosetning
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert: Statlig sikret friområde
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Dr. Holters Villa er en 1½ etasjes trebygning med bratt saltak på fundamenter av pusset mur. Midt på takflaten er det en pipe. Taket er kledd med røde takstein, og det er et lite kvadratisk vindu mot nedre del av takets nordlige side. Bygningens utforming er tidstypisk, med et knapt, rektangulært hovedvolum, høye knevegger i annen etasje og en relativt høy loftsetasje under det bratte taket. Bygget er kledd med vertikal kledning malt i en okergul farge. Vinduene er stort sett store tofagsvinduer av empiretype, med 2x4 ruter i hver ramme. Flere steder forekommer også mindre, tilnærmet kvadratiske vinduer, inndelt i fire ruter. På den østlige gavlveggen er det i andre etasje en balkong, denne har støtter markert med hvit farge. Omramming rundt vinduene, gavlbord og bord langs husets hjørner er også hvite. Det er en innglasset veranda på byggets sørlige langvegg som har trappeadkomst til hagen. Eldre foto viser en åpen veranda. Bilder fra tilsvarende hus, nå nedbrente Nysteds hus på nordvestsiden av Buøya, viser at verandaen hadde overbygg i 1915, mens den i 1966 var innglasset. Antagelig har det samme skjedd på Dr. Holters villa. På byggets vestlige kortsida er det to små tilbygg. Av eldre foto fremgår at det minste av disse er opprinnelig.

Inngangspartiet er plassert omtrent på midten av byggets nordlige fasade. Det er et stort rektangulært og tre små kvadratiske vinduer i første etasje. Byggets sørlige fasade har kun et vindu i tillegg til den innglassede verandaen som har smårutete vinduer. Den østlige gavlveggen har fire vinduer fordelt på første og andre etasje, hvor et av vinduene i første etasje er plassert helt mot husets sør- østlige hjørne. Dette skaper en asymmetri i fasaden. I tillegg er det en dør ut til balkongen og et lite kvadratisk vindu plassert helt oppe under mønet. Fasaden mot vest har to vinduer i andre etasje, samt et lite kvadratisk vindu helt opp under mønet. I tillegg er det tre vinduer i ulik størrelse i de to påbyggene i første etasje.

Husets interiør er ikke kartlagt. Til huset hører det til et lite uthus/bod i samme stil.

Sammendrag bygningshistorie

Dr. Holters villa ble bygget i 1914- 1915 samtidig med Nitridens andre bygninger på Buøya. Boligen ligger nord- øst på øya, litt nordenfor Speiderhuset/Hygen. Huset ligger fint til i en slak gresskledd bakke med knauser i bakgrunnen. Bygget er oppkalt etter Dr. Einar Holter (1876 1942) som tjenestegjorde som fabrikklege på Arendal Smelteverk.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å i vareta bygningene som eksempler på boligbebyggelse knyttet til industrivirksomheten på Eydehavn. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Den gjenværende bebyggelsen på Buøya er et minne om opphavstidens industrikultur. Samtidig er det boliger av høy arkitektonisk kvalitet, tildels lite endret. Boligen er av høy arkitektonisk og håndverksmessig kvalitet, velbevart både eksteriør og interiør.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

BYGNING 9903375 Enebolig

Kompleks 2383 BUØYA



Boligen sett fra sjøen Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune



Nordfasaden med inngang Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune



Balkongen i 2. etg Foto: Thomas Hirsch. Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune



Foto fra 1915. Påskrift DNN a/s Hus paa Buøen. 27-4-15. Foto: Ukjent Opphavsrett: DNN as



Enebolig sett fra øst. Foto: Thomas Hirsch Opphavsrett: Aust - Agder fylkeskommune

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	167082521
Gnr/bnr:	55/2
Oppført:	1914 - 1915
Byggherre:	Det Norske Nitridaktieselskap (DNN)
Arkitekt:	Thorvald Astrup.
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert: Statlig sikret friområde
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Speiderhuset (også kalt Ingeniørhuset, Hygen) er en 1½ etasjes trebygning med bratt saltak og fundamenter av pusset mur. Bygningens utforming er tidstypisk, med et knapt, rektangulært hovedvolum, høye knevegger i annen etasje og en relativt høy loftsetasje under det bratte taket. På vestre gavlvegg er det ført et mindre utbygg som rommer inngangsparti/vindfang. Utbygget har samme takvinkel som hovedvolumet og er sannsynligvis originalt. Huset har også inngang fra langsiden mot nord. Denne inngangsdøren har trapp og gelender, men mangler takoverbygg. På den østre gavlvæggen er det i andre etasje utkraget en balkong, mens det på langveggen mot sør er satt opp en veranda på murpåler og med trappeadkomst til hagen. På sydveggen er det laget et takopplett som gir plass til et større vindu i andre etasje.

Speiderhuset har en relativt høy grunnmur, med ordinære, høytstående kjellervinduer på tre sider. På nordsiden av bygningen der terrenget er høyest, er det vindusbrønner foran vinduene. Rommet under verandaen er forblendet med tette lemmes av stående panel. Lemmene virker ikke tidstypiske. Under inngangstilbygget mot vest er det lemmes av mer tidstypisk karakter med krysslagte trespiler.

Utvendig har huset gjennomgått relativt få endringer. Det er kledd med lektepanel, hvorav en del er originalt, og få vinduer er skiftet. Alle rekkverk er utformet med tett, stående panel. De to inngangsdørene er nyere og laget i lakkert tre. Begge verandadørene har et smårutete glassfelt og kan være opprinnelige. Bygningen er hvitmalt med mørkebrune detaljer, herunder vinduene.

Første etasjes trefagsvinduer består av smårutete rammer (2x4 ruter) som flankerer en stor uinndelt glassflate. I andre etasje for det meste store tofagsvinduer av empiretype, med 2x4 ruter i hver ramme. Flere steder forekommer også mindre, kvadratiske vinduer, inndelt i fire ruter. Tre slike småvinduer plassert diagonalt etter hverandre gir lysinnslipp til bakenforliggende trapperom. Øverst på begge gavlveggene er det også plassert vinduer av denne typen som gir lys til loftet.

Saltaket er kledd med sortglasert tegl, mens den opprinnelige antas å ha vært den flate røde patentsteinen som ligger på et av bislagene. Svært knapt takutstikk både i gavlene og på langsiden. Midt på takflaten er en bred pipe, og i nedre del av takflaten mot nord er det satt inn to takvinduer som antas å være av nyere dato.

Innvendig er rominndeling, listverk og dører i stor grad intakt.

Sammendrag bygningshistorie

Speiderhuset ble bygget i 1914 - 1915 som bolig for Nitridens funksjonærer. Beboere har blant andre vært Ingeniør Gudmund Heggstad og Ingeniør Selmer Olsen.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å i varea bygningene som eksempler på boligbebyggelse knyttet til industrivirksomheten på Eydehavn. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Den gjenværende bebyggelsen på Buøya er et minne om opphavstidens industrikultur. Samtidig er det boliger av høy arkitektonisk kvalitet, tildels lite endret. Boligen er av høy arkitektonisk og håndverksmessig kvalitet, velbevart både eksteriør og delvis interiør.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

BYGNING 9903067 Speiderhuset

Kompleks 2383 BUØYA



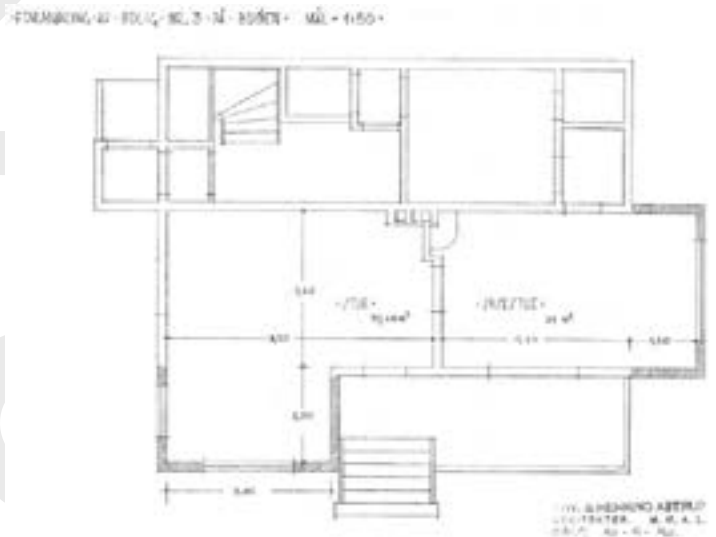
Speiderhuset sett fra vest Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas. Opphavsrett: Fylkesmannen i Aust-Agder.



fasade "Bolig no 3 på Buøen". Tegningen viser et tilbygg ved siden av verandador, dette ble ikke oppført. Opphavsrett: Arkitektene Astrup og Hellern as



Speiderhuset sett fra syd Foto: Gunnar Oywyn Lindaas. Opphavsrett: Fylkesmannen i Aust-Agder.



Plantegning 1940. Viser tilbygg mot sør og vest som ikke ble oppført. Opphavsrett: Arkitektene Astrup og Hellern as



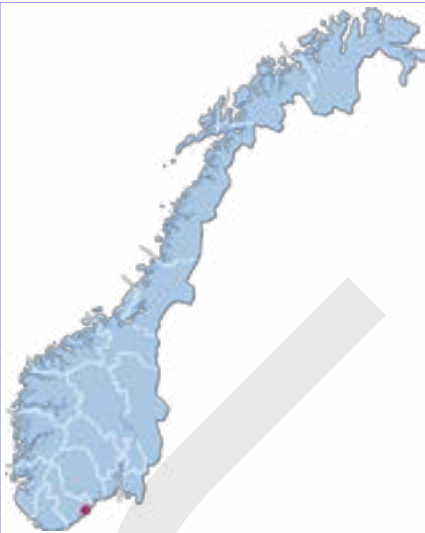
Speiderhuset sett mot sørvest Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas. Opphavsrett: Fylkesmannen i Aust-Agder.



Speiderhuset sett mot sørøst Foto: Gunnar Ogwyn Lindaas. Opphavsrett: Fylkesmannen i Aust-Agder.



Fasade "Bolig no 3 på Buøen" 1940. Tegningen viser et tilbygg mot vest, dette ble trolig ikke oppført.

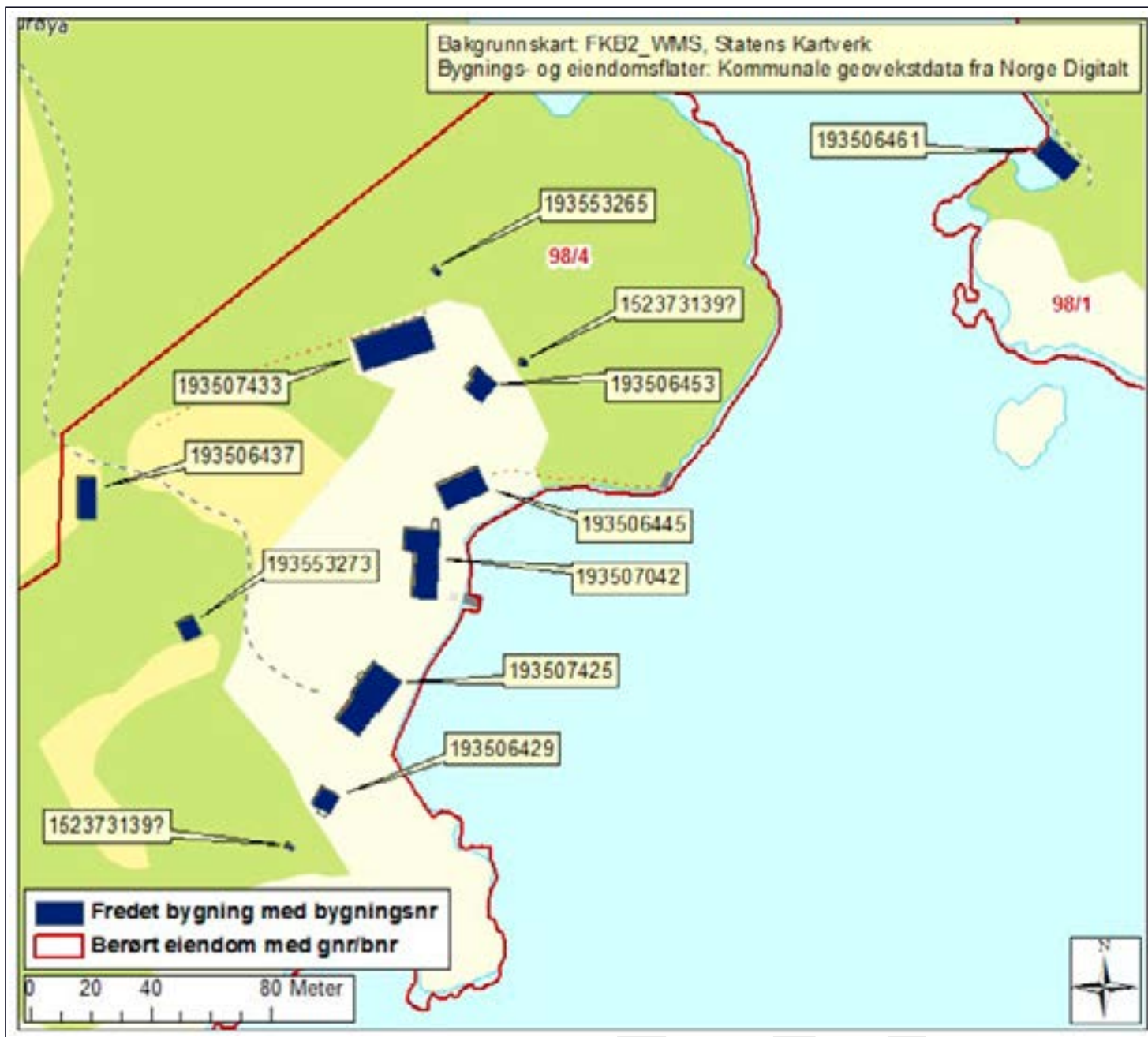


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke:	Aust-Agder
Kommune:	914/Tvedestrand
Opprinnelig funksjon:	Feriested
Nåværende funksjon:	Friluftsområde og kulturområde
Foreslått vernekategori:	Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg:	11



Hovedhus og gjestehus Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9902682	båthus	1800 - 1899	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	193506461	98/4
9902678	driftsbygning låve	1872 - 1872	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	193507433	98/4
9902675	eldre bolighus forpakterbolig	1875 - 1899	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	193506453	98/4
9902676	eldre bolighus gjestehus	1972 - 1972	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	193506445	98/4
9902674	gjestehus		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus	193506429	98/4
9901936	hovedbygning sommerbolig	1975 - 1999	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus	193507042	98/4
9902679	jordkjeller		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus	193506437	98/4
9902681	pumpehus		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus	193553265	98/4
9902683	utedo		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus	152373139	98/4
9902677	uthus		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus	193507425	98/4
9902680	vongskjul redskapshus		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	193553273	98/4

Vern kompleks

Formål:	Formålet med fredningen er å bevare Furøya som et kulturminne som viser den historiske utviklingen fra marginal gårdsdrift, via hogge- og lagerplass for tømmer, til dagens fritidsanlegg med friluftsliv, og å belyse viktige sider ved norsk bygningshistorie. Fredningen av bygningenes eksteriør skal sikre bygningenes utseende og vise de ulike byggefasene. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen, så som fasadeløsning, vinduer og dører, materialbruk og overflater, skal opprettholdes. Formålet med fredningen er også å ta vare på utvalgte interiører. Formålet med fredningen av området rundt bygningene er å bevare virkningen av anlegget i omgivelsene slik at det også i fremtiden skal fremstå som et helhetlig område med tydelige historiske trekk. Anleggets karakter skal opprettholdes slik det framstår med oppmurte gangveier, beplantning, hagerester, øvrig vegetasjon, tennisbane, brygger steingjerder. Teiger som har vært dyrket, skal holdes åpne. Formålet med fredningen av de dyrkede teigene med steingjerdene, utmarksområdene, holmene og strendene er å vise bruken av øyene som jordbruksressurs, samt å sikre områdene mot bebyggelse.
Begrunnelse:	I henhold til Stortingsmelding nr 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg av kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling. De kulturminnene som per i dag er fredet med hjemmel i kulturminneloven, representerer som totalitet ikke denne variasjonen. Fredningslisten er av ulike grunner skjevt sammensatt. For å nå dette overordnede målet, vil det derfor, som ett av virkemidlene, være nødvendig å supplere listen over fredete kulturminner med kulturminnetyper som til nå har vært dårlig representert eller som mangler helt. Bygninger og anlegg som er bygget etter andre halvdel av 1800-tallet, er blant de kulturminnene som bare i liten grad er blitt prioritert som verneobjekter. Det er meget få kulturminner etter denne tid som er fredet, og det er en prioritert oppgave for Riksantikvaren å gjennomføre en fredningssak for et representativt utvalg av bygninger og anlegg nettopp fra denne tiden. Furøya representerer kulturhistoriske og bygningsmessige kvaliteter som er representative for hvordan et bygningsmiljø kan utvikle seg over tid og få ny funksjon. De ulike byggetrinnene er typiske for de periodene de er oppført i. Hovedbygningens verdi er knyttet til bygningens formale og materielle kvaliteter i seg selv og til den betydning den har som kilde til kunnskap om endringer og tendenser i arkitekturen i forrige århundre. Bygningens eksteriør har ved tilføyselsen av dekorative elementer og en veranda i to etasjer med farget glass, fått et preg av sveitserstil, som er typisk for byggeskikken i slutten av 1800-tallet. Huset er et godt eksempel på ombyggings- og gjenbrukstradisjon. Anlegget har kulturhistorisk betydning som eksempel på hvordan en klasse bygget opp et sommersted for å imøtekomme sine fritids- og funksjonelle behov og samtidig ga status til den nye formen for friluftsliv. Anlegget har også kulturhistorisk verdi gjennom familien som hadde det i flere generasjoner og som er typiske for et skikt og en næringsvei som har betydd mye for utviklingen og framveksten av norsk økonomi og skipsfart. Hageanlegget og området rundt slutter opp om og er en del av anleggets helhet. Utmarksområdene og jordbruksarealene gir et viktig supplement til anlegget som helhet, og er samtidig et vitnesbyrd om den gårdsdriften som er blitt drevet. Selv om bygningen har gjennomgått visse endringer, må disse karakteriseres som mindre vesentlige. Riksantikvaren anser at bygningene på Furøya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Fredningsvedtaket omfatter hele Furøya og Hestøya med samtlige bygninger. Til sammen utgjør øyene om lag 270 dekar. Etter § 15 omfatter fredningsvedtaket eksteriørfredning av samtlige bygninger på eiendom gnr 98 bnr 4. I tillegg vedtas enkelte interiørdetaljer fredet slik som nedenfor besrevet: Hovedbygningen: I interiøret vedtas fredning av opprinnelige bærende konstruktive ledd, ledre dører med gerikter som står på sin opprinnelige plass, samt glassverandaen. Gamle fjøset/låven: I boligdelen mot nord vedtas fredning av interiøret i begge etasjer med de opprinnelig bærende konstruktive ledd og sveitserstilsdetaljer i listverk og panel, samt eldre dører i første etasje. Etter § 15 vedtas fredning også av følgende elementer: tennisbane, terrassert hageanlegg, veier med forstøtningsmur og kai/båtplass, samt på eiendom gnr 98 bnr 1 på Hestøya, ett båthus. Etter § 19 vedtas fredning av begge øyene i sin helhet, samt Fritz holme, Sibirien og Kiddes skjær. Avgrensningen er vist på kart som inngår i bakgrunnsdokumentet som fulgte fredningsforslaget.

Beskrivelse kulturmiljø

Furøya og Hestøya ligger midt i Tvedestrandsfjorden og er forbundet med en liten bro over et smalt sund. Det samlede arealet er 270 dekar. Landskapet er småkupert med skrinne og bratte skrenter og knauser i veksling med flat og frodig dalbunn. Gårdsanlegget på Furøya består av i alt 8 bygninger, hvorav hovedhuset og gjestehuset er de mest iøyenfallende med sine verandaer i sveitserstil. Forpakterboligen og Marens hus er begge rødmalte, små stuer. I tillegg finnes det to låvebygninger, et vognskjul og en potetkjeller bygget i stein. Bygningene er oppført over et tidsspenn på 250 år og har derfor ulik bygningshistorie og utforming. Området rundt bygningene er opparbeidet og parkaktig, med rester etter en gammel pryd- og nyttehage. I tilknytning til anlegget er også jordbruksområder, utmark og kaianlegg.

Eiendomshistorikk

Furøya var fra 1758 til 1947 i privat eie av familien Smith i Tvedestrand. I trelasttiden ble bygningene på Furøya brukt som vinterbolig for sjøfolk. De hadde som oppgave å holde bygningene ved like. Furøyas historie som feriested er av yngre dato. Mads Henrik Smith hadde sommerbolig der fra ca 1850. Etter hvert som det gikk tilbake med trelastvirksomheten, ble bruken av stedet som sommerhus/ feriested stadig viktigere og i 1902, da Mathias Tybring Smith overtok eiendommen, var dette eiendommens hovedfunksjon. Dette kan sees på som en parallell til en samtidig utvikling langs hele Sørlandskysten der flere bygg ble reist rettet mot ferie- og reiseliv.

I 1993 ble til sammen 215 daa ervervet av Direktorat for Naturforvaltning. Bygningen og hagearealet ble skilt ut og skjøttet over til Riksantikvaren. Riksantikvaren eier alle bygningene med en del areal rundt, mens DN eier de arealene som ikke er bebygget. Bruksavtale er inngått med Tvedestrand kommune som har ansvar for innvendig vedlikehold/istandsetting. Riksantikvaren har stadig økonomisk ansvar for eksteriør, mens Tvedestrand kommune er ansvarlig for utførelse og styring av arbeidene. Det arbeides med å opprette en stiftelse. Eiendommen skal nå ivareta allmenne interesser som friluftsliv og kulturområde. Eiendommen skal vernes som et kultur- og naturminne. Begge øyene og bebyggelsen er fredet etter kml.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9902675
GAB nr: 193506453
Navn: eldre bolighus
forpakterbolig
Oppført: 1875 - 1899



Byggnr: 9902676
GAB nr: 193506445
Navn: eldre bolighus
gjestehus
Oppført: 1972 - 1972



Byggnr: 9902678
GAB nr: 193507433
Navn: driftsbygning låve
Oppført: 1872 - 1872



Elementnr: 4

Elementnavn: Dyrket mark/Beitemark

Beskrivelse: Jordbruket slik som på Furuøya er representativt for en tradisjonell drift på Sørlandet på 18- og 1900-tallet. Innmark var til grasproduksjon, og utmark var til beiting for storfe. Et system av steingjerder skjermet den dyrkede jorda. Dyra ble ledet til den utmarka gjennom fegater.

Grus ble brukt der folk oppholdt seg mest, foran bygningene og langs bryggekannten.



Elementnr: 3

Elementnavn: Kai, brygger og vei

Beskrivelse: Fra bygningene ved sørenden av Furøya fører en ca 750 m lang natursteinsforbygd kjerrevei over øya, via en bro over Panamakanalen og ut til nordsiden av hestøya. Her lå dampskipbrygga med fjordforbindelse inn til byen.

Navnet Melkebrygga vitner om aktivitet i forbindelse med utførsel av gårdens produkter. Denne veiforbindelsen danner ryggraden i det omfattende vei- og stinettet på øyene.

Bryggeanlegget ved dampskipbrygga var forseggjort. Veien her har store stabbestein og natursteinsmurer mot sjøen. Selve brygga har trolig vært i tre for å kunne krage ut på tilstrekkelig dypt vann. Ved dampskipbrygga ender veien i en bedding. Her kunne de flatbunnede prammene, lekterne legges inntil for transport av husdyra til og fra fastlandet.

I tillegg til dampskipbrygga finnes det enkelte spor etter andre brygger, blant annet Margits brygge ved Hjertsundet vest på Furøya, og to brygger nord på øyene mot Furøysund. Alle disse ble trolig benyttet som brygger for robåter som ble benyttet inn til fastlandet.

Hoveddelen av kaianlegget i tilknytning til bygningene har vært utført som bolverk, dvs et grovt nettverk av laftet tømmer fylt med stein. I henhold til gamle fotografier har fronten vært kledd med props, dvs firkantskårne, korte plank på høykant. Toppen har vært avrundet. Props ble bearbeidet og utskiptet fra øya og var ett av familien Smiths eksportprodukter. Den ytterste delen var i plank, resten har vært ballastgrus/gress. Langs bryggekannten var det et enkelt smijernsrekkverk. Innerst i bukta ved nordenden av hovedbygningen har det vært et lite trappeanlegg av tre innfelt i brygga. Fortøyningen av småbåtene skjedde ved pullerter i tre. Det finnes i dag enkelte rester av bolverket i form av stokker som stikker ut fra fyllmassen bak bryggen. En del av brygga er fornyet med 4 x 4 som er boltet sammen. Massene bak er delvis vasket vekk og fronten er glidd ut.

Innerst langs bryggen er det relativt grunt. Foran hovedbygningen er det derfor anlagt et utstikkende, firkantet trebrygge, fundamentert på bolverk. Resten av fundamentet på sjøbunnen og fotodokumentasjon viser at brygga har gått lengre ut i sjøen enn i dag. Fra denne trebrygga og videre mot sør er brygga utført i simpelt opplagt naturstein. Denne brygga ligger stort sett på fjell. Det er svært grunt på utsiden, slik at dette mest må sees på som en forstøtningsmur.

Det er også et parti med steinbrygge øst for bygningene. Deler av denne brygga har rast helt ut. Gamle foto viser at det tidligere lå et badehus ytterst på brygga mot øst. Det er fortsatt enkelte spor etter fundamentene.

Elementnr: 1

Elementnavn: Hagen

Beskrivelse: Hagen var delt opp av flere stakittgjerder.

Furøya var en fritidseiendom hovedsakelig til bruk om sommeren og hageanlegget hadde derfor stor betydning.

Hageanlegget var til nytte og pryde, og har en høy grad av opparbeidelse. Hovedtrekkene i hagen er stadig synlige: Det er arkitektoniske oppbygde terrassesystemer, frukthage og plantede asketrær ved hovedbygningen. Eldre bilder og beskrivelser forteller om mangfold og frodighet som har preget øya. Ved bygningene finnes spor etter flere runde og halvsirkelformede blomsterbed. I 1920 og 30 årene vokste tusenfryd, valmuer, tagetes og kornblomst på Furøya. Hagen på Furøya hadde også en nyttefunksjon. Det var kirsebærtrær og mange ripsbusker. Rips ble brukt til vinlegging og solbær ble eksportert til England.



Elementnr: 2

Elementnavn: Utmark

Beskrivelse: Landskapet på Furøya er småkupert med skrinne og bratte skrenter og knauser i vekslende trange og frodige daler.

Den opprinnelige vegetasjonen er løvskog, i tillegg er det også plantet en del sjeldne treslag. Gode havnemuligheter og gode lager og hoggeplasser for tømmer og props, samt gode stableplasser for trelast gjorde Furøya verdifull. I tillegg var det dyrket mark som kunne utnyttas, og det var også av stor betydning. Furøya er derfor viktig som kulturminne både i forhold til skipsfart og trelasthandel og jordbruk.



Hovedhus og gjestehus Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193506461
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	1800 - 1899
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Bolig/bosetning
Bygningsart:	Sjøbod/brygge
Regulering:	Ikke registrert:
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Båthuset ligger på Hestøya. Huset er meget enkelt og har vegger med stående panel. Bygget har saltak tekket med plater.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furoya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furoya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Båthuset
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9902678 driftsbygning låve

Kompleks 99139901 Furoya

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193507433
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	1872 - 1872
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Driftsbygning
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er fundamentert på gråstein. Under stall/fjøsdelene er en gjødselkjeller. Veggkonstruksjonen er delvis i gråstein, tegl med pølsefuger og stolpekonstruksjon. Ytterkledningen er liggende av vestlandstype. Bygningen har saltakform med åstakskonstruksjon på sperrebukker. Taket er tekket med rød enkeltkrum teglstein. Det er flere forskjellige vindustyper i bygningen. Bygningens funksjon har vært både stall, hønsehus og låve. Låvebroen er fjernet. Den tekniske tilstanden er dårlig med store fuktskader, særlig i fjøsdelene.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furøya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furøya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Låve
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

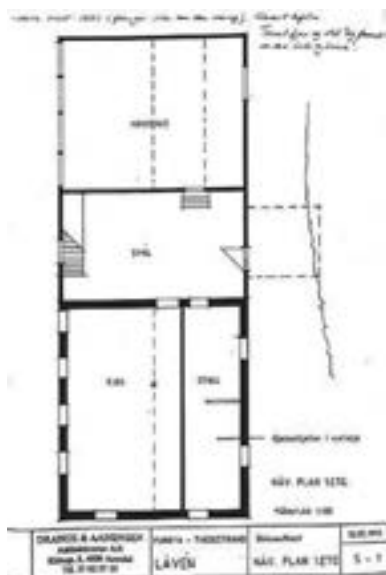


Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren



Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren

BYGNING 9902675 eldre bolighus forpakterbolig

Kompleks 99139901 Furøya

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193506453
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	1875 - 1899
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert: Bolighus for leid arbeidskraft.
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Forpakterboligen er fundamentert på gråstein og har kjeller. Bygningen er tømret og kledd med bredt tømmermannspanel med profilerte overliggere. Taket har saltakform og er tekket med metallplater med taksteinsprofil som er malt sort. Bygningen har trolig tidligere vært tekket med rød, enkeltkrom eller sort, glassert takstein. I første etasje er den opprinnelige planløsningen bevart. En vegg er revet mellom stue og kammers.

Sammendrag bygningshistorie

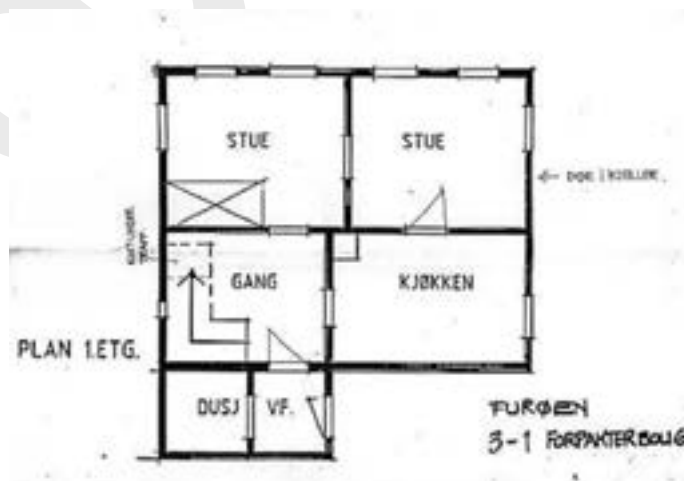
Bygget ble flyttet fra Vegårshei i ca 1880.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furøya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furøya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Forpakterbolig
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren



Første etasje

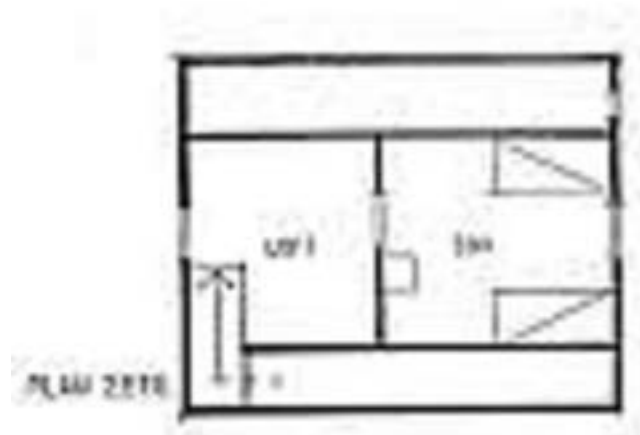


Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren

BYGNING 9902676 eldre bolighus gjestehus

Kompleks 99139901 Furoya

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193506445
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	1972 - 1972
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Fritid
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Gjestehus
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002

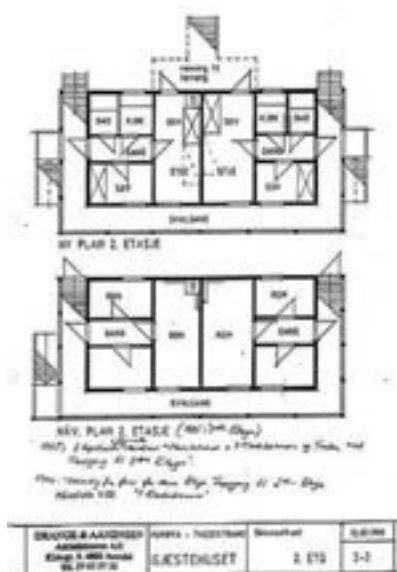


Sammendrag bygningsbeskrivelse

Gjestehuset har fundament av gråsteinsmur og umurt bindingsverk. Bygningen har en eldre kjerne som er blitt flyttet til øya og bygget på. Konstruksjonen i første og andre etasje er laftet. Ytterkledningen er pløyd panel. Bygningen har krysspostvinduer. Dører fører direkte fra gjesterommene og ut i svalgangen. Vinduene og dørene er ikke opprinnelige, men er kommet til da rommene ble oppdelt. Bygningen er rikt dekorert i sveitserstil. Den har svalgang både i første og andre etasje, samt foran underetasjen. Bygningen har hatt ovner og bakerovn.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furoya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furoya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Gjestehuset
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

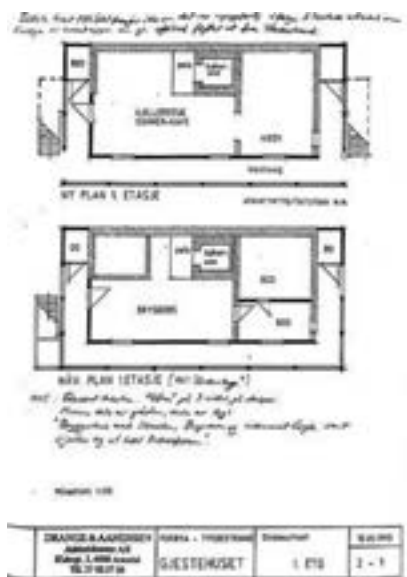


Gjeste hus 2. etg

Foto: Lampe, Francine Ophavsrett: Riksantikvaren

BYGNING 9902676 eldre bolighus gjestehus

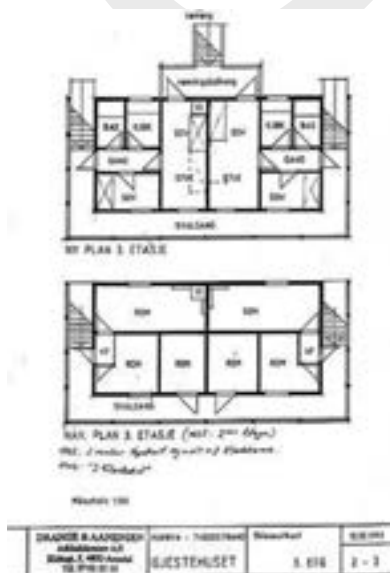
Kompleks 99139901 Furoya



Gjestehus 1. etg



Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren



Gjestehus 3. etg



Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren

BYGNING 9902674 gjestehus

Kompleks 99139901 Furøya

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193506429
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Fritid
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Gjestehus
Regulering:	Ikke registrert: Huset ble kalt for "Marens hus"
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er fundamentert på gråstein og er trolig tømret. Bygningen er kledd med bred, opprinnelig tømmermannspanel med avfasete kanter på østveggen. Taket har saltakform og er tekket med metallplater med taksteinsprofil som er malt sort. Bygningen har trolig tidligere vært tekket med rød, enkeltkrom takstein.

Sammendrag bygningshistorie

Marens hus

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furøya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furøya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Gjestehus
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193507042
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	1975 - 1999
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Fritid
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Hovedhuset er satt sammen av to hus. Fundamentene er av gråstein med umurt bindingsverk i deler av kjelleren. Veggkonstruksjonene er tømmer og bindingsverk. Ytterkledningen er staffpanel. Takformen er saltak tekkt med sort glassert takstein. To skorsteiner. På den ene gavlveggen er en glassveranda i to etasjer. Denne har blått, rødt og etset, mønstret glass.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furøya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furøya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet. Hovedbygningens verdi er knyttet til bygningens formale og materielle kvaliteter i seg selv og til den betydning den har som kilde til kunnskap om endring og tendenser i arkitekturen i forrige århundre. Bygningens eksteriør har ved tilføyelsen av dekorative elementer og en veranda i to etasjer med farget glass, fått et preg av sveitserstil, som er typisk for byggeskikken i slutten av 1800-tallet. Huset er et godt eksempel på ombyggings og gjenbrukstradisjon.
Omfang:	Hovedbygget
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren



Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren

BYGNING 9901936 hovedbygning sommerbolig

Kompleks 99139901 Furoya



Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren



Foto: Lauritzen, Per Roger Opphavsrett: Lauritzen, Per Roger



Foto: Lampe, Francine Opphavsrett: Riksantikvaren

BYGNING 9902679 jordkjeller

Kompleks 99139901 Furoya

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193506437
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Jakt/fangst
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Jordkjeller/potetkjeller
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Jordkjelleren er bygget av gråstein som er spekket. Den har hvelvet tak innvendig. Utvendig har bygningen saltak med tegltekking. Bygningen har dobbel tredør.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furoya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furoya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Jordkjeller
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9902681 pumpehus

Kompleks 99139901 Furøya

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193553265
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Vannforsyning/renovasjon
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Hus for forråd av vann.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furøya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furøya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Pumpehuset
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	152373139
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Bolig/bosetning
Bygningsart:	Utedo
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Huset er meget enkelt, med pultak.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furøya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furøya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Utedo
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9902677 uthus

Kompleks 99139901 Furøya

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193507425
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Fritid
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Ikke registrert: Ble brukt til sommerbolig
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Benyttet for å huse dyr, redskaper osv.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furøya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furøya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Uthus
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	193553273
Gnr/bnr:	98/4
Oppført:	
Byggherre:	Familien Smith
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 28.1.2002

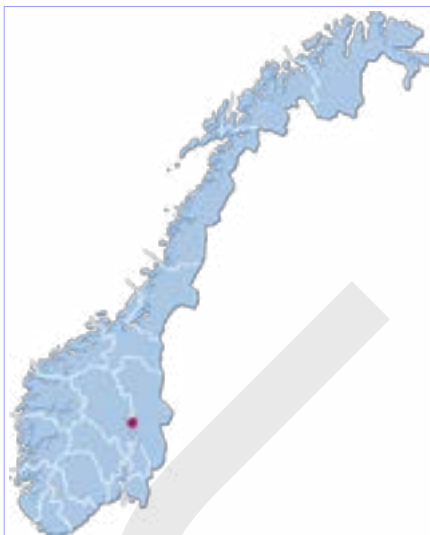


Sammendrag bygningsbeskrivelse

Redskapshuset er en enkel trebygning som ligger lavt i terrenget. Den er konstruert med kromtvokste knær og har både liggende og stående panel. Bygget har saltak tekket med plater.

Vern

Formål:	Å verne alle de ulike funksjonene som samlet gjør Furoya til et spesielt kulturmiljø.
Begrunnelse:	Riksantikvaren anser at bygningene på Furoya med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som det er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Vognskjul/ redskapshus
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

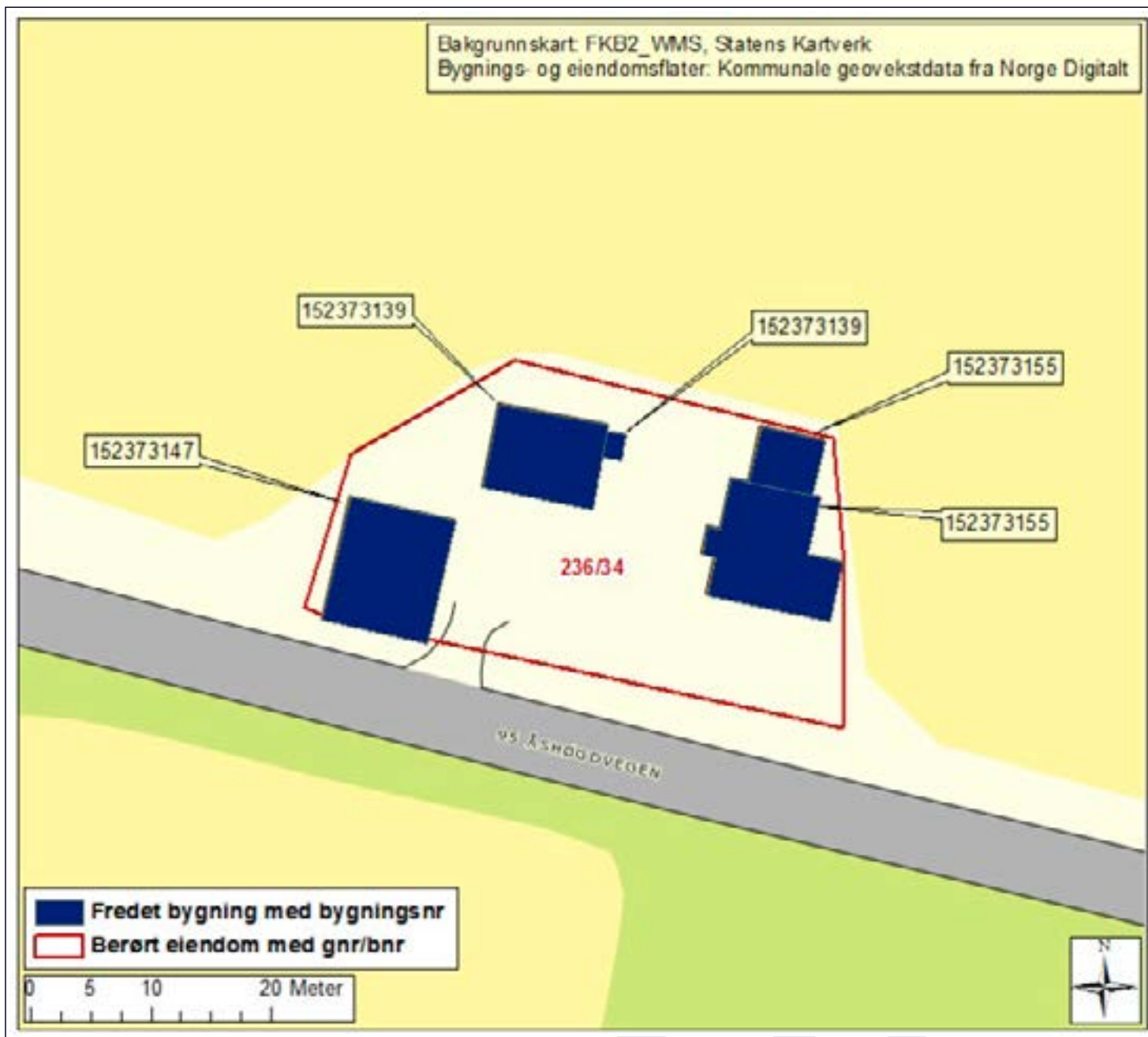


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke:	Hedmark
Kommune:	412/Ringsaker
Opprinnelig funksjon:	Husmannsplass
Nåværende funksjon:	Ingen
Foreslått vernekategori:	Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg:	5



Foto: Hoem, Siri Opphavsrett: Riksantikvaren



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9901941	Bolighus	1803 - 1803	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	152373155	236/34
9901942	Fjøs	1800 - 1825	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	152373139	236/34
9901944	låve	1800 - 1825	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	152373147	236/15
9901943	skåle/fjøs/do	1800 - 1825	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	152373139	236/15
9901945	Stall	1800 - 1825	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus		236/34

Vern kompleks

Formål:	Formålet med fredningen er å bevare Hesthagen som et bygningshistorisk og kulturhistorisk viktig eksempel på en husmannsplass fra begynnelsen av 1800-tallet som fortsatt ligger i en lesbar historisk sammenheng.
	Fredningen skal sikre enkeltbygningene, bygningenes innbyrdes sammenheng samt kulturhistoriske verdier knyttet til anlegget som helhet. Fredningen av bygningenes eksteriør skal sikre både hovedstrukturen og detaljeringen. Opprinnelige/eldre vinduer og dører, materialbruk og overflater skal opprettholdes. Det er vesentlig å ta vare på kulturhistorisk verdifulle uttrykk for bygningenes historiske utvikling. Formålet er videre å bevare rominndeling, bygningsdeler og overflater i interiøret. Fast inventar skal bevares som en integrert del av interiøret.
	Formålet med fredningen av området rundt bygningene er å opprettholde husmannsplassens karakter i omgivelsene. Hageanlegget med blomster og bærhage/kjøkkenhage kan gjenskapes slik det var.
	I henhold til Stortingsmelding nr 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling. Husmannsplasser er blant de kulturminnene som i svært liten grad blir prioritert som verneobjekter. På landsbasis er det kun fredet en håndfull husmannsplasser.
Begrunnelse:	I henhold til Stortingsmelding nr 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg av kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling. De kulturminnene som per i dag er fredet med hjemmel i kulturminneloven, representerer som totalitet ikke denne variasjonen. Fredningslisten er av ulike grunner skjevt sammensatt. For å nå dette overordnede målet, vil det derfor, som ett av virkemidlene, være nødvendig å supplere listen over fredete kulturminner med kulturminnetyper som til nå har vært dårlig representert eller som mangler helt. Bygninger og anlegg som er bygget etter andre halvdel av 1800-tallet, er blant de kulturminnene som bare i liten grad er blitt prioritert som verneobjekter. Det er meget få kulturminner etter denne tid som er fredet, og det er en prioritert oppgave for Riksantikvaren å gjennomføre en fredningssak for et representativt utvalg av bygninger og anlegg nettopp fra denne tiden. Hesthagen representerer kulturhistoriske og bygningsmessige kvaliteter som er representative for hvordan et bygningsmiljø kan utvikle seg over tid og få ny funksjon. De ulike byggetrinnene er typiske for de periodene de er oppført i. Hovedbygningens verdi er knyttet til bygningens formale og materielle kvaliteter i seg selv og til den betydning den har som kilde til kunnskap om endringer og tendenser i arkitekturen i forrige århundre. Bygningens eksteriør har ved tilføyselsen av dekorative elementer og en veranda i to etasjer med farget glass, fått et preg av sveitserstil, som er typisk for byggeskikken i slutten av 1800-tallet. Huset er et godt eksempel på ombygging- og gjenbrukstradisjon. Anlegget har kulturhistorisk betydning som eksempel på hvordan en klasse bygget opp et sommersted for å imøtekomme sine fritids- og funksjonelle behov og samtidig ga status til den nye formen for friluftsliv. Anlegget har også kulturhistorisk verdi gjennom familien som hadde det i flere generasjoner og som er typiske for et skikt og en næringsvei som har betydd mye for utviklingen og framveksten av norsk økonomi og skipsfart. Hageanlegget og området rundt slutter opp om og er en del av anleggets helhet. Utmarksområdene og jordbruksarealene gir et viktig supplement til anlegget som helhet, og er samtidig et vitnesbyrd om den gårdsdriften som er blitt drevet. Selv om bygningen har gjennomgått visse endringer, må disse karakteriseres som mindre vesentlige. Riksantikvaren anser at bygningene på Hesthagen med hage og område rundt, samt sporene etter gårdsdriften er et kulturminne som er av nasjonal interesse å bevare som kilde til kunnskap og forskning, og som opplevelsesgivende elementer i miljøet.
Omfang:	Fredningen etter § 15 omfatter husmannsplassen med følgende bygninger: - våningshus, GAB-nr. 152373155 - fjøs/stallbygning, GAB-nr. 152373139 - låve/treskelåve, GAB-nr. 152373147 Fredningen gjelder både eksteriøret og interiøret i de tre bygningene. Fredningen inkluderer hovedelementer som planløsning, materialbruk og overflatebehandling, videre detaljer som vinduer, dører, gerikter, listverk, ildsteder og fast inventar. Fredningen etter § 19 omfatter hele eiendommen innenfor eiendoms-grensene. Eiendommen ble midlertidig fredet i henhold til kulturminneloven § 22.4, jfr § 15 den 24.09.1996.

Beskrivelse kulturmiljø

Husmannsplassen Hesthagen ligger i et distrikt der husmannsvesenet som økonomisk, økologisk og sosialt system har preget både liv, virke og landskap. Denne førindustrielle strukturen er i dag borte, men det finnes fremdeles enkelte fysiske minner som viser den funksjonelle sammenhengen i dette systemet.

Hesthagen ligger i sin opprinnelige sammenheng som fortsatt er lesbar selv om detaljene i dyrkningslandskapet er endret. Fra plassen er sikten fortsatt åpen opp mot gården Samsål, som husmannsplassen var underlagt. Anlegget består av et laftet våningshus med en bakstue, et bislag og vedskåle. Vedskålen og bislaget er i bindingsverk. Ellers består anlegget av et fjøs og en låve. Fjøset er oppført dels i tømmer, dels i stein. Hoveddelen av låven er laftet, mens den delen som vender mot veien er i bindingsverk, kledd med brede panelbord. Inntil fjøset på gavlveggen mot våningshuset står utedoen.

Eiendomshistorikk

Hesthagen er tidligere husmannsplass under Samsal. Husmannsplassen ble ryddet i 1803 og i 1815 ble den slått sammen med plassen Hagen. Hesthagen ble kjøpt i 1997 av Riksantikvaren for å redde bygningen fra flytting/ riving. Det arbeides med en plan for overdragelse til Hedmarksmuseet.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9901941
GAB nr: 152373155
Navn: Bolighus
Oppført: 1803 - 1803



Byggnr: 9901942
GAB nr: 152373139
Navn: Fjøs
Oppført: 1800 - 1825



Utomhusanlegg

Elementnr: 1

Elementnavn: Hage

Beskrivelse: Inntil

stuegavlen mot veien har det vært blomsterbed. Mot sørveggen har det vært klatreplanter. Bærbusker har stått i hagen, det er også sannsynlig at det har vært en liten kjøkkenhage. Mellom inntun og uttun har det vært graseng. I dag er uttun og inntun skilt med et gjerde i tre av stolper av rundstokk og liggende bord. Det ser ut til at det har vært grind i dette gjerdet. Det har også stått et gjerde mot veien.



Foto: Hoem, Siri Opphavsrett: Riksantikvaren

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	152373155
Gnr/bnr:	236/34
Oppført:	1803 - 1803
Byggherre:	
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 19.11.2007 Vedtaksfredet etter kulturminneloven §19 19.11.2007



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Stuen er laftet med røde laftekasser. Bygningen har blitt rappet med en blanding av leire, halm og krøtterhår og kalkpusset, noe som var ganske vanlig utover 1800-tallet. Det er rester etter rapping spesielt på gavlveggen mot veien.

Sprossevinduer med grå ytterkarm. Taksten. Bislaget har blikktak. Vedskjul er bygget til. Dette er panelt og rødmalt.

Bygningen er blant annet isolert med aviser.

Stuen har tre rom. Stuen har brunmalte gulv og røde panelvegger. Taket er hvitt. En etasjeovn står innerst i rommet mot en hvit brannmur.

Kjøkkenet har brunmalte tregulv og lyseblå vegger. Inntil langveggen mot stua står en jernkomfyr, med en vedkasse bak. På andre enden av veggen står et trappeskap.

Kammerset ligger med inngang fra stua.

Sammendrag bygningshistorie

Våningshuset kan være fra da plassen ble ryddet 1803. Bygningen har gjennomgått en del endringer gjennom tidene.

Vern

Formål:	henhold til Stortingsmelding nr 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling. Husmannsplasser er blant de kulturminnene som i svært liten grad blir prioritert som verneobjekter. På landsbasis er det kun fredet en håndfull husmannsplasser.
Begrunnelse:	Hesthagen har stor kulturhistorisk verdi. Det er en godt bevart og intakt husmannsplass fra begynnelsen av 1800-tallet som fremdeles ligger i en lesbar historisk sammenheng. Anlegget representerer en type som før var meget vanlig, spesielt i denne regionen, men som nå nesten er borte.
Omfang:	Bygningen er midlertidig fredet med med eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 3
Interiørnavn: Kammers
Beskrivelse:

Interiørnr: 2
Interiørnavn: Kjøkken
Beskrivelse: Kjøkkenet har panelte lyseblå vegger og brannmur bak komfyren. Vinduskarmene er hvitmalte. Kjøkkenet har brunmalt tregulv. Inntil langveggen mot stua står en jernkomfyr, med en vedkasse bak. På andre enden av veggen står et trappeskap.



Interiørnr: 1
Interiørnavn: stue
Beskrivelse: Stuen har brunmalt gulv og røde panelvegger. Taket er hvitt. En etasjeovn står innerst i rommet mot en hvit brannmur. På den ene veggen står en jernovn inntil en hvit brannmur. Vinduskarmene er hvitmalte, mens fyllingsdørene er lys brune. Taket har tykke, hvitmalte tverrgående bjelker.



Interiørnr: 4
Interiørnavn: Bislag
Beskrivelse: Bislaget er satt sammen av restmateriale. Det er plankegulv, og ikke kledning på veggene. Noe av materialene er malt burgunderrødt.



Foto: Devold, Ellen M., Riksantikvaren Opphavsrett: Riksantikvaren



Plantegning stue Foto: Vegard Røhme Opphavsrett: Riksantikvaren

BYGNING 9901941 Bolighus

Kompleks 99139905 Hesthagen



Foto: Devold, Ellen M., Riksantikvaren Opphavsrett: Riksantikvaren



Renne Foto: Bøe, Eirik T., RA Opphavsrett: Riksantikvaren



Foto: Devold, Ellen M., Riksantikvaren
Opphavsrett: Riksantikvaren



Opphavsrett: Riksantikvaren

BYGNING 9901942 Fjøs

Kompleks 99139905 Hesthagen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	152373139
Gnr/bnr:	236/34
Oppført:	1800 - 1825
Byggherre:	
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Fjøs/stall
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 19.11.2007 Vedtaksfredet etter kulturminneloven §19 19.11.2007



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Krøtterhuset er todelt, -ett fjøs og en stall. Fjøset har høy steinmur og panel opp mot takflaten. Stallen er oppført med panelt kladning. Taket er av blikk. Stallen er todelt, med en glugge i innerste rom. Fjøset har gulv av trestokker og panelte vegger. Rommet er inndelt i fire båser, og har en møkkrenne i langveggen. En utedo er bygget inntil bygningen.

Vern

Formål:	henhold til Stortingsmelding nr 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling. Husmannsplasser er blant de kulturminnene som i svært liten grad blir prioritert som verneobjekter. På landsbasis er det kun fredet en håndfull husmannsplasser.
Begrunnelse:	Hesthagen har stor kulturhistorisk verdi. Det er en godt bevart og intakt husmannsplass fra begynnelsen av 1800-tallet som fremdeles ligger i en lesbar historisk sammenheng. Anlegget representerer en type som før var meget vanlig, spesielt i denne regionen, men som nå nesten er borte.
Omfang:	Bygningen er midlertidig fredet med med eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Utedo Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Riksantikvaren



Foto: Haugen, Synnøve, RA Opphavsrett: Riksantikvaren

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	152373147
Gnr/bnr:	236/15
Oppført:	1800 - 1825
Byggherre:	
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Låve
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 19.11.2007 Vedtaksfredet etter kulturminneloven §19 19.11.2007



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Låven har laftede vegger med låvepanel. Bygget har vanlig saltak belagt med krum betongstein.

Vern

Formål:	henhold til Stortingsmelding nr 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling. Husmannsplasser er blant de kulturminnene som i svært liten grad blir prioritert som verneobjekter. På landsbasis er det kun fredet en håndfull husmannsplasser.
Begrunnelse:	Hesthagen har stor kulturhistorisk verdi. Det er en godt bevart og intakt husmannsplass fra begynnelsen av 1800-tallet som fremdeles ligger i en lesbar historisk sammenheng. Anlegget representerer en type som før var meget vanlig, spesielt i denne regionen, men som nå nesten er borte.
Omfang:	Bygningen er midlertidig fredet med med eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	152373139
Gnr/bnr:	236/15
Oppført:	1800 - 1825
Byggherre:	
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Utedo
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 19.11.2007 Vedtaksfredet etter kulturminneloven §19 19.11.2007

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Bygget har yttervegger av bindingsverk kledd med låvepanel. Pulttaket er belagt med krum takstein.

Vern

Formål:	henhold til Stortingsmelding nr 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling. Husmannsplasser er blant de kulturminnene som i svært liten grad blir prioritert som verneobjekter. På landsbasis er det kun fredet en håndfull husmannsplasser.
Begrunnelse:	Hesthagen har stor kulturhistorisk verdi. Det er en godt bevart og intakt husmannsplass fra begynnelsen av 1800-tallet som fremdeles ligger i en lesbar historisk sammenheng. Anlegget representerer en type som før var meget vanlig, spesielt i denne regionen, men som nå nesten er borte.
Omfang:	Bygningen er midlertidig fredet med med eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9901945 Stall

Kompleks 99139905 Hesthagen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	236/34
Oppført:	1800 - 1825
Byggherre:	
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Fjøs/stall
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 19.11.2007 Vedtaksfredet etter kulturminneloven §19 19.11.2007



Sammendrag bygningsbeskrivelse

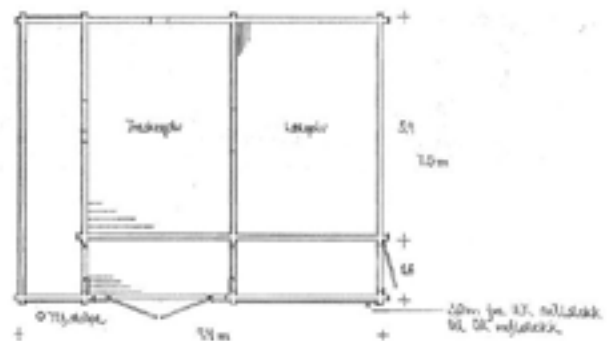
Veggen er kledd med 4-5 bord over brystning. Stokkene ser ut til å ha vært gjenbruk fra andre hus. I låven er det stokker oppe på veggen som tidligere kan ha vært syllestokker. En av stakkene har vært dørkaup. Her er det spor etter fire beitskier og anslag for overkant til to dørblad. Dette kan tyde på en middelaldersk form, men det er ingenting av profiler eller annet som peker tilbake til middelalderen. Bygningen har fem rom.

Vern

Formål:	henhold til Stortingsmelding nr 39 (1986-87) om Bygnings- og fornminnevernet, er det et overordnet mål å sikre og bevare et representativt utvalg kulturminner med bred variasjon i tid, type, etnisk og sosial tilhørighet og geografisk fordeling. Husmannsplasser er blant de kulturminnene som i svært liten grad blir prioritert som verneobjekter. På landsbasis er det kun fredet en håndfull husmannsplasser.
Begrunnelse:	Hesthagen har stor kulturhistorisk verdi. Det er en godt bevart og intakt husmannsplass fra begynnelsen av 1800-tallet som fremdeles ligger i en lesbar historisk sammenheng. Anlegget representerer en type som før var meget vanlig, spesielt i denne regionen, men som nå nesten er borte.
Omfang:	Bygningen er midlertidig fredet med med eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



løe Foto: Anderssen, Jan, Riksantikvaren Opphavsrett: Riksantikvaren

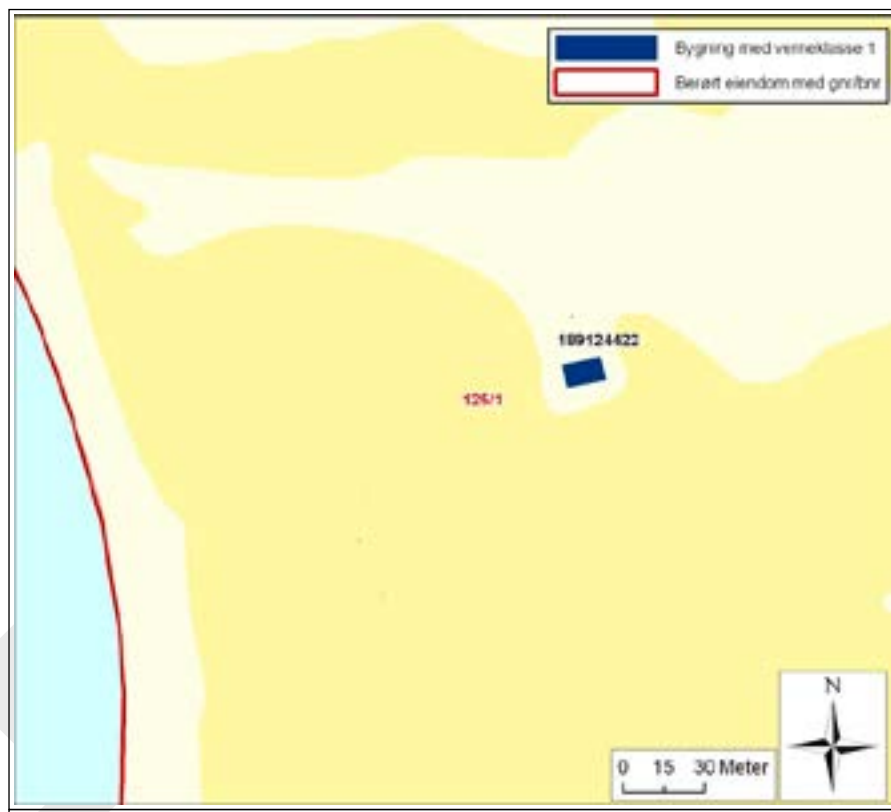


Plantegning låve Foto: Vegard Røhme Opphavsrett: Riksantikvaren



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Nordland
 Kommune: 1848/Steigen
 Opprinnelig funksjon: Gårdsbruk
 Nåværende funksjon: Uspesifisert
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 2, bevaring
 Totalt antall bygg: 1



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903207	Hovedbygning	1862 - 1865	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	189124422	125/1

Vern komplekse

Formål:	Formålet med å ta vare på våningshuset på Hjartøy er å dokumentere en storgård fra midten av 1800-tallet på nordlandskysten.
Begrunnelse:	Våningshuset har opprinnelig hatt høy kvalitet både i materialer og utforming. Til tross for at bygningen har stått til forfalls i flere år bidrar bygningen fortsatt til dokumentasjon av hvordan folk levde i perioden 1850 - 1900 i Nordland og anskueliggjør en viktig dimensjon ved de sosiale og økonomiske forholdene på Nordlandskysten i sin tid. Det store våningshuset i kontrast til en ellers lite befolket øy har stor pedagogisk verdi. Det anskueliggjør de store endringene i ferdselsmønstrene langs kysten. Vern har også en lokal-/personhistorisk dimensjon, idet bygningen fremstår som et minne over den driftige samfunnsbyggeren Edvard Schønning. Et vern av hovedbygningen på Hjartøy kan også sees i sammenheng med handelsstedet på Kjerringøy. De to stedene vil utfylle hverandre og bidra til å tydeliggjøre sammenhengene mellom de ulike små og store samfunnene langs kystleden.
Omfang:	Vernet omfatter våningshusets eksteriør.

Beskrivelse kulturmiljø

Hjartøya ligger helt syd i Steigen kommune på grensen til Bodø/Kjerringøy, og ved innløpet til hovedfjordene Sørfold og Nordfold. Øya har en variert natur med mange flotte strender. Det er spor etter menneskelig aktivitet på øya så langt tilbake som til steinalderen og det er registrert graver fra jernalderen på øya.

Den tidlige bosettingen kan ha en klar sammenheng med dens strategiske og nære beliggenhet mot rike fiskefelter både ut mot Vestfjorden og inn mot Foldfjordene. Der var også gode arealer for jordbruksdrift med muligheter for bl.a. dyrking av korn.

Hjartøya er totalt på 6000 dekar, hvor den såkalte Storgården på Hjartøya består av i alt ca. 3000 dekar og har en sammenhengende landbruksslette på ca. 7- 800 dekar. Storgården har opp gjennom historien stått sentralt i all utvikling og bosetting på Hjartøya. I gammel tid var Hjartøya det eneste sted i Nordfold med nok bosetting og ressurser til å få rett til skipperleie og jektefart, med dertil plikter. Folket på Hjartøya har opp gjennom historien hatt et nært samarbeid med Kjerringøy.

Storgården fikk en betydelig utvikling med fiskeoppkjøp, sildefiske, jordbruksdrift og handel da Edvard Schønning kom fra kjøpmann Zahl på Kjerringøy Handelssted og begynte utviklingen på Hjartøya fra 1862. I 1865 sto Storgårdens hovedbygning i laftet furutømmer fra Foldfjordene, ferdig. I dag er det bare våningshuset igjen av Storgården, og bare låvebroen vitner om resten av bygningsmassen på det som en gang har vært en storgård. Våningshuset ligger i dag åpent i et gjengrodd kulturlandskap. (Hentet fra Hjartøyas venner: hjartoya.org)

Eiendomshistorikk

Gården på Hjartøya ble kjøpt av den driftige skipskapteinen, bonden og forretningsmannen Edvard Christopher Schønning (1838-1909) i 1861. I årene som fulgte gjorde han store investeringer i bygningsmassen. I 1865 omfattet anlegget, foruten våningshuset, to brygger (hvorav den ene var myntet på sildemottak), fjøs, naust, stabbur og diverse uthus. I dag er bare våningshuset tilbake. Låvebroen vitner om resten av bygningsmassen på det som en gang gikk under navnet "storgården" i Folden amt (som omfattet de tidligere kommunene Nordfold, Sørfold og Kjerringøy). Eiendommen var på 3000 dekar hvorav 800 dekar var selvdrenende dyrkingsjord. Gården var kjent som en god korngård. Den gang ro- og seilbåter dominerte i fiske og transport lå øya sentralt til. Området hadde også rike fiskeforekomster.

I 1883 solgte Schønning eiendom og virksomhet til Peder Jørgen Augustinussen, som skal ha vært modell for skikkelsen Benoni i Hamsuns "Benoni og Rosa". Det gikk etter hvert dårligere for Augustinussen og sønnene hans (Svein Fygle spekulerer i årsakene i artikkelen "Gammelt fra Hjertøy i Folla" i "Årbok for Steigen 1976"), og gården ble solgt ut av slekten etter århundreskiftet.

Etter dette skiftet den eier flere ganger, inntil siste beboer forlot den i 1963. Laila Medlie var den gang 21 år og forlot et godt vedlikeholdt hovedhus på en veldrevet jordbrukseiendom. 12 år etter kjøpte Miljøverndepartementet bygningene og det meste av Hjartøya. Som ved en rekke tilsvarende eiendomsoppkjøp har hensikten vært å tilgjengeliggjøre naturverdiene for publikum, mens bygningene mer eller mindre utilsiktet har fulgt med på kjøpet. (kilde: Aftenposten 8. juni 2008; <http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/article2470756.ece>) Etter at gårdens siste beboer flyttet i 1963, har bygget vært uten tilsyn og vedlikehold. Et initiativ i regi av foreningen "Hjartøyas Venner" har ført til at bygningen nå er påbegynt istandsatt. Foreningens hovedmål er "å restaurere, bevare og bruke Schønninghuset og det arealet som hører til eiendommen", herunder øke forståelsen for kulturelle tradisjoner i kysthistorien og vedlikeholde tradisjoner i den stedlige driftsformen.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903207

GAB nr: 189124422

Navn: Hovedbygning

Oppført: 1862 - 1865



Hjartøya i Steigen, oversiktsbilde mot sør. Foto: Sveinung Råheim.
Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland.



Hjartøya i Steigen, oversiktsbilde mot nord. Foto: Sveinung Råheim.
Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland.



Oversiktsbilde Foto: Hjørtøyas venner



Våningshuset og miljøet rundt Foto: Hjørtøyas venner.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING
GAB nr:	189124422
Gnr/bnr:	125/1
Oppført:	1862 - 1865
Byggherre:	Edvard Christopher Schønning (1838 - 1909)
Arkitekt:	ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Kommuneplanens arealdel 2004 - 2014, vedtatt 27.04.2005, Regulert som landbruks-, natur- og friluftsområde, område der bygging ikke er tillatt.
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Huset er rektangulært i 2 1/2 etasje med saltak. Alle bærende vegger er laftet tømmer som hviler på en ringmur i pusset og fuget naturstein. Taket er tekket med plater, men funn under istandssetting høsten 2009 viser at det antagelig har vært kledd med rød keramisk takstein. Vindusglassene er fjernet, men krysspostrammene er inntatt. Listverket rundt vinduene er delvis fjernet, over vinduet er det vannbrett som hviler på knekter. Bygningen er preget av høy kvalitet og overskudd. Bygningsmaterialene sies å ha vært gammel, malmen furu som ble hogd innerst i Foldfjordene. Tømmeret er også dobbelt merket, noe som tyder på at huset kan ha vært demontert og satt opp igjen. Det er skjært inn bokstav og nummer i tømmeret, i tillegg til at det er merket med bokstav og tall rød farge.

Første etasje besto av 2 stuer, kjøkken, soverom, gang og spiskammer. Andre etasje besto av seks rom og gang. Det er gravd ut kjeller under halve huset med inngang fra sør. Her er det en oppmurt bakerovn, håndkvern for korn, samt diverse lagerrom. Bygningen har gjennomgått få endringer siden den ble bygget og det finnes ennå opprinnelige materialer både i interiør og eksteriør.

Sammendrag bygningshistorie

Skipsskapein, bonde og handelsmann Edvard Schønning kjøpte gården på Hjørtøya i 1861. Han opparbeidet gården i perioden frem til 1865 og investerte betydelig i bygningsmassen (jfr. eiendomshistorikk). Våningshuset stod ferdig i 1865, og skal ha vært en av de prektigste laftede bygninger i Salten (kilde: Andor Normanns artikkel i "Årbok for Steigen" 2007: "Edvard Christopher Schønning (1838-1909): En av Saltens fremste samfunnsbyggere"). Etter at gårdens siste beboer flyttet i 1963, har bygget vært uten tilsyn og vedlikehold. Et initiativ i regi av foreningen "Hjørtøyas Venner" har ført til at bygningen nå er påbegynt istandsatt. Foreningens hovedmål er "å restaurere, bevare og bruke Schønninghuset og det arealet som hører til eiendommen", herunder øke forståelsen for kulturelle tradisjoner i kysthistorien og vedlikeholde tradisjoner i den stedlige driftsformen.

Bygningshistorikk

1865	1865	Bygningen reist av skipsskapein, bonde, fisker og forretningsmann Edvard Schønning.
1883	1883	Schønning solgte bygningen til notbas Peder Jørgen Augustinussen.
1963	1963	Gårdens siste beboer, Laila Medlie, flytter.
1975	1975	Miljøverndepartementet overtar eiendommen.
2007	2007	Venneforeningen "Hjørtøyas Venner" stiftet for å bidra til istandssettelsen av våningshuset.

Vern

Formål:	Formålet med vernet av våningshuset på Hjørtøy er å dokumentere en storgård fra midten av 1800- tallet på nordlandskysten. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige arkitektur, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Våningshuset har opprinnelig hatt høy kvalitet både i materialer og utforming. Til tross for at bygningen har stått til forfalls i flere år bidrar bygningen fortsatt til dokumentasjon av hvordan folk levde i perioden 1850 - 1900 i Nordland og anskueliggjør en viktig dimensjon ved de sosiale og økonomiske forholdene på Nordlandskysten i sin tid. Det store våningshuset i kontrast til en ellers lite befolket øy har stor pedagogisk verdi. Det anskueliggjør de store endringene i ferdselsmønstrene langs kysten. Vern har også en lokal/personalhistorisk dimensjon, idet bygningen fremstår som et minne over den driftige samfunnsbyggeren Edvard Schønning. Et vern av hovedbygningen på Hjørtøy kan også sees i sammenheng med handelsstedet på Kjerringøy. De to stedene vil utfylle hverandre og bidra til å tydeliggjøre sammenhengen mellom de ulike små og store samfunnene langs kystleden.
Omfang:	Vernet omfatter våningshusets eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

BYGNING 9903207 Hovedbygning

Kompleks 2459 HJARTØYA

Interiør

Interiørnr:

Interiørnavn: 1. etg.

Beskrivelse: Første etasje besto av 2 stuer, kjøkken, soverom, gang og spiskammer.



Interiørnr:

Interiørnavn: 2. etg.

Beskrivelse: Andre etasje besto av seks rom og gang.



Fasade mot øst med rester av låvebrua Foto: Hjørtøyas venner



Fasade nordsiden. Foto: Hjørtøyas venner



Fasade nord og vest. Foto: Sveinung Råheim. Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland



Fra restaureringen høsten 2009 Foto: Odd Svein Hjørtø Opphavsrett: Steigen kommune



Fasade sørsiden, 2007. Foto: Sveinung Råheim. Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland



Fra restaureringen høsten 2009 Foto: Odd Svein Hjertø Opphavsrett: Steigen kommune



Fasade nord, 2007. Foto: Hjørtøyas venner.



Foto fra 2007. Foto: Sveinung Råheim Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland



Fasade mot øst, 2007. Foto: Sveinung Råheim. Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland



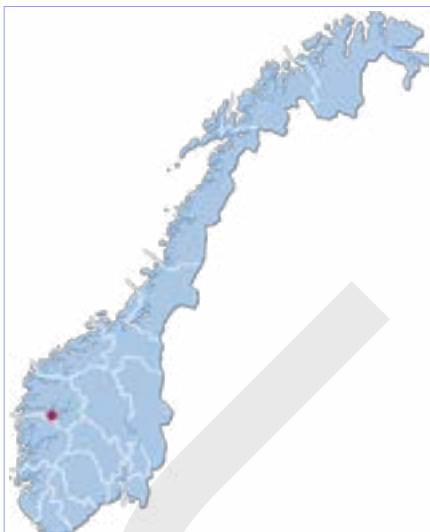
Bakerovnen på kjøkkenet. Foto: Sveinung Råheim Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland



Foto fra 2007. Foto: Sveinung Råheim Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland



Tapet 2. etg Foto: Sveinung Råheim Opphavsrett: Fylkesmannen i Nordland

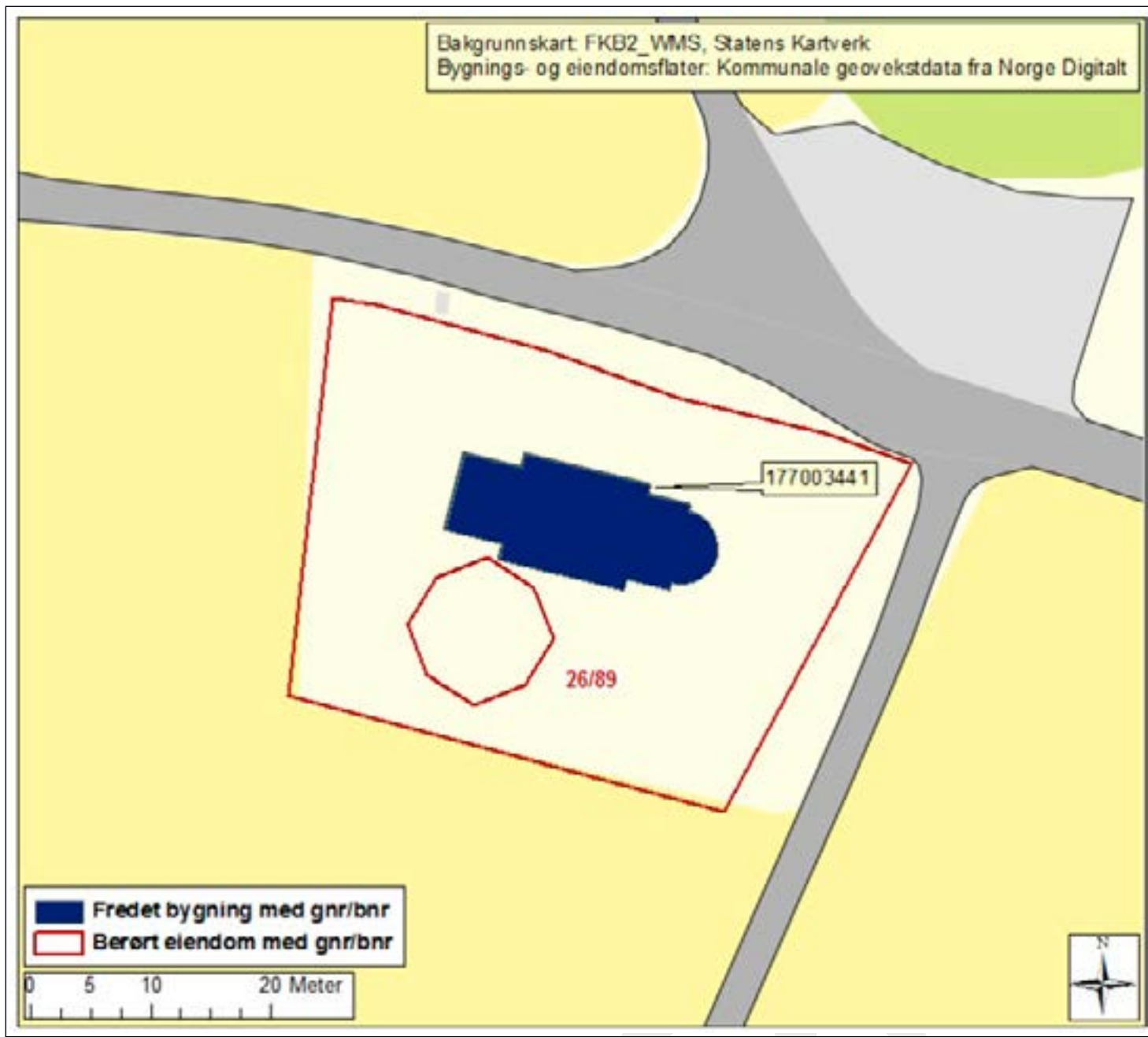


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke:	Sogn og Fjordane
Kommune:	1417/Vik
Opprinnelig funksjon:	Kirke
Nåværende funksjon:	Kirke
Foreslått vernekategori:	Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg:	1



Foto: Ibenholt, Harald Opphavsrett: Harald Ibenholt © Riksantikvaren

**Bygningsoversikt, omfang vern**

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9901940	Hove Kirke	1100 - 1200	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior/Utomhus		26/89

Vern kompleks

Formål:

Begrunnelse:

Omfang: Hove kirke og kirkegård er automatisk fredet jf kml §4.

Beskrivelse kulturmiljø

Hove kirke tilhørte Hove gård i Vik i Sogn. Hove er en gammel storgård, noe man kan se av de mange og gamle gravhaugene rundt kirken. Kirken ligger på en stor terrasse med vid utsikt over bygda og Sognefjorden.

Eiendomshistorikk

Kirken har tilhørt Hove gård, en eldgammel storgård, noe en kan se av de mange store gravhaugene rundt kirken. Kirkebygget skriver seg fra det sene 1100-tall.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9901940
GAB nr:
Navn: Hove Kirke
Oppført: 1100 - 1200



Foto: Ibenholt, Harald Opphavsrett: Harald Ibenholt © Riksantikvaren

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	26/89
Oppført:	1100 - 1200
Bygggherre:	Hove gård
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Religion
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Kirke
Regulering:	Regulert: null
Vernestatus:	Automatisk fredet etter kulturminneloven §4

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Kirken består av kor med apsis, skip og et vestvendt tårn. I likhet med mange andre kirker er den bygget i to omganger. De utvendige murene er renset for puss og viser tydelig utviklingen av bygningshistorien. Apsis, koret og litt av skipet ble bygget først, murt av kleberkvader. Denne delen har profilert sokkel. Apsis har i tillegg profilert gesims og et profilert bånd under vinduene.

Den vestre delen av skipet og den nederste delen av tårnet er bygget i grovt tilhugd gråstein, med kleberstein bare i hjørnene. Sørportalen og vestportalen i tårnet er bærer sterkt preg av Blix' restaurering, og det er vanskelig å få noe inntrykk av hvordan dette kan ha sett ut i middelalderen. Sørportalen har på høyre side en opprinnelig stein med korsrelieff, som de kirkesøkende kunne berøre på vei inn og ut av kirken. Tårnet var opprinnelig bare bygget i stein opp til mønet i skipet, og oppå denne tårnfoten sto en klokkeetasje i tre. Denne ble revet av Blix og erstattet med den nåværende i stein. Vindskiene på taket ender i flotte drager, som er kopiert etter en bevart middelaldersk drage på Hopperstad stavkirke.

Sammendrag bygningshistorie

Hove kirke er en av Norges eldste kirker, og skriver seg fra 1100-tallet. Den var ikke sognekirke i middelalderen, men da kirken på Tenål ble borte en gang i senmiddelalderen blir Hove sognekirke for dette sognet.

Kirken ble nedlagt da bygda fikk ny kirke i 1877. I 1880 ble kirken, da en ruin, kjøpt av arkitekt Peter Blix for 400 kroner. I ca 1890 foretok arkitekt Blix restaureringsarbeider på kirken. I 1901 døde Blix, og kirken ble skjenket staten i gave i 1901. Fortidsminneforeningen har hele tiden hatt hånd om tilsynet av kirken på statens vegne. Kirken har ingen menighet, men omtales snarere som et istandsatt kulturminne. Kirken ble av denne grunn overdratt fra Kirke- og undervisningsdepartementet til Miljøverndepartementet i 1975.

Riksantikvaren har et forvaltningsansvar på vegne av Miljøverndepartementet.

Vern

Formål:	Å verne kirkens eksteriør og interiør slik det fremstår etter Blix' restaurering sent på 1800-tallet.
Begrunnelse:	Hove kirke er, tross en noe fri restaurering på 1800-tallet, en god representant for hvordan en middelalderkirke kan ha sett ut. Restaureringen bærer preg av at kirken var i privat eie, og kirken er supplert med både høyere tårn og interiørdeler og dekor som det ikke fantes noen antikvarisk begrunnelse for å tilføre. Kirken har riktignok opprinnelig vært malt i mønster med streke farger, men de mønster og motivvalg Blix har valgt ut er nært beslektet med det sene 1800-tallets dekorasjonsmalerier. Blix' malte dekorer er spesielle i en norsk sammenheng. Dekoren er et produkt av sin tid, og utgjør sammen med kirken et enestående monument over mannen som reddet kirken for ettertiden. Hove kirke er en av de få kirkene som har unngått de endringene som norske kirker mer eller mindre har gjennomgått i løpet av de siste hundreårene, og kirken fremstår som den gjorde etter Blix' restaurering. Nettopp fordi dette er en kirke med en unik bygningshistorie og som er tatt ut i bruk, bør en være ekstra strenge i forhold til hvilke krav til endringer en kan tilrå.
Omfang:	Kirkens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør



Interiørnr: 1

Interiørnavn: Kirkeskip

Beskrivelse: Kirkens vegger er dekorert av et fargesterkt dekor. Dette er resultatet av Blix' restaureringssyn om at en bygning skulle bringes tilbake til sitt opprinnelige utseende. Alt som er av maling er bestemt av Blix selv ut fra hvordan han trodde kirken hadde sett ut da den sto ferdig på slutten av 1100-tallet.

Skipets vegger er malt med en brystning som imiterer kvadermurverk, og over denne er veggene mønstermalt. Det er benker langs veggene og midt på gulvet ligger Blix grav markert med en opphøyet gravstein i gotisk stil.

Blix' malte dekor er spesielle i en norsk sammenheng. Det har vært diskutert om de skulle fjernes eller settes i stand hvis kirken på nytt skulle restaureres. Dekorasjonen er et produkt av sin tid, og utgjør sammen med kirken et enestående monument over mannen som reddet kirken for ettertiden.

Prekestolen kan dateres til første halvdel av 1600-tallet, og er av renessansetype.

Den har fem sider, hver av dem med et bufelt og renessanseornamentikk utskåret i flatskurd. En sjeldenhet ved stolen er dens rosemalte innside. På stolens framside er mye av malingen gått tapt.



Interiørnr: 3

Interiørnavn: Kor

Beskrivelse: Koret er den rikest utsmykkede delen av kirken. Alterpartiet er klart fremhevet ved at det er omrammet av kvadermaling, og med et halvkuppelhvelv som imiterer himmelen med måne og sol.

Den middelalderiske dekoren konsentrerer seg om de hugde utsmykningene av korbuen og buen mellom kor og apsis. Korbuen har inntrappinger på begge sider, og sokkelen er dekorert med «det attiske baseprofil». Denne type dekor var mye benyttet i Bergensområdet fra midten av 1100-tallet. I tillegg har profilen noen spesielle «trekkspillfolder» som også finnes i Mariakirken og på tårnfoten til Nonneseter kloster utenfor Bergen. Kapitelene er dekorert med folder slik som i skipet i Mariakirken. Apsisbuen er litt enklere, og har foldekapiteler bare på sørsiden. Steinalteret er det opprinnelige. I alterplaten ligger enda relikviegjemmet dekket av en liten marmorplate.

Altertavlen er datert til 1686. Den har tre deler:

Korpusparti, toppstykke og gavlfelt. Korpuspartiet er utstyrt med utskårne søyler på hver side av et maleri som forestiller «korsfestelsen». På hverside av korpuspartiet er utskårne vinger. Toppstykket danner også rammen om et maleri; «oppstandelsen», som står mellom dreide søyler. Gavlfeltet består av spirflankert av utskårne ranker. Alterringen består av tre deler; dreide balustre, skranke og en nedreramme.

BYGNING 9901940 Hove Kirke

Kompleks 99139903 Hove kirke

Interiørnr: 2

Interiørnavn: Forhall

Beskrivelse: Forhallen preges av malt dekor, både rundt portalen intill skipet, og under taket. Veggene prydes også av et maleri av en seirende St. Olav



Foto: Ibenholt, Harald Opphavsrett: Harald Ibenholt © Riksantikvaren



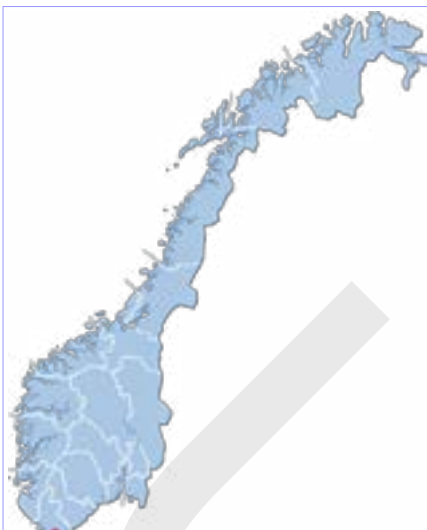
Foto: Lie-Nielsen, Ingvild Opphavsrett: Ingvild Lie-Nielsen © Riksantikvaren



Foto: Lie-Nielsen, Ingvild Opphavsrett: Ingvild Lie-Nielsen © Riksantikvaren



Foto: Hoel, Ragnhild Opphavsrett: Ragnhild Hoel © Riksantikvaren


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Vest-Agder
 Kommune: 1002/Mandal
 Opprinnelig funksjon: Kystmeldehytte
 Nåværende funksjon: Friluftsmål
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 2


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903171	Kystvakthytte	1898 - 1898	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	168643969	23/27

Vern kompleks

Formål: Formålet er å verne en militær vakthytte fra 1900. Vakthyttens opprinnelige arkitektoniske utforming, materialbruk og detaljer i interiøret og eksteriør skal ivaretas.

Begrunnelse: Vern av vakthytten på Høgevarden dokumenterer en tusenårig tradisjon med vakt og varsling på dette stedet. Hytten viser hvordan man løste denne oppgaven i forbindelse med opprustningen før 1905. Kystvakthytterne er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet.

Omfang: Fredningen omfatter bygningens interiør og eksteriør.

Beskrivelse kulturmiljø

Høgevarden ligger på en høyde på Skjernøy. Det er nydelig utsikt over skjærgården fra eiendommen, som fungerer som turmål, landemerke og kulturminne. Området omkring hytta er stort sett bart fjell dekket av mose og lyng.

Det finnes også tegninger av en signalmast som kan ha stått på eiendommen. Festene til denne er ennå synlige i fjellet og lokale krefter arbeider for å få masten gjenreist.

Eiendomshistorikk

Høgevarden er en av flere svært like kystmeldehytter langs sørlandskysten, hvor blant andre Sotåsen og Årosveten også inngår. Den ble oppført like før århundreskiftet som en del av et kystvaktsystem knyttet til den militære opprustningen før 1905. Hyttene er plassert på høyder og strategiske punkter med vid utsikt over skipsleden. Forsvaret inngikk kontrakt med lokalbefolkningen på stedet om vakthold i beredskapssituasjoner. Meldinger ble gitt med kurer/ordonans, etter hvert også med enkle radiosett og telefon.

Kystvakthytterne er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet. Det har vært flere slike hytter rundt hele kysten av Sør-Norge og etter rundt hundre års brukstid er kystvaktstasjonene blitt en del av kulturlandskapet i disse områdene. Eiendommene med påstående bygninger er overført med verneklause til Direktoratet for naturforvaltning

Den 07. november 2005 overtok Direktoratet for Naturforvaltning Høgevarden fra Forsvarsbygg. Det ble imidlertid allerede 07. mai 2001 inngått en avtale mellom Direktoratet for Naturforvaltning og Mandal kommune hvor kommunen tok på seg drifts- og vedlikeholdsansvaret for hytta, under forutsetning av at Høgevarden ble overført fra Forsvaret til Direktoratet for Naturforvaltning. Skjernøy Historielag skulle da ha vedlikeholdsansvarlige for hytta, mens kommunen skulle stille med finansiering.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903171
GAB nr: 168643969
Navn: Kystvakthytte
Oppført: 1898 - 1898



Hytta sett fra øst Foto: Svein Berge



Hytta sett fra sør med festebolter for signalmasten
Foto: Svein Berge



Tegning av signalmasten Foto: Riksarkivet



Hytta sett fra vest. Pipe i murstein trolig oppsatt av tyskerne under siste krig. Foto: Svein Berge

BYGNING 9903171 Kystvakthytte

Kompleks 9900479 Høgevarden, Skjernøy

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	168643969
Gnr/bnr:	23/27
Oppført:	1898 - 1898
Byggherre:	Forsvaret
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Forsvar
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Vaktbygning
Regulering:	Regulert: Naturvernområde - i Kommuneplan 2007 - 2011, vedtatt 11.01.2007
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Hytten er oppført etter typetegninger i panelt bindingsverk med noe utstikkende tak og enkle sveitserstils kryss i hver av gavlene. De er delt i to rom, en gang på enden av huset og et vaktrom med køyer og en sammenhengende vindusrekke langs endeveggen og rundt hjørnet av rommet. Vindussrekken fremstår som et smalt vindusbånd plassert litt høyt oppe på veggen. Disse fortsetter rundt hjørnene, noe som gir bygningene et preg av utkikkstårn. Vinduene er dekket med skodder når de ikke er i bruk.

Spesielt for Høgevarden er at det på den ene langveggen er det ført opp pipestokk og pipe til innvendig ildsted. Denne er i følge Skjernøy historielag ikke original. På samme side av bygningen kan det på fotografiet sees delvis nedraste natursteinsmurer (tørrmurte stable-murer, ikke tilhugde stein). Av bildet går det ikke fram hva slags funksjon murene har hatt. De kan være rester etter en gammel steinbygning, en levegg eller deler av et natursteinsgjerde. Veggene på kystvakthytta er kledd med smalt, stående panel. Alt treverket på bygningen er malt hvitt. Taket er tekket med sorte plater av bølgeblikk.

Hytten består av to rom, et oppholdsrom med køyer og et lite kjøkken i den ene kortenden av hytta. Interiøret er svært beskjedent og gjenspeiler de enkle forholdene på kystmeldehyttene. Bygget er angivelig i dårlig forfatning på grunn av manglende vedlikehold over mange år.

Vern

Formål:	Formålet er å verne en militær vakthytte fra 1900. Vakthyttens opprinnelige arkitektoniske utforming, materialbruk og detaljer i interiøret og eksteriør skal ivaretas.
Begrunnelse:	Vern av vakthytten på Høgevarden dokumenterer en tusenårig tradisjon med vakt og varsling på dette stedet. Hytten viser hvordan man løste denne oppgaven i forbindelse med opprustningen før 1905. Kystvakthyttene er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet.
Omfang:	Fredningen omfatter bygningens eksteriør og interiør med fast inventar.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 01
Interiørnavn: Oppholdsrom og kjøkken
Beskrivelse: Hytten består av to rom, et oppholdsrom med køyer og et lite kjøkken i den ene kortenden av hytta. Interiøret er svært beskjedent og gjenspeiler de enkle forholdene på kystmeldehyttene.

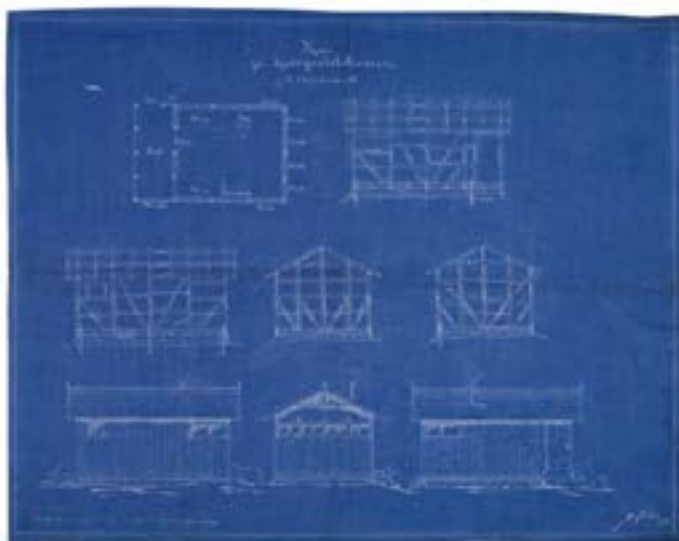


BYGNING 9903171 Kystvakthytte

Kompleks 9900479 Høgevarden, Skjærøy



Hytta sett fra sør Foto: Svein Berge



Byggetegning fra Riksarkivet



Hytta sett fra vest Foto: Svein Berge



Køyer



Hytta sett fra nord Foto: Svein Berge



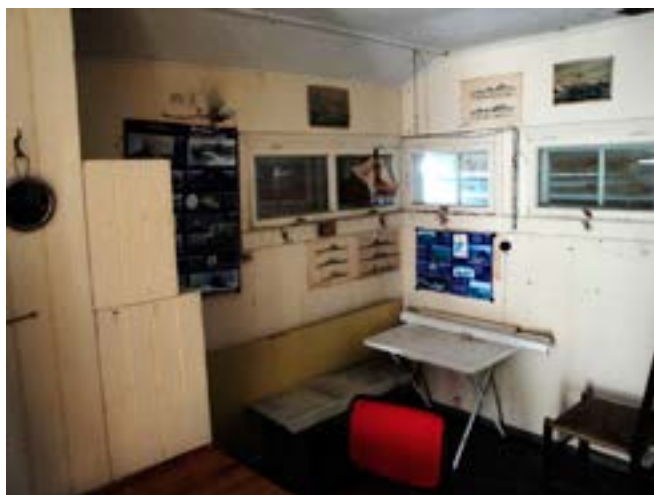
Spiseplass

BYGNING 9903171 Kystvakthytte

Kompleks 9900479 Høgevarden, Skjernøy



Kledning på sørsiden Foto: Svein Berge



Sitteplass under vindu



Hytta sett fra øst Foto: Svein Berge



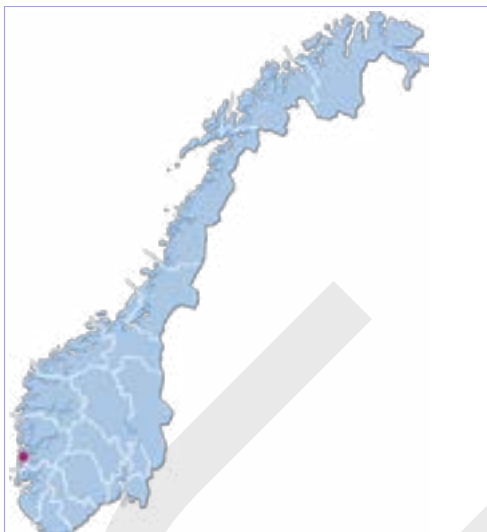
Sitteplasser under vindu



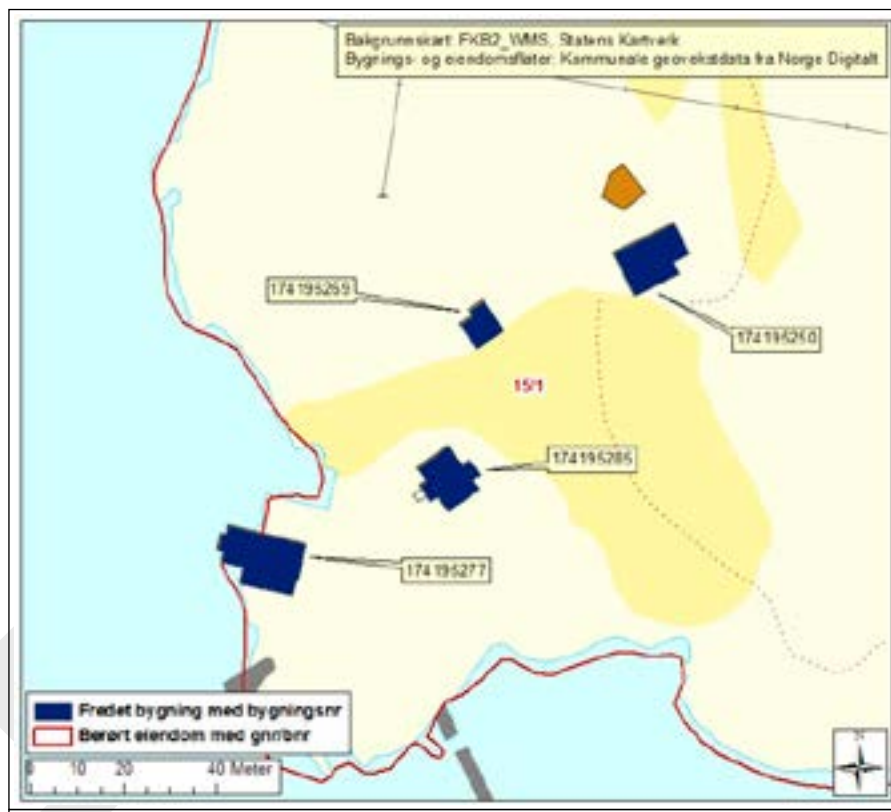
Hytta sett fra sør med festebolter for signalmasten
Foto: Svein Berge



Køyer


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Hordaland
 Kommune: 1222/Fitjar
 Opprinnelig funksjon: Fiskerbruk
 Nåværende funksjon: Leirskole/fritid
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 4


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903098	Bolighus	1800 - 1916	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	174195285	15/1,3
9903099	Kårbolig	1875 - 1899	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	174195269	15/1,3
9903100	Låve	1875 - 1899	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	174195250	15/1,3
9903101	Sjøbu	1908 - 1910	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	174195277	15/1,3

Vern kompleks

Formål: Formålet med vern av Kjeholmen er å bevare en tidligere husmannsplass og kombinasjonsbruk med bebyggelse fra slutten av 1800 - tallet. Vernet skal sikre bygningenes opprinnelige utforming, materialbruk og detaljering.

Begrunnelse: Gården på Kjeholmen viser godt hvordan et kombinasjonsbruk ble drevet, og hvordan bruksformen ble utvidet til å også bli en base for flere fiskebåter.

I dag er Kjeholmen et viktig sted for formidling av kunnskap om sjømannskap og livet på et kombinasjonsbruk.

Omfang: Fredningen omfatter bolighuset, kårboligen, sjøboden og låven.

Beskrivelse kulturmiljø

Kjeholmen (Smedholmen) ligger blant Fitjarøyene, et område som består av et mylder av øyer og skjær med grunne sund imellom. Området er også foreslått som nasjonalpark på grunn av sitt særegne lyngheilandskap. Historisk sett har det vært tradisjonsrike skipsleder gjennom området og flere handelssteder med tradisjoner helt tilbake til 1648.

Kjeholmen ligger lavt og utmarka er bevest med furu, bjørk, rogn og en del plantet sitkagran. Det er en viss skjøtsel med omkring 20 beitende villsau på øya. Holmen har på grunn av sin synlighet i kommunen og lille areal blitt sett på som et område hvor kystlyngheiene kan tilbakeføres. Kommunen arbeider i første omgang (2009) med en prosjektplan for restaurering av kystlyngheiene med fokus på å få fjernet utbredelsen av Sitkagran, som også har fått fotfeste på Smedholmen.

I dag drives det leirskole / kursvirksomhet på deler av øya. Resten av øya er friareal, men tidligere har det vært småbruk med både fiske, jordbruk og sauehold. Øya er liten og har antagelig hele tiden vært avhengig av beiteområder på andre øyer. Under SEFRAX registreringen i 1976 antok man at tunet var fra 1880 årene. I tillegg til de fire eksisterende bygningene er det i SEFRAX registrert to ruiner som antagelig har vært sauefjøs.

Eiendomshistorikk

Kjeholmen (Smedholmen) ble antagelig ryddet i siste halvdel av 1600 tallet og var en husmannsplass under Vestbøstad til 1723. Begge disse hørte til gården Lysekloster i Os fram til brukeren kjøpte Kjeholmen i 1875.

Gården har opp igjennom tidene hatt flere forskjellige beboere og eiere. Første kjente beboer var Anders. Han var 78 år gammel i 1701 og var antagelig en fattig fisker. Etter Anders var det flere brukere fram til smeden Peder Olai Olsen (1774 - 1860) tok over i 1797. Han drev gården fram til 1850 og det er etter Peder Olai Olsen øya har fått tilnavnet Smedholmen. Peder Olai Olsens sønn, Johannes Mentzel Irgens Olsen, ble første selveier av Kjeholmen da han kjøpte gården i 1875. Da hadde han allerede drevet den som husmann siden han overtok etter sin far i 1850. Irgens Olsen drev gården fram til han solgte i 1908.

Det fortelles at Irgens Olsen skal ha kjøpt bygningskroppen/tømmeret til kårboligen på auksjon fra Synningen som ligger ved Storevatnet i Fitjar. Det skal ha blitt kalt Lussie huset etter hushjelpen til Irgen-Olsen. Familien skal også ha hatt reparasjonsarbeid for Sunnhordland Regiment som hadde hovedsete på Fitjar. Familien hørte antagelig til de kondisjonerte og må da sees i sammenheng med borgeraristokratiet i Engesund, Brandasund, Bekkjarkvikk m.fl., men disse opplysningene er imidlertid ikke gjenngitt i sikre skriftlige kilder.

Driften på Kjeholmen endret karakter da Notabas Nils Olai Olson Kalve (1864 - 1918) overtok gården i 1908. Han drev fiske i tillegg til gårdsdrift og eide på det meste fem fiskebåter, Lyn på 44 fot, Elin på 46 fot, Kalo på 65 fot, Norden på 46 fot og Lisbet på 44 fot. Olson Kalve var bruker så lenge han levde. Enken Johanne solgte i 1931. Kalve var velholden og bygde både sjøhuset (1908-10) og bygde om våningshuet i samme periode (1916?)

Christian Johan Olson Østervold fra Austevold overtok gården etter Kalve- familien. Han bodde der fra 1931 til han solgte tilbake til Olaf Nilsson Kalve, sønn til Nils Olai Kalve, i 1935. Nilsson Kalve drev gården på samme måte som sin far. Etter at kone og et barn døde i henholdsvis 1948 og 1949 solgte han gården og dro til Amerika i 1951, slik flere av hans barn hadde gjort før ham.

Kjøperen var Martin Vestby, en amerikaner, som kom hjem og kjøpte Smedholmen uten at han bodde der. Han solgte i 1958 til Bjarne Lillevik, som var gift med Johanne Oline Nilsdatter Kalve (1905). Vestby solgte til Fitjar kommune i 1975, som solgte eiendommen videre til Staten ved Miljøverndepartementet samme år.

Fra og med 1976 er Smedholmen leid ut til leirskoledrift og i dag er det Smedholmen kyst og naturlivsskole som holder til her. I tillegg til opplæring i kystliv og seiling har de omkring 20 sauer i villsauddrift.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903099
GAB nr: 174195269
Navn: Kårbolig
Oppført: 1875 - 1899



Byggnr: 9903100
GAB nr: 174195250
Navn: Låve
Oppført: 1875 - 1899



Byggnr: 9903101
GAB nr: 174195277
Navn: Sjøbu
Oppført: 1908 - 1910



Byggnr: 9903098
GAB nr: 174195285
Navn: Bolighus
Oppført: 1800 - 1916





Låve Foto: Eirik T. Bø Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Kjeholmen/Smedholmen med sjøbu Foto: Eirik T. Bø Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Låve Foto: Eirik T. Bø Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Areal mellom låven og sjøen Foto: Eirik T. Bø Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Bolighus Foto: Eirik T. Bø Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Smedholmen i Fitjar kommune er et yndet utfartssted. Foto: Friluftsrådet Vest. Opphavsrett: Friluftsrådet Vest.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	174195285
Gnr/bnr:	15/1,3
Oppført:	1800 - 1916
Byggherre:	Peter Olai Ulvik
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Definert som Landbruks-, natur-, og friområde i Kommuneplan Fitjar 2002 2013.
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

I SEFRAK registreringen er bolighuset beskrevet som ei dobbeltbredda lemmstue med midtgang i sveitserstil. Bolighuset er en 1 ½ etasjes laftet trebygning med lave knevegger i andre etasje. Under det bratte saltaket er det et lavt loft. Bygningen er fundamentert på en sokkel/kjelleretasje som utvendig er ca ½ etasjehøyde på det høyeste. Fra sjøsiden er det utvendig inngang til kjelleren. På langsiden som vender mot sjøen har huset en glassveranda med utgang og trapp ned til hage. Glassverandaen har et svungent valmtak med båndteking. Over glassverandaen er det laget en kvist i takflaten. Kvistrommet har krysspostvindu med seks fag. Også på kortsiden er det et seksfagsvindu i gavlen. For øvrig er det benyttet ordinære krysspostvinduer i boligen. Taket er tekket med skifer. Bolighuset er hvitmalt med vindskier, vindusgerikter og andre detaljer i rødbrun kontrastfarge. Mål: 680 x 1040 cm

Sammendrag bygningshistorie

I SEFRAK registreringen antar man at huset er bygget mellom 1800 1899, med et tilbygg i 1916. I Fitjar Bygdebok oppgis det at huset ble bygget av Olai Klave i 1908 1910 sammen med sjøboden.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare bolighuset som en del av en husmannsplass med kombinasjonsbruk. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Bolighuset på Kjeholmen viser godt de forhold folk bodde under langs vestlandskysten og hvordan bruket ble utvidet og utviklet på tidlig 1900 - tall. I dag spiller huset en viktig rolle i formidlingen av kystkultur til nye generasjoner.
Omfang:	Vernet omfatter bolighusets eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Interiør

Beskrivelse: Deler av interiøret er godt bevart, trapperom, vindfang og hele 2. etasje.



BYGNING 9903098 Bolighus

Kompleks 2271 KJEHOLMEN



Bolighus Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Bolighus Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Bolighus Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



bolighus Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Stuen Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Bolighus Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Gang 1. etg Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Bolighus Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr: 174195269
Gnr/bnr: 15/1,3
Oppført: 1875 - 1899
Byggherre: Ukjent
Arkitekt: Ukjent
Opprinnelig funksjon: Bolig/bosetning
Nåværende funksjon: Fritid
Bygningsart: Bolig
Regulering: Regulert: Definert som Landbruks-, natur-, og friområde i Kommuneplan Fitjar 2002 2013.

Vernestatus:

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Kårboligen er i SEFRAK beskrevet som en toroms leirstue i sveitserstil. Kårboligen ligger i kraftig skrånende terreng, og er oppført med en høy sokkeletasje på tre sider og et overbygg i en etasje + loft under et bratt saltak. Fra inngangssiden går man direkte inn i bygningens hovedetasje, mens det på motstående side er en kjeller/sokkeletasje i full høyde. Sokkeletasjen har natursteinsmurer med av grov, ubearbeidet stein og murte fuger. På langsiden i underetasjen er det et stort trefagsvindu. Selve kårboligen er laftet og kledd med liggende panel og krysspostvinduer. Taket har relativt store takutstikk og er tekket med rød takstein. Langs mønet og omtrent midt på takflaten er det en pipe, antageligvis av teglstein. Bygningen er hvitmalt med brune vindskier og samme farge er brukt som kontrastfarge på vindusgerikter. Terrengtet omkring kårboligen er bearbeidet med utvendig trapp og små natursteinsmurer.

Mål: 650 x 540 cm

Vern

Formål: Formålet er å bevare kårboligen som en del av en husmannsplass med kombinasjonsbruk. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming, materialbruk og detaljering.

Begrunnelse: Kårboligen på Kjeholmen viser godt de forhold folk bodde under langs vestlandskysten på 1800 - tallet. BYgningen er godt bevart mht utforming og materialbruk. I dag spiller huset en viktig rolle i formidlingen av kystkultur til nye generasjoner.

Omfang: Vernet omfatter kårboligens eksterior.

Vernekategori: Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse:





Kårbolig Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Kårbolig Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Kårbolig Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Kårbolig Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Kårbolig Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Kårbolig 2. etg Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Kårbolig Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



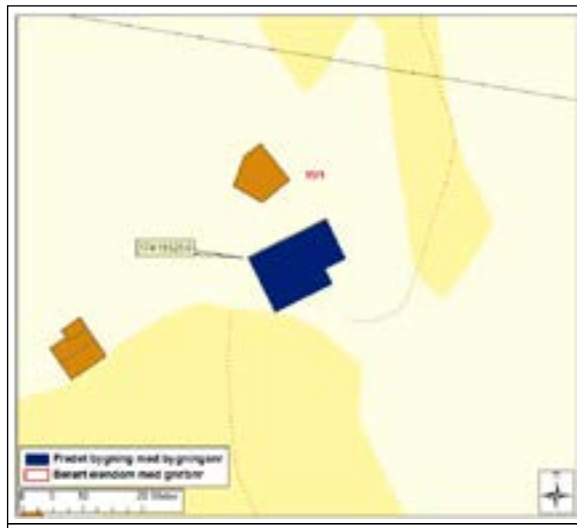
Kårbolig Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Kårbolig Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	174195250
Gnr/bnr:	15/1,3
Oppført:	1875 - 1899
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Landbruk
Bygningsart:	Låve
Regulering:	Regulert: Definert som Landbruks-, natur-, og friområde i Kommuneplan Fitjar 2002 2013.
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Låven har en høy sokkel i fuget natursteinsmur, med rødmalt overbygning. Bygget er oppført i en stavkonstruksjon med tilbygg i laftverk. Taket er vanlig saltak tekket med skifer og cellulose bølgeplater i følge SEFRAC registreringer. Antagelig bygget i 1880 - årene med tilbygg oppført etter dette.

Mål 590 x 970 x 1380 cm

Sammendrag bygningshistorie

Ikke tidsbestemt men beregnet byggeperiode til 1875 - 1899, men antagelig 1880 - årene i SEFRAC. Tilbygg i nordvest med fjøs.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare låven som en viktig del en husmannsplass med kombinasjonsbruk. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Låven på Kjeholmen viser godt hvordan gården ble drevet på 1800 - tallet. I dag spiller huset en viktig rolle i formidlingen av kystkultur til nye generasjoner.
Omfang:	Vernet omfatter låvens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Låve Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



låven og betong cisternen Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet

BYGNING 9903100 Låve

Kompleks 2271 KJEHOLMEN



Areal mellom låven og sjøen Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Låve Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Utsikt fra låve Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Låve Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Låve Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	174195277
Gnr/bnr:	15/1,3
Oppført:	1908 - 1910
Byggherre:	Olai Kalve
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Landbruk
Bygningsart:	Sjøbod/brygge
Regulering:	Regulert: Definert som Landbruks-, natur-, og friområde i Kommuneplan Fitjar 2002 2013.
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Sjøbua er en lang og smal bygning i to etasjer oppført i stavkonstruksjon. Bygningen har saltak tekket med skifer. Den vestre fasaden ligger helt i vannkanten. 2. etasje har høye knevegger/noe skråtak + loft under et bratt saltak. På deler av søndre langsida er det bygd til et lavt overbygg i en etasje med pulttak tekket med tegl. I fronten på sjøbua er det store lasteåpninger i begge etasjer, samt en overbygget lastekrok i mønet.

Mål: 650 x 1640 cm

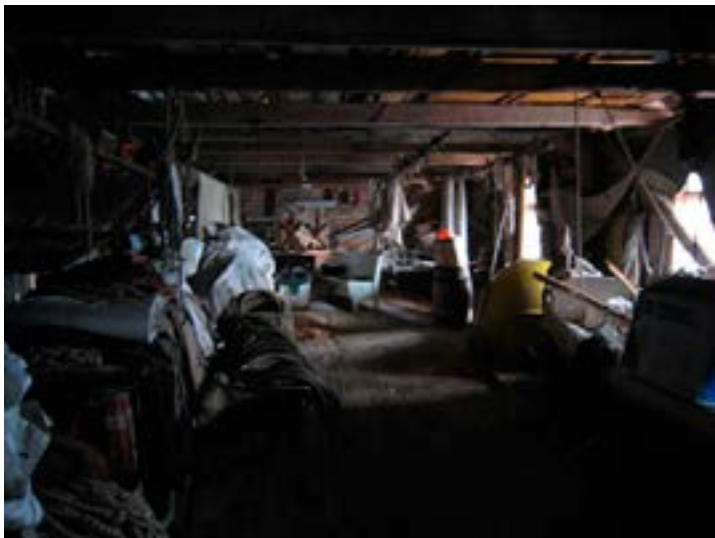
Vern

Formål:	Formålet er å frede sjøboden som en del en husmannsplass med kombinasjonsbruk hvor plassen og bruken har endret seg over tid. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Sjøboden på Kjeholmen viser godt hvordan bruket har utviklet seg fra å være et kombinasjonsbruk til også å være en notbase med flere fiskebåter knyttet til gården. I dag er Kjeholmen et viktig sted for å sikre kommende generasjoner kunnskap om og tilgang til livet langs kysten, hvor særlig sjømannskap spiller en viktig rolle.
Omfang:	Vernet omfatter sjøbodens interior og eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse: Sjøboden er fremdeles i bruk og full av båt- og fiskeredskaper.





Sjøbu 1. etg Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Sjøbu 1. etg Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Sjøbu 1. etg Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Sjøbu Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Sjøbu 1. etg Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



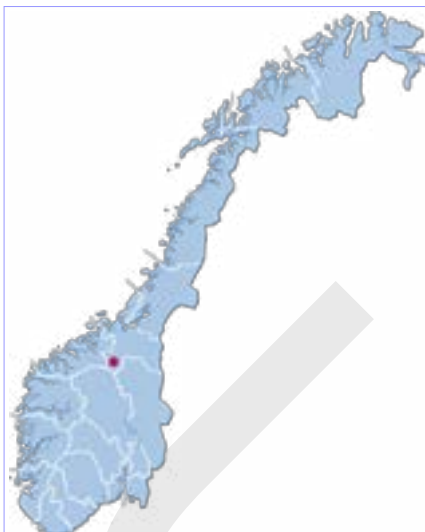
Sjøbu Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Sjøbu 2. etg Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Sjøbu Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Sør-Trøndelag
 Kommune: 1634/Oppdal
 Opprinnelig funksjon: Skysstasjon, herberge
 Nåværende funksjon: Hotell, forskningsstasjon
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 32


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
1432	FANTSTUGGU, KONGSVOLD FJELDSTUE	1860	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	183844857	62/1
1425	FJØS, KONGSVOLD FJELDSTUE	1884	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	183777963	62/1
1412	HOVEDBYGNING, KONGSVOLD FJELLST.	1826	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	183777831	62/1
1437	HØYLØE, KONGSVOLD FJELDSTUE		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	183792555	62/1
1420	KARSTUGGU, KONGSVOLD FJELDSTUE	1880	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	183777939	62/1
1414	KROA, KONGSVOLD FJELDSTUE	1884 - 1960	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør/Interiør	183777866	62/1
1415	NEDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE	1700 - 1800	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	183777858	62/1
1428	NORDRE UTEDO, KONGSVOLD FJELDST.		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	Koordinat	62/1
1416	NORDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE	1887	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	183777815	62/1
1422	PERSTUGGU, KONGSVOLD FJELDSTUE	1935	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	183777947	62/1
1417	RAUDLÅNA, KONGSVOLD FJELDSTUE	1880	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	183777874	62/1
1413	SALONGBYGNING, KONGSVOLD FJELDST	1888	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	183777831	62/1
1433	SMIE, KONGSVOLD FJELDSTUE		Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør/Interiør/Utomhus	183844865	62/1
1427	STABBUR NORDRE, KONGSVOLD FJELDST	1887	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	183777998	62/1
1426	STABBUR SØNDRE, KONGSVOLD FJELDST	1781	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	183777971	62/1
1430	STÅURHUS, KONGSVOLD FJELDSTUE	1950	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	183777920	62/1
1421	STØRHUS, KONGSVOLD FJELDSTUE	1880	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	10668344	62/1
1435	SØNDRE SOMMERFJØS, KONGSVOLD F.J.S		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	183778013	62/1
1424	SØNDRE UTEDO, KONGSVOLD FJELDSTUE	1900	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	183777904	62/1
1418	SØNDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE	1880	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	183777882	62/1
1419	TROLLHEIM, KONGSVOLD FJELDSTUE	1912	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør/Interiør/Utomhus	183777823	62/1
1423	VEDBU, KONGSVOLD FJELDSTUE	1900	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	183777890	62/1
1429	VERKSTEDSKUR, KONGSVOLD FJELDST.	1950	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	183777912	62/1

Vern kompleks

Formål: Formålet med vern er å ivareta bygningsmiljøet på Kongsvold som et helhetlig anlegg knyttet til flere hundre års tradisjon som fjellstue. Vernet skal sikre bevaring av bygningsmiljøet som helhet med hageanlegg, de enkelte bygningene og deres innbyrdes sammenheng.

Begrunnelse: Kongsvold fjellstue representerer med sin mange hundre år lange funksjon som overnattingssted på Dovrefjell en viktig del av norsk kulturhistorie. Det statlige engasjementet for innkvartering av reisende går helt tilbake til 1100-tallet da kong Eystein etablerte såkalte sælehus, en slags selvbetjeningshytter som et statlig ansvar, bl.a. på Dovre. Som det eldste fjellstueanlegg som fortsatt er i statlig eie har Kongsvold stor historisk verdi. Fra 1900-tallet har anlegget også betydning som biologisk forskningsstasjon. Anlegget er med sine mange hus fra flere perioder et sammensatt og karakteristisk bygningsmiljø som med sin beliggenhet på høyfjellet har stor opplevelsesverdi.

Omfang: Vernet omfatter listede bygninger og utomhusanlegg. Vernet omfatter samtlige eksteriører og utvalgte interiører.

Beskrivelse kulturmiljø

Eiendommen ligger i Drivdalen på Dovrefjell og i umiddelbar nærhet til E-6, omtrent midtveis mellom Oppdal og Dombås i Sør-Trøndelag. Kongsvoll er en del av Dovrefjell nasjonalpark og drives som hotell og restaurant. I tillegg til selve Fjellstua eier staten 2 hytter m/naust (Kaldvellhytta og Stoppelsjøhytta) ca. 3 t. gangavstand vestover mot Snøhetta. Det er registrert fornminner på eiendommen.

Kongsvold hadde offisiell status som fjellstue fra 1670, men i følge kongesagaene skal kong Øystein ha instituert fjellstuen på Dovrefjell allerede på 1100-tallet. Funn av graver og tufter i området kan tyde på bebyggelse også før den tid. Dagens tunformasjon stammer fra 1880-årene, da det måtte bygges ut på Kongsvold for å øke overnattingskapasiteten. Bygningene danner, med sitt innertun og to ytre tun, et typisk Gudbrandsdalsstun fra denne perioden.

Per B. Holaker testamenterte eiendommen til staten i 1973. Han ville at det skulle opprettes en botanisk forskningsstasjon på Kongsvold, og etter hans død, overlot Miljøverndepartementet driften av denne til Universitetet i Trondheim. De har også ansvaret for den botaniske fjellhagen som ble flyttet til fjellstuen i 1990, etter å ligget ved jernbanestasjonene siden 1923.

Anlegget omfatter et 20-talle sbygninger. De eldste oppført på 1700-tallet. Utvendig har bygningene ivaretatt et originalt preg, med noe vekslende autentisitet. Innvendig er et flertall av bygningene modernisert i løpet av 1900-tallet og har derfor relativt lite eldre interiørdetaljer bevart. 100 daa innmark og 7500 daa utmark tilhører fjellstuen, og inngår i sin helhet i Dovre nasjonalpark. Bygningene er omringet av områder som har bestått av beitemark og dyrket mark. Da det ikke lenger er jordbruk og husdyrrhold på stedet, fremstår kulturlandskapet som mer gjenngrodd enn det tradisjonelt har vært.

Eiendomshistorikk

Kongsvold fjellstue fikk offisiell status som fjellstue i 1670. Opprinnelig navn var Holet og stua lå da 2 km lenger ned i dalen. Fra 1704 ble navnet Kongsvold, bestemt av Fredrik IV. Fjellstuen ble brent av Nordenfjeldske dragonregiment under Den store nordiske krig i 1710. Gjenoppbyggingen etter brannen startet i 1720, og anlegget ble plassert der det ligger i dag. Fra den tid stammer Hovedbygningens 1.etasje, Nedre og ett av stabburene.

Fjellstua hadde inntekter fra skyss, herberge og korntoll, som skapte velstand på Kongsvold på 1800-tallet. Fra 1845 ble korntollen erstattet av et fast årlig beløp, og etter hvert mistet de denne støtten. Ved åpningen av Rørosbanen i 1877 avtok trafikken over Dovrefjell, men turismen til Dovre startet for fullt. Kongsvold måtte bygges ut og endres for å tilfredsstille nye krav og funksjoner. Tunet på Kongsvold har sin form fra denne perioden. I tillegg til hotell for turister fantes et poståpneri her fram til 1921. Fjellstuen var også sentraler i det manuelle systemet etter at telefonen kom.

Ved åpningen av Dovrebanen i 1921 ble det langt enklere å krysse fjellet, og fjellstuenes misjon som livbergingsstasjoner var forbi. Fjellstuen, som fram til da hadde vært i statlig eie, ble solgt til de familier som hadde sittet der i generasjoner. Kongsvold ble solgt i 1936 til Oline Synnøve ("Lina", født Kongsvold) og Sigurd Holaker. Linas familie hadde sittet ved Kongsvold siden 1670.

Ved skjøte av 31.august 1943 overtok yngste sønn på Kongsvold, Per Bjørner Holaker, fjellstua fra sine foreldre. Ved sin død i 1973 testamenterte han Kongsvold fjellstue til den norske stat v/Miljødepartementet under forutsetning at eiendommen skulle inngå i Dovrefjell nasjonalpark som en forskningsstasjon for botanikk og zoologi og at fjellstuen fortsatt skulle drives som fjellstue. Etter hans død overlot Miljøverndepartementet driften av forskningsstasjonen til Universitetet i Trondheim. De har også ansvaret for den botaniske fjellhagen som ble etablert ved jernbanestasjonen i 1923 og flyttet til fjellstuen i 1990.

Miljøverndepartementet har idag eieansvaret, mens fjellstuen/hotellet drives av privat leietaker. Kongsvold Biologiske stasjon ble etablert i 1975, men i dag er aktiviteten ved denne liten. I 1987 ble det åpnet en informasjonsutstilling om Dovrefjells nasjonalpark og fjellområdets kulturhistorie. Kongsvoll en den yngste av Dovres fjellstuer og den eneste i statens eie, og rommer i dag moderne hotell drift.

MD har vernevrurdert mesteparten av bygningsmassen. SB har forvalteransvar for bygningene, inkludert 5 bygninger/hytter inne på fjellet. SB vernevrurderer disse i forbindelse med lvp FAD (januar 2012/ssve).

Verneverdige bygg

Byggnr: 1412
GAB nr: 183777831
Navn: HOVEDBYGNING,
KONGSVOLD FJELLST.
Oppført: 1826



Byggnr: 1413
GAB nr: 183777831
Navn: SALONGBYGNING,
KONGSVOLD FJELDST
Oppført: 1888



Byggnr: 1414
GAB nr: 183777866
Navn: KROA,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1884 - 1960



Byggnr: 1415
GAB nr: 183777858
Navn: NEDRE,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1700 - 1800



Byggnr: 1416
GAB nr: 183777815
Navn: NORDRE,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1887



Byggnr: 1417
GAB nr: 183777874
Navn: RAUDLÅNA,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1880



Byggnr: 1418
GAB nr: 183777882
Navn: SØNDRE,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1880



Byggnr: 1419
GAB nr: 183777823
Navn: TROLLHEIM,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1912



Byggnr: 1420
GAB nr: 183777939
Navn: KARSTUGGU,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1880



Byggnr: 1421
GAB nr: 10668344
Navn: STØRRHUS,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1880



Byggnr: 1422
GAB nr: 183777947
Navn: PERSTUGGU,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1935



Byggnr: 1423
GAB nr: 183777890
Navn: VEDBU,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1900



Byggnr: 1424
GAB nr: 183777904
Navn: SØNDRE UTEDO,
KONGSVOLD FJELDSTUE
Oppført: 1900



Byggnr: 1425
GAB nr: 183777963
Navn: FJØS,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1884



Byggnr: 1426
GAB nr: 183777971
Navn: STABBUR
SØNDRE, KONGSVOLD
FJELDST
Oppført: 1781



Byggnr: 1427
GAB nr: 183777998
Navn: STABBUR
NORDRE, KONGSVOLD
FJELDST
Oppført: 1887



Byggnr: 1428
GAB nr: Koordinat
Navn: NORDRE UTEDO,
KONGSVOLD FJELDST.
Oppført:



Byggnr: 1429
GAB nr: 183777912
Navn: VERKSTEDSKUR,
KONGSVOLD FJELDST.
Oppført: 1950



Byggnr: 1430
GAB nr: 183777920
Navn: STAURHUS,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1950



Byggnr: 1432
GAB nr: 183844857
Navn: FANTSTUGGU,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført: 1860



Byggnr: 1433
GAB nr: 183844865
Navn: SMIE, KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført:



Byggnr: 1435
GAB nr: 183778013
Navn: SØNDRE
SOMMERFJØS, KONGSV
OLD FJ.S
Oppført:



Byggnr: 1437
GAB nr: 183792555
Navn: HØYLØE,
KONGSVOLD
FJELDSTUE
Oppført:



Utomhusanlegg

Elementnr: 01
Elementnavn: Stakittgjerdet
Beskrivelse: Det hvitmalte stakittgjerdet omringer og definerer hele anlegget. Det markerer et tydelig skille mellom fjellstuen og den barske naturen omkring.



Elementnr: 03
Elementnavn: Hagen
Beskrivelse: Sør for hovedbygningen, opp mot fjellet, ligger hagen. Den fremstår som et velpleid lite anlegg med blomsterbed og små stier.



Elementnr: 02
Elementnavn: Ruiner av den gamle smia
Beskrivelse: Den gamle smia var i bruk frem til århundreskiftet, før den ble flyttet ned i Fantstuggu. Det er nå anlagt hage omkring ruinene.



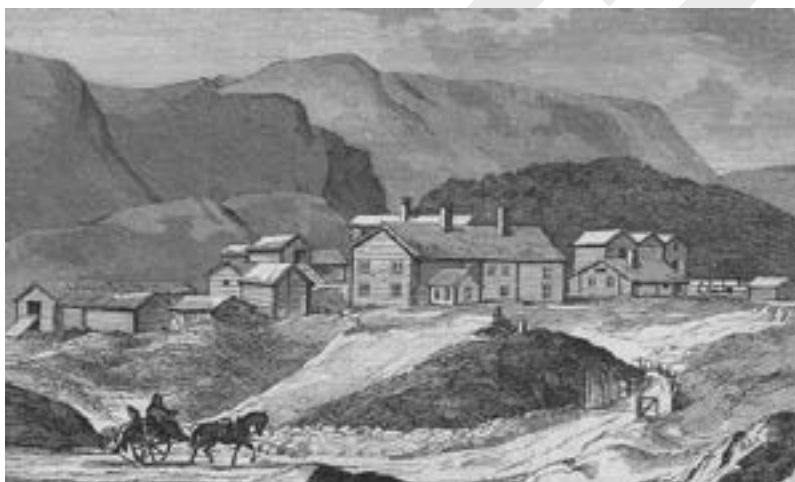
Elementnr: 04
Elementnavn: Botanisk fjellhage
Beskrivelse: Drevet av Kongsvold biologiske stasjon. Flyttet til Kongsvold i 1990.



Eldre foto, udatert. Riksantikvarens arkiv. Påskrift K.Knudsen. Bergen



Stakittgjerdet strekker seg rundt hele eiendommen Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Illustrasjon fra Norsk Folkeblad 1868. Riksantikvarens arkiv.



Tunet sett mot raudlåna Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Eldre foto, udatert. Riksantikvarens arkiv.



Kongsvold sett fra nord Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Foto Wærenskiold ant. 1900. Fra Riksantikvarens arkiv, Bugge-samlingen.



Kongsvold sett fra sørvest Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Eldre foto, antagelig tatt av Ole M. P. Væring (1837-1912). Riksantikvarens arkiv.



Kongsvold sett fra sørøst Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1425 FJØS, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777963
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1884
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Landbruk
Bygningsart:	Låve
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Benevnes som Låven og ble bygd i 1884. Dette årstallet er hogget inn i en bjelke i bygningen. Hadde opprinnelig to låvebruer over hverandre, nå er det bare den øverste igjen. Innvendig er låven i stor grad bevart med opprinnelige konstruksjoner og materialer. Låven avgrenser tunet mot vest og er viktig for defineringen av anlegget.

Fundament: Østlig del: punktvis bæring, natursteinpillarer med utfyllende stein.

Tilbygg øst: Reisverk rett på grunn. Enkelte steder tørrmurt fundament.

Tilbygg sør, sauefjøs med møkkakjeller: Ringmur av naturstein, opprinnelig tørrmur, men har siden fått sementforband. Den nyeste delen av tilbygget (avfallsrom) har fått nytt støpt betongfundament.

Kjeller: Tilbygg sør, sauefjøs har gjødselkjeller. Opprinnelig gulv byttet ut med sponplater, men trebjelkene under er der fremdeles.

Støpt gulv direkte på grunn i nyere del av sauefjøs/avfallsrom og i tilbygg mot øst/vindfang.

Gjødselkjeller under fjøset, med betongdekke over.

Yttervegg: 1. etg.: Laftet tømmerkasse. Ingen kledning utenpå laftekassen.

2. etg.: Reisverk. Vertikalt over- og underliggende panel med kantskjæring

Tilbygg øst: Vertikalt over- og underliggende panel med kantskjæring.

Tilbygg sør, sauefjøs: Ingen kledning utenpå lafteverket. Nyere del (avfallsrom) har vertikalt over- og underliggende panel uten kantskjæring.

Tak: saltak med bølgeplategulling. Pulttak på tilbygg øst, papptekking.

Bygningshistorikk

1884	Bygningen settes opp.
1910	Den ene låvebroen fjernes i ca. 1910.
1930	Betonggulv støpes i fjøset.
2004	Det anlegges avfallsrom i forbindelse med det gamle sauefjøset.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å ivareta bygningen som en integrert del av miljøet på Kongsvold. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Låven inngår som viktig del av det totale miljøet på Kongsvold. Betydningen er knyttet både til den historiske funksjonen som driftsbygningen og til bygningens plassering i avgrensing av tunet mot sør-vest.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 0101

Interiørnavn: Interiør

Beskrivelse: Fjøl/låve er i

stor grad bevart som det

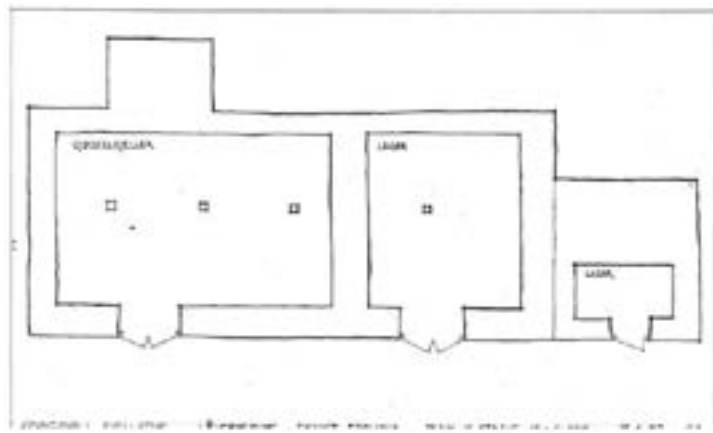
opprinnelig ble bygget.

Nyere søppelrom innredet i den søndre delen.

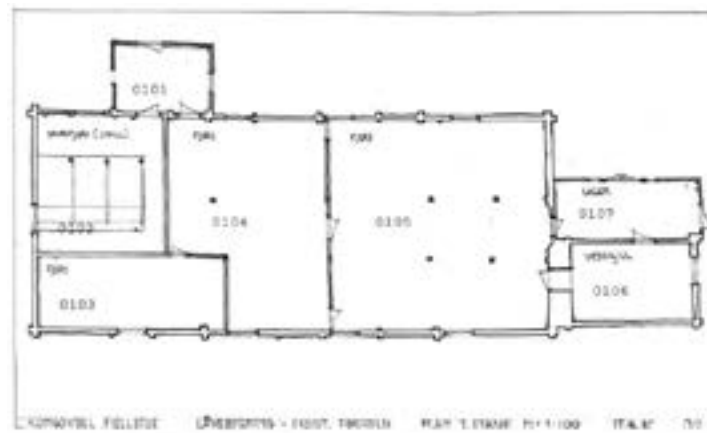


BYGNING 1425 FJØS, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



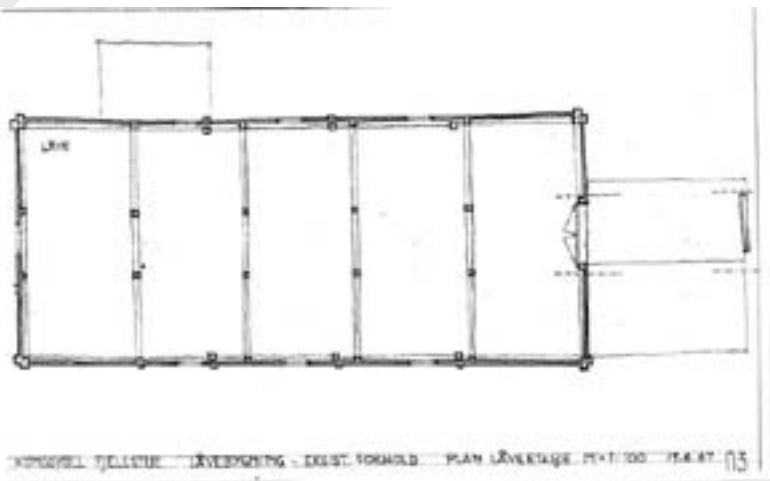
Plan kjeller Foto: Ukjent Opphavsrett: Statsbygg



Plan 1. etasje, fjøs Foto: Ukjent Opphavsrett: Statsbygg



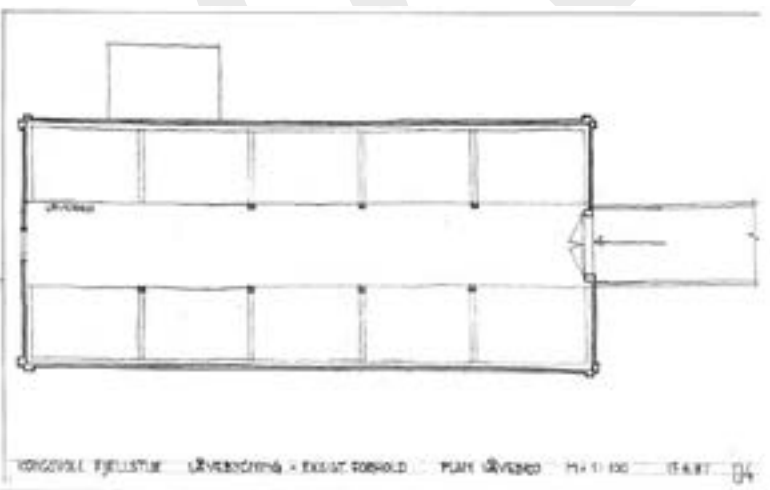
Sauefjøset og det nye avfallsrommet Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Plan 2. etasje, låve Foto: Ukjent Opphavsrett: Statsbygg



Nord- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Plan, låvebro Foto: Ukjent Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1425 FJØS, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Fuktskader i taket Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Sør- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1432 FANTSTUGGU, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183844857
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1860
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

En etasjes laftet bygning, støpt grunnmur, torv på taket. Innvendig modernisert. Opprinnelig hus for tjenestejenter, idag forskerhybler. Bygningen består av to laftekasser med bindingsverk i mellom.

Bygningshistorikk

1860		Bygningen satt opp på Kongsvold.
1976	1977	Settes i stand til gjestebolig. Gulv, tak og vegger isoleres, nye vinduer innsettes.
1986		Ominredninger. Bad/wc installeres.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å ivareta bygningen som en integrert del av miljøet på Kongsvold. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Fantstuggu inngår som del av det totale miljøet på Kongsvold. Bygningens betydning er knyttet både til den eldre funksjonen som overnatting for tjenestejenter og senere med forskerhybler.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Øst- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Detalj av mellomparti i bindingsverk og uheldig pipeløsning Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1432 FANTSTUGGU, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Vest- og sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1412 HOVEDBYGNING, KONGSVOLD FJELLST.

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777831
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1826
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Hotell/restaurant
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Overnattingssted
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjørkinn landskapsvernområde, som ble justert noe ved siste kommuneplanrevisjon i 2003.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet og panelt bygning i to etasjer tekket med skifer. Mindre tilbygg mot sør og øst tekket med papp. Innvendig er bygningen delvis modernisert. I første etasje er det resepsjon, spisesal og kjøkkenavdeling. I andre etasje er det gjesterom og leilighet for bestyrer. Rominndeling og interiør i 2. etg. er fra rehabilitering 1980-tallet.

Bygningshistorikk

1720		Hovedbygningen bygges opp etter brannen i 1718, rommer opprinnelig kun én etasje.
1826	1859	Bygget utvides til å romme to etasjer.
1880		Bygningen får detaljer og tilbygg i sveitserstil.
1896		Påbygget som rommer kjøkken og kokkekvisst settes opp.
1969	1970	Spisesal utvides mot øst.
1979	1980	Tilbygg til kjøkkenfløyen oppføres, rommer kjøle- og fryseromsanlegg.
1984	1985	Rehabiliteringsarbeid i spisesalen. Man finner rester av gamle tapeter, og får en kopi laget i Sverige. Spisesalen får dermed mye av sitt historiske preg tilbake.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å ivareta bygningen som en integrert del av miljøet på Kongsvold og et eksempel på bygninger oppført for overnatting på fjellstuen.
Begrunnelse:	Bygningen har høy verdi som en av de eldste bygningene i anlegget. Hovedbygningen er både funksjonelt og arkitektonisk en av de mest sentrale bygningene på Kongsvold og har derfor både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi.
Omfang:	Fredningen omfatter hele bygningens eksteriør og interiøret i spisesalen.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

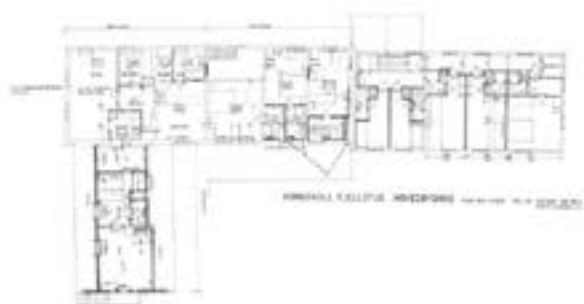
Interiør

Interiørnr: 105
Interiørnavn: Spisesal
Beskrivelse: Den opprinnelige himlingen er inntakt i spisesalen, men gulv og vegger er av nyere dato. Tapeten er en kopi av tekstiltapeten som var blitt brukt i rommet tidligere.



BYGNING 1412 HOVEDBYGNING, KONGSVOLD FJELLST.

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Plan 2. etasje, hovedbygning og salongbygning Foto: Erik Guldahl
ARK: MNAL Opphavsrett: Statsbygg



Vestfasade, hovedbygning og salongbygning Foto: Erik Guldahl ARK: MNAL
Opphavsrett: Statsbygg



Østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Plan 1. etasje, hovedbygning og salongbygning Foto: NEAS Norsk
Brannconsult AS Opphavsrett: Statsbygg



Sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Spisesal Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1412 HOVEDBYGNING, KONGSVOLD FJELLST.

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1437 HØYLØE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183792555
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Regulert: null
Vernestatus:	Annet vern: Verneverdig iflg Fylkeskommunen



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen ligger på Pål-sletta, en åker inne i skogen nord-øst for Kongsvold. Ukjent alder, ikke med på kart fra 1847. Bygningen er laftet i 1 1/2 etg og har bølgeblikk på taket. Inngang til loftet fra ene siden og nederste plan fra den andre siden.

Sammendrag bygningshistorie

Ukjent alder, ikke med på kart fra 1847.

Vern

Formål:	Formålet er å verne høyløen som eksempel på tradisjonell utmarksbygning tilknyttet virksomheten på Kongsvold.
Begrunnelse:	Bygningen har verdi som del av anlegget på Kongsvold. Bygningen representerer historie knyttet til den eldre driftsformen ved anlegget.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



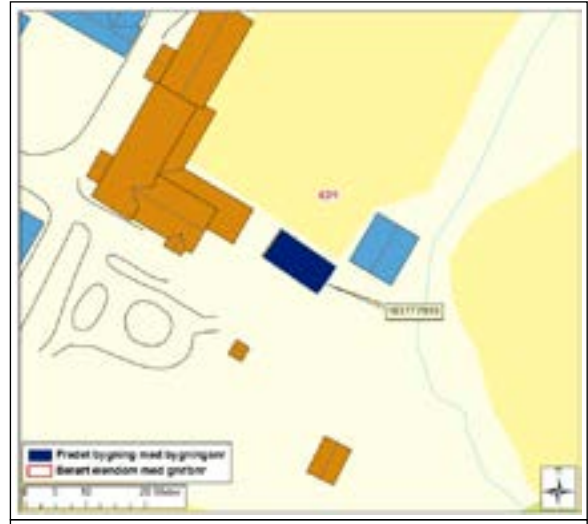
Østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1420 KARSTUGGU, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777939
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1880
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Bolig/bosetning
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

En etasjes bygning i laftet tømmer, torv på taket. Innvendig modernisert. Bygningen dateres til ca. 1880 og er også kalt Vinjestua. Tømmeret i ytterveggene bærer preg av at huset har vært flyttet, eller at materialene har vært brukt i en annen bygning før Karstuggu ble satt opp på Kongsvold. Måten laftestokkene i vest- og sørveggen er satt sammen på, kan gi inntrykk av at huset er tatt ned og satt sammen igjen uten tanke på stokkenes plassering i konstruksjonen. Dimensjonene på tømmeret i vestre del tilsier at de er hogget på 16- 1700-tallet. I stikkene finnes også spor etter mønsåstak. Ringmuren opprinnelig tørrmurt, senere spekket med sement. Nytt torvtak, under torven er det lagt platon og takpapp.

Originalt himlingspanel fra 1880-tallet. Innvendige dører er også av eldre dato.

I dag brukes bygningen til bolig for betjeningen.

Bygningshistorikk

1880	Karstuggu settes opp på Kongsvold.
1940	Inngangen flyttes fra sørvestre hjørne i ca. 1940.
1978	Bygningen istandsettes for å brukes som betjentbolig. Gulv, vegger og himling tilleggis isoleres, vinduene skiftes, og det installeres bad/wc.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å ivareta bygningen som en integrert del av miljøet på Kongsvold. Vernet skal ivareta bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Karstuggu inngår som del av det totale miljøet på Kongsvold.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Gjenbruksmaterialer i nordveggen. Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Plan Foto: NEAS Norsk Brannconsult AS Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1420 KARSTUGGU, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Sør- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1414 KROA, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777866
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1884 - 1960
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Funksjon uspesifisert
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Stabbur
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen var opprinnelig to stabbur i Follidalen som ble reist på Kongsvold før 1884. Det ene stabburet ble benyttet som "rulle", hvor sengetøyet og annet tøy ble stelt og rullet. Det andre stabburet var i en periode kjøkken for arbeidsfolk. Mellom stabburene var det et vognskjul i plank. Komplekset ble ombyggt til dagens kro i 1960. Fra 1987 har det vært informasjonsutstilling i sokkeletasjen.

De to delene som opprinnelig var stabbur er laftet, mens midtdelen er en bindingsverkskonstruksjon. Bygningen har vertikal tømmermannskledning og tekking av hoggen skifer.

Bygningshistorikk

1960	Komplekset bestående av to stabbur og et mellomliggende vognskjul ble av Per Bjørner Holaker ombyggt til serveringssted.
1982	Et lukket vindfang foran ingangen fra E6 ble oppført.
1987	Kjelleren, som tidligere ble brukt til garasje, bygget om til å romme informasjonsutstilling.

Vern

Formål:	Formål med vern er å sikre bygningen som del av miljøet på Kongsvold. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialebruk og detaljer.
Begrunnelse:	Kroa inngår som viktig del av det totale miljøet på Kongsvold. Arkitektonisk og funksjonelt er bygget det som møter de fleste besøkende. Ombygging av de eldre bygningene til kafe kan sies å representere en tilpassing til bilturismen i andre halvdel av 1900-tallet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiøret i kroa i 1. og 2. etg.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

Interiør

Interiørnr: 0101-0103
Interiørnavn: Kro - 1. etg
Beskrivelse: Rommene har originale tømmervegger og himling, og originale gulvbord, malt.



Interiørnr: 0104-0105
Interiørnavn: Kro - 1. etg
Beskrivelse: Originale, malte tømmervegger. Ny himling.



Interiørnr: 0202
Interiørnavn: Kro - 2. etg
Beskrivelse: Eksponerte tømmervegger, nyere himling. Faste benker. Bildet er tatt inn mot rom 0203 og 0204 hvor innerveggene er panelte.



BYGNING 1414 KROA, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



KONGSVOLL FJELLSTUE "KROA"
BLÅ 1911 STUPE HÅL 1:50
TEGNINGEN 17.04.88
BOM GULDAL, ARKTEKT MM.

Plan 1. etasje Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



KONGSVOLL FJELLSTUE "KROA"
BLÅ 1911 STUPE HÅL 1:50
TEGNINGEN 17.04.88
BOM GULDAL, ARKTEKT MM.

Plan 2. etasje Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



KONGSVOLL FJELLSTUE "KROA"
FORSLAG TIL NY INNREDNING HÅL 1:50 ALTERNATIV 2
TEGNINGEN 15.06.84 BOM GULDAL, ARKTEKT MM.

Plan underetasje Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Fra 0103 inn mot 0104 og 0105 Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Sør- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Fra 0103 inn mot 0104 og 0105 Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1414 KROA, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Tatt fra rom 0202 inn mot 0203 og 0204, hvor innerveggene er panelte.
Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Vest- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1415 NEDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777858
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1700 - 1800
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

To etasjes laftet og panelt tømmerbygning med gjesterom i første og andre etasje. Bygningen har to fløyer med inngang fra hhv sør og øst. Den nordre delen har en innebygget svalgang. Interiøret er i stor grad ombygget og modernisert, men med synlige tømmervegger i gang i hovedfløy.

Bygningen er en av de eldste i anlegget, trolig fra slutten av 1700-tallet. Bygningen blir ikke nevnt i en beskrivelse av anlegget fra 1734. Var bortleidt til NSB under bygging av Dovrebanen.

Bygningshistorikk

1860		Bygningen ble panelt på 1860-70-tallet (kilde: Riksantikvaren).
1880		Fløyen nordover ble påbygget på 1880-tallet, og fikk tidstypiske detaljer i sveitserstil.
1977	1978	Omfattende istandsetting påbegynnes. Flere av gjesterommen pusses opp, og det innstalleres bad/wc i første og andre etasje.
1986		Det ble utført ominnredninger for å innstallere bad/wc til hvert gjesterom. Bygget tilleggsisoleres og brannsikres, og gulvene avrettes.
1986		Svalen i 2. etasje i nordfløyen glasses inn.
1988		Taket ble reparert, og det ble lagt nytt torvtak.

Vern

Formål:	Vernet skal sikre bygningen som integrert del av miljøet på Kongsvold og eksempel på en av de eldste bygningene oppført for overnatting på fjellstuen. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer. Formålet er særlig å ivareta opprinnelige og eldre bygningselementer.
Begrunnelse:	Bygningen har høy verdi som en av de eldste i anlegget. Nedre er både funksjonelt og arkitektonisk en av de mest sentrale bygningene på Kongsvold og har derfor både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi. Til tross for innvendig ombygging og modernisering er bygningen bevart med til dels høy grad av autentisitet i eksteriøret med eldre panel, omramninger osv.
Omfang:	Vernet omfatter eksteriør hovedfløy og sidefløy og interiør i hovedfløy.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 0205
Interiørnavn: Korridor 2. etasje
Beskrivelse: Malte tømmervegger i 2. etasje.

Interiørnr:
Interiørnavn: Gang 1. etg.
Beskrivelse:



Interiørnr: 0204
Interiørnavn: Bryllupssuite
Beskrivelse: Rommet er restaurert på 1980-tallet og er uten synlige eldre deler. Vinyl på gulv og malte sponplater i himling og på vegger.



BYGNING 1415 NEDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE

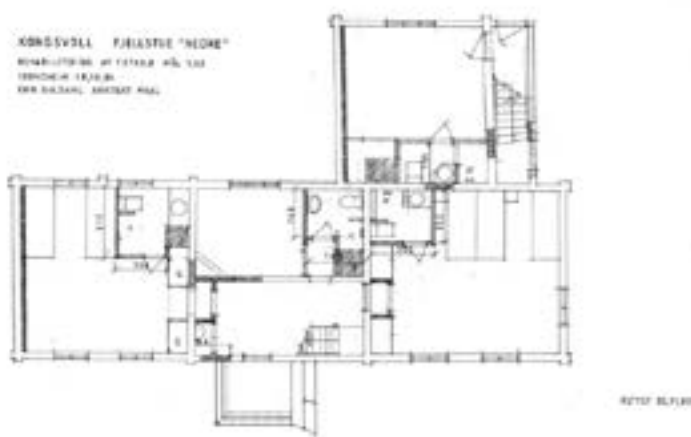
Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Øst- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Dobbel inngangsdør med pillarer fra sen-empire Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Plan 1. etasje Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



Trapp og interiør i korridor. 2. etasje. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 1415 NEDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Plan 2. etasje Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



Et av gjesterommene som ble pusset opp på 1980-tallet. Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Nord og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



I gangen er synlige tømmervegger med spor av tidligere åpninger. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 1415 NEDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Sør- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1428 NORDRE UTEDO, KONGSVOLD FJELDST.

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	Koordinat
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Funksjon uspesifisert
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Utedo
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Oppført i panelt bindingsverk på tørrmur/naturstein. Vertikalt låvepanel og to smale labankdører. Et lite høysittende vindu med en vertikal sprosse mot nord og mot vest. Pulttak tekket med metallplater. Store stenheller foran dørene. Ligger med østveggen helt i avgrensingen av tunet, med stakittet på hver side.

Sammendrag bygningshistorie

Ukjent alder, trolig fra 1900-tallet. Bygningen brukes i dag som lager. Danner anleggets nordvestlige hjørne, og er viktig i defineringen av tunet.

Vern

Formål:	Formålet er å verne utedoen som integrert del av bygningsmiljøet på Kongsvold, og som eksempel på en tidligere viktig funksjon i anlegget.. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Utedoen hører til de mindre og mer unnselige bygningene i anlegget, men er ut fra plassering og funksjon likevel viktig. Beliggenheten helt i utkanten av tunet er med på å avgrense bygningsmiljøet. Funksjonelt forteller bygningen om perioden før WC i alle bygninger var en selvfølge. Bygningen er bevart med stor grad av autenticitet i eksteriøret.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Sør- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1416 NORDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777815
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1887
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkinns landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet bygning i to etasjer med torvtekking. Gjesterom i første og andre etasje. Bygningen er kjøpt fra Sæteren i Drivdalen og oppsatt på Kongsvold i 1887.

Nordre består av to bygningsdeler: Den eldste delen (mot sør) var opprinnelig en én-etasjes stue, hvor møneretning er snudd. Størrelsen på laftstokkene tilsier at disse er fra 16- eller 1700-tallet.

BYgningen er delvis panelkledd; Ny vertikal kledning på nordveggen, pløyd med staff. Låvepanel på sval i 1. etasje. Søndre del av bygningen, som også er den eldste delen, er uten kledning. Svalgangen med detaljer i sveitserstil er klimatisert.

Innvendig er bygningen med gjesterom i første og andre etasje gjennomgående modernisert.

Bygningshistorikk

1887		Bygningen settes opp på Kongsvold.
1979	1980	Bjelkelag og gulv rettes opp og forsterkes, murpipe fornyes, og bygningen tilleggsisoleres, blandt annet ned mot grunnen. Vinduene skiftes, og bad installeres i hver etasje.
1989		Et nytt bad/wc installeres i hver etasje.

Vern

Formål: Formålet med vern er å ivareta bygningen som en integrert del av miljøet på Kongsvold. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.

Begrunnelse: Nordre inngår som et sentralt element i bygningsmiljøet.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør.

Vernekategori: Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 0201

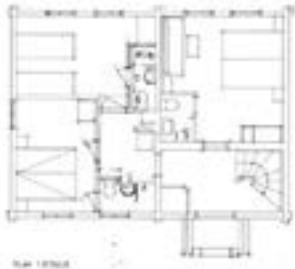
Interiørnavn: Svalgang 2. etasje

Beskrivelse: Svalen med detaljer i sveitserstil er blitt klimatisert.



BYGNING 1416 NORDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



KONGSVOLD FJELDSTUE "NORDRE"
KOMPLEKSTUNG 526 KONGSVOLD FJELDSTUE
KONGSVOLD FJELDSTUE "NORDRE"

Plan 1. etasje Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



PLAN 2. ETASJE

KONGSVOLD FJELDSTUE "NORDRE"
KOMPLEKSTUNG 526 KONGSVOLD FJELDSTUE
KONGSVOLD FJELDSTUE "NORDRE"

Plan 2. etasje Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



Vest- og sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



FRONTSIDE SKITT



SKITT ÅPNET REKTHEDENE

KONGSVOLD FJELDSTUE "NORDRE" HØI 1.00 REKTHED 2.00 FOR FJELDSTUE 2.00
BENT BUILDING APPARENT WALL

Snitt Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1416 NORDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Svalgangeren er klimatisert, og trappen opp fra 1. etasje snudd. Sveitserstildetaljer er bevart, det samme er himlingen. Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Øst- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1422 PERSTUGGU, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777947
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1935
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Jakt/fangst
Nåværende funksjon:	Bolig/bosetning
Bygningsart:	Hytte/sommerbolig
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet bygning i en etasje på fuget natursteinsmur og med torvtak. Innkledd sval i panelt bindingsverk mot sør. Interiøret er enkelt, med gulvbord fra 1980-tallet og eksponert tømmer i veggene.

Ble tømret på stedet i 1935 og skulle fraktes til Kaldvellsjøen. Lina Holaker likte Perstuggu så godt at hun kjøpte den til Kongsvold og bekostet en ny hytte til Kaldvellsjøen.

Bygningshistorikk

1936	Bygningen satt opp på Kongsvold.
1980	Perstuggu får nytt tak med isolasjon, ny kledning på sval og nytt tregulv på 1980-tallet.

Vern

Formål:	Vernet skal ivareta bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Bygningen inngår som del av bygningsmiljøet på Kongsvold.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Øst- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Vest- og sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1417 RAUDLÅNA, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777874
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1880
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Driftsbygning
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Raudlåna er en laftet og panelt bygning i to etasjer. Opprinnelig bygget som stall ca. 1880. Ble ombygget i 1979 for å fungere primært til forskning og undervisning, men undervisningsrommet i 2. etasje brukes også til kurs og konferanse for fjellstuens gjester. Bygningen inneholder også laboratorium og to hybler for forskere. Bygningen er i hovedsak laftet, men med reisverk i den nordlige delen. Denne delen er kledd med vertikalt over- og underliggende panel. Bygningen har saltak tekket med bølgeplater i stål.

Bygningshistorikk

1880	Oppsatt som stall. Fungerte som stall frem til 1930.
1979	Gjennom et svært omfattende rehabiliteringsprosjekt ombygges raudlåna til biologisk forskningsstasjon. Arbeidene består i ominnredning, bygningsmessige forsterkninger, reparasjoner av tak og tårn, nye gulv, isolering, skifting av vinduer, nye veggkledninger inn- og utvendig, sanitær- og el-tekniske installasjoner.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare bygningen som en integrert og sentral del av miljøet på Kongsvold. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Raudlåna er viktig som del av det helhetlige miljøet på Kongsvold. Bygningens betydning er knyttet både til den eldre funksjonen som driftsbygning og senere med lokaler for forskningstasjonen.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 0101
Interiørnavn: Leikarstuggu
Beskrivelse: Original himling og malte tømmervegger.
Gulvbordene er fra rehabiliteringen i 1979-80.

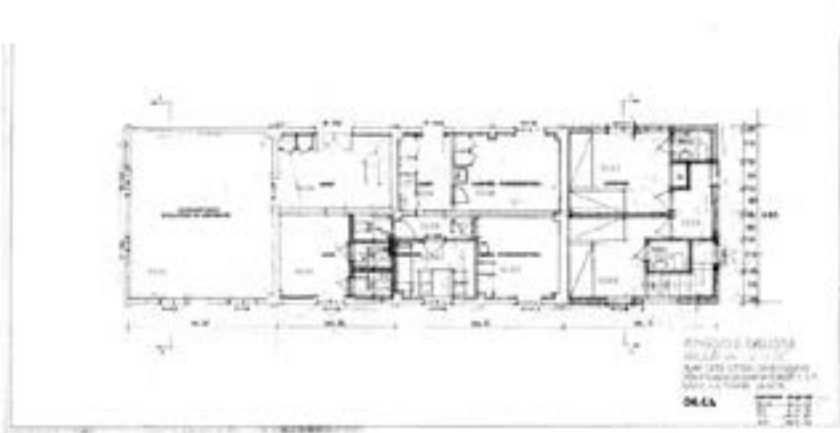


BYGNING 1417 RAUDLÅNA, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



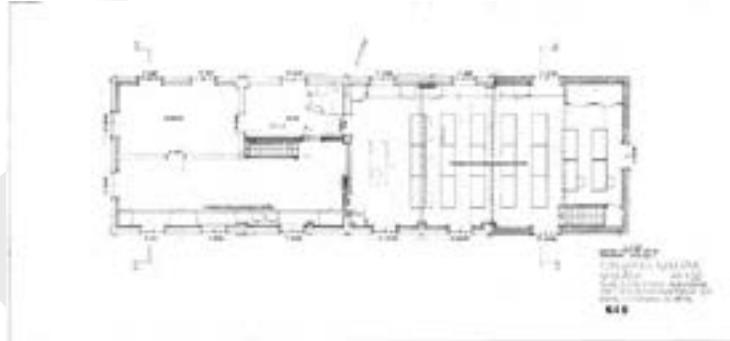
Sør- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Plan 1. etasje Foto: Eivind Hartmann Opphavsrett: Statsbygg



Lengdesnitt Foto: Eivind Hartmann Opphavsrett: Statsbygg



Plan 2. etasje Foto: Eivind Hartmann Opphavsrett: Statsbygg



Tverrsnitt Foto: Eivind Hartmann Opphavsrett: Statsbygg



Det eneste rommet med delvis originalt interiør. Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1417 RAUDLÅNA, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1413 SALONGBYGNING, KONGSVOLD FJELDST

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777831
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1888
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Hotell/restaurant
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Overnattingssted
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

2-etasjers trebygning oppført i reisverk som tilbygg til Hovedbygningen med stuer i første etasje og overnattingsrom i andre etasje.. Bygningen har horisontalt profilert panel. Nordveggen har nyere uhøvlet panel. Taket er tekket med hoggen skifer. Etter snekkerens notater på plankebitene i veggene anslås bygningen å være fra 1888. Dette passer med eldre fotodokumentasjon. Opprinnelig hadde bygningen detaljer i sveitserstil, bl.a. en rikt dekorert veranda og inngangsparti til bygningen. Stuen i første etasje er delvis autentiske/restaurert med mange originale detaljer og innredningselementer. Ettter omfattende rehabilitering på 1980-tallet er det lite originalt interiør igjen i 2. etasje.

Bygningshistorikk

1888		Bygningen reises som tilbygg til Hovedbygningen.
1921		Glassveranda i sveitserstil rives. Deler av bygningsmaterialet ligger lagret i låven.
1982	1984	Omfattende rehabilitering av bygningen, som blandt annet inkluderer utgraving av kjeller, tilleggisolering og utskiftning av vinduer.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å ivareta bygningen som en integrert del av miljøet på Kongsvold og et eksempel på bygninger oppført for overnatting på fjellstuen. Vernet skal ivareta bygningens utforming, materialbruk og detaljer i eksteriøret og de delene av interiøret som omfattes av vern.
Begrunnelse:	Bygningen har høy verdi som en av de sentrale bygningene i anlegget. Salongbygningen er sammen med Hovedbygningen både funksjonelt og arkitektonisk en av de mest sentrale bygningene på Kongsvold og har derfor både kulturhistorisk og arkitektonisk verdi.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiøret i stuen i første etasje.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 0103
Interiørnavn: Peisestue
Beskrivelse: Peisestuen har originale ubehandlet tregulv og original himling med eksponerte, falsede takbjelker. De panelte veggene er fra 1980-tallet. I rommet står også en Fritzøe etasjeovn fra 1786 med sin originale trebase inntakt.



Interiørnr: 0101
Interiørnavn: Røkerom
Beskrivelse: Rommet har originale, ubehandlede tregulv og original rosett i himlingen. Også den doble døren inn mot salongen er opprinnelig. Rosafargen er valgt fordi en liknende farge skal ha vært brukt i rommet tidligere.



Interiørnr: 0102
Interiørnavn: Salongen
Beskrivelse: Rommet er utstyrt med originale rosetter og stukkatur i himlingen. De ubehandlede gulvbordene er opprinnelige, fra 1888. Malte gipsplater på veggene.



BYGNING 1413 SALONGBYGNING, KONGSVOLD FJELDST

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Plan 2. etasje, hovedbygning og salongbygning Foto: Erik Guldahl
ARK: MNAL Opphavsrett: Statsbygg



Vestfasade, hovedbygning og salongbygning Foto: Erik Guldahl ARK: MNAL
Opphavsrett: Statsbygg



Plan kjeller, hovedbygning og salongbygning. Foto: NEAS Norsk Brannconsult AS Opphavsrett:
Statsbygg



Eksponeerte takbjelker og etasjeovn fra Fritzøe
Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1413 SALONGBYGNING, KONGSVOLD FJELDST

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Plan 1. etasje, hovedbygning og salongbygning Foto: NEAS Norsk Brannconsult AS Opphavsrett: Statsbygg



Salong Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Nord- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Røkerommet med originale himlingsdetaljer Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1433 SMIE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183844865
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Liten laftet bygning i en etasje. Nytt torvtak med takpapp og platon under torv. Smia er flyttet fra vestsiden av E6 og står nå like sør for tunet. Alderen er ukjent, men ble benyttet som fantstuggu frem til ca. 1900 (merker etter brisler i veggene). Blåsebelgen er intakt, essen forfaller. Bygningen var opprinnelig bolig for tjenestejenter. I dag brukes den til lager for NTNU/fjellhagen.

Bygningshistorikk

1900	Bygningen omgjøres til smie i ca. 1900.
1987	Smia flyttes fra vestsiden av E6 p.g.a. vegutvidelser. Får nytt fundament og ny dør.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare bygningen som del av det totale miljøet på Kongsvold. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Bygningen har verdi som historiefortellende element i det sammensatte miljøet på Kongsvold.
Omfang:	Vern omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Øst- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1427 STABBUR NORDRE,KONGSVOLD FJELDST

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777998
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1887
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Stabbur
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet bygning i 1 1/2 etg med torvtekking. Takpapp og platon under torven. Østveggen utkraget over inngangen. Norvdeggen har vertikalt over- og underliggerpanel. Eksteriør og interiør er meget godt bevart. Usikker alder, kan være like gammelt som søndre stabbur. Benyttes om tørrlager.

Bygningshistorikk

1887	Satt opp på Kongsvold i 1887.
------	-------------------------------

Vern

Formål:	Formålet med vern er å ivareta bygningen som eksempel på en av de mindre, men vesentlige, eldre økonomibygningene i anlegget. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer i eksteriør og interiør.
Begrunnelse:	Stabburet er viktig som del av det helhetlige miljøet på Kongsvold. Bygningen har stor verdi som en av de eldre økonomibygningene med stor grad av autenticitet.
Omfang:	
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Sør- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1426 STABBUR SØNDRE,KONGSVOLD FJELDTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777971
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1781
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Stabbur
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet stabbur i 11/2 etg. Panelt (låvepanel) reisverk i sval mot øst, 1. etasje. Fundamentert på naturstein pillarer, utfyllende tørrmur på østsiden. To små vinduer/luker på østsiden, ett torams sprossetelt vindu mot vest.

Oppsatt i 1781, årstallet innhogget i mønsåsen. Eksteriør og interiør er meget godt bevart. Benyttes idag som tørrlager.

Bygningshistorikk

1781 Satt opp på Kongsvold i 1781

Vern

Formål:	Formålet med vern er å ivareta bygningen som eksempel på en av de mindre, men vesentlige, eldre økonomibygningene i anlegget. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer i eksteriør og interiør.
Begrunnelse:	Stabburet er viktig som del av det helhetlige miljøet på Kongsvold. Bygningen har stor verdi som den eldste av økonomibygningene og med stor grad av autenticitet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Sør- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1426 STABBUR SØNDRE,KONGSVOLD FJELDST

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



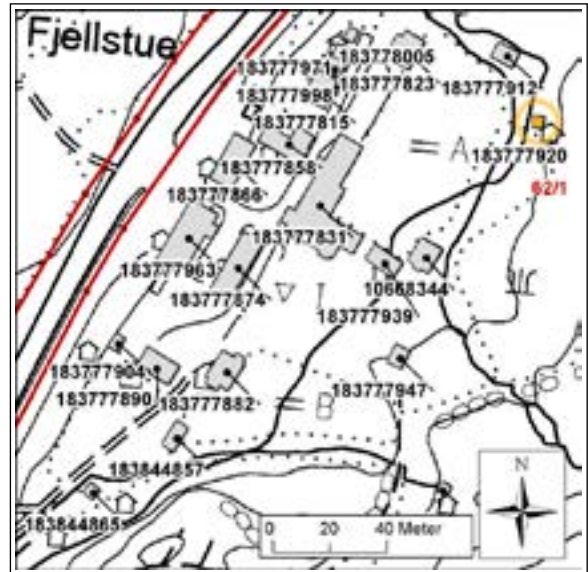
Nord- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1430 STAURHUS, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777920
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1950
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Ymse
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerlann landskapsvernområde.
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er oppført på 1900-tallet, men deler av materialene kan være gjenbruk/eldre. Oppført i bindingsverk med vertikalt over- og underliggerpanel. Nytt torvtak med takpapp og platon under torv. Benyttes til lagring av staur.

Vern

Formål:	Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Bygningen inngår som en liten driftsbygning utenfor tunet i det totale miljøet på Kongsvold.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Øst- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Vest- og sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1421 STØRHUS, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	10668344
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1880
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Funksjon uspesifisert
Nåværende funksjon:	Bolig/bosetning
Bygningsart:	Eldhus
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

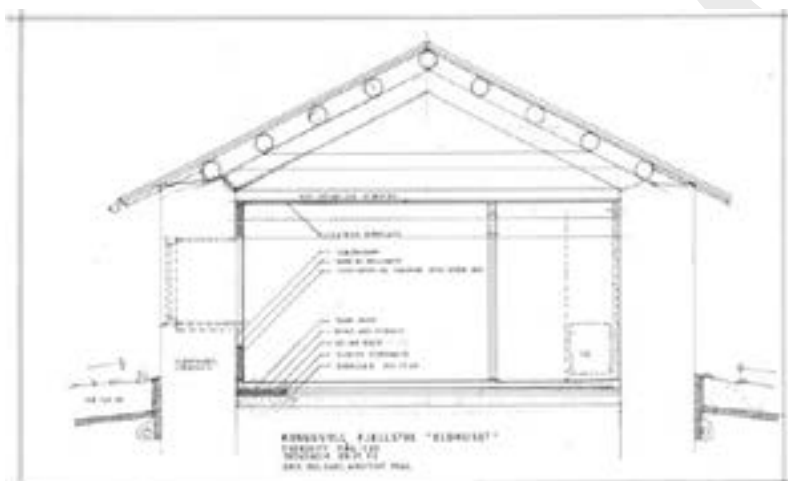
Størhuset (eldhus) ble oppsatt ca. 1880. I dag er det innredet til boligformål. Kalles også Eldhuset. Her har det stått en takke til flatbrødbaking, men huset har også blitt brukt til klesvask. Sementpussede steinullmatter er lagt utenpå en opprinnelig sementtrappet vegg. Taket er tekket med hoggen skifer.

Bygningshistorikk

1880	Størhuset ble oppsatt i ca. 1880	
1911	Ble pusset utvendig.	
1989	1990	Bygningen blir restaurert til boligformål. Det isoleres og installeres kjøkken og bad/wc. Den kles med fiber og pusses utvendig.

Vern

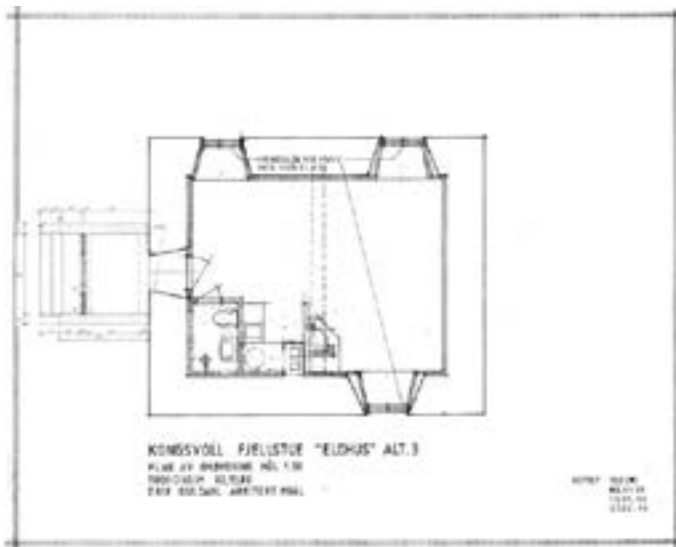
Formål:	Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Bygningen inngår i det totale miljøet på Kongsvold. Til tross for innvendig ombygging representerer bygningen fortsatt historien om en av de mindre økonomibygningene i anlegget.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Snitt Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Plan Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



Sør- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1435 SØNDRE SOMMERFJØS, KONGSVOLD FJ.S

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183778013
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	
Byggherre:	
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Landbruk
Bygningsart:	Fjøs/stall
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Verneverdig iflg Fylkeskommunen



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Ligger på Søndre Løkke, på vestsiden av E6 og elven Driva der "Måssåvegen" tar opp i lia. Geitfjøs om sommeren så lenge man hadde geiter. Ukjent alder. Laftet bygning i en etasje. Nytt torvtak med takpapp og platon under torv.

Det blir sluppet dyr på beite på Søndre Løkke for å holde vegetasjonen nede og bevare kulturlandskapet.

Vern

Formål:	Vernet skal sikre bygningen som et representativt eksempel på utmarksbygningene knyttet til gårdsdriften på Kongsvold. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Bygningen inngår som en del av det totale miljøet på Kongsvold selv om plasseringen er et stykke fra selve anlegget. Bygningen er godt bevart og representerer Bygningen representerer kulturhistoriske verdier knyttet til den eldre driftsformen ved anlegget.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Vest- og sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1424 SØNDRE UTEDO, KONGVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777904
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1900
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Funksjon uspesifisert
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Utedo
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er trolig oppført mellom 1900 og 1920.

Liten bygning i anleggets sør-vestre hjørne oppført på tørrmur i panelt bindingsverk (låvepanel). Pulttak tekket med papp. Fiskebensmønstret dør på østsiden med tredelt vindu på hver side, enkel labankdør på nordsiden. Fire små høysittende kvadratiske vinduer på vestsiden. Hoveddør leder inn til et forrom og to separate avlukker. Bygningen har stor grad av autenticitet i eksteriør og interiør. Innvendige dører og panel er blåmalt, det er mønstret linoleum på gulvet.

Vern

Formål:	Formålet er å verne utedoen som integrert del av bygningsmiljøet på Kongsvold, og som eksempel på en tidligere viktig funksjon i anlegget. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Utedoen hører til de mindre og mer unnselige bygningene i anlegget, men er ut fra plassering og funksjon likevel viktig. Beliggenheten helt i utkanten av tunet er med på å avgrense bygningsmiljøet. Funksjonelt forteller bygningen om perioden før WC i alle bygninger var en selvfølge. Bygningen er bevart med stor grad av autenticitet i eksteriøret og interiøret.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Sør- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Nord- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1418 SØNDRE, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777882
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1880
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Bolig/bosetning
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkin landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet bygning i 1 1/2 etasje, panelt bindingsverk i tilbygg mot nord og i tilbygg mot sør. Taket er tekket med hoggen skifer.

Bygningen er flyttet fra Rise i Oppdal i 1880-årene. Brukt som familiebolig for fjellfolket så lenge Lina Holaker levde (1946). Etter 2. verdenskrig ble bygningen benyttet som gjestehus og som bestyrerbolig for den biologiske stasjonen fra 1976.

Bygningen har kjøkken, oppholdsrom og soverom i første etasje og overnattingsrom i andre etasje. Benyttes p.t. som bolig og kontor for Statsbygg driftsorganisasjon.

I interiøret er det kun himling og enkelte dører som er originalt.

Bygningshistorikk

1880	Bygningen flyttes fra Oppdal i 1880-årene.
1945	Etter krigen ble bygningen brukt som gjestehus.
1976	1977 Huset blir istandsatt til bolig for bestyreren av den biologiske stasjon. Gulvene i 1. etasje skiftes og isoleres, vinduene skiftes, vegger og tak isoleres, bad/wc installeres, og trappen mellom 1. og 2. etasje skiftes. I tillegg blir det utført mindre ominnredninger.
1979	Kjøkkengulv isoleres.
1988	Grunnmuren isoleres utvendig.
2003	Bolig og kontor for Statsbyggs personale.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å bevare bygningen som inegrt del v miljøet på Kongsvold, og som eksempel på en av de eldre gjestehusene på fjellstuen. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	Bygningen har kulturhistorisk verdi og miljøverdi som del av det samlede anlegget på Kongsvold. BYgningens verdi er også knyttet til den opprinnelige historien som gjestehus og den nyere historien som bolig for bestyrer på forskningsstasjonen.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Øst- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Vest- og sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1419 TROLLHEIM, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777823
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1912
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerkinns landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er oppført i bindingsverk kledd med horisontalt panel. Tekket med stål bølgeplater. Har opprinnelig stått i Gammelholet. Ble oppsatt som bolig for ingeniør Wannag, som ledet prøvedrifta etter malm langs Vårstigen og i Finnshø 1910-11. Ble flyttet til Kongsvold en gang i perioden 1912-15.

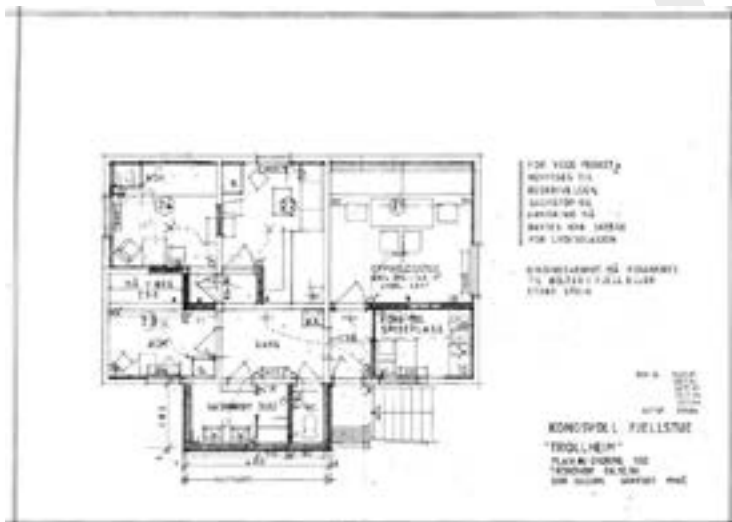
Etter omfattende rehabilitering og ombygging til bruk for selvbetjeningsgjester på 1980-tallet er det ingen spor etter det originale interiøret.

Bygningshistorikk

1912		Bygningen ble flyttet til Kongsvold fra Gammelholet mellom 1912 og 1915.
1986	1987	Trollheim bygges om for å legge til rette for selvbetjeningsgjester. Bygningen blir tilknyttet vann- og avløpsnett, vindfanget utvides, gulv, vegger og tak isoleres, vinduer skiftes ut, det blir lagt nytt gulv, bad/wc og kjøkken installeres, og romløsningene endres.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare bygningen som del av det totale miljøet på Kongsvold.
Begrunnelse:	BYgningen har verdi som del av det totale miljøet på Kongsvold.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Plan Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg

Nord- og østfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1419 TROLLHEIM, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



Vest- og sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbyg

BYGNING 1423 VEDBU, KONGSVOLD FJELDSTUE

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	183777890
Gnr/bnr:	62/1
Oppført:	1900
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Funksjon uspesifisert
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Vognhus
Regulering:	Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjørkinn landskapsvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Tidligere behandlet som administrativt fredet



Sammendrag bygningsbeskrivelse

BYgget som vognskjul i perioden 1900-10. Oppført i bindingsverk kledd med horisontalt profilert panel. Taket tekket med hoggen skifer. Sveitsertstildekor på begge gavlene. Nyere garasjeporter (vippeporter). Ble brukt som vedskur etter 2. verdenskrig. Senere innvendig ombygget med nyere garasje og verksted.

Bygningshistorikk

1900	Bygningen satt opp i perioden mellom 1900 og 1910.
1981	Tatt i bruk som garasje.
1996	Ominnredet til verksted.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å sikre bygningen som integrert del av miljøet på kongsvold og som eksempel på en av de eldre økonomibygningene i anlegget. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse:	BYgningen har verdi som del av det samlede miljøet på Kongsvold. Bygningen har betydning som del av grensningen av tunet mot sør og som eksempel på en av de mindre økonomibygningene. Bygningen har med sine dekorelementer også arkitektonisk verdi.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



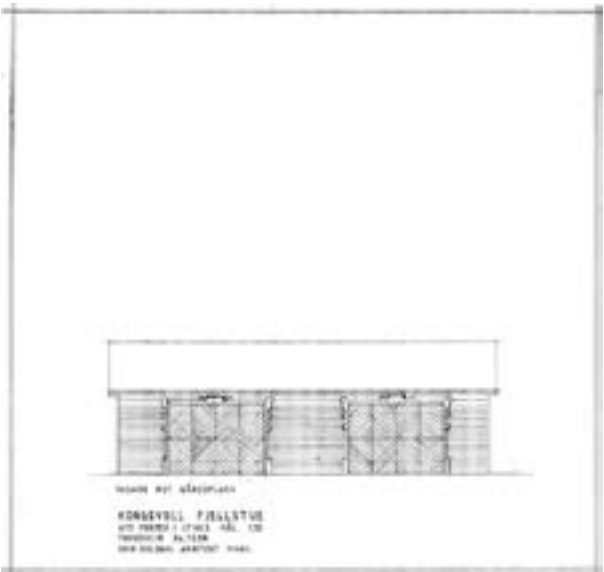
Øst- og nordfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Vest- og sørfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Plan Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg



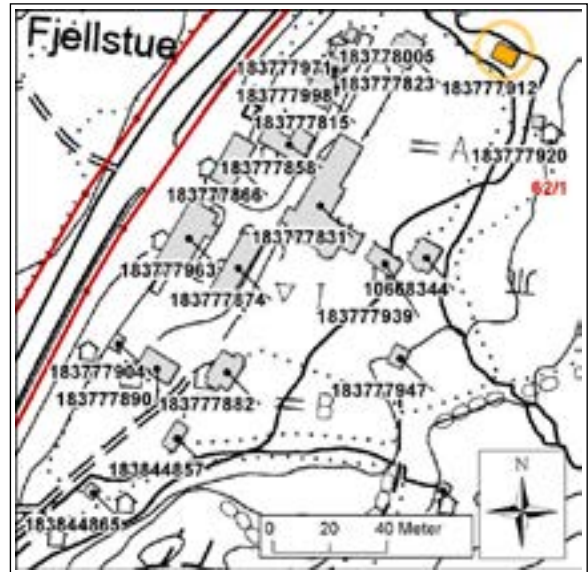
Tegning, nordfasade Foto: Erik Guldahl ARK.MNAL Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 1429 VERKSTEDSKUR, KONGSVOLD FJELDST.

Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr: 183777912
Gnr/bnr: 62/1
Oppført: 1950
Byggherre: Ukjent
Arkitekt: Ukjent
Opprinnelig funksjon: Funksjon uspesifisert
Nåværende funksjon: Landbruk
Bygningsart: Verksted
Regulering: Regulert: Kongsvold Fjellstue ligger under Drivdalen, Kongsvold og Hjerlann landskapsvernområde.
Vernestatus:



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningshistorikk

1950 Bygningen satt opp i ca. 1950.

Vern

Formål:
Begrunnelse:
Omfang: Vernet mfatter bygningens eksterior.
Vernekategori: Verneklasse 2, bevaring

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Verksted
Beskrivelse:
Sprekkdannelser i pussen både i himling og på vegger.

BYGNING 1429 VERKSTEDSKUR, KONGSVOLD FJELDST.

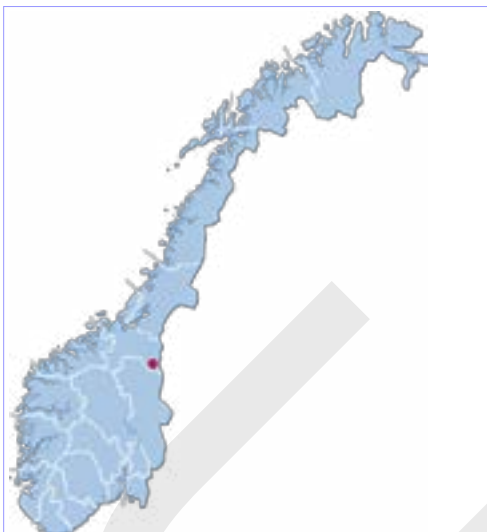
Kompleks 526 KONGSVOLD FJELDSTUE



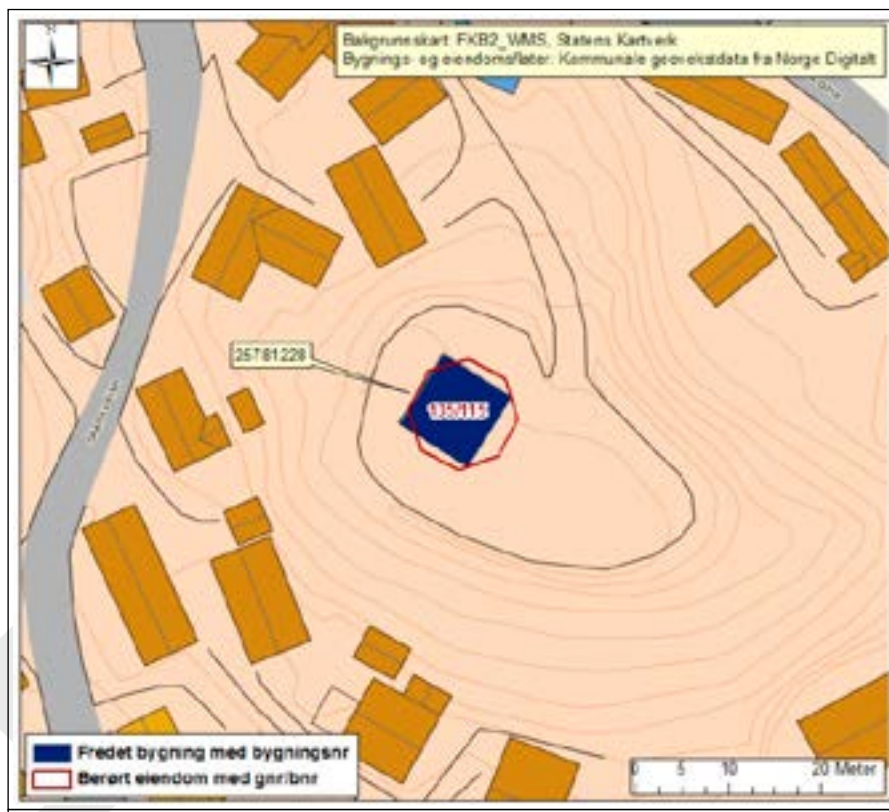
Sør- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg



Nord- og vestfasade Foto: Trude Norddal Opphavsrett: Statsbygg


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Sør-Trøndelag
 Kommune: 1640/Røros
 Opprinnelig funksjon:
 Nåværende funksjon:
 Foreslått vernekategori:
 Totalt antall bygg: 2


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9902872	Krutthuset	1748	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	25781228	135/115

Vern komplekse

Formål: Sikre bevaring av Krutthuset som en del av kobberverkets bygningsmasse.
 Begrunnelse: Krutthuset fremstår som en del av dokumentasjonen av kobberverkets virksomhet gjennom byggets historie og plassering. Lokaliseringen av Krutthuset tydeliggjør viktigheten av at lagre krutt i sikker avstand fra øvrige bygg.
 Omfang:

Beskrivelse kulturmiljø

Skansen med krutthuset ligger øst for byen, sør for slagghaugene. Anlegget fremstår i dag som en gresskledd høyde med bebyggelse på alle kanter. Selve Krutthuset ligger på en gresskledd flate, det er en lav voll omkring. Adkomsten er via en grusvei fra nordsiden.

Eiendomshistorikk

Skansen var opprinnelig en del av et forsvarsanlegg som ble bygd i 1711, revet av svenske soldater i 1718 og bygd opp igjen i 1720.

Da Røros Kobberverk i 1748 bygget eget krutthus ble det plassert på Skansen. På grunn av brann- og eksplosjonsfare måtte det være utenfor bebyggelsen. Bygningen fungerte som lager for bergkrutt til ca 1870. Krutt ble da avløst av dynamitt, og bygningen ble tatt i bruk til arkiv.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9902872
 GAB nr: 25781228
 Navn: Krutthuset
 Oppført: 1748





Vestsiden av skansen. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Krutthuset fra nord-øst. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Stjerneformet helleformasjon, ukjent opprinnelse. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Sit.bilde Krutthuset Opphavsrett: Norge i bilder



Stjerneform på plassen øst for selve krutthuset. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Skansen sett fra slegghaugen ca 1900, bygningen er kalkhvittet. Plankegerde rundt ble trolig fjernet tidlig på 1900-tallet. Foto: Iv Olsen. Røros



Skansen og Krutthuset. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



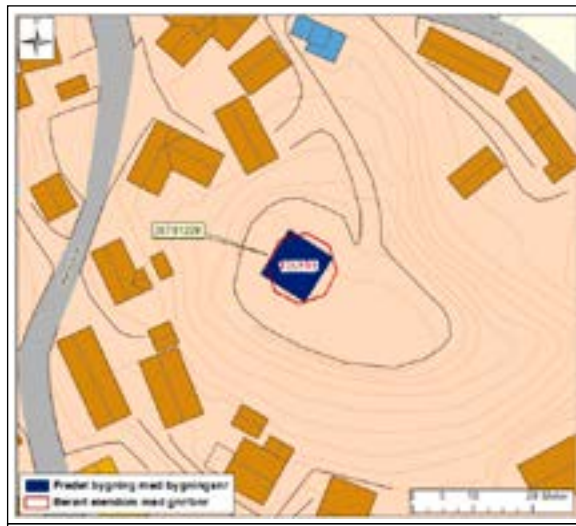
Adkomst fra nordsiden. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Krutthuset og skansen fra nord. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	25781228
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1748
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Lager
Regulering:	Regulert: Regulert til friområde i reguleringsplan for Flanderborg: "I friområdet rundt Skansen tillates bare fredete bygninger eller andre bygninger av spesiell antikvarisk verdi etter riksantikvarens bestemmelser."
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er murt av naturstein i leirmørtel og har tønnehvelv innvendig. I veggen mot sør er det murt hvelvåpning med dør av tre og beslått med smijernsbeslag. Rundt døråpning og lufteluker/åpninger er det murt med tegl rundt åpningen gjennom hele veggen. Jernluker foran lufteåpninger. Gavlene er i trekonstruksjon med liggende panel (supanel), åpning i galv mot øst inn til loft. Saltak/sperretak tekket med skiferstein. Opprinnelig kalkpusset og kalkmalt ut- og innvendig. Ytterdør er labankdør i tre med fiskebenspanel på utsiden. Innvendig jerndør.

Sammendrag bygningshistorie

Da Røros Kobberverk i 1748 bygget eget krutthus ble det plassert på Skansen. På grunn av brann- og eksplosjonsfare måtte det være utenfor bebyggelsen. Bygningen fungerte som lager for bergkrutt til ca 1870. Krutt ble da avløst av dynamitt, og bygningen ble tatt i bruk til arkiv.

Bygningshistorikk

1748	1870	Krutthuset blir bygd under ledelse av murmester Andreas Sterk fra Trondheim med to svensker som medhjelpere. Regninga fra murmesteren er 100 riksdaler, 1 ort og 1 skilling. Bygningen ble brukt til oppbevaring av bergkrutt.
1870		Brukt som arkiv for Røros kobberverk. Ikke i bruk i dag.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av Krutthuset som en del av kobberverkets bygningsmasse.
Begrunnelse:	Krutthuset fremstår som en del av dokumentasjonen av kobberverkets virksomhet gjennom byggets historie og plassering. Lokaliseringen av Krutthuset tydeliggjør viktigheten av at lagre krutt i sikker avstand fra øvrige bygg.
Omfang:	Hele bygningen, eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Ett rom, med tønnehvelv. Opprinnelig pusset og malt med kalk, men senere reparasjoner i sementbasert mørtel, antakelig en KC-mørtel. Innvendig jerndør, opprinnelig .



BYGNING 9902872 Krutthuset

Kompleks 99139917 Krutthuset



Krutthuset på Skansen Foto: Jon Holm Lillegjellen



Teglmur rundt åpninger for lufting. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Jernluker foran åpninger for lufting. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Inngangsdør på Krutthuset, teglmurte partier rundt åpningen. Foto: Jon Holm Lillegjellen



Nordveggen på Krutthuset Foto: Jon Holm Lillegjellen



Galven er kledd med liggende panel. Luke til loftsrom. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 9902872 Krutthuset

Kompleks 99139917 Krutthuset



Inngangspartiet. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Inngangspartiet er teglmurt. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Krutthuset med inngangsdøra Foto: Jon Holm Lillegjellen



Innvendig jerndør. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Pussede vegger og hvelving. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

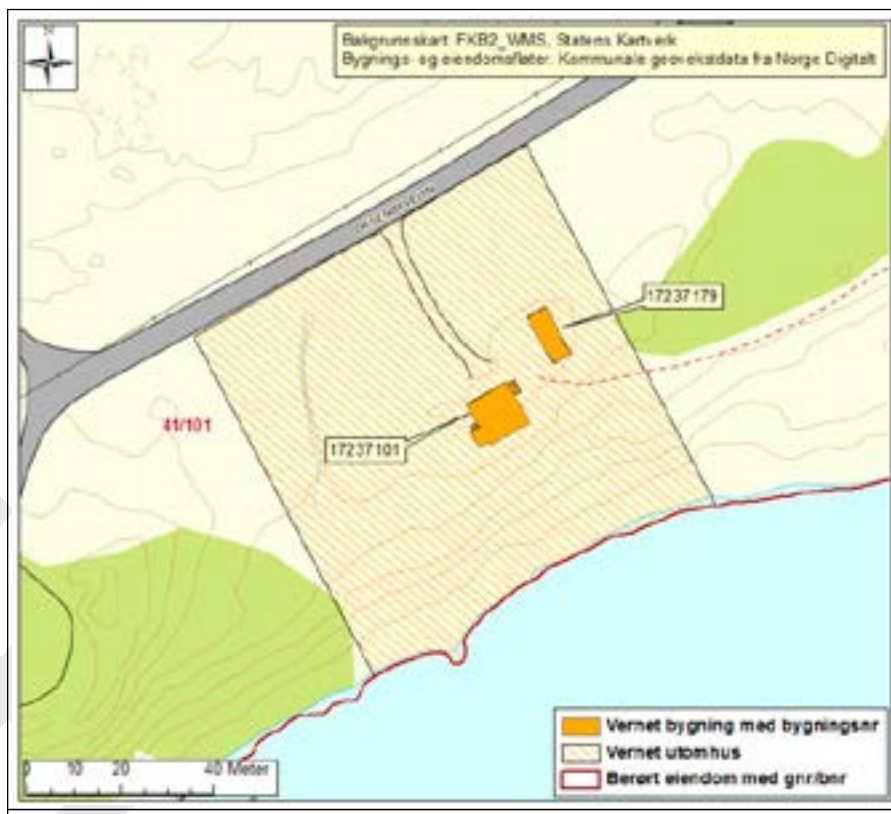


Krutthuset fra sør-vest. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Akershus
 Kommune: 219/Bærum
 Opprinnelig funksjon: Husmannsplass
 Nåværende funksjon: Forskning/undervisning.
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 2, bevaring
 Totalt antall bygg: 2



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
8874	BYGG 128 (LILLOYPASS./UTHUS)	1920	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør/Interiør		41/101
8875	BYGG 129 (BOLIG)		Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør/Interiør		41/101

Vern kompleks

Formål: Formålet med vern av Lilløyplassen er å sikre en tidligere husmannsplass og kombinasjonsbruk med historie tilbake til 1700-tallet i et område som for øvrig er preget av store endringer og utbygging i nyere tid. Vernet skal sikre bygningene med et område omkring.

Begrunnelse: Lilløyplassen representerer et lite, men karakteristisk, bygningsmiljø med opprinnelse tilbake til 1700-tallet og husmannsvesenet. Eiendommen har vesentlig pedagogisk verdi og miljøverdi i et område som ellers er preget av store endringer og utbygging i nyere tid.

Omfang: Vernet omfatter hovedbygningen, uthuset og et område omkring.

Beskrivelse kulturmiljø

Lilløyplassen ligger i LNF-område, og er en av mange registrerte kulturminner på Fornebu. Det er omgitt av skog, gammelt jordbruksareal, åpen kalkbakkevegetasjon, fjellstrand og store områder med rikt fugleliv. Lilleøya er området hvor natur- og kulturminner er blitt minst forstyrret av flyplassutbyggingen, og har fremdeles rester av gammel landskapstype. Bygningene ligger i åpent landskap med god utsikt over fjorden.

Eiendomshistorikk

Lilløyplassen er den siste husmannsplassen som fortsatt står på Fornebu. Plassen hørte inn under gamle Fornebo gård og har vært bebodd frem til 1993.

Fra Bærum kommunes "Forstudie av verneinteressene på Fornebu. Dokumentasjonsrapport": Lille Oksnøen gård skal ha vært kirkegods frem til reformasjonen, deretter krongods. I 1661 tilhørte den rådmann Morten Lauritzen, deretter var den på skiftende hender og tilhørte store gård- og grunneiere inntil den i 1812 ble lagt til Fornebu gård. På kart fra 1825 vises bygninger på Lilløyplass på samme sted som i dag.

Fornebu var i sin tid hovedgården i området, og fra denne ble Koksa skilt ut. Koksa hadde hele 8 husmannsplasser. Oksenøen bruk er fra 1919 og var Nordens største gartneri. Flere av husmannsplassene ble etterhvert skilt ut til selvstendige bruk. Siden 1700-tallet ble det på Fornebu lagt stor vekt på utvikling av jordbruket, og de første villaene ble bygget etter 1872 da Vestbanen åpnet og fungerte som sommersteder. Fornebu fikk flere fastboende ettersom kommunikasjonsmidlene ble bedre. I 1933 besto Fornebu av 3 gårdsbruk. Husmannsplassene var da delvis blitt til villaeiendommer. I 1934 var det 229 utskilte eiendommer på Fornebu, som kontrast til 12 i 1896. De fleste eiendommene lå nord for flyplassområdet.

Fornebu, Storøen og Lilleøen var før reformasjonen kirkegods og etter reformasjonen krongods. I 1797 gikk Fornebu over til private hender, til sveitseren Fredrik Burgdorf. Baron C. F. Wedel-Jarlsberg, Bærum's ordfører, overtok i 1824 og eide Fornebu frem til 1884 da han solgte den til Charles Dick, som sine forgjengere fortsatte utplassering av gården til villatomter.

Utviklingen av Oslo Lufthavn Fornebu etter krigen førte til riving av gamle, verdifulle hus, hager og eldre veifar. Statens overtagelse førte også til at store deler av strandlinjen ble tilgjengelig for offentligheten. Kulturminner og naturområder ble fredet. Etter krigen og frem til i dag har boligutbyggingen fortsatt, selv om hovedflyplassen la sterke begrensninger. Etter at denne ble flyttet til Gardermoen i 1998 tok utviklingen av Fornebu en ny retning. Hovedvekten er lagt på næringsutvikling, med Telenor-bygget som hovedsatsing til nå.

Verneverdige bygg

Byggnr: 8874
GAB nr:
Navn: BYGG 128
(LILLOYPASS./UTHUS)
Oppført: 1920



Byggnr: 8875
GAB nr:
Navn: BYGG 129 (BOLIG)
Oppført:



Utomhusanlegg

Elementnr:
Elementnavn: Gjerde
Beskrivelse: Gjerdet er satt opp av Norsk ornitologisk forening og erstatter et tidligere gjerde rundt bygninger og beitemark og jordbruksareal. Det definerer eiendommen, som ellers ville vært vanskelig å skille fra de homogene omgivelsene.



Elementnr:
Elementnavn: Syrinlund
Beskrivelse: På sørsiden av hovedbygningen er det en plass omkranset av syrinbusker.



Den tidligere husmannsplassen fra SV Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Informasjonsskilt Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Fra sør, syrinlund til venstre for hovedbygningen. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Hovedbygning fra NØ Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Kart på informasjonsskilt på stedet.



Lilløyplassen sett fra NØ. Foto: Foto fra www.lilloyplassen.no

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG U-FORNEBU
GAB nr:	
Gnr/bnr:	41/101
Oppført:	
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Reguleringsplan for området er ikke stadfestet, men det foreligger et planforslag der området er avsatt til naturvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Båndlagt etter pbl §20-4 nr 4 i "Kommunedelplan 2 for Fornebuområdet". Forelått regulert til buffersone eller bevaring (litt tvetydig skravur).

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

To etasjes bygning med saltak. Første etasje er laftet tømmer på natursteins grunnmur, 2. etasje ble påbygget i 1927 og er i bindingsverk. Det er delvis kjeller under søndre del av huset, kjellerlem i gulvet i kjøkken. Bygningen er panelt med relativt ny tømmermannspanel, taket er tekket med tegl. Bygningen inneholder foruten gang/trapp to stuer, kjøkken og kammers i første etasje og tilsvarende to stuer og to kammers i andre etasje. Loftet er i hovedsak et kaldt åpent loft men med et avdelt panelt rom mot SV. Bygningen har overdekket veranda/inngangsparti på begge gavlfasader. Interiøret i 1. etg er i hovedsak preget av faspanelte vegger og himlinger, profilerte gerikter og speildører. I 2. etg er rommene for det meste platekledd, opprinnelig panel/tapet skal ligge under. gerikter og dører er enklere enn i 1. etg. Vinduene er torams enkle vinduer med tre ruter i hver ramme.

Bygningshistorikk

1700	Bygningen blir oppført på 1700-tallet.
1771	På dette tidspunkt er bygningen ført opp som husmannsplass og kalles Lilleplassen.
1812	Eiendommen kjøpes av eieren av Fornebu gård.
1927	2. etasje påbygges.
2002	Norsk ornitologisk forening leier bygningen fra 2002. De gjør store reparasjoner og utskiftninger. Blant annet skiftes kledningen samtidig som den lektes ut og det isoleres mellom kledning og den bakenforliggende lafteveggen. Også interiøret endres. Det settes gipsplater utenpå innerveggens opprinnelige panel, og treverket males med linoljemaling.

Vern

Formål:	Formålet med vern er å sikre en tidligere husmannsplass og kombinasjonsbruk med historie tilbake til 1700-tallet i et område som for øvrig er preget av store endringer og utbygging i nyere tid. Formålet er å sikre både bygningens historie tilbake til 1700-tallet, og med de endringer som ble gjort da huset ble utvidet med en 2. etg i 1927.
Begrunnelse:	Bygningen representerer en lang historie og har betydelig pedagogisk verdi og miljøverdi i et område preget at store endringer og utbygging i nyere tid.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

BYGNING 8875 BYGG 129 (BOLIG)

Kompleks 9903242 Lilloyplassen

Interiør

Interiørnr:

Interiørnavn: Stue 2. etg

Beskrivelse: Rommet er karakteristisk for flere rom i 2. etg. Vegger er platekledd, platene skal være lagt utenpå opprinnelig panel og tapet. Malte tregulv.



Interiørnr:

Interiørnavn: Gang 2.etg

Beskrivelse: I gangen er det synlig panel i himlingen, opprinnelige speildører. Vegger delvis platekledd.



Interiørnr:

Interiørnavn: Loft

Beskrivelse: I den ene delen av loftet (SV) er det en panelt rom, øvrig del av loftet er åpent kaldt loft.



Interiørnr:

Interiørnavn: Spiserom, 1. etasje

Beskrivelse: Spiserommet er karakteristisk for flere av værelsene i 1. etasje hvor himling og kledning er bevart. Dette er malt med linolje og i god stand. Gulvet er dekket med vinyl.



Interiørnr:

Interiørnavn:

Trapperom/sval

Beskrivelse: Trappen opp til 2. etasje er lagt til det som opprinnelig kan ha vært en svalgang, men som nå er bygd inn og fungerer som en korridor. Interiøret er originalt, men noe slitt. Panel på vegger og vinyl på gulv, lagt oppå gulvbordene.



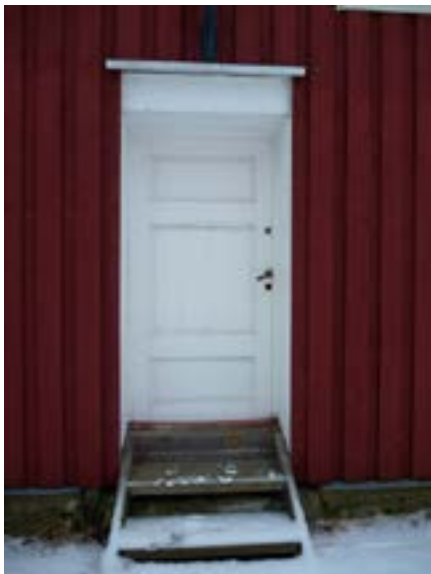
Inngang og foringsplass mot SV Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



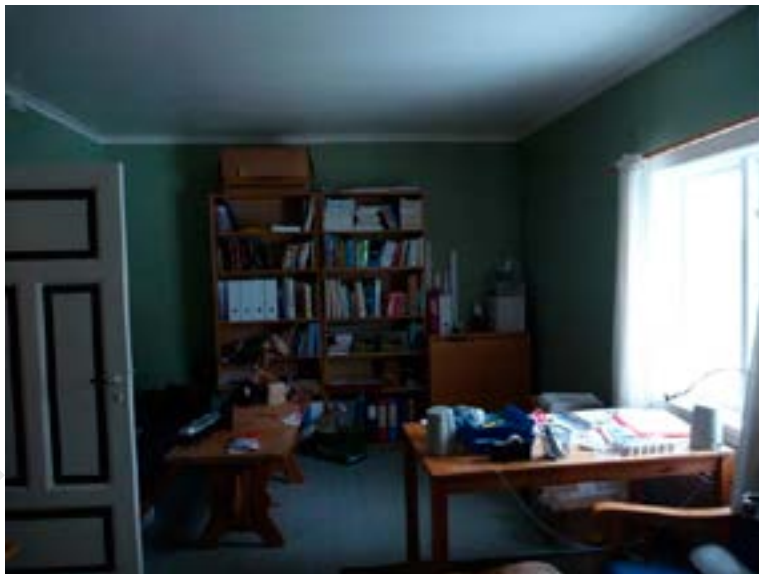
Inngangsparti fasade NV Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 8875 BYGG 129 (BOLIG)

Kompleks 9903242 Lilloylassen



Hoveddør NV Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Stue 2. etg Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Vindu i stue NØ 1. etg. Foto: M-Oftedal, Forsvarsbygg.



Gang 2 etg. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Detaljfoto av fundament som viser blanding av betong og naturstein. Foto: Erik Ruud Opphavsrett: Statsbygg



Panelt rom på loftet. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 8875 BYGG 129 (BOLIG)

Kompleks 9903242 Lilloylassen



Sørøstfasade Foto: Erik Ruud Opphavsrett: Statsbygg



Spiserommet med eksponerte takbjelker og himlingsbord. Utgangsdør mot SV. Foto: Erik Ruud Opphavsrett: Statsbygg



Nordøst- og nordvestfasade Foto: Erik Ruud Opphavsrett: Statsbygg



Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG U-FORNEBU
GAB nr:	
Gnr/bnr:	41/101
Oppført:	1920
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Uregulert: Reguleringsplan for området er ikke stadfestet, men det foreligger et planforslag der området er avsatt til naturvernområde.
Vernestatus:	Annet vern: Båndlagt etter pbl § 20-4 nr 4 i "Kommunedelplan 2 for Fornebuområdet". Forelått regulert til buffersone eller bevaring (litt tvetydig skravur).



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Uthusbygning i en etasje, oppført på støpt ringmur i uisolert bindingsverk med stående kledning. Saltak tekket med tegl. Mindre tilbygg med pulttak mot øst. Bygningen er delt i flere rom, midt i bygget er det innredet et isolert rom med bido, forøvrig en utedo og lagerrom. Støpt gulv.

Bygningshistorikk

1920 Bygningen oppføres i 1920.

Vern

Formål:	Formålet er å verne uthuset som del av det samlede miljøet på den opprinnelige husmannsplassen.
Begrunnelse:	Uthuset dokumenterer en viktig funksjon og inngår som del av et lite, men karakteristisk bygningsmiljø. Bygningen har både pedagogisk verdi og miljøverdi i et område preget av store endringer og utbygging i nyere tid.
Omfang:	Vernet omfatter uthusets eksteriør og interiøret som del av hovedkonstruksjonen.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Fasade SV. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Fasade SV. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 8874 BYGG 128 (LILLOYPASS./UTHUS)

Kompleks 9903242 Lilloyplassen



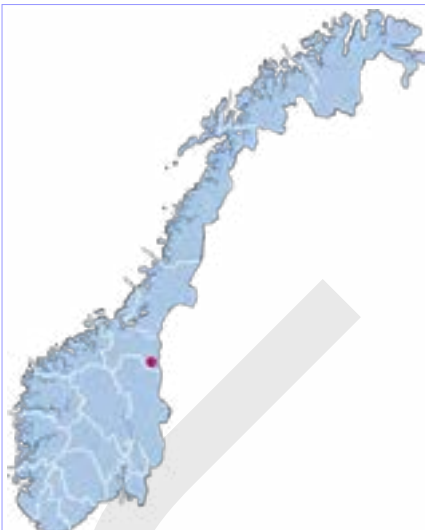
Fasade N-SV Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



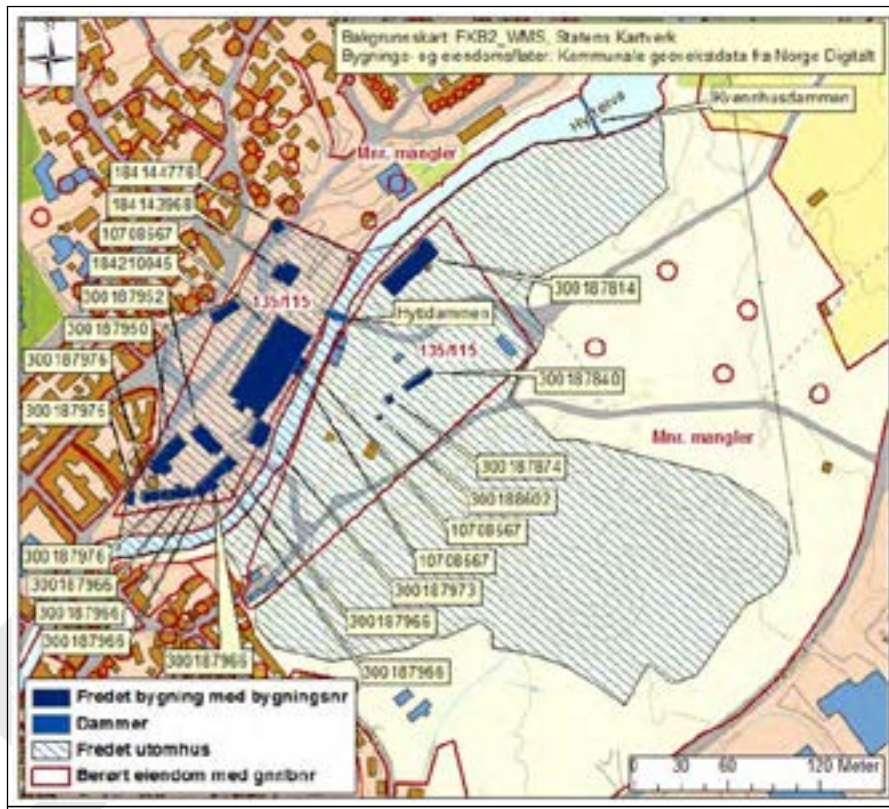
Detalj panel mm. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Sørvest- og sørøstfasade Foto: Erik Ruud Opphavsrett: Statsbygg


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Sør-Trøndelag
 Kommune: 1640/Røros
 Opprinnelig funksjon: Industri/Produksjon
 Nåværende funksjon: Museum/Kulturmiljø
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 31


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9902857	Arbeidshuset	1820	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	30018796	135/115
9902861	Belgmakerstuggu	1800 - 1857	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior		135/115
9902874	Flisshus	1918 - 1926	Verneklasse 1, fredning	Eksterior	300188602	135/115
9902862	Hjulmakerstuggu	1800 - 1824	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	300187971	135/115
9902858	Jarnbua	1800 - 1824	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior		135/115
9901954	Kontor, hyttstugu	1805 - 1825	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	184210145	135/115
9902859	Kontorbygningen	1800 - 1857	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	300187978	135/115
9902865	Mekanisk verksted	1941	Verneklasse 1, fredning	Eksterior	300187952	135/115
9902876	Murhytta	1857	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	300187814	135/115
9902866	Nedre maskinhus	1887	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	300187973	135/115
9902856	Raugarasjen	1948 - 1954	Verneklasse 1, fredning	Eksterior	300187950	135/115
9902875	Saghus	1918 - 1926	Verneklasse 1, fredning	Eksterior	300187784	135/115
9902870	Sintringa	1880 - 1890	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	184143968	135/115
9902867	Slaggsilo / hus over sleggbanen	1930 - 1953	Verneklasse 1, fredning	Eksterior	184114394	135/115
9902869	Smeltehytta	1888 - 1988	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	184114394	135/115
9902864	Smie	1800 - 1824	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	300187966	135/115
9903417	Sprøytehus	1800	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	300187975	135/115
9902860	Steinbua	1900 - 1950	Verneklasse 1, fredning	Eksterior		135/115
9902873	Transformatorkiosk	1934 - 1953	Verneklasse 1, fredning	Eksterior	300188602	135/115
9902871	Tørkhuset	1820	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	184144778	135/115
9902863	Verkstedet	1800 - 1820	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior		135/115
9902868	Øvre maskinhus	1888	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior		135/115

Vern kompleks

Formål: Vernet av komplekset skal sikre at området også i framtiden skal være lesbart som et industrihistorisk område som dokumenterer smeltehyttedrifta fra 1646 til 1953 og bergverksdrifta fra 1644 til 1977.

Begrunnelse: Malmplassen var senteret i en bergverksindustri som både skapte bergstaden Røros og hadde store ringvirkninger i hele regionen. I perioder var også bergverket vesentlig for både regional og nasjonal økonomi. Røros Kobberverk var premissleverandør for regionens økonomiske, sosiale, kulturelle og økologiske utvikling fra midten av 1600-tallet helt fram til langt ut på 1900-tallet, og var tidlig en av landets største industribedrifter. Området er godt bevart, mange bygninger og konstruksjoner er intakte, og ruiner og andre spor i landskapet er fortsatt lesbare langt tilbake i tid.

Omfang: Bygninger og område iht. kart og liste ovenfor.

Beskrivelse kulturmiljø

Røros Kobberverk står sentralt i bergverkshistorien i Norge og Europa, og den over 300-årige bergverkshistorien er tydelig i landskapet omkring Røros.

Kobberverket fikk tildelt råderetten over ressursene innenfor "cirkumferensen" - et område med en radius på 45 km rundt fundgruva på gamle Stortvart. Hermed kunne kobberverket utnytte skog, elver, malmforekomster med mer innenfor cirkumferensen og fikk dessuten rett til å kreve at alle personer som bodde i området måtte gjøre pliktarbeid for verket. I dette området finnes rester og spor etter kobberverkets virksomhet.

Mellom Hyttelva og Mørkstugata ligger Malmplassen med bygningene etter Røros Kobberverk. På østre side av elva ligger slegghaugen og andre kulturminner etter verket. Ved kobberverkets konkurs i 1977 ble eiendommene overtatt av staten. Det dreier seg om et areal på ca. 2,5 km², og består av 22 bygninger, 25 bygde konstruksjoner og rundt 30 bygningsrester og ruiner samt det omliggende kulturlandskap. Området bærer tydelig preg av å ha vært en hytteplass, med spor etter røsting, ruvende slegghauger og smeltehytta med malmplassen som det sentrale midtpunkt.

Eiendomshistorikk

Den første virksomhet i området ved Malmplassen skjedde i 1646. Da ble den første smeltehytta bygd ca 100 meter nedenfor den nåværende bebyggelse på Malmplassen. Samme år ble det første partisipantskap og Røros Kobberverk dannet som var eiere av området i over 300 år. Den økonomiske krisa i 1930 årene fikk også følger for kobberverket. Mange av verkets eiendommer måtte selges og området rundt smeltehytta ble utskilt som bnr 135, bnr 115. I 1977 begjerte Røros Kobberverk seg konkurs.

Etter kobberverkets konkurs ble miljøverndepartementet eier av området, hjemmelsovergang 20.03.1980. Et område på ca 1,5 km².

I 1986-88 ble den nåværende smeltehytte bygd på tomte etter den som brant ned i 1975.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9902876
GAB nr: 300187814
Navn: Murhytta
Oppført: 1857



Byggnr: 9902858
GAB nr:
Navn: Jarnbua
Oppført: 1800 - 1824



Byggnr: 9902859
GAB nr: 300187978
Navn: Kontorbygningen
Oppført: 1800 - 1857



Byggnr: 9902856
GAB nr: 300187950
Navn: Raugarasjen
Oppført: 1948 - 1954



Byggnr: 9902857
GAB nr: 30018796
Navn: Arbeidshuset
Oppført: 1820



Byggnr: 9902860
GAB nr:
Navn: Steinbua
Oppført: 1900 - 1950



Byggnr: 9902861
GAB nr:
Navn: Belgmakerstuggu
Oppført: 1800 - 1857



Byggnr: 9902862
GAB nr: 300187971
Navn: Hjulmakerstuggu
Oppført: 1800 - 1824



Byggnr: 9902863
GAB nr:
Navn: Verkstedet
Oppført: 1800 - 1820



Byggnr: 9902864
GAB nr: 300187966
Navn: Smie
Oppført: 1800 - 1824



Byggnr: 9902865
GAB nr: 300187952
Navn: Mekanisk verksted
Oppført: 1941



Byggnr: 9902866
GAB nr: 300187973
Navn: Nedre maskinhus
Oppført: 1887



Byggnr: 9902867
GAB nr: 184114394
Navn: Slaggsilo / hus over
sleggbanen
Oppført: 1930 - 1953



Byggnr: 9902868
GAB nr:
Navn: Øvre maskinhus
Oppført: 1888



Byggnr: 9902869
GAB nr: 184114394
Navn: Smeltehytta
Oppført: 1888 - 1988



Byggnr: 9902870
GAB nr: 184143968
Navn: Sintringa
Oppført: 1880 - 1890



Byggnr: 9902871
GAB nr: 184144778
Navn: Tørkhuset
Oppført: 1820



Byggnr: 9902873
GAB nr: 300188602
Navn: Transformatoriosk
Oppført: 1934 - 1953



Byggnr: 9902874
GAB nr: 300188602
Navn: Flishus
Oppført: 1918 - 1926



Byggnr: 9902875
GAB nr: 300187784
Navn: Saghus
Oppført: 1918 - 1926



Byggnr: 9903417
GAB nr: 300187975
Navn: Sprøytehus
Oppført: 1800



Byggnr: 9901954
GAB nr: 184210145
Navn: Kontor, hyttstugu
Oppført: 1805 - 1825



Utomhusanlegg

Elementnr: 16

Elementnavn:

Malmplassen

Beskrivelse: Malmplassen er områder mellom Smeltehytta, Hyttstuggu og Kurantgården. Det var her kaldrøstinga foregikk fra starten av kobberverket og til utpå 1800 tallet da røstinga vart fløtta på andre sida av elva. Her var det også lager for kvitsten, ved og diverse materialer som verket hadde behov for. I nedre ende av plassen sto stangvekta, der malmkjørerne måtte innom for å veie lassa.



Elementnr: 17

Elementnavn: Støttemur og trapp

Beskrivelse: Foran hyttstuggu er det murt opp en steinmur og trapp som avgrensning av malmplassen og adgang til hyttstuggu. Til venstre for trappen var det lagerplass for kvitstein som ble brukt i smeltinga.



Elementnr: 02

Elementnavn: Stangvekta

Beskrivelse: Stangvekta er flyttet fra Kongens Gruve i 1960 årene og oppsatt på Malmplassen omtrent der det sto ei vekt tidligere. Vekta ble brukt til veiing av malmlass, gamle kart viser at det var plassert flere slike rundt på Malmplassområdet. Typen ble konstruert av Henning Floer i 1780 årene i forbindelse med bygging av Røroskirka. Omkring 1830 ble den tatt i bruk til veiing av malm.



Elementnr: 15

Elementnavn: Røstplassen

Beskrivelse: Denne plassen ble tatt i bruk i 1851 tilkaldrøsting av malmen, den første prosessen i smeltinga. Her ble det etterhvert satt opp lange åpne bygg, tak på stolper, som røstinga foregikk under. Etter at røsteprosessen var ferdig ble malmen kjørt inn i smeltehytta for neste trinn i smeltinga. Tidligere hadde røstinga foregått på malmplassen.



Elementnr: 01

Elementnavn: Hyttklokka

Beskrivelse: Klokkestøpul, trekonstruksjon av grovt boksvirke, bunnsviller bukk med tverrligger/møneås øverst, seks skråstivere støtter bukken, saltak tekket med bord. Støpulen er tjærebredd.

I sin nåværende form fra ca 1890, tidligere var den en god del høyere.



Elementnr: 03

Elementnavn: Sleggbrua

Beskrivelse: Sprengverkskonstruksjon lagt an på eldre brukar i tre på hver elvebredd. Brua er 25 meter lang og 4,25 meter bred. Brua er bygd engang mellom 1889 og 1902. Tidligere var det en kombinert henge- og sprengverksbru, bl.a vist på et foto fra 1861.



Elementnr: 04

Elementnavn: Sagbrua

Beskrivelse: Kombinert henge- og sprengverksbru med en hengebukk. Opprinnelig var brua forsynt med en låsbar port. Den er bygd i 1827 i forbindelse med bygging av ei vendrøsthytte. I branntakst fra 1827 står det at den er panelt på sidene og malt. Brua har vært gjennom flere restaureringer, sist i 2003.



Elementnr: 05

Elementnavn: Rester etter kølhuset

Beskrivelse: I 1827 ble det bygd kølhus for lagring av køl som ble brukt i smeltehytta. Et stort bygg, 600m2 grunnflate og 13,5 meter opp i gavelspissen. Det var kjørebri på langs av bygningen helt oppe i mønet. Selve bygningen var oppført i bindingsverk med kledningen på innsiden for at kølet ikke skulle presse panelen fra veggene. I dag er bare rester av grunnmurene synlige. Bygningen ble revet sist på 1930 tallet.



Elementnr: 06

Elementnavn: Sleggbane

Beskrivelse: Sleggbane bygd i trekonstruksjon for transport av slegg fra smeltehytta og ut på sleggghaugen på østsiden av elva. Fra 1889 ble transporten av slegg mekanisert. Da ble det bygd en turbindrevet bane til toppen sleggghaugen. Slegg ble farket i vogner som gikk på skinner med vaiertrekk.



Elementnr: 07

Elementnavn: Konsentratsilo

Beskrivelse: Betongkonstruksjon med rester etter nedbrent overbygg i tre. Taubanen fra Storwartz hadde sin endestasjon her. Kobberkonsentratet ble tømt i siloen og derfra på en bane inn i smeltehytta. Overbygget i tre brant ned i 1975.



Elementnr: 08

Elementnavn: Elveforbygning

Beskrivelse: Langs Hyttelva, på begge sider, er det forbygninger av tømmer. De er bygget som steinkister. Slike forbygninger har vært bygd fra verksdriftas første tid. Under restaurering av forbygningene 1998-2001 ble tømmer datert til 1651.



Elementnr: 09

Elementnavn: Taubane

Beskrivelse: Fra Storwartz og til Smeltehytta på Røros ble det i 1903 bygd en 9 km lang taubane for frakting av malmen. Den var drevet av en elektrisk motor. Banen er revet men det står igjen en bukk inne på Kølplanken ved Smeltehytta.



Elementnr: 10

Elementnavn: Kølplanken

Beskrivelse: Området øst for Hyttelva mot Sleggghaugen, avgrenset med et plankegjerd. Kølplanken er nevnt første gang i 1671, "arbeide paa den neuen Kolplatz". Området innenfor kølplanken var kobberverkets lagerplass for nødvendige driftsmidler, køl og røstved. Portene i gjerdet var forsynt med solide lås. Inne på området var det tre lange og høye bruer som kølkjørerne tippet lassa fra. I 1827 ble det bygd et eget kølhus ved siden av kølbruene. Området har endret bruk ettersom nye driftsteknikker ble tatt i bruk. Endestasjonen for taubanen ble lagt til området, og da sirkelsaga kom på 1920 tallet ble den plassert her.



Elementnr: 11

Elementnavn: Sleggghaugen

Beskrivelse: Sleggghaugen er avfallet fra kobbersmeltinga. Fra først av båret og trillet ut med handmakt. Senere ble slaggen kjørt ut med hest. I 1889 ble det montert et slaggtrekk drevet av turbin. Ca en tredjedel av Sleggghaugen er brukt til veifyll, flyplassen på Røros er bygd på slegg og ellers er slegg brukt mye til fyllinger.



Elementnr: 12

Elementnavn: Sagdammen

og rester etter oppgangssag
Beskrivelse: Demning for inntaket til oppgangssaga som sto på østsiden av elva. I 2001 ble det bygd et vernebygg over ruinene etter oppgangssaga. Vasshuleet er tatt opp og står i utstillingene i Smeltehytta. Saga var i bruk til ca 1930.



Elementnr: 13

Elementnavn: Hyttedammen

Beskrivelse: Fra hyttedammen gikk det vassrenne til smeltehytta med forgreninger til ei kølmølle og nedre kvennhuset. Lermølla fikk også vatnet fra samme renna.



Elementnr: 14

Elementnavn: Kvennhusdammen

Beskrivelse: Fra Kvennhusdammen gikk det vassrenne til et stamphus, jernhåmmårhytta, platthåmmårhytta og et kvennhus. I 1887 ble det satt inn ny blåsemaskin i smeltehytta. Den ble drevet av en turbin som fikk vann fra Kvennhusdammen gjennom ei rørledning på ca 700 meter.





Malmplassen sett fra kirketårnet Foto: Jon Holm Lillegjelten



Malmplassen med Kurantgården Foto: Jon Holm Lillegjelten



Malmplassen 1953 Foto: Widerø



Kurantgården fra Slegghaugen Foto: Jon Holm Lillegjelten

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	30018796
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1820
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Bygningsart:	Verksted
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilfelle formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Enetasjes bygning i kraftig bindingsverk, kledd med liggende supanel. Består av bare ett åpent rom. Taket er tekket med bord, lagt om med nye bord i 2007. Bordene er håndhøvlet med vannrenner i under- og påbord.

Sammendrag bygningshistorie

Huset ble brukt til grovere snekkerarbeider. Det var en skottbenk montert der, brukt til høvling og muligens boring av vannrør. Skottbenken står i dag i Hyttstuggu. Huset har stått uforandret siden 1820, med nødvendig vedlikehold. Det er det siste bygget i en lang husrekke. Ferdig restaurert i 2009.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplassekomplekset.
Begrunnelse:	Arbeidshuset er en av de eldre bygningene i Kurantgården. Kurantgården var kopperværkets bygningsgård, her ble mange av de konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen laget. Slik gården står i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt fram til verkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningens eksteriør, og innvendig bærende konstruksjoner.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Arbeidshuset
Beskrivelse: Bygd av grovt bindingsverk med liggende panel.





Arbeidshuset til høyre i bygningsrekke Foto: Jon Holm Lillegjelten
Opphavsrett: Rørosmuseet



Arbeidshuset til venstre i husrekke. Foto: Jon Holm Lillegjelten
Opphavsrett: Rørosmuseet



Taktro, ny i 2006. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne © Riksantikvaren



Interiør arbeidshuset Foto: Jon Holm Lillegjelten



*Arbeidshuset Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt
Skjetne © Riksantikvaren*

BYGNING 9902861 Belgmakerstuggu

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1800 - 1857
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Verksted
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilretteleggelse i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

To-etasjes bygning med saltak som ligger i Kurantgårdens bygningsrekke mot Hyttelva. Første etasje murt av kalk med skifer som tilslag. Begge langveggene er erstattet med betongstøp i nyere tid. Andre etasje er laftet. Taket var en periode tekket med papp, men ble i 2011 igjen tekket med skifer, som opprinnelig. Hver etasje inneholder ett rom, hvert rom med en grunnflate på 40 m². Labankdør inn mot Hjulmakerstuggu.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen satt opp først på 1800 tallet som eneetasjes og brukt som belgmakerstuggu. I tidsrommet 1846-1857 ble tømmerkassen tatt ned og erstattet med en murbygning og tømmerdelen satt opp som andreetasje. Bygningen har hatt ei pipe murt av tegl på 1900 tallet, men er revet før 1953.

Bygningshistorikk

1800	1820	Bygningen blir bygd i en etasje som belgmakerstuggu eller bælgstuggu som den ble kalt.
1846	1857	Det opprinnelige bygget ble tatt ned og en bygning i kalkstøp med tilslag av skifer ble satt opp. Den gamle bælgstuggu ble satt oppå som andre etasje. Overetasjen ble nå benyttet som snekkerverksted.
1920	1950	Den opprinnelige kalkstøpen blir delvis erstattet med sementstøp.
2010	2011	1 etg. settes i stand for bruk til butikk. Veggene kalkpusses, skifergulv med delvis gjenbruk av eldre stein.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Belgmakerstuggu er en av de eldre bygningene i Kurantgården. Kurantgården var koppverks bygningsgård, her ble mange av de konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen laget. Slik gården står i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt fram til verkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningens eksterior, og bærende konstruksjoner.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1	Interiørnr: 2
Interiørnavn:	Interiørnavn:
Belgmakerstuggu	Belgmakerstugu 2. etg
Beskrivelse:	Beskrivelse:

BYGNING 9902861 Belgmakerstuggu

Kompleks 99139911 Malmplassen



Belgmakerstuggu den høye del. Foto: Jon Holm Lillegjelten



Belgmakerstuggu murbygningen til venstre Foto: Jon Holm Lillegjelten



Ny dør til bygningsvernbutikk Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne ; Riksantikvaren



Labankdør inn mot Hjulmakerstuggu. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne ; Riksantikvaren



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300188602
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1918 - 1926
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Produksjonslokale
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntillegge formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Flishuset er oppført i bindingsverk med panelen på innsiden for at sagflisa ikke skulle bli liggende i bindingsverkskonstruksjonen. Vanlig saltak tekket med bord, bakhon til påbord. Forbundet med saghus med en fliskanale fra møne til møne for overføring av flis.

Sammendrag bygningshistorie

Flishuset er bygget engang mellom 1918 og 1926 og har siden stått uforandret, bare nødvendig vedlikehold. Flis fra saga ble lagret for gjenbruk til isolasjon og strø.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kølplankområdets og Malmplasskompleksets endrede funksjoner over tid.
Begrunnelse:	Flishuset er en av de nyere bygningene innenfor Kølplanken, og er ett av de få produksjonshusene fra 1900-tallet i Malmplass-komplekset. Bygningen er også et av eksemplene på hvordan ny teknologi, i denne sammenhengen import av koks i stedet for lokalt produsert trekull, endret bruksbehovet for sentrale arealer. Disse arealene ble gjenbrukt til nye funksjoner som det var viktig å ha sentralt plassert.
Omfang:	Hele bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Flishuset Foto: Jon Holm Lillegjelten



Flishuset sett fra sør Foto: Jon Holm Lillegjelten



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne
Â© Riksantikvaren

BYGNING 9902862 Hjulmakerstuggu

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187971
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1800 - 1824
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	Røros Kobberværk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Verksted
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntillegge formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Første etasje er i bindingsverk av grove dimensjoner. Andre etasje i loft med en sval mot gårdsplassen. Underetagen er panelt på to sider, mens nabobygningene utgjør de to andre veggene. Taket er satt sammen av to saltakskonstruksjoner, mot Hyttelva er det saltak tverrstilt i forhold til bygningsrekken ellers. Taket var en periode tekket med papp, men ble i 2011 igjen tekket med skifer, som opprinnelig.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd engang mellom 1800 og 1820 i to etasjer. Andre etasje ble brukt som snekkerrom av hjulmakeren mens første var gang og forrom til nabobygningene.

I de senere år har bygningen i hovedsak vært lager for kobberværket og Rørosmuseet.

Fra 1846 har bygningen så og si stått uforandret i eksteriøret.

Bygningen har en periode vært benevne Snekkerverkstedet, men lokalt brukes navnet Hjulmakerstuggu.

Bygningshistorikk

1800	1820	Bygd engang mellom 1800 og 1820 i to etasjer, med møneretning på tvers av den øvrige husrekka. Andre etasje var snekkerrom for hjulmakeren. Underetasje var gang/forrom til nabobygningene.
1820	1846	Svalgangen mot gårdsplassen påbygd og panelt. Siden har bygningen stått uendret.
1973	2007	Første etasje ble isolert og panelt innvendig for varmlager til antikvarisk verksted. Fra 1984 brukt som lager av Rørosmuseet.
2007		Restaurering av bygningen påbegynt. Innvendig isolering og sponplater fjernet. Skiftet bunnsviller på tre sider.
2011	2011	Andre etasje er magasin for gjenstander etter Røros Kobberværk. 1. etg. innredes til butikk for bygningsvernsektoren.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplassekomplekset.
Begrunnelse:	Hjulmakerstuggu er en av de eldre bygningene i Kurantgården. Kurantgården var kobberværkets bygningsgård, hvor mange av konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen ble laget. Slik gården står i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt frem til kobberværkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9902862 Hjulmakerstuggu

Kompleks 99139911 Malmplassen

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn:

Beskrivelse: OBS foto må flytte til riktig bygning iht bildetekst!!

Interiørnr:

Interiørnavn: Svalgang 2. etg

Beskrivelse:

Interiørnr:

Interiørnavn: 1. etg bygningsvernbutikk

Beskrivelse:



Hjulmakerstuggu Foto: Jon Holm Lillegjelten



Hjulmakerstuggu sett fra Slegghaugen Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902862 Hjulmakerstuggu

Kompleks 99139911 Malmplassen



Hjulmakerstuggu sett fra Slegghaugen Foto: Jon Holm Lillegjellen



Bygningsvernbutikk, ny innvendig panel 2011 Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg



Bygningsvernbutikk, nytt dørfelt mot vest Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg



Bygningsvernbutikk, ny innvendig panel Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1800 - 1824
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Lager
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntillegte formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål.
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Bygningen er av tømmer i en etasje med saltak. Taket tekket med 15 tommer huggen skifer. Det er en ramtredør med fire fyllinger med en enkel labankdør på utsiden. Det er to torams vinduer og ett trerams vindu i bygningen.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen er en del av husrekken i Kurantgården som ble oppført rundt 1800 til 1820, siden har den stått nesten uforandret. Opprinnelig bygd som lager for stangjern til bruk for kobberverkets virksomhet. Mot slutten av 1800 tallet ble det innsatt vinduer, innvendig panel og lagt himling. I en periode har det vært en innvendig delevegg, dette vises på plantegningen her. Veggene ble fjernet på slutten av 1970-tallet. Bygningen blir i dag brukt som spiserom/møterom for bygningsvernseieret.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Jarnbua er en av de eldre bygningene i Kurantgården. Kurantgården var kobberverkets bygningsgård, her ble mange av de konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen laget. Slik gården står i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt fram til verkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Møte- og spiserom

Beskrivelse: Bygningen har bare ett rom, dette brukes som spiserom, møterom og samlingsrom. Himling og vegger er panelt med faspanel og malt. Nytt gulv er lagt oppå originalgulvet med isolasjon mellom, sponplater og vinylbelegg. Dette ble gjort i rundt 1980 da bygningen ble tatt i bruk til administrasjon for Rørosmuseet.



BYGNING 9902858 Jarnbua

Kompleks 99139911 Malmplassen



Jarnbua i midten med to vinduer Foto: Jon Holm Lillegjelten



Jarnbua til høyre for toetasjers bygning Foto: Jon Holm Lillegjelten



Jarnbua i midten av husrekken.



Interior Jarnbua Foto: Jon Holm lillegjelten



Jarnbua til venstre. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne © Riksantikvaren

BYGNING 9901954 Kontor, hyttstugu

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184210145
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1805 - 1825
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Kontor
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntillegge formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Vedtaksfredet etter kulturminneloven §15 16.10.1940 Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er i to etasjers. Grunnmur er tørrmurt naturstein. Den søndre del av første etasje, tilvenstre for inngangspartiet, er støpt av kalkmørtel med slegg som tillag. Ellers er bygningen laftet med panelt reisverk rundt inngangsdøra og en panelt svalgang mot nordvest. Taket er tekket med never og torv. Vinduene i den søndre delen er torams med småruter, mens den nordre del har torams med tre glass i hver ramme.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd i 1805 som administrasjonsbygning for smelteverket. Her var det kontor for hytteskriveren, laboratorium og et arrestlokale.

Bygningshistorikk

1805	1820	Bygd i 1805 som enetasjes bygning av murverk bestående av sand, kalk og slegg. Bygningen var administrasjonlokale for smeltehytta bestående av laboratorium eller prøbestugge og et kontor for hytteskriveren. Det gikk en trapp fra kontoret og opp til blinloftet som tjente som materiallager. Foran inngangsdøra i gavelen mot nord-øst var det et bislag med saltak.
1820	1846	En enetasjes bygning i tømmer ble bygd like inntil hyttstugge mot nord-øst, ble de første åra brukt som materialhus. Dewtte huset var 2 alen lavere enn hyttstugge. I mellom disse husa ble det bygd en forstugang med låsbar dør, i forstugangen ble bygd et tømret rom som tjente som arrestlokale med inngang fra laboratoriet. På oversida av materialhuset, ved enden av svalgangen var det en innbygd vannpost. I branntakst fra 1846 er hyttstugge og materialhuset påbygd til ei toetasjes bygning slik vi kjenner den i dag.
1846	2010	I 1840 åra ble det tømret på et tilbygg i den sør-vestlige gavel, det hadde pulttak og tjente som redskapslager. Tilbygget ble revet i 1856. Elektrisitet ble innlagt rundt 1900 og deler av bygningen ble da benyttet som spise- og sovebrakke for hyttearbeiderne. I 1930 ble deler av bygningen innredet til bergverksmuseum. kobberverkets samlinger. En utstilling av kobberverkets eiendeler fra virksomheten gjennom tidene. Blant annet modeller av vasshjul, pumper, blåsebelger og annet utstyr fra bergseminaret som var på Røros fra 1821-1850. Noen rom i bygningen ble under siste krig brukt til bolighus. På 1950 tallet ble bygningen restaurert, utskifting av vinduesrammer, murverket pusset med sement og malt innvendig og utvendig med tette malingslag. I 2000 ble hele murverket restaurert med de opprinnelige teknikker, sementpussen ble erstattet med kalkpuss og kalkmaling.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en viktig bygning i Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Hyttstugge er en sentral bygning i Malmplasskomplekset. Administrasjonen for Smeltehytta holdt til her, og der var dessuten arrest og laboratorium i bygningen. Hyttstugge fremstår i dag som en viktig dokumentasjon på smeltehyttevirksomheten fra begynnelsen av 1800-tallet.
Omfang:	Hele bygningen, eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9901954 Kontor, hyttstugu

Kompleks 99139911 Malmplassen

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Gang

Beskrivelse: Gang med trapp opp til andre etasje. I branntakst fra 1824 er den betegnet som forstugangen



Interiørnr: 2

Interiørnavn: Laboratoriet

Beskrivelse: Rommet brukt til laboratorie, også kalt proberstue, av laboranten i smeltehytten.



Interiørnr: 3

Interiørnavn: Kontor

Beskrivelse: Kontor for hyttskrивeren, senere også brukt i tilknytning til laboratoriet.



Interiørnr: 4

Interiørnavn: Arrestlokale

Beskrivelse: Opprinnelig bygd som arrestrom, også kalt for mørkstuggu.



Interiørnr: 5

Interiørnavn: Materialrom

Beskrivelse: Bygd for oppbevaring av material, lagerrom



Interiørnr: 6

Interiørnavn: Gang 2. etasje

Beskrivelse: Gang i andre etasje. Her henger gruveklokka fra Christianus Sextus gruve.



Interiørnr: 7

Interiørnavn: Kontorloft

Beskrivelse: Rommet er panelt og malt, på den nordre langvegg er det delt av et lite lagerrom. Brukt som kontor.



Interiørnr: 8

Interiørnavn: Materialloft

Beskrivelse: Opprinnelig brukt som lagerrom, materiallager. På 1930 tallet ble rommet tatt i bruk som utstillingsrom for Kobberverkets samlinger. Monterne som står er fra den tiden, platene på veggene er også satt på i forbindelse med utstillingene.



BYGNING 9901954 Kontor, hyttstugu

Kompleks 99139911 Malmplassen



Laboratoriet Foto: Jon Holm Lillegjelten



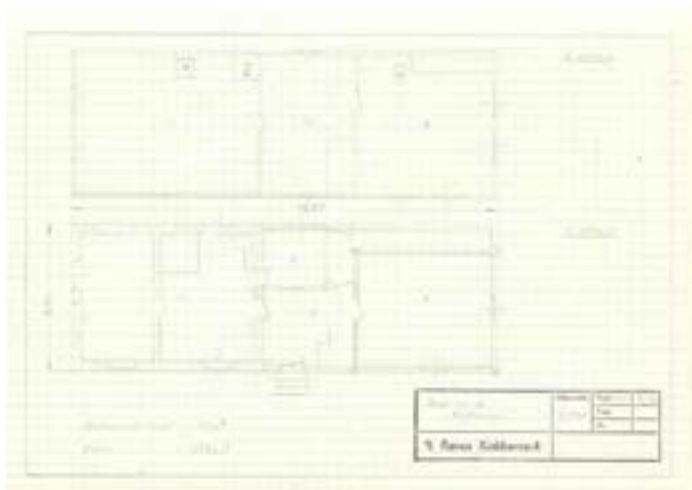
Hyttstuggu sett fra smeltehytta Foto: Jon Holm Lillegjelten



Hyttstuggu sett fra nord Foto: Jon Holm Lillegjelten



Hyttstuggu fra Mørkstubakken Foto: Jon Holm Lillegjelten



Plantegning av Hyttstuggu Opphavsrett: Rørosmuseet



Hyttskriverskontor Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9901954 Kontor, hyttstugu

Kompleks 99139911 Malmplassen



Gang Foto: Jon Holm Lillegjelten



Arresten Foto: Jon Holm Lillegjelten



Materialrom Foto: Jon Holm Lillegjelten



Gang Foto: Jon Holm lillegjelten



Kontorloftet Foto: Jon holm Lillegjelten



Materialloft Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902859 Kontorbygningen

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187978
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1800 - 1857
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Kontor
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilretteleggende formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Lafta bygning i to etasjer med saltak tekket med 15 tommer huggen skifer. Alle vinduer er torams med varevinduer på innsiden. Bygningen har to brannmurer.
Mot gårdsplassen er det et bislag i to etasjer utført i bindingsverk med stående tømmermannspanel. Inngangsdøra er tofløyet ramtredører med tre speiler i hver dør.
Innvendig er alle rom panelt og malt.

Sammendrag bygningshistorie

Kontorbygningen er en del av husrekka i Kurantgården mot elva. Bygningen har vært kontor for verksfunksjonærer. Annen etasje var marksjeiderkontor og tegne- og modellsal. I første etasje har det i perioder vært laboratorium. Elektrisk installasjonsverksted har det også vært i verkets siste år. Fra 2006 har bygningen vært administrasjonslokaler for Rørosmuseets bygningsvernssenter.

Bygningshistorikk

1800	1820	Bygningen blir oppført i en etasje
1846	1857	Kontorbygningen blir ombygd til to etasjer. I samme periode blir det også bygd et inngangsparti i to etasjer
2006		Bygningen tatt i bruk til administrasjon for Rørosmuseets bygningsvernssenter

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Kontorbygningen er en av de eldre bygningene i Kurantgården. Kurantgården var kopperverkets bygningsgård, her ble mange av de konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen laget. Slik gården står i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt fram til verkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Kontor 1
Beskrivelse: Kontorrom panelt og malt innvendig. Brukes av bygningsvernssenteret.



Interiørnr: 2
Interiørnavn: Kontor 2
Beskrivelse: Kontorrom for Rørosmuseets bygningsvernssenter



BYGNING 9902859 Kontorbygningen

Kompleks 99139911 Malmplassen



Kontor 1 Foto: Jon Holm Lillegjelten



Kontorbygningen til høyre Foto: Jon Holm Lillegjelten



Kontorbygningen Foto: Skjetne,
Andreas Skogholt Opphavsrett:
Andreas Skogholt Skjetne ©
Riksantikvaren



Kontorbygningen sees midt på bildet med to murpiper Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902859 Kontorbygningen

Kompleks 99139911 Malmplassen



Kontor 2 Foto: Jon Holm Lillegjelten



Kontorbygningen mot Kurantgården Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902865 Mekanisk verksted

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187952
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1941
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Bygningsart:	Verksted
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntillegge formål i reguleringsplan for Malmplassen: "De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål."
Vernestatus:	Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er oppført i bindingsverk, panelt med høvlet faspanel. Vanlig saltak tekket med papp. Grunnmur støpt i betong. Innvendig kledd med gipsplater.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd 1941 som mekanisk verksted for smeltehytta og taubanen. Verkstedet var i drift frem til kobberverkets konkurs i 1977. Rørosmuseets antikvariske verksted flyttet i 1984 sin virksomhet hit. Det er fortsatt i drift med produksjon og restaurering av forskjellige antikvariske oppgaver.

Bygningshistorikk

1941	1977	Bygd i 1941 som mekanisk verksted for kobberverket. Det minste rommet ble brukt som smie.
1984		I 1984 tatt i bruk som antikvarisk verksted. Utfører restaurering av dører, vinduer, interiører samt nyproduksjon av det samme og kopiering av listverk og paneler.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Mekanisk verksted er en av de nyeste bygningene i Kurantgården, og et av de få 1900-tallshusene i Malmplasskomplekset. Kurantgården var kopperverkets bygningsgård, her ble mange av de konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen laget. Slik gården står i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt fram til verkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 3
Interiørnavn:
Beskrivelse:

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Verksted
Beskrivelse:
Verkstedslokale med maskiner og utstyr.



Interiørnr: 2
Interiørnavn: Bakrommet på verkstedet
Beskrivelse: Blir brukt som lager for materiell og handverktøy. Plass for en arbeidsbenk.



BYGNING 9902865 Mekanisk verksted

Kompleks 99139911 Malmplassen



Interior fra verkstedet Foto: Jon Holm Lillegjelten



Fra antikvarisk verksted Foto: Jon Holm Lillegjelten



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne © Riksantikvaren



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne © Riksantikvaren



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne © Riksantikvaren



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne © Riksantikvaren

BYGNING 9902865 Mekanisk verksted

Kompleks 99139911 Malmplassen



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne & #169; Riksantikvaren



Interioer fra bakrommet Foto: Jon Holm Lillegjelten



Mekanisk verksted Foto: Jon Holm Lillegjelten

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187814
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1857
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Produksjonslokale
Regulering:	Regulert: Regulert til almennyttige formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål."
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Bygningen er murt i naturstein med leire/kvabb som bindemiddel i ca 2,5 meters høyde. Oppå der er det grovt bindingsverk med skråstrevere. Saltak/åstak som er tekket med papp. Åstaket ligger på sperrebukker med hanebjelke og dobbel sperrepute som ligger an på stavline og raftline. Høyde fra terreng til raft er ca 5 m på vestsiden og 2.5 på østsiden. Tårn og tilbygg i den nordre delen er bygget i forbindelse med knusing og oppbevaring av kvarts. Ett stort uisolert åpent rom med synlig vegg- og takkonstruksjon. Et lite kontor avdelt i den søndre delen.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd i 1857 for kaldrøsting av malm. Kaldrøsting var den første av flere trinn i smeltinga de første 240 åra av kobberverkets historie, og foregikk opprinnelig utendørs. Fra ca 1880-90 ble bygningen tatt i bruk til knusing og oppbevaring av kvitstein eller kvarts. Den ble brukt i flere trinn i smeltinga som flussmiddel. I dag brukes bygningen som lager for bygninger og bygningsdeler.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en viktig del av Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Murhytta er ett av de viktige produksjonsanleggene rundt Smelthytta, som sammen med øvrige kulturminner i området dokumenterer hytteprosessen fra midten av 1800-tallet.
Omfang:	Hele bygningen, eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse: Ett stort uisolert åpent rom med synlig vegg- og takkonstruksjon.



BYGNING 9902876 Murhytta

Kompleks 99139911 Malmplassen



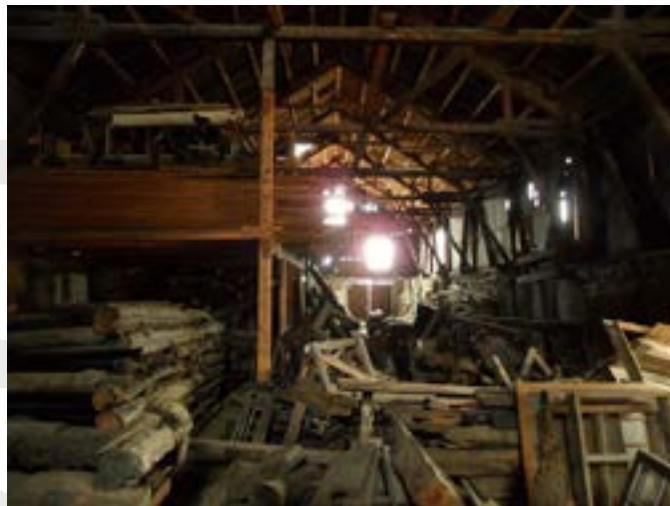
Murhytta sett fra Malmplassen Foto: Jon Holm Lillegjelten



Gavelvegg mot sør Foto: Jon Holm Lillegjelten



Sett fra nordøst Foto: Jon Holm Lillegjelten





Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187973
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1887
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Maskinhus
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntillegget formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er laftet (kamlaft), i en etasje med loft i røstet og med inngang via ei klopp fra veien mot sleggshaugen. Grunnmuren er tørrmurt av naturstein. I enden mot sør, mot sleggbrua er det murt en hvelvgang for turbinen og vannet som renner ut i elva. Vinduene er torams med 5*2 ruter i hver ramme. Taket tekket med bølgeblekk, opprinnelig var det skifer. Turbinrom med avdelt oppholdsrom i SV hjørne med bl.a. mekanisme for regulering av spelet på turbinen. Veggene er forsterket med innvendige strekkfisker, og kledd med umalt faspanel. 2. etg benyttes til lager.

Sammendrag bygningshistorie

Bygget i 1887 som maskinhus for en dobbeltvirkende, liggende blåsemaskin. Den skaffet luft til konvertorene i smeltehytten. Var i drift til 1953 da det ble slutt på smelting på Røros. Maskineriet er inntakt og kan med noe vedlikehold og ved hjelp av en elektrisk motor settes i drift for formidling. Den opprinnelige drivkraften var en turbin, som yter 220 hestekrefter, er plassert under bygningen. Vannet ble ledet inn på turbinen via en vannledning som startet ca 500 meter ovenfor maskinhuset. Blåsemaskin og turbinen ble levert av Trondhjem Mekaniske Verksted, (TMV)

Bygningshistorikk

1887	1953	Maskinhuset ble bygd i forbindelse med en ny smelteteknikk i hytta. Da gikk man over til vannkappeovner og konvertorer. Maskinhuset rommer blåsemaskina som skaffet luft til konvertoren. Maskineriet var i drift til juni 1953 da en brann i smeltehytten satte sluttstrek for smelting på Røros. Blåsemaskina ble drevet av en turbin som fikk driftsvann gjennom ei rørgate på ca 700 meters lengde.
------	------	---

Vern

Formål:	Sikre bevaringen av bygningen som en viktig del av Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Det nedre maskinhus fremstår som dokumentasjon på kopperværkets virksomhet fra slutten av 1800-tallet og frem til midten av 1950-tallet. Maskinhuset tydeliggjør hvordan ny teknologi her i form av en dobbeltvirkende blåsemaskin moderniserte smelteprosessen.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør med fast inventar.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Maskinrom
Beskrivelse: Rommet inneholder en dobbel sylindrerblåsemaskin med en turbin som yter 220 hk. Den er levert av Trondhjems mekaniske verksted i 1887. Maskineriet sto ferdig i september måned.



BYGNING 9902866 Nedre maskinhus

Kompleks 99139911 Malmplassen



Nedre maskinhus Foto: Jon Holm Lillegjelten



Nedre maskinhus sett fra Kølplanken Foto: Jon Holm Lillegjelten



Blåsemaskin Foto: Jon Holm Lillegjelten Opphavsrett: Rørosmuseet



Drivhjul til blåsemaskina Foto: Jon Holm Lillegjelten Opphavsrett: Rørosmuseet



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Kontor/oppholdsrom med mekanisme for regulering av spjelet på turbinene. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Blåsemaskina Foto: Jon Holm Lillegjelten



BYGNING 9902856 Raugarasjen

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187950
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1948 - 1954
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Garasje
Regulering:	Regulert: Regulert til almennyttige formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygget i bindingsverk laget som elementer, opprinnelig en tysk brakke fra siste verdenskrig, antagelig flyttet fra Persaunet i nærheten av Trondheim

Sammendrag bygningshistorie

Satt opp engang mellom 1948 og 1954 som garasje, bilverksted og lager for Røros Kobberverks virksomhet. Bygningen er en tyskerbrakke fra siste krig flyttet hit fra Melhus. Brukt av Rørosmuseet som magasin, lager og arbeidshus. Også brukt som undervisningsrom i forbindelse med kurs.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Raugarasjen er en av de nyeste bygningene i Kurantgården. Kurantgården var kopperværkets bygningsgård, her ble mange av de konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen laget. Slik gården står i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt fram til verkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningen eksteriørt.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse:



BYGNING 9902856 Raugarasjen

Kompleks 99139911 Malmplassen



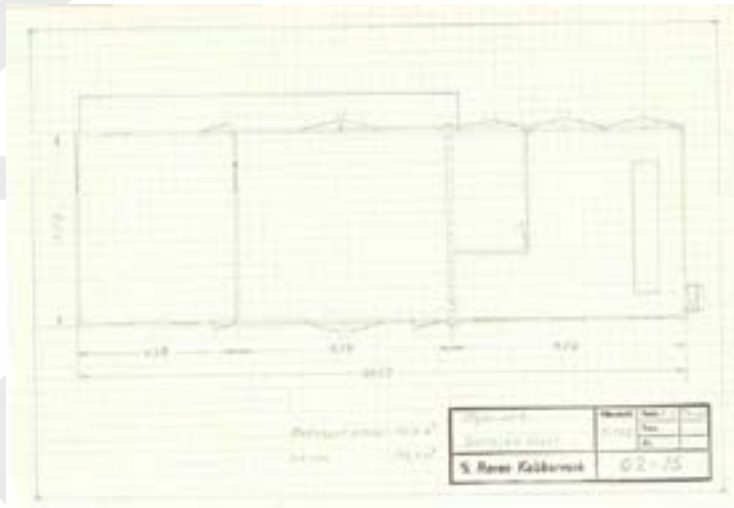
Raugarasjen mot Kurantgården Foto: Jon Holm Lillegjelten



Raugarasjen sett fra Malmplassen Foto: Jon Holm Lillegjelten



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne © Riksantikvaren



Plantegning for Raugarasjen



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt Opphavsrett: Andreas Skogholt Skjetne © Riksantikvaren



BYGNING 9902875 Saghus

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187784
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1918 - 1926
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Produksjonslokale
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilleggsformål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Saghuset er oppført i bindingsverk med skråstrevere og innfelte spikerslag, kledd med tømmermannspanel av forskjellige bredder. Saltak teknet med bord, bakhon som påbord. Huset står på punktvis natursteiner.

Sammendrag bygningshistorie

Huset er oppført i tidsrommet 1918-1926. Kobberverkets første sirkelsag, drevet med elektrisk motor. Var i bruk til ca 1960. Etter den tid er huset benyttet som lagerskur.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kølplankområdet og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Saghuset er en av de nyere bygningene innenfor Kølplanken. Saghuset dokumenterer den teknologiske utviklingen knyttet til kobberverkets virksomhet. Lokaliseringen av bygget tydeliggjør viktigheten av å plassere betydningsfulle funksjoner sentralt i forhold til øvrige aktiviteter i Malmplasskomplekset.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Saghuset, restaurert 2009 Foto: Jon Holm Lillegjelten



Saghuset Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902875 Saghus

Kompleks 99139911 Malmplassen



Saghuset mot nord Foto: Jon Holm Lillegjelten



Saghuset med sagflisrenna Foto: Jon Holm Lillegjelten



Plantegning saghuset Opphavsrett: Rørosmuseet

BYGNING 9902870 Sintringa

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184143968
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1880 - 1890
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Produksjonslokale
Regulering:	Regulert: Regulert til almennyttige formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygd i reisverk med stående panel, over og underligger. Åstak på sperrebukker. Saltaket er tekket med papp og lekter for hver skjøt. Grunnmur av naturstein med en senere påstøp av betong.

Sammendrag bygningshistorie

Opprinnelig bygd for oppbevaring av malmholdig grus kalt slig som ble brukt til overdekning ved kaldrøsting. I slutten av 1880-90 årene ombygd og brukt til en spesiell smelteprosess, kalt sintring. Bygningen brukes i dag som lager/magasin.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en viktig del av Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Sintringa fremstår som en del av produksjonsanleggene rundt Smelthytta og er en viktig dokumentasjon på smelthyttevirksomheten.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiømr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse: Ett stort uisolert rom i hver etg, delvis åpent mellom øverste og nederste plan.



BYGNING 9902870 Sintringa

Kompleks 99139911 Malmplassen



Sintringa



Sintringa



Plantegning Sintringa Opphavsrett: Rørosmuseet



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Gavel mot vest Foto: Jon Holm Lillegjelten



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt

BYGNING 9902870 Sintringa

Kompleks 99139911 Malmplassen



BYGNING 9902867 Slaggsilo / hus over sleggbanen

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184114394
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1930 - 1953
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Lager
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilleggsformål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Betongsilo med kvadratisk form, fundamentert på 8 høye betongpillarer og et overbygg i bindingsverk. Overbygget er kledd utvendig med stående bord og har sperretak/saltak som er tekket med papp og sløyfer oppå. Sleggbanen starter under siloen, i rommet som betongpillarene danner. Der står det i dag ei slaggvogn.

Sammendrag bygningshistorie

Siloen er bygd engang mellom 1930 og 1953 i følge gamle foto. Siloen ble ikke skadet ved brannen i 1953, og fikk kun små skader ved brannen i 1975. Da Smelthytta ble bygd opp igjen 1986-88 ble ny overbygning satt opp. Deler av maskineriet til sleggbanen er fra 1889.

Vern

Formål:	Bevaringen av bygningen som en viktig del av Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Slaggsilo/huset over sleggbanen fremstår som en integrert del av Smelthytta og er dermed en sentral bygning i Malmplasskomplekset. Bygningen dokumenterer deler av kobberverkets virksomhet på 1900-tallet knyttet til sleggbanen og systemet for transport av slagg fra smelthytta til slagghaugene.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør med fast inventar.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Hus over sleggbanen
Beskrivelse: Rommet hvor sleggbanen gikk fra smelthytta og opp på sleggghaugen. Ei vogn fra sleggbanen står i rommet.



BYGNING 9902867 Slaggsilo / hus over sleggbanen

Kompleks 99139911 Malmplassen



Deler av sleggbanen Foto: Jon Holm Lillegjelten



Slaggsilo ved Smeltehytta Foto: Jon Holm Lillegjelten



Slaggsilo Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902869 Smeltehytta

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184114394
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1888 - 1988
Byggherre:	Røros Museums og Historielag
Arkitekt:	Seppo Heinonen
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Produksjonslokale
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilretteleggende formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen har grunnmur og kjeller støpt i betong. Bindingsverk kledd med tømmermannspanel. Saltak tekket med papp. Etter mønet er det 5 opphøyde arker.

Kloppa, inngangen til smeltehytta på vestsiden av bygningen, var det eneste av treverk som sto igjen etter brannen i 1975, og av smeltehytta fra 1888. Kloppa var transportveien for råvarer inn i hytta. Her ble malmen kjørt med hest opp på kloppa og tippet gjennom luker og ned i siloer under kloppa. Til smeltingen ble det brukt kvitsten (kvarts) som etter at den var knust ble lagret i en silo under kloppa. Fra 1886 ble koks brukt i smeltinga som også hadde en egen silo under kloppa. I dag er kloppa inngangen til Rørosmuseet, men sporene etter tiden fra smeltehyttetiden vises fortsatt med tappelukene til siloene og sporene etter hestetransporten.

Sammendrag bygningshistorie

Museumsbygning bygget opp over og inntil restene etter smeltehytta som brant i 1975. Utvendig er det den siste hytta fra 1888 som er modellen. Innvendig er det en klar todeling, nordre, "kald delen", viser hyttrømmet slik det tilmærmet var, mens søndre del er ombygd til oppvarmete museumslokaler fordelt på fire plan. Det har stått smeltehytter i området siden 1646. Spor etter de eldste hytteanlegg ligger nær elvenivået, 4-5 meter under nåværende terrengnivå. I grunnen under nåværende bygning ligger det verdifullt historisk materiale fra flere hundre års gruvedrift. Her er spor etter tidligere hyttegulv, hjulhus, vannkanaler, luftekanaler og grunnmurer. Smeltehyttas funksjon var å videreforedle malmen fra gruvene til et salgbart produkt. Fra 1644 til 1887 var det en prosess i fem trim trinn som tok flere måneder. Smeltinga forgikk både ute og i ovner inne i hytta. Til smeltinga ble det brukt trekol og kvitsten (kvarts). Første trinn var kallrøstinga ut i friluft, der malmen låg og brann opptil 3 måneder. Så var det inn i hytta og skjerstensmelting i ovn. Deretter ut igjen med skjerstenen og i vendrøstsmelting der skjerstenen vart flytta fra den ene båsen til den neste. Etterpå var det en ny smelting i ovn i hytta, svartkobbersmelting, der en fikk til kobber med 80-90% renhet, som ikke var god nok for salg. Den siste prosessen var garringa, ei oksyderende smelting med trekol der en fikk ut kobber med en renhet på 98-99%. Det ferdige produktet var runde kobberskiver med diameter på 80-90 cm og ca 20 kg tynge. I 1887 ble det innført en helt ny smelte metode, bessemermetoden, smeltinga gikk nå på noen døgn.

Bygningshistorikk

1646	1658	Smeltehytte bygges i nærheten av dagens smeltehytte. Det eldste kartet over Bergstaden fra 1658 er det tegnet inn ei hytte med 8 skærstenovner og ei egen garrhytte.
1670	1836	I denne perioden det bygd nye hytter og de gamle delvis ombygd. Den 14. juli 1678 ble hytteanlegget brent av svenske hæravdelinger. Det var ei stor smeltehytte med 12 ovner under samme tak og må ha vært et imponerende anlegg. Det ble ikke bygd opp igjen en så stor hytte. I 1692 blir det bygd to nye hytter. I 1698 er det 8 smelteovner, 1 garrovn, 1 garrblyovn og 1 svingelovn. Dette hytteanlegget ser ut til å være det samme gjennom hele 1700 tallet og frem til 1836 da det ble fornyet.
1836	1953	I denne perioden brenner smektehytta flere ganger og blir bygd opp igjen. I 1837 brant deler av hytta, i 1887 brant hele hytta ned. Ny moderne hytte sto ferdig i 1888. I juni 1953 brant endel av hytta, da ble det slutt på smelting på Røros.
1953	1986	Hytta brukt som lager og arbeidshus for kobberverket. I 1975 brant hele hytta ned, bare ruinene etter murverk og smelteovner sto igjen. Malmplassprosjektet og tanken om et nytt museum ble lagt frem.
1986		Et nytt museumsbygg ble bygd på tomten, en kopi av smeltehytta fra 1888. I den nordre delen, kald delen er interiøret bevart fra den gamle smeltehytta. Det er den delen som er statens eiendom.

Vern

Formål:	Bevaring av de opprinnelige elementene fra før brannen i 1975 i Smeltehytta, og bevaring av Smeltehytta som en helt sentral bygning i Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Smeltehytta fremstår helt sentralt i dokumentasjonen og formidlingen av Røros kopperverks virksomhet generelt og smelteprosessen spesielt.
Omfang:	Eksteriør: Kloppa. Interiør: smeltehytta i den kalde delen av museumsbygget.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9902869 Smeltehytta

Kompleks 99139911 Malmplassen

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Kald delen i smeltehytta

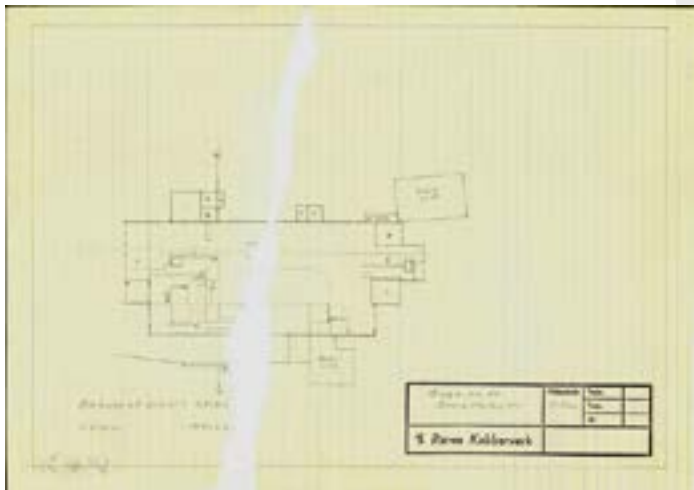
Beskrivelse: Rommet er det som sto igjen etter brannen i 1975, med originale murer og pipe/smelteovn. Rommet inneholder i dag modeller og foto som viser smelteprosessen før og etter 1887.



I smeltehytta Foto: Jon Holm Lillegjelten



Interiør i smeltehytta Foto: Jon Holm Lillegjelten



Plantegning smeltehytta



Smeltehytta mot Hyttelva Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902869 Smeltehytta

Kompleks 99139911 Malmplassen



Smeltehytta fra nordøst Foto: Jon Holm Lillegjellen



Fra utstillingen i smeltehytta Foto: Jon Holm Lillegjellen



Smeltehytta med kloppa Foto: Jon Holm Lillegjellen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187966
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1800 - 1824
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Bygningsart:	Smie
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilfelle formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Smie er murt i naturstein med leire som bindemiddel. Gavlen mot nord er en panelt sperrebukk. Taket tekket med torv. Bygningen er innredet som smie.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd først på 1800 tallet i naturstein. Ombygd rundt 1850, fikk valmet tak. Første halvdel av 1900 ble taket ombygd igjen til vanlig saltak. En større restaurering i 1994-95.

Bygningshistorikk

1800	1824	Smie blir bygd i denne perioden.
1846	1857	Smie blir ombygd. Det er antagelig i denne perioden at den får valmet tak tekket med torv.
1900	1940	Taket ombygd fra valmtak til saltak tekket med torv.
1994	1995	Smie blir restaurert. Taket demontert, sperrebind skiftet ut eller forsterket. Ny torvtekkning med platon og ny stålpipe over essa. Dør til verkstedrommet gjenåpnet, vinduer og dør restaurert og delvis utskiftet. Innredet for bruk. Utvendig ble murverket etterfuget med kalkmørtel.

Vern

Formål:	Sikre bevaringen av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Smie er en av de eldre bygningene i Kurantgården. Kurantgården var kopperverkets bygningsskole, hvor mange av konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen ble laget. Slik gården fremstår i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen, som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt frem til kopperverkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse:

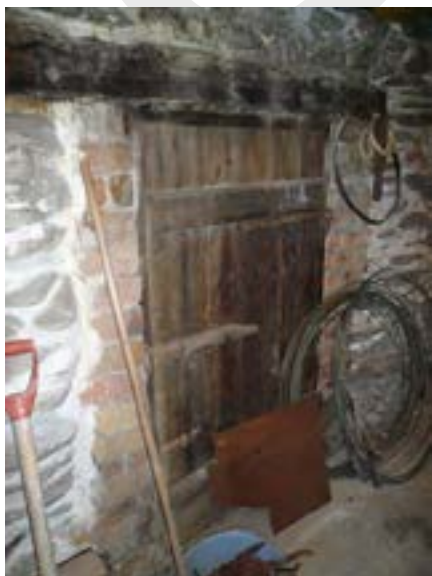




Smia sett fra Sleggbrua Foto: Jon Holm Lillegjelten



Smia med gavel inn mot verksted Foto: Jon Holm Lillegjelten



Eldre utgangsdør. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Esse med plass for to smeder. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Dør til snekkerverksted i Verkstedet. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Pussemaskin for kobberbarrer (souvenir). Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Inngangsdøra. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Skrustikke. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Filebenk. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Interior smie med lufthammer til venstre.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300187975
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1800
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Brannstasjon
Regulering:	Regulert: null
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

En etasjes laftet tømmerkasse med åstak. Fundamentert på tørrsteinsmur. Tekket med bord, never og torv. Ett blyinnfattet vindu mot SV, 16 ruter. Mot tilbygg i NV tofags vindu med tre ruter i hver ramme, antakelig satt inn ved flyttingen ca 1830. Labankdør. Mot NV er det et tilbygg i bordkledd bindingsverk med pulttak, tekket som hovedhuset (ukjent byggeår). Tilbygget har en tofløyet labankdør.

Sammendrag bygningshistorie

Huset var opprinnelig gruvebrakke ved et lite sølvskjerp i Kvernskaret, ca ei mil sør for Røros. Engang i 1830 åra ble det flyttet dit det står i dag og tatt i bruk som brannstasjon.

Alle innbyggere på Røros mellom 18 og 50 år hadde plikt til å være med i brannkorpset, bare presten, apotekeren og lensmennene var fritatt. Brannkorpset var delt inn i 11 roder, hver ledet av en rodemester. De enkelte roder hadde forskjellige oppgaver å ta seg av, noen skulle betjene brannsprøytene, andre brannbøttene og noen var seilmannskap, henge opp brannseil.

Inne i huset står fortsatt det gamle brannutstyret.

Eier i dag er Røros Museums- og historielag.

Vern

Formål:	Sikre bygningen og interiøret som en del av røroshistorien og bygningene omring Malmplassen.
Begrunnelse:	Autentisk brannstasjon fra 1830 åra med brannslukningsutstyr fra ca 1830 og til utpå 1900 tallet. Viktig bygning for Bergstadens historie.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
 Interiørnavn: Hovedhus
 Beskrivelse: Ubehandlete tømmervegger og åstak.
 Tregulv. Ett rom, oppbevaring av eldre utstyr for brannslukking.



Interiørnr:
 Interiørnavn: Tilbygg
 Beskrivelse: Uisolert, bordkledd bindingsverk. Ett rom, oppbevaring av eldre utstyr for brannslukking.
 Jordgulv.



BYGNING 9903417 Sprøytehus

Kompleks 99139911 Malmplassen



Vindu i vegg hovedhus mot tilbygg. Opprinnelig var det en døråpning her. Foto: Arnfinn Ryen
Opphavsrett: Rørosmuseet



Sprøytehuset sett fra øst Foto: Jon Holmn Lillegjellen Opphavsrett: Rørosmuseet



Rom i hovedhuset Foto: Arnfinn Ryen Opphavsrett: Rørosmuseet



Sprøytehuset, fasade mot gata. Foto: Arnfinn Ryen Opphavsrett: Rørosmuseet

BYGNING 9903417 Sprøytehus

Kompleks 99139911 Malmplassen



Vegg mot hovedhuset. Foto: Arnfinn Ryen
Opphavsrett: Rørosmuseet



Sprøytehuset Foto: Jon Holm Lillegjelten Opphavsrett: Rørosmuseet

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1900 - 1950
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Bygningsart:	Lager
Regulering:	Regulert: Regulert til almennnyttige formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

To bordvegger mellom Belgmakerstuggu og kontorbygningen, med et pulttak tekket med papp. En to-fløyet port danner nedre del av veggen mot gårdsplasse i Kurantgården. Rommet brukes som lager for redskaper. Over taket er det ei gangbru mellom de to bygningene.

Sammendrag bygningshistorie

Bygget som lagerskur engang mellom 1900 og 1950. Brukes i dag til oppbevaringsrom for redskaper og utstyr til drift.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Kurantgården og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Steinbua er en av de nyere bygningene i Kurantgården. Kurantgården var kopperværkets bygningsgård, hvor mange av de konstruksjonene som skulle brukes i produksjonen ble laget. Slik gården står i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen, som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt frem til kopperværkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse:



BYGNING 9902860 Steinbua

Kompleks 99139911 Malmplassen



Steinbua, mellom to bygninger Foto: Jon Holm Lillegjelten



Steinbua mot hyttelva. Forbindelse fra Kontorbygget til 2. etg Belgmakerstuggu. Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902873 Transformatoriosk

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300188602
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1934 - 1953
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Teknisk diverse
Regulering:	Regulert: Regulert til almennyttige formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Transformatorkioslen er oppført i perioden 1934-53. Støpt betongkonstruksjon, fundament, vegger og tak (saltak), ett rom med to nivåer på gulvet. Hele bygget er ca 7 meter høyt. Ikke i bruk i dag.

Vern

Formål:	Sikre bygningen som en del av Kølplanksområdet og Malmplasskompleksets endrede funksjoner over tid.
Begrunnelse:	Transformatorkiosken er en av de nyeste bygningene innenfor Kølplanken. Bygningen dokumenterer bruken av ny teknologi i kobberverkets virksomhet, i denne sammenhengen bruken av elektrisitet. Transformatorkioskens lokalisering tydeliggjør viktigheten av å plassere nye funksjoner sentralt i forhold til kobberverkets produksjonsbygg.
Omfang:	Hele bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Trafokiosk på Kølplanken Foto: Jon Holm Lillegjelten



Trafokiosken stt fra nord Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902871 Tørkhuset

Kompleks 99139911 Malmplassen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184144778
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1820
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Lager
Regulering:	Regulert til boligformål i reguleringsplan for Malmplassen.
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet bygning med strekkfisker i gavelvegger. Saltak tekket med bord, underbord og påbord. Tømmeret er gjenbruk fra en eldre bygning, antagelig fra det gamle fattighuset som var bygd ca 1700. Bygningen består av ett rom med ubehandlede tømmervegger og jordgulv. Bygningen har ingen vinduer.

Sammendrag bygningshistorie

Tørkhuset ble brukt til tørking av korn. Innvendig var det en tørkeovn murt av stein med jerndør. Det sto i forbindelse med et steinhus som også var til tørking av korn. I 1856 ble steinovnen erstattet med en jernkakkellovn. Bygningen ble siden tatt i bruk til tørking av trematerialer. Brukes også i dag til tørking/oppbevaring av trematerialer av Rørosmuseet.

Kilde: Branntakst fra 1846.

Vern

Formål:	Sikre bygningen som en del av Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Tørkhuset fremstår som en viktig dokumentasjon på aktivitetene på Malmplassen, i denne sammenhengen tørking av tre.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse: Bygningen består av ett rom med ubehandlede tømmervegger og jordgulv.



BYGNING 9902871 Tørkhuset

Kompleks 99139911 Malmplassen



Tørkhuset mot sør Foto: Jon Holm Lillegjelten



Tørkhuset mot Sørvest



Gavel mot nord Foto: Jon Holm Lillegjelten



Vegg mot vest Foto: Jon Holm Lillegjelten



Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1800 - 1820
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Verksted
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilretteleggende formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkshistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

To etasjers lafta bygning med saltak. Var en periode tekket med papp, men ble i 2011 igjen tekket med skifer, som opprinnelig. Første etasje panelt innvendig, det som brukes til snekkerverksted. Vinduer i første etasje er skiftet ut, antagelig i 1973 da antikvarisk verksted ble etablert. Interiøret har utenom overflater i snekkerverkstedet for en stor del opprinnelige overflater og dører.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd som en etasjes bygning ca 1800 for hyttvakta og som såkalt filkammer for filing av verktøy. Midt på 1800 tallet ble det påbygd en etasje og forandret til snekkerverksted. Andre etasjen fungerte en periode som belgmakerverksted.

På 1970 tallet ble Antikvarisk Verksted etablert og hadde sine første år i lokalene. Andre etasje er lager for Rørosmuseet.

Bygningshistorikk

1800	1846	Bygningen satt opp som to en-etasjes bygninger. Den nærmest smia ble brukt som "filkammer". Den andre som vaktstuggu, (vakstue), for hyttvakta.
1846	1857	Filkammeret tatt ned, en ny bygning i en etasje i kalkstop med skifer som tilslag oppsatt, det gamle filkammeret ble satt opp som andre etasje. Vaktstua påbygd en etasje og forent under samme tak med filkammeret.
1900	1940	Murverket i filkammer erstattet med bindingsverk, veggen mellom vaktstuggu og filkammeret tatt bort og arealet brukt til snekkerverksted.
1973	1984	Antikvarisk verksted tar i bruk lokalene til sin virksomhet.
1984		Første etasje bortleid som snekkerverksted. Andre etasje lager for Rørosmuseet.

Vern

Formål:	Sikre bygningen som en del av Kurantgården og Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Verkstedet er en av de eldre bygningene i Kurantgården. Kurantgården var kopperverkets bygningsgård, hvor mange av de konstruksjonen som skulle brukes i produksjonen ble laget. Slik gården fremstår i dag er den en viktig dokumentasjon på det håndverket og den produksjonen som ble drevet fra begynnelsen av 1800-tallet og helt frem til verkets nedleggelse.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9902863 Verkstedet

Kompleks 99139911 Malmplassen

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn:

Snekkerverksted, første etasje

Beskrivelse: Vegger, stående ployd panel, tregulv, 1973.



Interiørnr:

Interiørnavn: 2 etasje, lagerrom

Beskrivelse:

Tømmervegger, tregulv



Interiørnr: 3

Interiørnavn: Verksted 2. etg, magasin

Beskrivelse:



Verksted i Kurantgården Foto: Jon Holm Lillegjelten



Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902863 Verkstedet

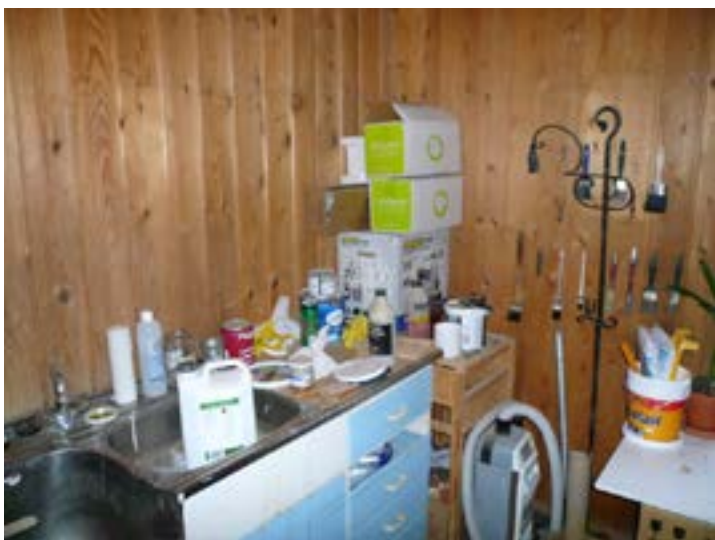
Kompleks 99139911 Malmplassen



2. etg, lager



Snekkerverksted 1. etg Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg



Snekkerverksted i 1. etg Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg

BYGNING 9902863 Verkstedet

Kompleks 99139911 Malmplassen



Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	135/115
Oppført:	1888
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Maskinhus
Regulering:	Regulert: Regulert til almenntilfelle formål i reguleringsplan for Malmplassen: De avsatte arealene på begge sider av Hitterelva er av betydelig bergverkhistorisk interesse og bør nyttes til museumsformål..
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934. Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygning laftet i kamlaft i en etasje, saltak/åstak tekket med papp. Huset er bygget inntil østvegg på smeltehytta.

Sammendrag bygningshistorie

Bygget i 1888 i forbindelse med bygging av ny smeltehytta. Her ble maskineriet for sleggbanen plassert

Vern

Formål:	Sikre bygningen som en viktig del av Malmplasskomplekset.
Begrunnelse:	Det øvre maskinhus fremstår som en integrert del av Smeltehytta og er en sentral bygning i Malmplasskomplekset. Bygningen dokumenterer virksomheten i smeltehytta og aktivitetene knyttet til sleggbanen.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

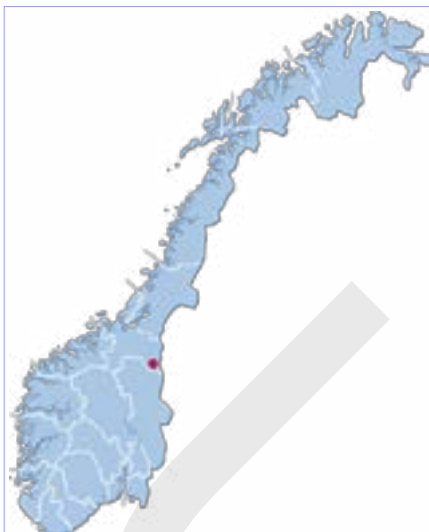
Interiørnr: 1
Interiørnavn: Maskinrom
Beskrivelse: Deler av maskineriet til sleggbanen står i rommet, motor og drivaksling.



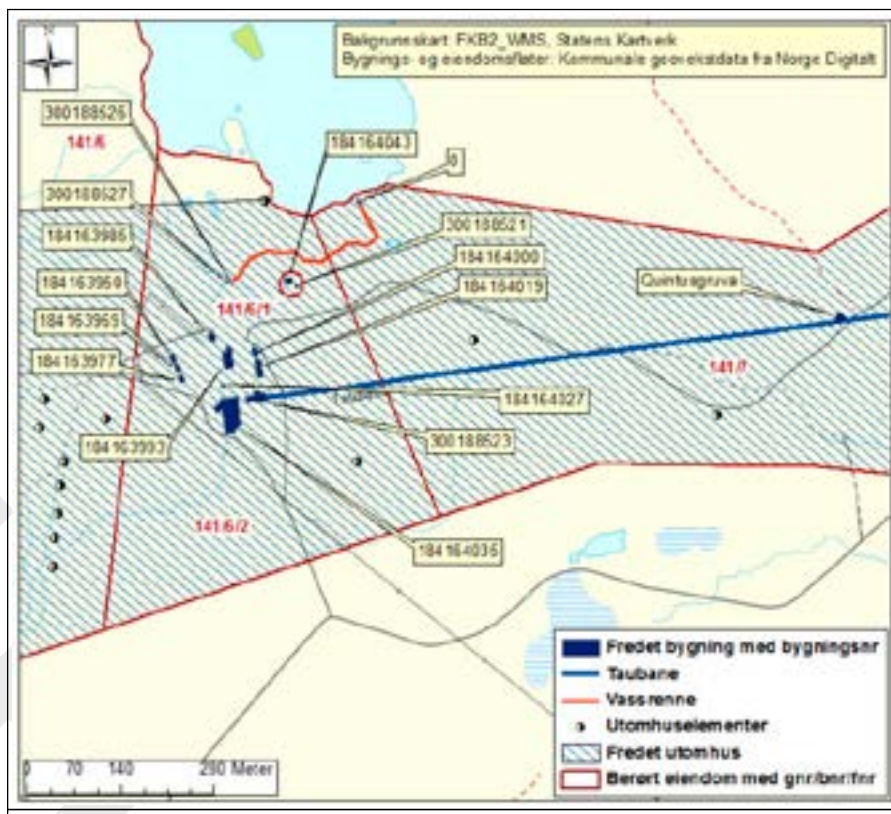
Interiør Øvre Maskinhus Foto: Jon Holm Lillegjelten



Øvre maskinhus til høyre med saltak Foto: Jon Holm Lillegjelten


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Sør-Trøndelag
 Kommune: 1640/Røros
 Opprinnelig funksjon: Industri/Produksjon
 Nåværende funksjon: Kulturlandskap
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 2, bevaring
 Totalt antall bygg: 13


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9902879	Nedre Storwartz Flotasjonsverket	1946 - 1947	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184164035	141/6
9902881	Nedre Storwartz Jernlager/verksted	1947	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184164019	141/6
9903405	Nedre Storwartz Klettjønnsbrakke	1938	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	184164043	141/6
9903406	Nedre Storwartz Klettjønnsbrakke stallen	1939	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	300188521	141/6
9902885	Nedre Storwartz Kontorbrakke		Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	184163969	141/6
9902886	Nedre Storwartz Laboratorium	1875 - 1900	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163977	141/6
9902882	Nedre Storwartz Mannskapsbrakke	1947	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	184163993	141/6
9903407	Nedre Storwartz Pumpehus I	1946 - 1950	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	300188527	141/6
9903408	Nedre Storwartz Pumpehus II	1947	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	300188526	141/6
9902883	Nedre Storwartz Smie nedre Storwartz	1852	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163985	141/6
9902884	Nedre Storwartz Snekkerverksted	1850 - 1875	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	184163950	141/6
9902887	Nedre Storwartz Trafokiosk	1946 - 1950	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184164027	141/6
9902880	Nedre Storwartz Verkstedbygget	1947	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	184164000	141/6

Vern kompleks

Formål: Vernet av Storwartzkomplekset skal sikre at området også i framtiden er lesbart som et industrihistorisk område knyttet til gruvedriften ved Røros Kopperverk fra 1645 til 1972.

Begrunnelse: Storwartzfeltet var et av Røros Kopperverks primære gruveområder beliggende ca. 10 km nordøst for bergstaden Røros. Feltet omfatter 9 gruver blant annet funnruven Gamle Storwartz, som var i drift fra 1645. I 1708 ble gruen Nye Storwartz på Øvre Storwartz oppdaget. Den ble kopperverkets hovedgruve med kontinuerlig drift i nesten 250 år helt frem til 1946. I Storwartzfeltet ligger også Olavsgruva, som var i drift fra 1936 til 1972 og var kopperverkets yngste gruve i Storwartzfeltet. Idag er Olavsgruva besøkgrove med guidede omvisninger.

Storwartzkomplekset dokumenterer således en viktig del av Røros Kopperverks virksomhet og levendegjør historien om gruvedriften. Området er godt bevart, mange bygninger og konstruksjoner er intakte, og ruiner og andre spor i landskapet er fortsatt lesbare.

Omfang: Bygninger og område iht. kart og liste ovenfor.

Beskrivelse kulturmiljø

Storwartzområdet ligger ca. 10 km fra Røros sentrum, og eiendommen på Storwartz er en sammensatt samling med kulturminner etter 333 år med gruvevirksomhet. Navnet Storwartz skal ha oppstått da tyske ingeniører og bergmenn hadde problemer med å uttale områdets navn, Storvola. Det var på Storvola at bonden Hans Olsen Aasen i følge sagnet skal ha skutt en reinsbukk, og da resten av flokken rømte sin veg, sparket de vekk mosen og avdekte steiner med koppermalm. Dette ble starten på Røros kopperverks virksomhet.

Kulturminnene i Storwartzkomplekset er fordelt på et areal på ca 4,5 km². Selve gruveområdet er ca 3 km langt og 500 m bredt med i alt 9 gruver, blant annet funngruva (Gamle Storwartz), som ble tatt i drift i 1645 og dessuten ble utgangspunkt for etableringen av området "circumferensen", som Røros kopperverk fikk privilegier innenfor.

Spor og rester av konstruksjoner knyttet til bergverksdriften er det som preger området. I det åpne fjellskapet med lav vegetasjon finnes det flere bygg, rester av bergvelter, gjenfylte gruveåpninger og veier. Her er også ruinene etter storbrakka som ble bygd i 1803 med plass for 300 mann. I området er det kilometervis med vannrenner/kanaler for driftsvann til vannhjul som drev heiseinnretninger i gruvesjaktene, drift av pumpeverk, knuser og vaskerier.

Storwartzkomplekset består av tre delområder, som hver især dokumenterer gruve driften ved Røros kopperverk til forskjellige tider. Områdene er Øvre Storwartz, Nedre Storwartz og Olavsgruva. De eldste bygg finnes på Øvre Storwartz og de yngste bygg finnes ved Olavsgruva. Det er viktig å være oppmerksom på at kulturminnene i de tre områdene er knyttet til hverandre og gruvegangene dekker store arealer på tvers av områdene. Derfor bør Øvre Storwartz, Nedre Storwartz og Olavsgruva ses og tolkes i sammenheng som en del av et samlet Storwartzkompleks.

På Øvre Storwartz ligger det flere bygg i forbindelse med Nye Storwartz gruve. Nye Storwartz ble oppdaget i 1708 og betegnet som en lovende forekomst. Den ble i over 200 år verkets hovedgruve. Den blir først nevnt som "De trey kragers gruve".

Nedre Storwartz har et stort antall bygninger og ruiner fra kopperverkets forskjellige driftsperioder. Herfra går taubanen til Olavsgruva. Den er 1400 meter lang, er nyrestaurert og i kjørbær stand. Her ble verkets første flotasjonsanlegg bygd og tatt i bruk i 1927. I januar 1946 brant det helt ned. Gjenoppbygging av et nytt flotasjonsverk startet umiddelbart og ble satt i drift i oktober 1946.

Olavsgruva var den siste gruve i drift i Storwartzfeltet. Driften ble påbegynt i 1936 og fortsatte helt frem til sommeren 1972. Olavsgruva fungerer idag som museumsgruve. For å komme ned i Olavsgruva går man gjennom Nyberget, den nest eldste gruva i Storwartzfeltet, påbegynt i 1651, i 1713 ble malmåra helt borte. Med datidens teknikk hadde man ikke mulighet til å finne den igjen. I 1936 fant man ved hjelp av diamantboringer og geofysiske målinger malmåra ca 10-15 meter under nivået der man sluttet i 1713. Det hadde skjedd en forkastning millioner av år bak i tiden.

Eiendomshistorikk

Eiendomshistorikken på Storwartz knytter seg til de forskjellige gruvene i området og deres etablering og drift.

I 1645 ble det første malmfunn gjort i Storvola og driften av funngruva Gamle Storwartz ble igangsatt. Gamle Storwartz var i drift frem til midten av 1700-tallet og sporadisk deretter.

I 1650 ble driften av Nyberget gruve igangsatt. Nyberget gruve var i drift frem til 1717 og igjen fra 1870 til 1890.

I 1659 ble driften av Hestkletten gruve igangsatt. Gruva var i drift frem til 1756 og sporadisk deretter.

I 1673 ble driften av gruva Gamle Solskinn igangsatt. Gruva var i drift frem til 1730 og fra 1870-tallet til 1890.

I 1691 ble driften av gruva Christian Quintus igangsatt og i 1694 ble driften av Myrgruva igangsatt. De to gruvene ble senere slått sammen og var i drift frem til 1770 og sporadisk deretter.

I 1708 ble driften av gruva Nye Storwartz igangsatt. Gruva var i drift frem til 1946.

I 1861 ble driften av gruva Nye Solskinn igangsatt. Forekomsten hadde forbindelse med Nyberget gruve og var kortvarig i drift.

I 1936 ble driften av Olavsgruva igangsatt. Gruva var i drift frem til 1972.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903405
GAB nr: 184164043
Navn: Nedre Stortvart
Klettjønnebrakka
Oppført: 1938



Byggnr: 9903406
GAB nr: 300188521
Navn: Nedre Stortvart
Klettjønnebrakka stallen
Oppført: 1939



Byggnr: 9903407
GAB nr: 300188527
Navn: Nedre Stortvart
Pumpehus I
Oppført: 1946 - 1950



Byggnr: 9903408
GAB nr: 300188526
Navn: Nedre Stortvart
Pumpehus II
Oppført: 1947



Byggnr: 9902879
GAB nr: 184164035
Navn: Nedre Stortvart
Flotasjonsverket
Oppført: 1946 - 1947



Byggnr: 9902880
GAB nr: 184164000
Navn: Nedre Stortvart
Verkstedbygget
Oppført: 1947



Byggnr: 9902881
GAB nr: 184164019
Navn: Nedre Stortvart
Jernlager/verksted
Oppført: 1947



Byggnr: 9902882
GAB nr: 184163993
Navn: Nedre Stortvart
Mannskapsbrakke
Oppført: 1947



Byggnr: 9902883
GAB nr: 184163985
Navn: Nedre Stortvart
Smie nedre Stortvart
Oppført: 1852



Byggnr: 9902884
GAB nr: 184163950
Navn: Nedre Stortvart
Snekkerverksted
Oppført: 1850 - 1875



Byggnr: 9902885
GAB nr: 184163969
Navn: Nedre Storwartz
Kontorbrakke
Oppført:



Byggnr: 9902886
GAB nr: 184163977
Navn: Nedre Storwartz
Laboratorium
Oppført: 1875 - 1900



Byggnr: 9902887
GAB nr: 184164027
Navn: Nedre Storwartz
Trafokiosk
Oppført: 1946 - 1950



Utomhusanlegg

Elementnr:

Elementnavn: Vassrenne og damhus

Beskrivelse: Fra Klettjønna, 100 m nord for Klettjønnsbrakka (Stigerboligen) går det ei vassrenne, delvis overbygd med bølgeblikk, ned til to damhus (Pumpehus I og II). I forbindelse med etableringa av Nysjakt i 1825 ble det bygd ei vassrenne murt opp med naturstein. Den er ca. 40 m lang og går fra de nevnte damhus, godt synlig i landskapet. Fra steinrenna gikk det ei oppbygd renne av tømmer til hjulhuset.



Elementnr:

Elementnavn: Taubane

Beskrivelse: Tre bukker står igjen etter en 500 m lang taubanen som ble etablert for transport fra bergveltene mellom Øvre og Nedre Stortvarts til Flotasjonsverket.



Elementnr:

Elementnavn: Velter fra Hestkletten gruve

Beskrivelse: I skråningen øst for Klettjønna er det noen små velter etter Hestkletten gruve.



Elementnr:

Elementnavn: Quintusgruva

Beskrivelse: Quintusgruva ble påbegynt i 1692 og hadde tre driftsperioder fram til 1915. Faringa er sikret med en tømmervegg fra 1980-tallet da gruva i noen år ble brukt som omvisningsgruve. Quintusgruva er forbundet med Hestkletten og Myrgruva.



Elementnr:

Elementnavn: Steinfundamenter

Beskrivelse: Fra slamdammen sør for Midtsjakt ligger det 30 steinfundamenter, ca 5x1,5 m. det er rester etter vassrenna fra hjulet som ble bygget i 1838 som skulle drive et pumpeverk i Midtsjakt via et stangfelt på ca. 200 m. her ble for første gang jernliner eller kabler tatt i bruk for overføring av kraften.

Elementnr:

Elementnavn: Slamdam

Beskrivelse: Uttørket slamdam på østsiden av Flotasjonsanlegget. Slammet er avfallsstoffer fra flotasjonsanlegget. Trefundamenter i dammen er fra en filminnspilling på 1970-tallet og har ikke noe med gruvedriften å gjøre.



Elementnr:

Elementnavn: Myrgruva

Beskrivelse: Myrgruva ligger øst for Hestkletten. Faringa ligger like ved veien og er gjenmurt med stein. Myrgruva er forbundet med Quintusgruva og Hestkletten gruve. Myrgruva ble påbegynt i 1694

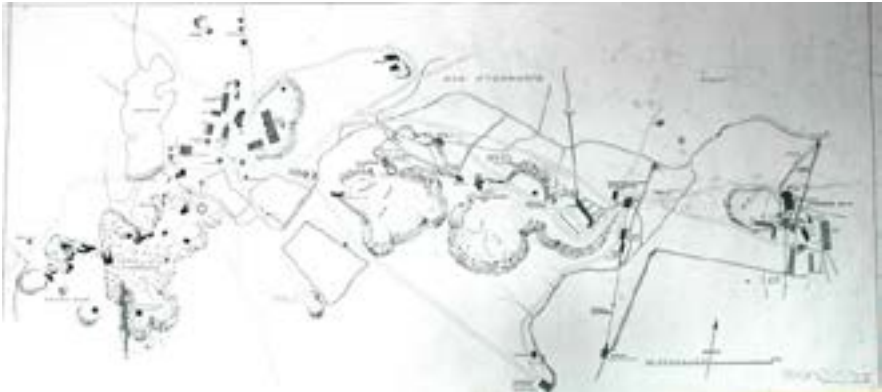


Elementnr:

Elementnavn: Taubane

Beskrivelse: Trase for taubane til smeltehytta på Røros. Etablert 1903, i bruk frem til 1950-tallet. Traseen er godt synlig i terrenget.

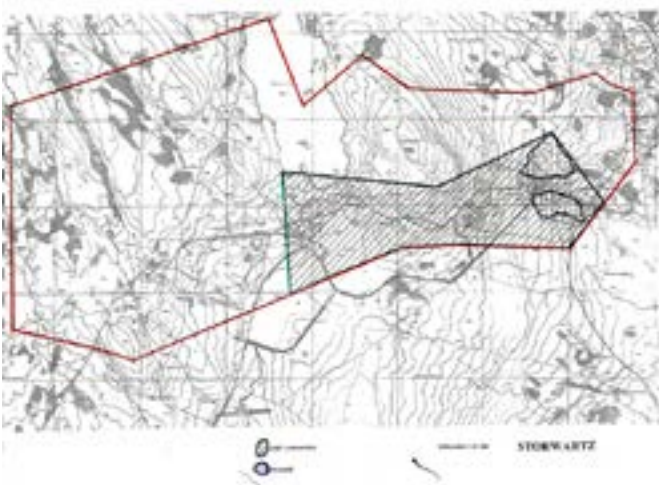




Oversiktsbilde over bygningene i Stortvartfeltet Opphavsrett: Rørosmuseum



Kart med utomhuselementer



Kart over hele Storwartz-området Opphavsrett: Rørosmuseet



Dammer og renner på Stortvartområdet. GPS plottet i 2012. Nummer refererer til dammer og stiplet strek refererer til renner



Oversikt Nedre Stortvartz Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902879 Nedre Stortvart Flotasjonsverket

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184164035
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1946 - 1947
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	
Bygningsart:	Produksjonslokale
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er oppført i reisverk med stående kledning. Takene er tekket med bolgeblakk. Dører og porter er av labanktypen.

Det første flotasjonsanlegg på Stortvart ble satt i drift i 1926. I januar 1946 ble hele flotasjonen totalskadd i en brann. Etter brannen ble det straks satt i gang med gjenreisning av et nytt flotasjonsanlegg. I mars 1947 kom produksjonen i gang igjen i et etter datiden moderne anlegg. Fra Olavsgruva kom grovkunst malm med taubanen og ble tippet i en silo som rommet 250 tonn videre via en vibrasjonsmater til et transportbelte som førte malmen til en Symons konknuser. Herfra gikk den knuste massen på transportbelte til en sikteduk for spyling av veltegodt og smeltekonsentratet ble fordelt på tre siloer som til sammen rommet 780 tonn. Videre gikk konsentratet til kulemøller for finknusing. Det er tre slike møller i anlegget, 2 meter i diameter, 2 meter lang og roterte med en hastighet på 22 omdreininger i minuttet. I møllene ble massen malt ned vått til en pulp, løsning av fast masse i veske, der alle partikler var mindre enn 1/10 mm. Fra møllene ble den flytende massen pumpet til kondisjoneringstankene og videre til flotasjonssellene. Det er tre rekker med seller, to for bulkflotasjon og en for kobberkisflotasjon. Konsentratet fortsatte sin vandring til en ny kondisjonstank der det ble tilsatt olje og kalk, så videre til en såkalt Mortensoncelle med tilsetning av kjemikalier. Mortensoncelle har navn etter professor Magne Mortenson, oppfinneren av nevnte celle. Tilslutt ble konsentratet pumpet opp til et skivefilter der det ble tørket og blåst ned i lagersiloen, og så transportert til Røros jernbanestasjon for videre transport. Flotasjonsanlegget er et viktig teknisk industrielt kulturminne som gir innblikk i både nasjonale internasjonale flotasjonsteknikker på 1900 tallet.

Sammendrag bygningshistorie

Det første flotasjonsverket sto ferdig i oktober 1926. Flotasjonsverket ble rammet av brann i 1946 og gjenoppbyggingen foregikk i 1947. Flotasjonsverkets hovedfunksjon var å fungere som oppredningsverk for Olavsgruva. Malmen ble transportert fra Olavsgruva til flotasjonsverket via en 1300 meter lang taubane. Malm fra veltene i hele Stortvartområdet ble også kjørt gjennom flotasjonsverket.

Den såkalte selektive flotasjonsprosess består i at malm knuses og behandles med vann som er tilsatt forskjellige oljer og kjemikalier. Den grå massen blir pisket så det danner et skumlag på overflaten, og dette tar til seg de fine kobberkispartikler og andre kisminerale som finnes i rågodset. De forskjellige ertsminerale som kan omgi seg med en tynn hinne av olje, har forskjellig flotasjonsevne og kan utskilles hver for seg som et konsentrat, med en langt større gehalt enn den skeidede malm. Det ferdige konsentratet ble sendt med taubane til smeltehytta på Røros. Flotasjonsvirksomheten ble nedlagt i 1972.

Bygningshistorikk

1946	Flotasjonsverket rammes av brann
1947	Flotasjonsanlegget gjenoppføres
1972	Flotasjonsvirksomheten nedlegges

Vern

Formål:	Sikre bevaring av flotasjonsverket som en helt sentral bygning på Nedre Stortvart og i Stortvartkomplekset.
Begrunnelse:	Etter nedleggelsen av flotasjonen i 1972 er det ikke foretatt endringer på anlegget. Derfor fremstår flotasjonsverket som en autentisk kilde i dokumentasjonen av kopperverkets bruk av flotasjonsteknikk til effektiv utvinning av primært kobber.
Omfang:	Hele anlegget eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9902879 Nedre Stortartz Flotasjonsverket

Kompleks 99139915 Nedre Stortartz

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Flotasjonen

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Knuseriet

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Siktehuset

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Taubanehuset

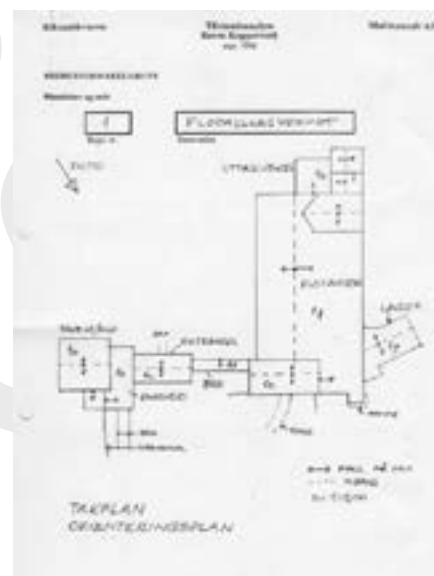
Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Transportbåndet

Beskrivelse:



Flotasjonen; selve flotasjonen er hovedbygningen til venstre. Silobygget midt i bildet, så følger mot høyre transportbånd, siktehus og silo med taubanehuset på toppen. Foto: Jon Holm Lillegjelten

Flotasjonen Nedre Stortartz



Taubanehus og knuseri Foto: Jon Holm Lillegjelten



Tøketrommel, 2. etg i flotasjonen.



1. etg i flotasjonen.



Arbeidsbenk i verksted 2. etg i flotasjonen.



1. etg interior Flotasjonen.



2. etg flotasjonen.



Flotasjonsrenne, 1. etg i flotasjonen.



Flotasjonen, 2. etg, ser ned på flotasjonskarene.



Utgang for taubanen til Roros, fra flotasjonen.



Knusetromler i flotasjonen.

BYGNING 9902881 Nedre Stortvart Jernlager/verksted

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184164019
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1947
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Verksted
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Enetasjes bygning i panelt bindingsverk.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd i 1947 som mekanisk verksted og lager for elektrisk materiale.

Bygningshistorikk

1947	Bygningen oppføres.
------	---------------------

Vern

Formål:	Sikre bevaring av jernlagret/verkstedet som en del av Nedre Stortvart og Stortvartkomplekset.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Stortvart. Dessuten forteller bygningen historien om viktigheten av å ha håndverkere og verkstedfunksjoner i nærheten av den egentlige gruvedrift.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiøret i verksted.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Verksted
Beskrivelse: Opprinnelig rom for mekaniske verksted for kobberverket. Vegger panelkledd. Originale maskiner, dreiebenker mv er bevart slik det sto da virksomheten opphørte i 1972. Opprinnelig var de to andre rommene i bygningen brukt til hhv smie og elektrisk lager og verksted. Smie er gjort om til aktivitetsrom for leirskole.



BYGNING 9902881 Nedre Storwartz Jernlager/verksted

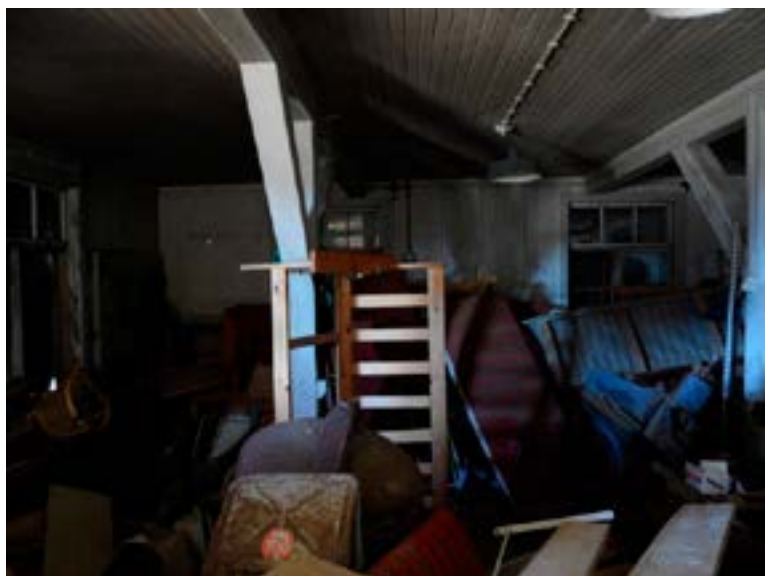
Kompleks 99139915 Nedre Storwartz



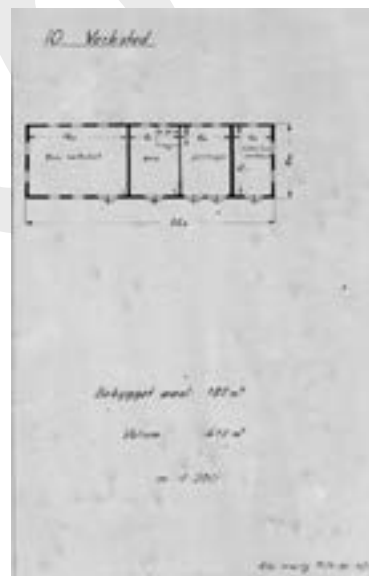
Verksted Foto: Jon Holm Lillegjelten



Verksted Foto: Jon Holm Lillegjelten



Originale maskiner, dreiebenker mv er bevart slik det sto da virksomheten opphørte i 1972.



Verksted/Lager Opphavsrett: H.J.H. Røros Kobberværk



Originale maskiner, dreiebenker mv er bevart slik det sto da virksomheten opphørte i 1972.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300188521
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1939
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Oppført i bindingsverk. Stående panelkledning, teknet med papp. Rastaurert 2012, bl.a. med ny papptekking, utskifting av noe panel (nedre del), dør reparert og malt.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd i 1939 som stall for de som bodde i Klettjønnebrakka.

Vern

Formål:	Bevare helheten i Stortvartzområdet.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Stortvartz. Dessuten forteller bygningen historien om viktigheten av å ha funksjonærer i nærheten av den egentlige gruvedrift.
Omfang:	Eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse:

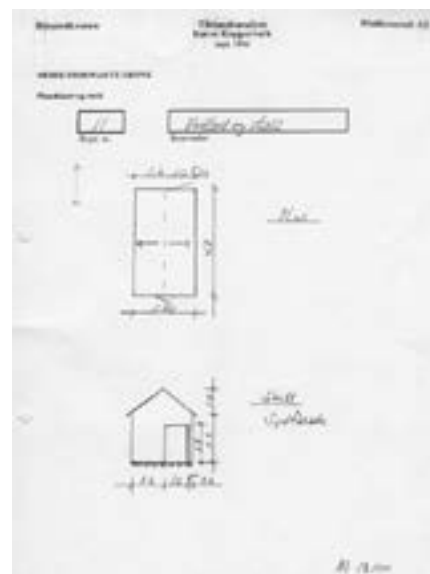


BYGNING 9903406 Nedre Stortvart Klettjønnebrakke stallen

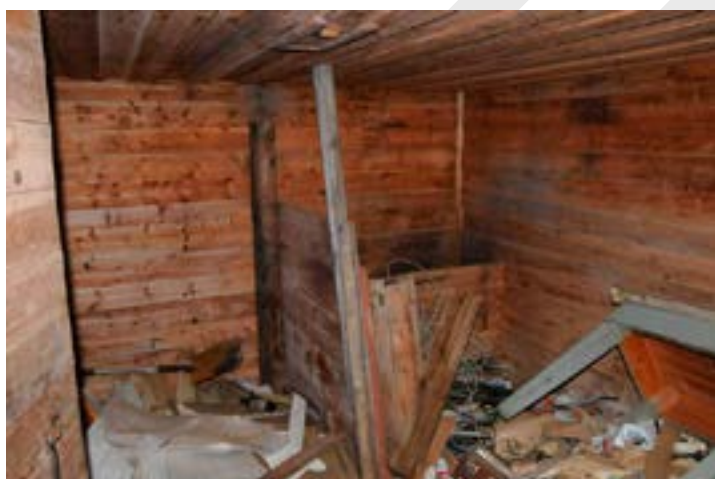
Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



Eksterior (2010).



Stall og vedskjæle Klettjønnebrakke



Eksterior (2010).

BYGNING 9903405 Nedre Stortvartz Klettjønnebrakka

Kompleks 99139915 Nedre Stortvartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184164043
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1938
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

To etasjes laftet og panelt bygning, saltak tekket med papp.

Sammendrag bygningshistorie

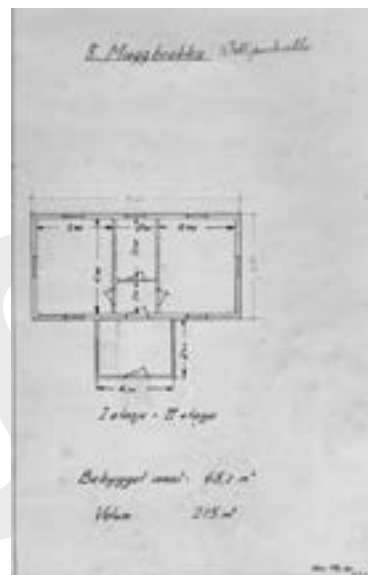
Bygningen ble oppført som kontorbrakke på Muggruva omkring 1900. 1937-38 ble den revet og kjørt til sin nåværende tomt og oppført som stigerbolig. Den ble kalt for Klettjønnebrakka. Var i bruk så lenge det var drift ved flotasjonen i 1972.

Vern

Formål:	Bevare helheten i Stortvartzområdet.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Stortvartz. Dessuten forteller bygningen historien om viktigheten av å ha funksjonærer i nærheten av den egentlige gruvedrift.
Omfang:	Bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Klettjønnebrakka Foto: Jon Holm Lillegjelten



Klettjønnebrakka Opphavsrett: H.J.H. Røros Kobberverk

BYGNING 9903405 Nedre Stortvart Klettjønnebrakka

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



BYGNING 9902885 Nedre Stortvart Kontorbrakke

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163969
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	
Byggherre:	
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Kontor
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet tømmerkasse kledd med stående tømmerpanel. Saltak tekket med torv.
Er istandsatt og brukes som utleiehytte.

Sammendrag bygningshistorie

Det presise bygningsår er ikke kjent, men at kontorbrakka er bygd på 1800-tallet er sikkert. Bygningen ble opprinnelig brukt som kontorbrakke for Nedre Stortvart. Bygningen fremstår nå restaurert og ominnredet av AOF og brukes til utleieformål.

Vern

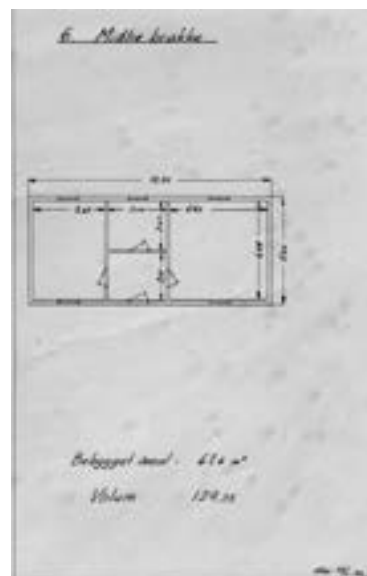
Formål:	Sikre kontorbrakken som del av området Nedre Stortvart og hele Stortvartkomplekset.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjonene, som måtte ivaretas i driften på Nedre Stortvart.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Snekkerverksted, laboratorium og kontorbrakke Foto: Rørosmuseet

BYGNING 9902885 Nedre Storwartz Kontorbrakke

Kompleks 99139915 Nedre Storwartz



Kontorbrakke Opphavsrett: H.J.H. Røros
Kobberverk



Kontorbrakke på Nedre Storwartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163977
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1875 - 1900
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Teknisk diverse
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Enetasjes tømmerbygning, kledd med tømmermannspanel. Saltak teknet med bord, papp, never og torv.

Bygningen består opprinnelig av to rom og et lite vindfang. Rom mot vest er avdelt med en lettvegg. Østre rom er kledd med malt faspanel og vestre rom er kledd med delvis malt faspanel og delvis umalt vekselpanel. Himlinger malt faspanel. Det minste rommet er kledd med faspanel, en vegg med utenpåliggende huntonittplater.

Sammendrag bygningshistorie

Det presise bygningsår er ikke kjent. Bygningen ble anvendt som laboratorium fra 1950-tallet frem til virksomheten ved kobberverket opphørte 1972. Laboratorievirksomheten besto i å kontrollere gehalten av konsentratet fra flotasjonen. Opprinnelig er den bygd som mannskapsbrakke, antageligvis i forbindelse med faringen til Nysjakt. Omfattende restaurering gjennomført 2012-13.

Vern

Formål:	Sikre laboratoriet som en del av området Nedre Stortvart og hele Stortvartkomplekset.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Stortvart.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn:
Hovedrom(øst)
Beskrivelse:



Interiørnr:
Interiørnavn:
Lager/verksted (vest)
Beskrivelse:



Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse:



BYGNING 9902886 Nedre Stortvart Laboratorium

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



Eksterior (2010), senere restaurert (2012)



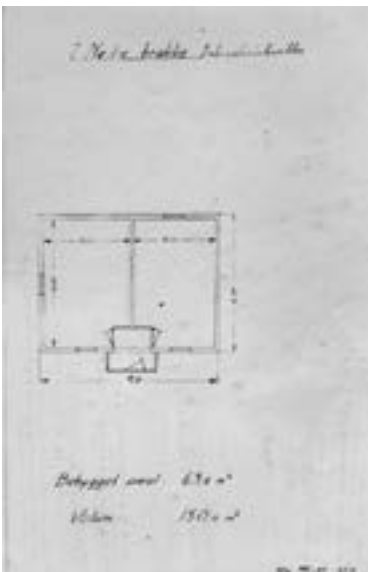
Ventilasjonskanal/lyre i hovedrom (øst)



Situasjonsfoto av laboratoriet på Nedre Stortvart
Opphavsrett: Norge i bilder



Eksterior (2010), senere restaurert (2012)



Laboratoriebrakke, plantegning. Nyere skillevegg i vestre rom er ikke inntegnet. Opphavsrett: H.J.H. Røros Kobberværk



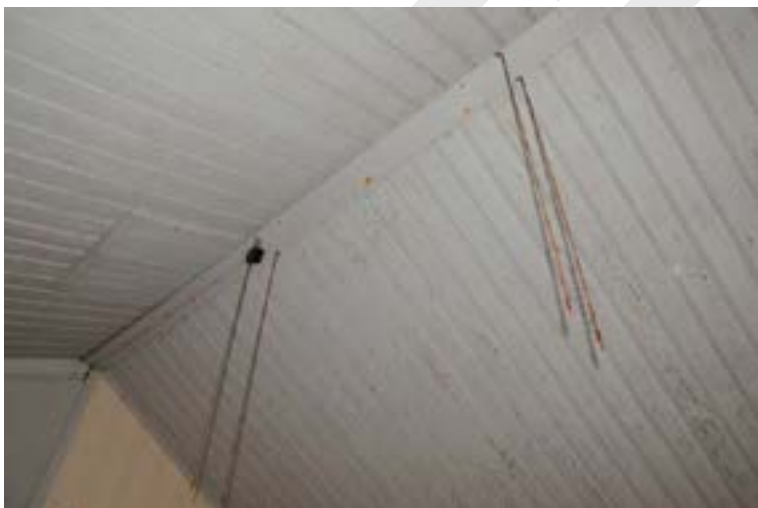
Ovn Jotul 118 i hovedrom (øst).



Eksterior (2010), senere restaurert (2012)



Varmtvannsbereider i hovedrom (øst).



Himling i hovedrom (øst).



BYgningen under restaurering oktober 2012. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Interior hovedrom (øst).



Eksterior (2010), senere restaurert (2012) Foto: Rørosmuseum

BYGNING 9902882 Nedre Stortvartz Mannskapsbrakke

Kompleks 99139915 Nedre Stortvartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksanstikvaren
GAB nr:	184163993
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1947
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Undervisning/forskning
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Overnattingssted
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Trebygning i to etasjer. Innvendig modernisert.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen er en gammel "tyskerbrakke" som ble flyttet til Nedre Stortvartz fra Melhus i 1947. Bygningen fungerer i dag som leirskole.

Bygningshistorikk

1947	Bygningen flyttes fra Melhus og oppføres.
------	---

Vern

Formål:	Sikre mannskapsbrakken som en del av området Nedre Stortvartz og hele Stortvartzkomplekset.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Stortvartz.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interirn:
Interiørnavn:
Beskrivelse:



BYGNING 9902882 Nedre Stortvart Mannskapsbrakke

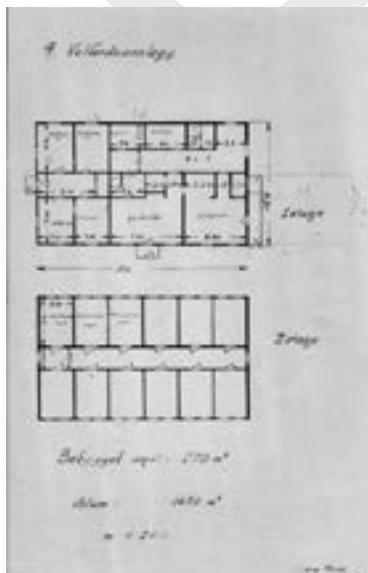
Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



Mannskapsbrakka Foto: Jon Holm Lillegjellen



Mannskapsbrakka sett fra sør Foto: Jon Holm Lillegjellen



Mannskapsbrakka Opphavsrett: H.J.H.
Rørskobberverk



BYGNING 9902882 Nedre Stortvart Mannskapsbrakke

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



BYGNING 9903407 Nedre Storzartz Pumpehus I

Kompleks 99139915 Nedre Storzartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: Riksantikvaren
GAB nr: 300188527
Gnr/bnr: 141/6
Oppført: 1946 - 1950
Byggherre: Røros Kobberverk
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon: Vannforsyning/renovasjon
Nåværende funksjon: Vannforsyning/renovasjon
Bygningsart: Uthus/skjul
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus: Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

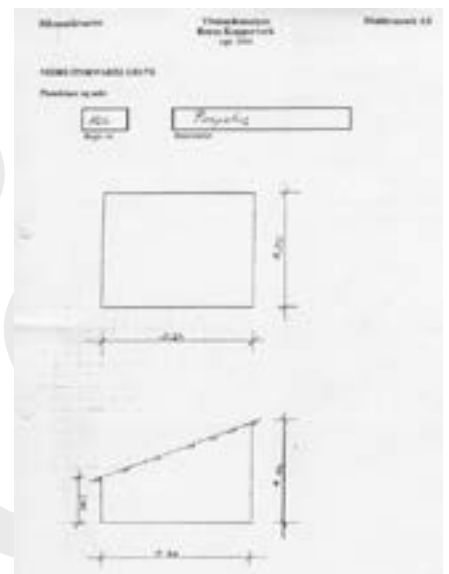
Enetasjes hus av bindingsverk, kledd med stående panel, kant i kant. Pulttak tekket med bølgeblekk. Huset er pumpehus/vanninntak for bygningene på nedre Storzartz.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd i forbindelse med den nye flotasjonen i 1947

Vern

Formål: Bevare helheten i Storzartzområdet
Begrunnelse: Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Storzartz.
Omfang: Eksteriør.
Vernekategori: Verneklasse 1, fredning



Pumpehus Klettjønn

BYGNING 9903407 Nedre Stortvart Pumpehus I

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



BYGNING 9903408 Nedre Storzartz Pumpehus II

Kompleks 99139915 Nedre Storzartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300188526
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1947
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Vannforsyning/renovasjon
Nåværende funksjon:	Vannforsyning/renovasjon
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

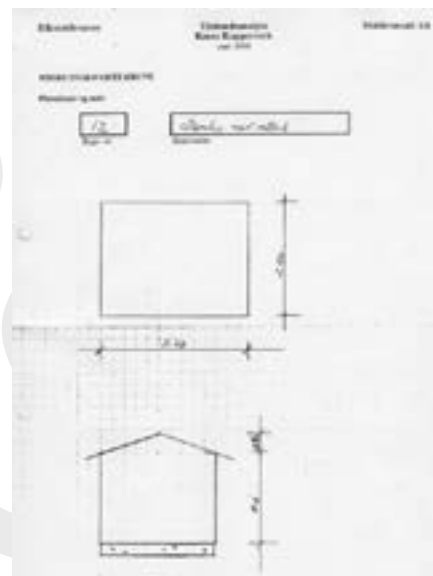
Enetasjes hus av bindingsverk, kledd med stående panel, kant i kant, pulttak tekket med bølgeblekk. Huset er pumpehus/vanninntak for bygningene på nedre Storzartz.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd i forbindelse med den nye flotasjonen i 1947

Vern

Formål:	Bevare helheten i Storzartzområdet
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Storzartz.
Omfang:	Eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Pumpehus 2 Nedre Storzartz

BYGNING 9903408 Nedre Stortvart Pumpelhus II

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



BYGNING 9902883 Nedre Storwartz Smie nedre Storwartz

Kompleks 99139915 Nedre Storwartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163985
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1852
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Maskinhus
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er murt av naturstein med leirmørtel. Bygningen har saltak tekket med hoggen skifer. Gavlparterier i tre. Bygningen har tre rom med dør mellom alle rommene. Direkte inngang til det midtre rommet og selve smia lengst vest. Støpejernsvinduer, labankdører med fiskebenspanel.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen ble opprinnelig bygget for å huse dampmaskiner, som var det nye driftsmiddel i gruvedriften fra midten av 1800-tallet. Dampmaskinene ble aldri satt inn i huset og i stedet ble bygningen tatt i bruk som smie og lager/verksted. I 1947 ble smia flyttet til et nybygt verksted og denne gamle smia ble brukt som brannstasjon.

Bygningshistorikk

1852	Bygningen oppføres og tas etterhvert i bruk som smie.
1947	Bygningen tas i bruk som brannstasjon

Vern

Formål:	Sikre bevaring af smia som en del av området Nedre Storwartz og hele Storwartzkomplekset.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Storwartz. Dessuten forteller bygningen historien om viktigheten av å ha sentrale verkstedfunksjoner i nærheten av den egentlige gruvedrift.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Smie (nord).
Beskrivelse: I rommet lengst nord er innvendige overflater i naturstein.

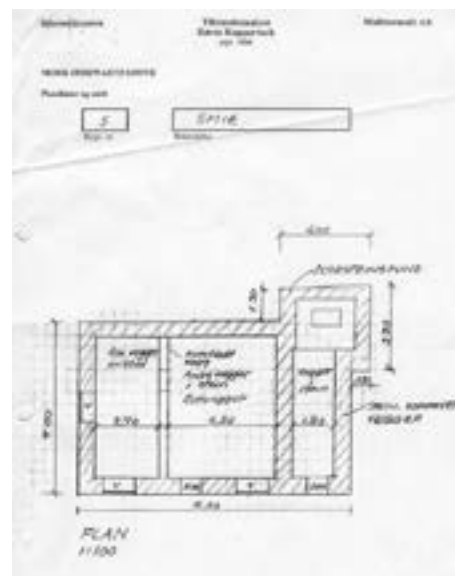


BYGNING 9902883 Nedre Stortvart Smie nedre Stortvart

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



Smie Foto: Jon Holm Lillegjellen



Smie Nedre Stortvart



Midtrommet



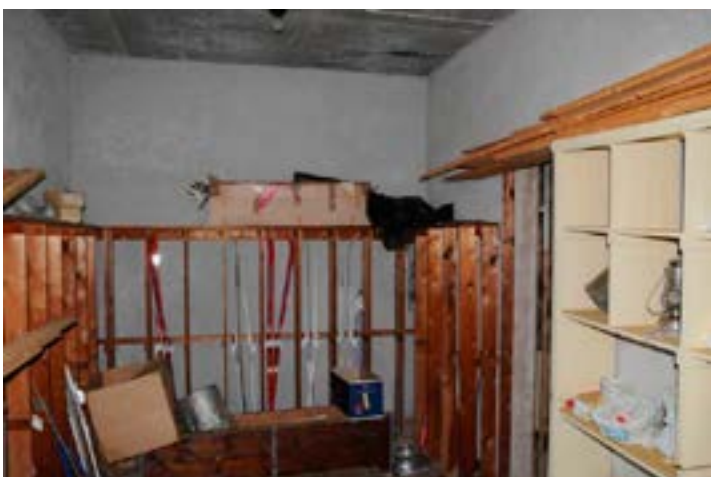
Interior rom mot øst.



Rom mot øst, vindu mot nord.



Rom mot øst



Rom mot øst.



BYGNING 9902884 Nedre Stortwartz Snekkerverksted

Kompleks 99139915 Nedre Stortwartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163950
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1850 - 1875
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Verksted
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Laftet tømmerkasse kledd med stående tømmerpanel. Saltak tekket med torv.

Sammendrag bygningshistorie

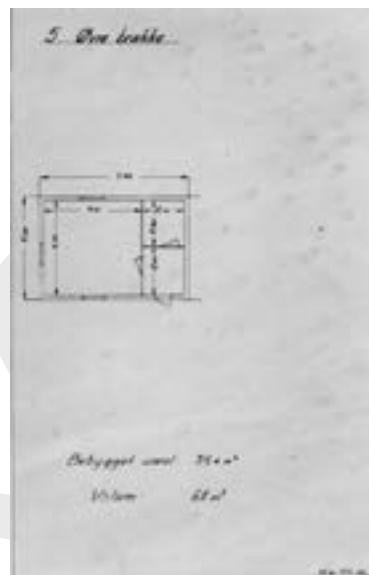
Det presise bygningsår er ikke kjent, men snekkerverkstedet er bygd i løpet av 1800-tallet. Bygningen var opprinnelig brukt som snekkerverksted, men brukes nå til utleieformål.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av snekkerverkstedet som en del av området Nedre Stortwartz og hele Stortwartzkomplekset.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Stortwartz. Dessuten forteller bygningen historien om viktigheten av å ha verkstedfunksjoner i nærheten av den egentlige gruvedrift.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Snekkerverksted, laboratorium og kontorbrakke Foto: Rørosmuseet



Snekkerverksted Opphavsrett: H.J.H. Røros Kobberværk

BYGNING 9902884 Nedre Stortvart Snekkerverksted

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



Snekkerverksted på Nedre Stortvart

BYGNING 9902887 Nedre Stortvart Trafokiosk

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184164027
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1946 - 1950
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Energiforsyning
Bygningsart:	Kraftverk
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er i betongkonstruksjon, pulttak tekket med papp.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd i forbindelse med nytt flotasjonsanlegg i 1947

Bygningshistorikk

1946	1950	Bygningen oppføres.
------	------	---------------------

Vern

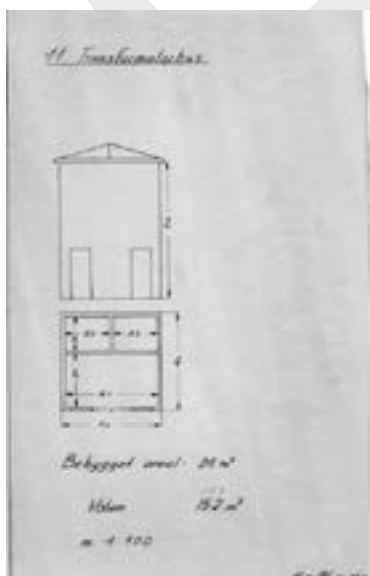
Formål:	Sikre trafokiosken som en del av området Nedre Stortvart og hele Stortvartkomplekset.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjoner, som måtte ivaretas i driften på Nedre Stortvart.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Trafokiosk Nedre Stortvart Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902887 Nedre Stortvart Trafokiosk

Kompleks 99139915 Nedre Stortvart



Trafokiosk Opphavsrett: H.J.H. Røros Kobberværk

BYGNING 9902880 Nedre Storzartz Verkstedbygget

Kompleks 99139915 Nedre Storzartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksanstikvaren
GAB nr:	184164000
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1947
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Bygningsart:	Verksted
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Oppført i bindingsverk med stående panelkledning, pulttakk tekket med papp.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd som garasje/verksted for traktor engang mellom 1947 og 1950 tallet.

Bygningshistorikk

1947	Bygningen oppføres.
------	---------------------

Vern

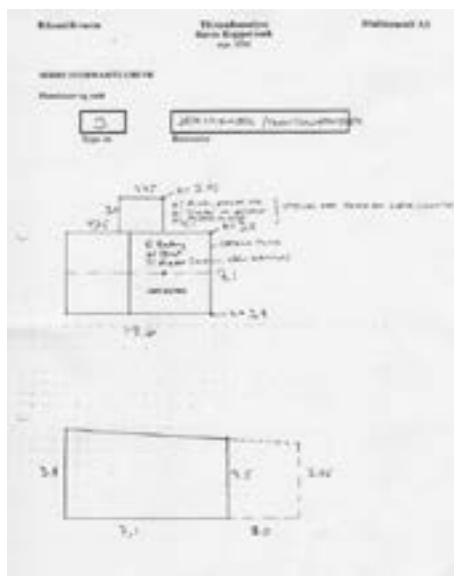
Formål:	Sikre bevaring av verkstedbygget som en del av området Nedre Storzartz og hele Storzartzkomplekset.
Begrunnelse:	Bygningen fremstår som dokumentasjon på de forskjellige funksjonene, som måtte ivaretas i driften på Nedre Storzartz. Dessuten forteller bygningen historien om viktigheten av å ha verkstedfunksjoner i nærheten av den egentlige gruvedrift.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



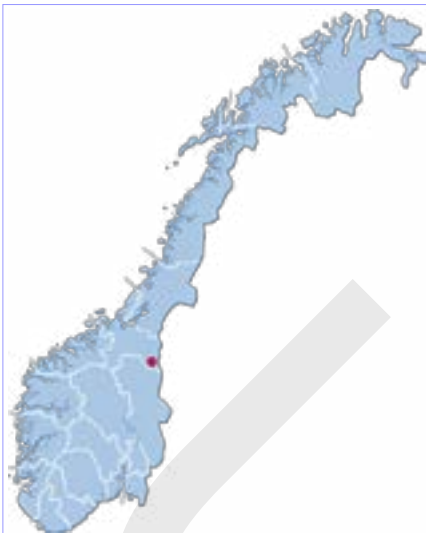
Verkstedbygg med traktorgarasje Foto: Jon Holm Lillegjellen



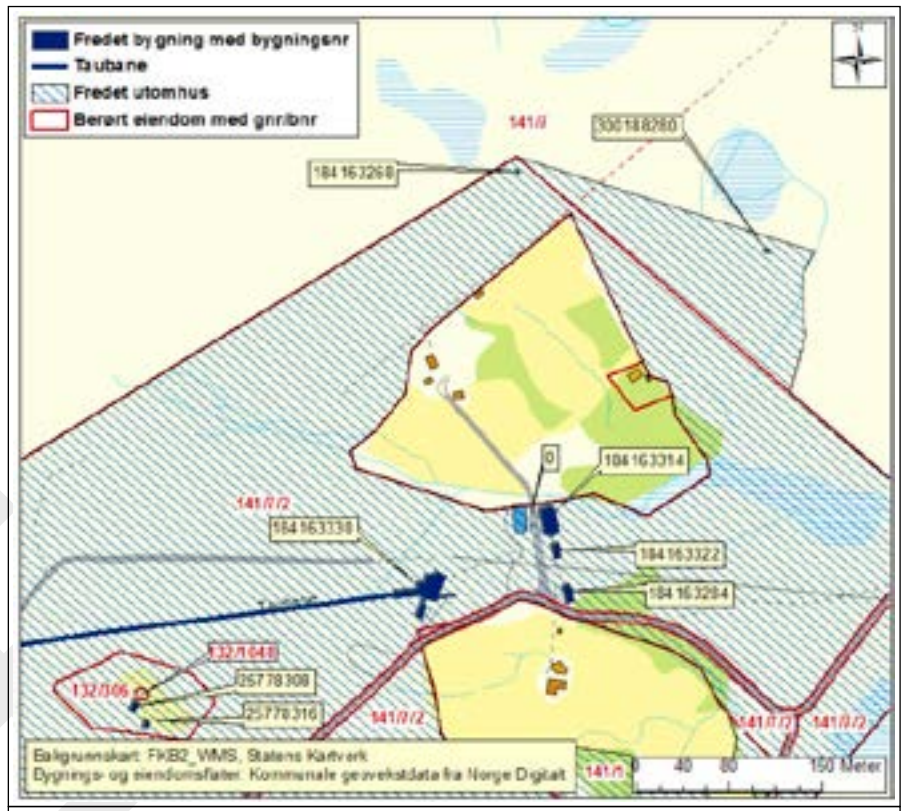
Verkstedbygg med traktorgarasje Foto: Jon Holm Lillegjellen



Traktorgarasje Nedre Stortvart


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Sør-Trøndelag
 Kommune: 1640/Rørås
 Opprinnelig funksjon: Industri/Produksjon
 Nåværende funksjon: Kulturlandskap
 Foreslått vernekategori:
 Totalt antall bygg: 10


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903410	Olavsgruva Gruvenedgang	1936 - 1941	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør		141/6
9903413	Olavsgruva Kafeybygningen	1947	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163322	141/6
9903411	Olavsgruva Nødutgang	1936 - 1950	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	300188280	141/6
9903412	Olavsgruva Olavssjakta	1936	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163268	141/6
9903415	Olavsgruva Quintusvollen fjøs	1875 - 1899	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør		141/6
9903414	Olavsgruva Quintusvollen seterstuggu	1920 - 1935	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus		141/6
9903418	Olavsgruva Solskinshytta	1947	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	184163314	141/6
9903419	Olavsgruva Stigerstuggu	1936 - 1941	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Utomhus	184163284	141/6
9903499	Olavsgruva Taubanen	1946	Verneklasse 1, fredning	Utomhus		141/6
9903409	Olavsgruva Taubanesentral/Heishus	1936 - 1941	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163330	141/6

Vern kompleks

Formål:	Vernet av Storzartkomplekset skal sikre at området også i framtiden er lesbart som et industrihistorisk område knyttet til gruvedriften ved Rørås Kopperverk fra 1645 til 1972.
Begrunnelse:	Storzartfeltet var et av Rørås Kopperverks primære gruveområder beliggende ca. 10 km nordøst for bergstaden Rørås. Feltet omfatter 9 gruver blant annet funngruven Gamle Storzart, som var i drift fra 1645. I 1708 ble gruven Nye Storzart på Øvre Storzart oppdaget. Den ble kopperverkets hovedgruve med kontinuerlig drift i nesten 250 år helt frem til 1946. I Storzartfeltet ligger også Olavsgruva, som var i drift fra 1936 til 1972 og var kopperverkets yngste gruve i Storzartfeltet. Idag er Olavsgruva besøkgrove med guidede omvisninger. Storzartkomplekset dokumenterer således en viktig del av Rørås Kopperverks virksomhet og levendegjør historien om gruvedriften. Området er godt bevart, mange bygninger og konstruksjoner er intakte, og ruiner og andre spor i landskapet er fortsatt lesbare.
Omfang:	Bygninger og område iht. kart og liste ovenfor.

Beskrivelse kulturmiljø

Storwartzområdet ligger ca. 10 km fra Røros sentrum, og eiendommen på Storwartz er en sammensatt samling med kulturminner etter 333 år med gruvevirksomhet. Navnet Storwartz skal ha oppstått da tyske ingeniører og bergmenn hadde problemer med å uttale områdets navn, Storvola. Det var på Storvola at bonden Hans Olsen Aasen i følge sagnet skal ha skutt en reinsbukk, og da resten av flokken rømte sin veg, sparket de vekk mosen og avdekte steiner med kopperrmalm. Dette ble starten på Røros kopperverks virksomhet.

Kulturminnene i Storwartzkomplekset er fordelt på et areal på ca 4,5 km². Selve gruveområdet er ca 3 km langt og 500 m bredt med i alt 9 gruver, blant annet funngruva (Gamle Storwartz), som ble tatt i drift i 1645 og dessuten ble utgangspunkt for etableringen av området "circumferensen", som Røros kopperverk fikk privilegier innenfor.

Spor og rester av konstruksjoner knyttet til bergverksdriften er det som preger området. I det åpne fjellandskapet med lav vegetasjon finnes det flere bygg, rester av bergvelter, gjenfylte gruveåpninger og veier. Her er også ruinene etter storbrakka som ble bygd i 1803 med plass for 300 mann. I området er det kilometervis med vannrenner/kanaler for driftsvann til vannhjul som drev heiseinnretninger i gruvesjaktene, drift av pumpeverk, knuser og vaskerier.

Storwartzkomplekset består av tre delområder, som hver især dokumenterer gruve driften ved Røros kopperverk til forskjellige tider. Områdene er Øvre Storwartz, Nedre Storwartz og Olavsgruva. De eldste bygg finnes på Øvre Storwartz og de yngste bygg finnes ved Olavsgruva. Det er viktig å være oppmerksom på at kulturminnene i de tre områdene er knyttet til hverandre og gruvegangene dekker store arealer på tvers av områdene. Derfor bør Øvre Storwartz, Nedre Storwartz og Olavsgruva ses og tolkes i sammenheng som en del av et samlet Storwartzkompleks.

På Øvre Storwartz ligger det flere bygg i forbindelse med Nye Storwartz gruve. Nye Storwartz ble oppdaget i 1708 og betegnet som en lovende forekomst. Den ble i over 200 år verkets hovedgruve. Den blir først nevnt som "De trey kragers gruve".

Nedre Storwartz har et stort antall bygninger og ruiner fra kopperverkets forskjellige driftsperioder. Herfra går taubanen til Olavsgruva. Den er 1400 meter lang, er nyrestaurert og i kjørbær stand. Her ble verkets første flotasjonsanlegg bygd og tatt i bruk i 1927. I januar 1946 brant det helt ned. Gjenoppbygging av et nytt flotasjonsverk startet umiddelbart og ble satt i drift i oktober 1946.

Olavsgruva var den siste gruve i drift i Storwartzfeltet. Driften ble påbegynt i 1936 og fortsatte helt frem til sommeren 1972. Olavsgruva fungerer idag som museumsgruve. For å komme ned i Olavsgruva går man gjennom Nyberget, den nest eldste gruva i Storwartzfeltet, påbegynt i 1651, i 1713 ble malmåra helt borte. Med datidens teknikk hadde man ikke mulighet til å finne den igjen. I 1936 fant man ved hjelp av diamantboringer og geofysiske målinger malmåra ca 10-15 meter under nivået der man sluttet i 1713. Det hadde skjedd en forkastning millioner av år bak i tida.

Eiendomshistorikk

Eiendomshistorikken på Storwartz knytter seg til de forskjellige gruvene i området og deres etablering og drift.

I 1645 ble det første malmfunn gjort i Storvola og driften av funngruva Gamle Storwartz ble igangsatt. Gamle Storwartz var i drift frem til midten av 1700tallet og sporadisk deretter.

I 1650 ble driften av Nyberget gruve igangsatt. Nyberget gruve var i drift frem til 1717 og igjen fra 1870 til 1890.

I 1659 ble driften av Hestkletten gruve igangsatt. Gruva var i drift frem til 1756 og sporadisk deretter.

I 1673 ble driften av gruva Gamle Solskinn igangsatt. Gruva var i drift frem til 1730 og fra 1870tallet til 1890.

I 1691 ble driften av gruva Christian Quintus igangsatt og i 1694 ble driften av Myrgruva igangsatt. De to gruvene ble senere slått sammen og var i drift frem til 1770 og sporadisk deretter.

I 1708 ble driften av gruva Nye Storwartz igangsatt. Gruva var i drift frem til 1946.

I 1861 ble driften av gruva Nye Solskinn igangsatt. Forekomsten hadde forbindelse med Nyberget gruve og var kortvarig i drift.

I 1936 ble driften av Olavsgruva igangsatt. Gruva var i drift frem til 1972.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903418
GAB nr: 184163314
Navn: Olavsgruva
Solskinnshytta
Oppført: 1947



Byggnr: 9903419
GAB nr: 184163284
Navn: Olavsgruva
Stigerstuggu
Oppført: 1936 - 1941



Byggnr: 9903409
GAB nr: 184163330
Navn: Olavsgruva
Taubanesentral/Heishus
Oppført: 1936 - 1941



Byggnr: 9903410
GAB nr:
Navn: Olavsgruva
Gruvenedgang
Oppført: 1936 - 1941



Byggnr: 9903411
GAB nr: 300188280
Navn: Olavsgruva
Nødutgang
Oppført: 1936 - 1950



Byggnr: 9903412
GAB nr: 184163268
Navn: Olavsgruva
Olavssjakt
Oppført: 1936



Byggnr: 9903413
GAB nr: 184163322
Navn: Olavsgruva
Kafebygningen
Oppført: 1947



Byggnr: 9903414
GAB nr:
Navn: Olavsgruva
Quintusvollen seterstuggu
Oppført: 1920 - 1935



Byggnr: 9903415
GAB nr:
Navn: Olavsgruva
Quintusvollen fjøs
Oppført: 1875 - 1899



Byggnr: 9903499
GAB nr:
Navn: Olavsgruva
Taubanen
Oppført: 1946



Utomhusanlegg

Elementnr:

Elementnavn: Nye

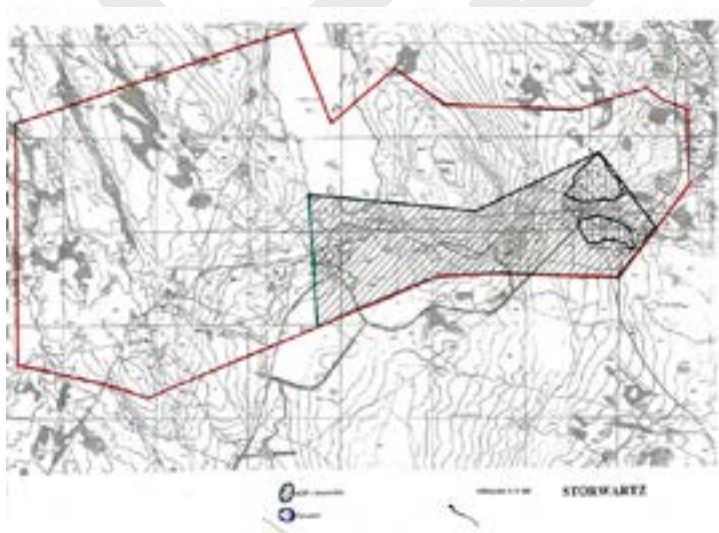
Solskinnsgruva

Beskrivelse: Gruva ligger under parkeringsplassen til Olavsgruva. Faringa ligger i skråningen rett bak kafeen, to åpninger er sikret med grove tømmerstokker. På siden av den nederste er det grunnmur etter overbygningen. her er det også rester etter en hestevandring og det pyramideformede huset over.

Elementnr:

Elementnavn: Solskinn
gruve

Beskrivelse: Nede på flata, ca 500 m NØ for Olavsgruva er det en langstrakt steinvelte etter Solskinnsgruva. I retning Olavsgruva er det mange synlige rester etter faringer. Her er også et fundament av tømmer som stammer fra en gjøpel. En del av veltene skiller seg ut ved en rund form med forholdsvis små steiner blandet med kolbiter. det forteller at berget er brutt ved hjelp av fyrsetting.



Kart over hele Stortvart-området Opphavsrett: Rørosmuseet



Olavsgruva, Heishuset til venstre. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 9903410 Olavsgruva Gruvenedgang

Kompleks 99139916 Olavsgruva

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1936 - 1941
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

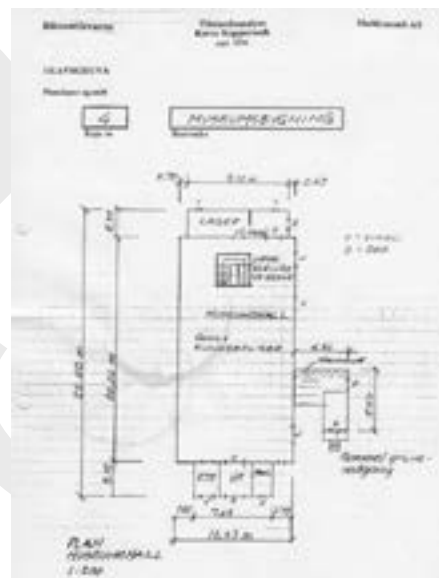
Bygg i bindingsverk med stående kledning, pulttak tekket med bølgeblekk. To inngangsdører, en i bakkenivå til bruk i barmarksesongen. Ca 1,2 meter over bakken er det en dør beregnet på vinterbruk når det var mye snø.

Sammendrag bygningshistorie

Bygget er fra starten av Olavsgruva. Det er den opprinnelige nedgangen til gruva og er bygd engang mellom 1936 og 1941. Det er inngang i to høyder, en for sommer og en vinterinngang lenger oppe på veggen. I dag er nedgangen i gruva inne i museumsbygget.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av faringen som en sentral bygning ved Olavsgruva og i Storwartzkomplekset.
Begrunnelse:	Faringen er den opprinnelige nedgang til Olavsgruva, et viktig element i formidlingen av gruvehistoria.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Gruvenedgang Olavsgruva

BYGNING 9903410 Olavsgruva Gruvenedgang

Kompleks 99139916 Olavsgruva



BYGNING 9903413 Olavsgruva Kafeybygningen

Kompleks 99139916 Olavsgruva

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163322
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1947
Byggherre:	Røros Kobberverk, etter at det ble flyttet.
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Undervisning/forskning
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Skole
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

To-etasjes tømmerbygning på grunnmur av betong. Kjeller under hele bygningen. Saltak tekket med papp. Interiøret er for det meste bevart slik det sto i 1972. Noen tilpasninger for kafedrift i 1. etg, bl.a, er det satt inn en kafedisk og kjøkkeninnredning.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen er flyttet fra Direktørgården i Bergmannsgata i 1947 og brukt som kontor, mannskapsrom og bad/garderobe. Etter at det ble museumsgruve i Olavsgruva er bygningen brukt som kafe' og kontor for vaktmesteren ved gruva.

Vern

Formål:	Fortelle historien om administrasjon/driften av Olavsgruva. Dessuten forteller bygningen noe om gjenbruk av hus.
Begrunnelse:	Bevare helheten i Olavsgruveområdet.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9903413 Olavsgruva Kafeybygningen

Kompleks 99139916 Olavsgruva

Interiør

Interiørnr:

Interiørnavn: Kafe 1. etg sør.

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Kafe/kjøkken 1. etg nord.

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Rom 2. etg, nord.

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Rom 2. etg sør.

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Gang

Beskrivelse:



Kafeybygningen på Olavsgruva Foto: Jon Holm Lillegjelten



Kafe 1. etg sør. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 9903413 Olavsgruva Kafebygningen

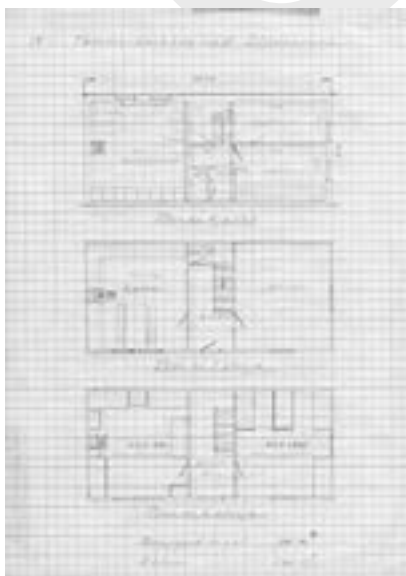
Kompleks 99139916 Olavsgruva



Kafebygningen på Olavsgruva mot øst Foto: Jon Holm Lillegjelten Opphavsrett: Jon Holm Lillegjelten/Rørsmuseet



Kafe/kjøkken 1. etg nord. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Kafebygningen Opphavsrett: Rørso Kobbervork



Rom 2. etg, nord. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Rom 2. etg sør. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Kafebrakka på Olavsgruva, nordsida Foto: Jon Holm Lillegjelten Opphavsrett: Jon Holm Lillegjelten/Rørsmuseet



Gang, 1. etg. Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 9903411 Olavsgruva Nødutgang

Kompleks 99139916 Olavsgruva

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300188280
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1936 - 1950
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

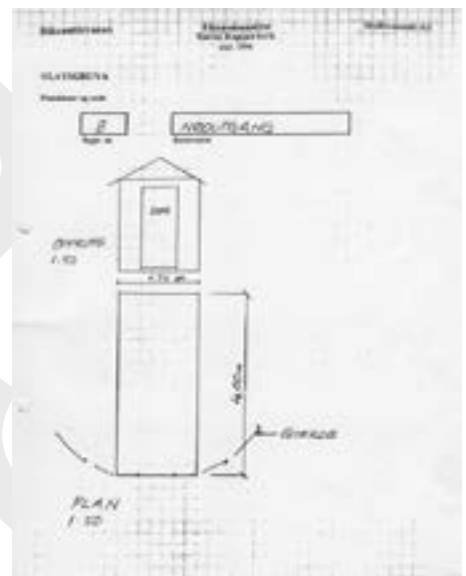
Bindingsverk med stående panel, kant i kant. Taket tekket med bølgeblekk.

Sammendrag bygningshistorie

Gjennomslag fra gruva og opp idagen skjedde egentlig ved et uhell, ved sprengning nede i gruva ble det skutt gjennom og opp i dagen, slik at det ble en faring. Er i dag brukt som nødutgang i Olavsgruva.

Vern

Formål:	Bevare kulturminnene etter kobberverkets virksomhet.
Begrunnelse:	Ta vare på helheten i området
Omfang:	Eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Nødutgangen

BYGNING 9903412 Olavsgruva Olavssjakta

Kompleks 99139916 Olavsgruva

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163268
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1936
Byggherre:	Rørøs Kobberverk
Arkitekt:	Rørøs Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Tårn
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Dette er egnetlig et heisetårn bygd i forbindelse med å finne igjen malmåra fra Nyberget. Tårnet ble senere panelt, det ble lagt inn en jernrist for sikring av åpningen og det fungerte som luftveksling for Olavsgruva. Sjakta er ca 50 meter djup og ligger omtrent i sentrum av gruva.

Sammendrag bygningshistorie

Tidlig på 1700 tallet ble en forholdsvis mektig malmgang plutselig borte. Det hadde engang i tiden skjedd en forkastning, men da hadde de ikke muligheter for å finne den igjen. På 1900 tallet ble diamantboring og geofysiske målinger tatt i bruk. Malmåra ble funnet igjen ca 60 meter under der drifta sluttet i 1711. Det første innslaget til det som ble Olavsgruva skjedde her da Sjakta ble påbegynt i 1936 for å finne igjen malmåra i Nyberget. Bygget ble oppført som et heisetårn og senere panelt. Sjakta fungerer i dag som luftsjakt (værevexling) for Olavsgruva. Tårnet ble restaurert 2005-2007.

Vern

Formål:	Bevare helheten i gruveområdet, formidle historien bak virksomheten til kobberverket.
Begrunnelse:	Et viktig element i Olavsgruvas historie, det var her det første innslaget skjedde i 1936, da verket skulle finne igjen malmåra som ble "borte" tidlig på 1700 tallet.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

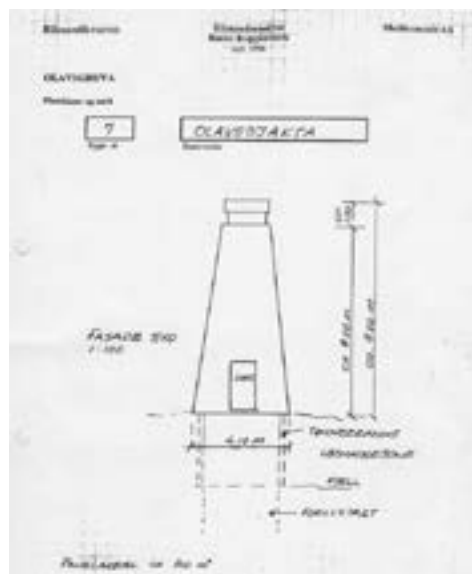
Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Sjakt
Beskrivelse:



BYGNING 9903412 Olavsgruva Olavssjakt

Kompleks 99139916 Olavsgruva



Olavssjakt





Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1875 - 1899
Byggherre:	
Arkitekt:	ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Fjøs/stall
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Oppført i natursteinsmur, saltak tekket med torv. Innvendig: ett åpent rom med natursteinsvegger, jordgulv. Rundt seterhusene er det litt dyrkamark inngjerdet med steingjerde.

Sammendrag bygningshistorie

Dette var opprinnelig en setervoll under garden Tyskvollen, ca 2,5 km i retning Viken. På en grashaga under veltene fra Quintusgruva fikk Hans Jonsen Knop sette opp seterhus i siste halvdel av 1800 tallet på bykslet grunn fra Røros Kobberværk. Steinfjøset er fra den tid setervollen ble etablert.

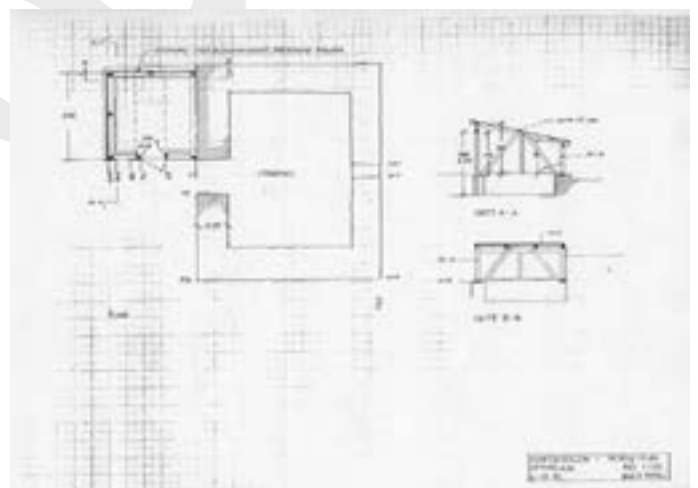
Først på 1990 tallet ble setervollen solgt til Olavsgruvas venner av Stein Mortensen. Olavsgruvas venner, som eier vollen, restaurerte fjøset på 1990 tallet. Tilbygget av bindingsverk på 6,3 m² ble ikke satt opp igjen.

Vern

Formål:	Ta vare på setervollen med bebyggelse.
Begrunnelse:	Fortelle historien om en setervoll som ble etablert i et gruveområde
Omfang:	Eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Fjøs Quintusvollen Foto: Jon Holm Lillegjellen



Fjøs Quintusvollen Opphavsrett: Dag Sture Solli

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1920 - 1935
Byggherre:	Georg Mortensen
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Seterbu
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Selve seterstua på 16 m² er laftet, skjæle og et tilbygg er i bindingsverk. Interiør ubehandlede laftevegger i seterstua, bindingsverksdelen ikke innvendig kledd.

Rundt seterhusene er det litt dyrkamark inngjerdet med steingjerde.

Sammendrag bygningshistorie

Dette var opprinnelig en setervoll under garden Tyskvollen, ca 2,5 km i retning Viken. På en grashaga under veltene fra Quintusgruva fikk Hans jonsen Knop sette opp seterhus i siste halvdel av 1800 tallet på bykslet grunn fra Røros Kobberværk.

Først på 1990 tallet ble setervollen solgt til Olavsgruvas venner av Stein Mortensen.

Bygningen ble delvis restaurert i 2000 av Olavsgruvas venner, tømmerkassen og reisverkdelen ble istandsatt og taktro lagt med ei midlertidig tekking.

Vern

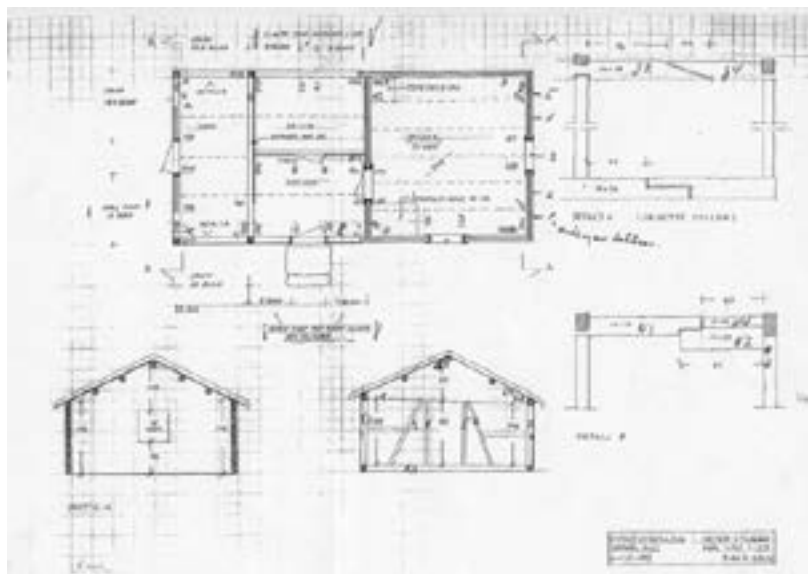
Formål:	Ta var på setervollten med bebyggelse.
Begrunnelse:	Fortelle historien om en setervoll som ble etablert i et gruveområde.
Omfang:	Eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Seterstuggu Quintusvollen Foto: Jon Holm Lillegjelten



Quintusvollen Foto: Jon Holm Lillegjelten



Setrestuggu Quintusvollen Opphavsrett: Dag Sture Solli

BYGNING 9903418 Olavsgruva Solskinshytta

Kompleks 99139916 Olavsgruva

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: Riksantikvaren
GAB nr: 184163314
Gnr/bnr: 141/6
Oppført: 1947
Byggherre: Røros Kobberverk
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon: Bolig/bosetning
Nåværende funksjon: Bolig/bosetning
Bygningsart: Internat/forlegning
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus:



Sammendrag bygningsbeskrivelse

En-etasjes bygning i tre. Kledd med stående panel, saltak tekket med papp.

Sammendrag bygningshistorie

Mannskapsbrakke for arbeiderne ved Olavsgruva. Brakka er opprinnelig en tyskerbrakke som ble flyttet fra Melhus i 1947. Etter flyttingen ble den kalt for Solskinshytta, etter Solskinnet gruve. Bergstuderendes Forening ved NTNU i Trondheim kjøpte brakka på 1990 tallet.

Vern

Formål: Bevare helheten i området.
Begrunnelse: Et viktig bygg for å se helheten i den virksomhet som foregikk i driftsperioden for Olavsgruva.
Omfang: Eksteriør.
Vernekategori: Verneklasse 1, fredning



BYGNING 9903418 Olavsgruva Solskinnshytta

Kompleks 99139916 Olavsgruva



Solskinnshytta Opphavsrett: H.J.H. røros
Kobberverk

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163284
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1936 - 1941
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Den østre delen er laftet og den eldste. Den er fra da gruva ble satt i drift i 1936. Olavsgruvas venner overtok Stigerstuggu sist på 1980 tallet. Da ble det bygd til en del mot vest. Den delen er i bindingsverk.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen er fra 1936-1941 da Olavsgruva ble satt i drift, og brukt som bolig for stigeren på gruva. Den ble solgt til Olavsgruvas venner sist på 1980-tallet. De bygde til en del mot vest, slik at den ble nesten dobbelt så stor som opprinnelig.

Vern

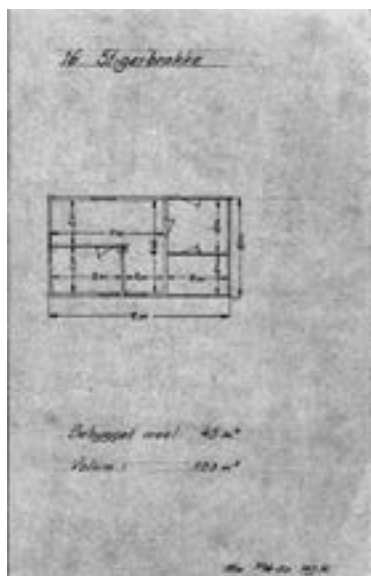
Formål:	Formidle historien til Olavsgruva og helheten i området fra den tid det var gruvedrift.
Begrunnelse:	Viktig element for forståelsen av gruvesamfunnet og vikrsomheten som forgikk i området
Omfang:	Eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Stigerstuggu Foto: Jon Holm Lillegjelten Opphavsrett: Jon Holm Lillegjelten/Rørosmuseet



Stigerstuggu Foto: Jon Holm Lillegjelten Opphavsrett: Jon Holm Lillegjelten/Rørosmuseet



Stigerstuggu Opphavsrett: H.J.H. Røros Kobberværk

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: Riksantikvaren
GAB nr:
Gnr/bnr: 141/6
Oppført: 1946
Byggherre:
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon:
Nåværende funksjon:
Bygningsart:
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus:



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Taubanen er ca 1300 meter lang, transporthastighet 2m/sek, og 270 kg last i hver kubb. Det er 14 bukker av tre langs banen, dessuten en strammebukk for stramming av kablene ved belastning. Banen er innrettet med et 2-tausystem, med faste bæreliner i begge retninger og ei dragline som går rundt et draghjul i hver av taubanens endestasjoner. Banen ble drevet av en elektrisk motor som ytet ca. 22 hestekrefter. Motor og linetrekke er montert på endestasjonen på Storzartz. Motoren ga banen konstans hastighet på ca. 10 km/t.

Sammendrag bygningshistorie

Taubanen ble etablert på 1940-tallet. En rekke av delene var hentet fra den første taubanen til Røros Kobberverk var anlagt på Muggruva i 1899. Dette var den aller første elektriske taubanen i Norge, og var i drift frem til 1919. Da denne ble tatt ned på 1940-tallet ble alle de mekaniske delene fraktet til Storzartz-feltet for gjenbruk.

Driften av taubanen ble innstilt i 1972. I 1999 var anlegget sterkt preget av forfall og et omfattende restaureringsarbeid satt i gang i regi av Rørosmuseum.

Vern

Formål: Sikre Taubanen som del av helheten i Storzartzkomplekset.
Begrunnelse: Taubanen er et vesentlig element i installasjonene knyttet til driften av gruvene og et viktig element i formidlingen av gruvehistoria. Taubaneteknikken var en karakteristisk del av bergverksdriften i den industrielle fasen, dvs fra 1890-tallet. Taubanen er idag landets eneste intakte taubane, og består av utstyr fra det aller første elektriske taubaneanlegget i Norge.
Omfang: Hele Taubanen med bukker, kibber og kabler.
Vernekategori: Verneklasse 1, fredning



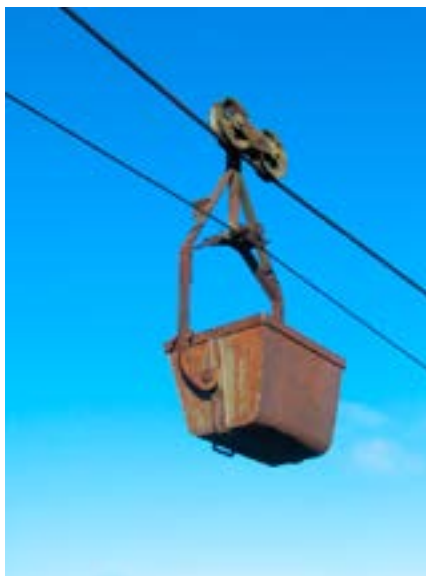
Strammebukken Foto: A.Austnes, RMU.



Strammebukken Foto: A.Austnes, RMU.



Taubanebukk Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Kibb på Taubanen Foto: A.Austnes, RMU.



Taubanen fra Olavsgruva til Storwartz Foto: A.Austnes, RMU.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163330
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1936 - 1941
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Maskinhus
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Bygningen består av fire deler: taubanehuset, heishuset, smie og heismaskinhus.

Etter at malmen ble grovknust nede i gruva ble den fraktet opp ved hjelp av en skinnegående vogntrukken med vinsj. Heisføreren satt i enden av heishuset og kontrollerte vognas posisjon ved hjelp av merker på heislina. Vogna fraktet 3 tonn i hvert lass. Malmen ble tippet i en silo, plass til 250 tonn, sentralt plassert i heishuset. Rundt siloen er det tappeluker der kibbene til taubanen blir lastet for videre transport til flotasjonsanlegget på Nedre Stortwartz. Taubanen er ca 1300 meter lang, transporthastighet 2m/sek, og 270 kg last i hver kubb. I tilknytning til heishuset er også ei smie/verksted for vedlikehold av anlegget.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningsmassen er oppført 1936-1941 i forbindelse med drift i Olavsgruva. Bygningen består av heishus, maskinhus og taubanehus. Malmen fra gruva ble fraktet opp med en skinnegående heis og tippet i en silo. Derfra ble malmen fraktet med taubane til flotasjonen på nedre Stortwartz. Heisen ble kjørt fra maskinrommet, lengst til høyre på bildet. Anlegget var i bruk til slutten av 1972 da driften i Olavsgruva tok slutt. Taubanen ble opprinnelig bygd på Muggruva i 1899 der den var i bruk til 1919, den første elektriske taubane i kobberverkets historie. I 1941 ble banen flyttet til der den er i dag. Store deler av maskineriet er fra 1899 og fungerer fortsatt.

Vern

Formål:	Bevare Olavsgruvas historie, den siste gruva som var i drift i Stortwartzfeltet.
Begrunnelse:	Heishuset var en sentral del av gruva, her kom malmen opp fra gruva og ble fraktet videre til flotasjon med taubane.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør med fast inventar.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 2
Interiørnavn:
Taubanehuset
Beskrivelse:



Interiørnr: 3
Interiørnavn: Smie
Beskrivelse:

Interiørnr: 4
Interiørnavn:
Heismaskinhuset
Beskrivelse:



Interiørnr: 1
Interiørnavn: Heishuset
Beskrivelse:



BYGNING 9903409 Olavsgruva Taubanesentral/Heishus

Kompleks 99139916 Olavsgruva



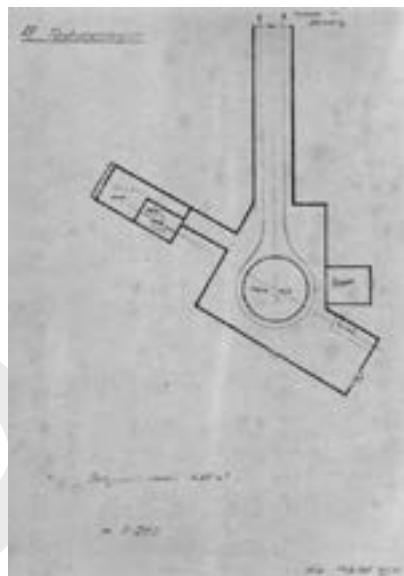
Fra Heishuset mot Taubanehuset Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Taubanehuset, strammehjul.



Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Taubanestasjon med heishus og smie.
Opphavsrett: H.J.H. Røros Kobberværk



Smie, esse.



Taubanesentral/Heishus Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Heismaskinhuset Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.



Taubanehuset med taubanebukker i bakgunnen. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Heishuset, Malmkibber ved siloen Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Fra v heishus, smie og heismaskinhus. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Heishuset, utgangen for taubanen Foto: Skjetne, Andreas Skogholt



Heishuset med trallebane/rampe for transport av gråberg. Foto: Skjetne, Andreas Skogholt

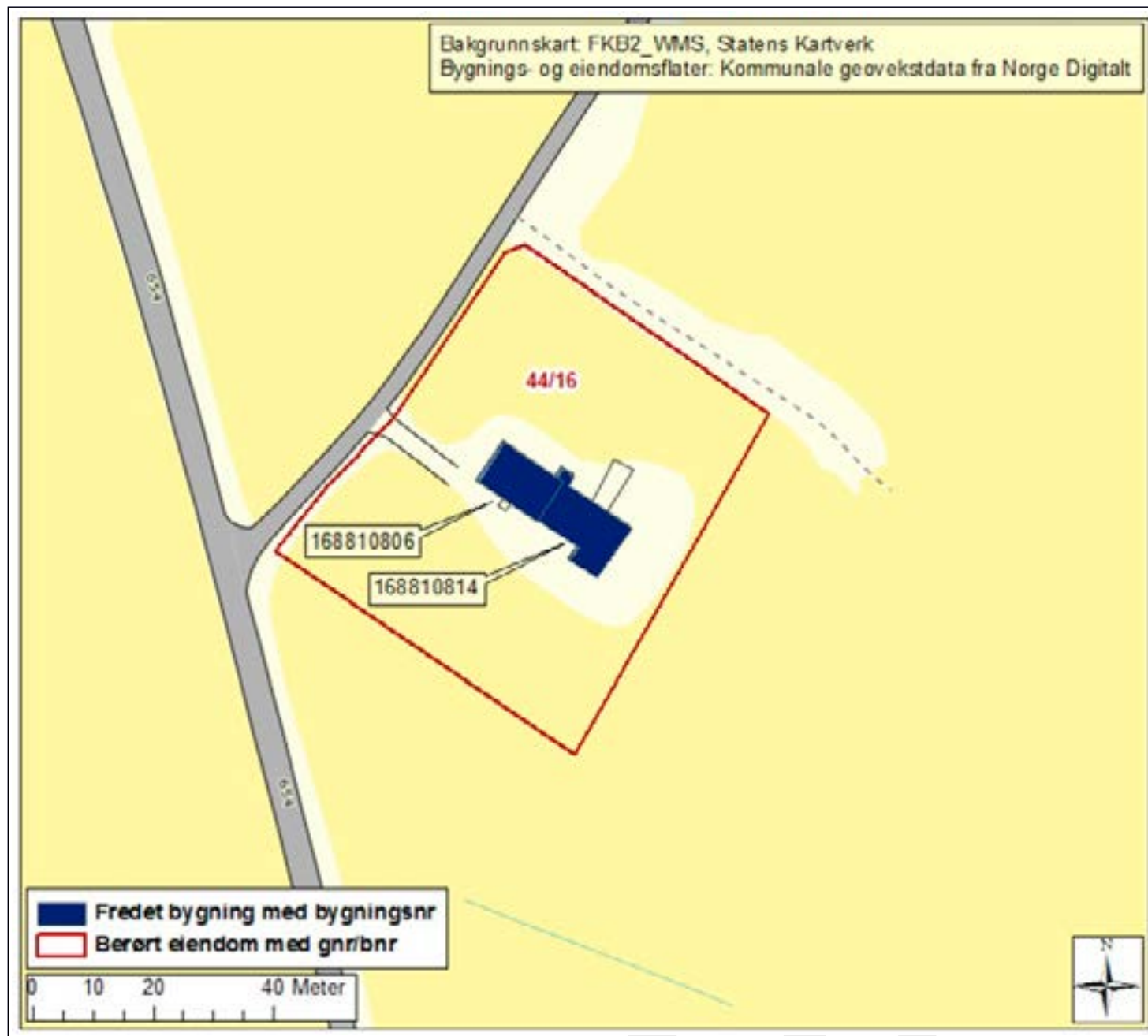


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke:	Vest-Agder
Kommune:	1003/Farsund
Opprinnelig funksjon:	Jordbruk
Nåværende funksjon:	Forskning
Foreslått vernekategori:	Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg:	3



Foto: Haslestad, Anders Opphavsrett: Anders Haslestad © Riksantikvaren



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9901938	Driftsbygning	1850 - 1874	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	168810814	44/16
9901939	Landbruksgarasje		Verneklasse 1, fredning			44/1
9901937	Våningshus	1850 - 1874	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	168810806	44/16

Vern kompleks

Formål:	Å verne en eiendom som representerer et ubrutt jordbrukshistorisk forløp.
Begrunnelse:	Pennegården representerer et ubrutt jordbrukshistorisk forløp, i alle fall fra bronsealder og opp til i dag. Menneskenes aktiviteter på gården gjennom disse 3500 år har satt sitt preg og etterlatt seg spesielt leselige spor i terrenget og i navnene knyttet til teigene. Det finnes svært få gårdsanlegg på Lista som har vært drevet og bygningsmessig opprettholdt på gammelmåten helt til våre dager.
Omfang:	Hele bygningsmassen.

Beskrivelse kulturmiljø

Gården Penne inngår som en del av kulturlandskapet på Pennetfeltet i Lista. Området inneholder både helleristninger og gårdsanlegg. Arkeologiske undersøkelser viser at det har vært bosetning i området i 3500 år. Kulturlandskapet har en sjelden tett og variert forekomst av kulturminner. Innen dette området er det registrert betydelige mengder løsfunn fra steinalder, helleristningsfelt og skålgropsteiner fra bronsealder, et par synlige graver fra tidlig jernalder, flere gårdsanlegg fra folkevandringstid, steingarder, både fra forhistorisk og nyere tid, samt et komplett gårdsanlegg med våningshus og løe sammenbygd i en lengde.

Bygningen er oppført på i 1870-årene med uthus og innhus i en lengde og med direkte forbindelse fra kjøkken til fjøs. Innhuset er laftet, uthuset er grindbygd.

Eiendomshistorikk

Penne var i en tid delt i fire like store gårder, to på vestre Penne og to på austre Penne. Slik var det i tellingen i 1801 og i 1826, da forarbeidene ble gjort til den trykte matrikkelen i 1838. I 1826 bodde Nils Olsens Enke og Anders Svendsens enke i de vestre bygningene mens Jan Tønnesens enke og Hans Hansen hadde de østre. I 1838 ble to gårder delt slik at det var seks gårder på eiendommen. I 1866 besto eiendommen av åtte gårder grunnet ytterligere delinger.

Universitetets oldsaksamling kjøpte i februar 1973 gnr 44, bnr 4, 5, 6, 8 og 9, et samlet areal på 43000m2, av Hans Hansen, Peder Andreassen og Tønnes B. Penne. Området ble innkjøpt for å sikre fornminnene og omgivelsene rundt disse på stedet.

Martine Pennes hus, gnr. 44 bnr 16, ble kjøpt i september 1989 med midler fra Miljøverndepartementet. Eiendommen er istandsatt i en periode fra 1990 og fremover. Eiendommen ble i første omgang skjøtet over til Lista museum, men fra 1993 ble Martine Pennes hus skjøtet over til Riksantikvaren, hele anlegget ble overdratt i 1999. Eiendommen er forvaltet av fylkeskonservatoren i Vest-Agder.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9901937

GAB nr: 168810806

Navn: Våningshus

Oppført: 1850 - 1874



Penne Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Foto: Olsrud, Inger Marie Opphavsrett: Inger Marie Olsrud © Riksantikvaren



Foto: Olsrud, Inger Marie Opphavsrett: Inger Marie Olsrud © Riksantikvaren



Foto: Haslestad, Anders Opphavsrett: Anders Haslestad © Riksantikvaren

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	168810814
Gnr/bnr:	44/16
Oppført:	1850 - 1874
Byggherre:	Andreas Svendsen
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Låve
Regulering:	Ikke registrert: Tilbygg 1925-1949
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Huset er på 1 ½ etg samt en redskapsbod i en etasje. Taket har saltakform og er tekket med uglassert teglstein. Over inngangspartiet er det et takoppbygg. Ytterveggene er kledd med stående trepanel med bordene kant i kant (låvepanel). Grunnmuren er av naturstein uten bindemiddel.

Sammendrag bygningshistorie

Martine Pennes hus, gnr. 44 bnr 16, ble kjøpt i september 1989 med midler fra Miljøverndepartementet og Vest-Agder fylkeskommune. Huset ble rustet opp, finansiert av de samme partene samt Riksantikvaren, i en periode fra 1990 og fremover. Eiendommen ble i første omgang skjøtet over til Lista museum, men fra 1993 ble Martine Pennes hus skjøtet over til Riksantikvaren, hele anlegget ble overdratt i 1999. Eiendommen er forvaltet av fylkeskonservatoren i Vest-Agder.

Huset har fungert som en feltstasjon der fagfolk som jobber med tilknytning til kulturlandskapet, bare unntaksvis er huset leid ut til privatpersoner. Pennegården skulle gjennom Lista-prosjektet utvikles til en forsøksgård i forhold til utvikling av et landbruk som tar vare på og foredler kulturlandskapet basert på skjøtsel og aktiv drift. I tillegg skulle gården være et informasjonssenter om fornminner, kulturminner og lokalhistorie for lokalbefolkningen i reiselivssammenheng.

Vern

Formål:	Å verne en eiendom som representerer et ubrutt jordbrukshistorisk forløp. Penne er et av svært få gårdsanlegg på Lista som har vært drevet og bygningsmessig opprettholdt på gammelmåten helt til våre dager. Sammen med de arkeologiske funnene i området viser gården en uavbrutt kontinuitet i jordbruket 3500 år tilbake i tid.
Begrunnelse:	Anlegget består av hovedhus med midtgang/ hovedinngang mellom to sørvendte stuer, kammers og kjøkken mot nord. Dette er direkte koblet til fjøs, skjul og løe i øst med en dør mellom fjøs og kjøkken. Ved kjøkkentrammen er det tilbygget utedo. I sammenheng med låvebrua av stein er det en hage med et steingjerde. Bygningene er ikke spesielt gamle, men de er oppført og sammenkoblet på en måte som gjenspeiler tradisjon fra uminnelig tid; -og de er stort sett ikke berørt av moderniserings og bekvemlighetsinngrep fra det siste århundret. Det finnes svært få gårdsanlegg på Lista som har vært drevet og bygningsmessig opprettholdt på gammelmåten helt til våre dager.
Omfang:	Driftsbygningen som helhet
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Foto: Haslestad, Anders Opphavsrett: Anders Haslestad © Riksantikvaren



Fasade mot nordøst Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Fasader mot øst og nordøst Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Låvebro Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Fjøsdel med båser og inngang til våningshus Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Inngang til våningshus fra fjøs Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Interior driftsbygning Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Mellom to laftekasser i driftsbygningen Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Interior driftsbygning Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Interior driftsbygning Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Interior driftsbygning Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: Riksantikvaren
GAB nr:
Gnr/bnr: 44/1
Oppført:
Byggherre:
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon:
Nåværende funksjon:
Bygningsart:
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus:

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Garasjen er sammenbygget med driftsbygningen. Se bygningsrapport for driftsbygningen.

Vern

Formål:
Begrunnelse:
Omfang:
Vernekategori: Verneklasse 1, fredning

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	168810806
Gnr/bnr:	44/16
Oppført:	1850 - 1874
Byggherre:	Andreas Svendsen
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Ikke registrert: Tilbygg 1975-1999
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Det er et tradisjonelt Lista-langhus hvor innhus og uthus er bygget sammen i en lengde.

Huset er på 1 ½ etg med innredet loft. Taket har saltakform og er tekket med uglassert teglstein. Bygget er laftet med ovale veggstokker. Disse har til dels halvklovninger av samme type som på Gamlehuset på Jølla noen hundre meter unna. NIKU har undersøkt materialene i bygget og antar at de ikke er hugget lokalt. Ytterveggene er kledd med liggende panel. Vinduene er torams med seks glass, typiske for det sene 1800-tall.

Grunnmuren er av naturstein med fuger.

Sammendrag bygningshistorie

Martine Pennes hus, gnr. 44 bnr 16, ble kjøpt i september 1989 med midler fra Miljøverndepartementet og Vest-Agder fylkeskommune. Huset ble rustet opp, finansiert av de samme partene samt Riksantikvaren, i en periode fra 1990 og fremover. Eiendommen ble i første omgang skjøtet over til Lista museum, men fra 1993 ble Martine Pennes hus skjøtet over til Riksantikvaren, hele anlegget ble overdratt i 1999. Eiendommen er forvaltet av fylkeskonservatoren i Vest-Agder.

Huset har fungert som en feltstasjon der fagfolk som jobber med tilknytning til kulturlandskapet, bare unntaksvis er huset leid ut til privatpersoner. Pennegården skulle gjennom Lista-prosjektet utvikles til en forsøksgård i forhold til utvikling av et landbruk som tar vare på og foredler kulturlandskapet basert på skjøtsel og aktiv drift. I tillegg skulle gården være et informasjonssenter om fornminner, kulturminner og lokalhistorie for lokalbefolkningen i reiselivssammenheng.

Vern

Formål:	Å verne en eiendom som representerer et ubrutt jordbrukshistorisk forløp. Penne er et av svært få gårdsanlegg på Lista som har vært drevet og bygningsmessig opprettholdt på gammelmåten helt til våre dager. Sammen med de arkeologiske funnene i området viser gården en uavbrutt kontinuitet i jordbruket 3500 år tilbake i tid.
Begrunnelse:	Anlegget består av hovedhus med midtgang/ hovedinngang mellom to sørvendte stuer, kammers og kjøkken mot nord. Dette er direkte koblet til fjøs, skjul og løe i øst med en dør mellom fjøs og kjøkken. Ved kjøkkentrammen er det tilbygget utedo. I sammenheng med låvebrua av stein er det en hage med et steingjerde. Bygningene er ikke spesielt gamle, men de er oppført og sammenkoblet på en måte som gjenspeiler tradisjon fra uminnelig tid; -og de er stort sett ikke berørt av moderniserings og bekvemlighetsinngrep fra det siste århundret. Det finnes svært få gårdsanlegg på Lista som har vært drevet og bygningsmessig opprettholdt på gammelmåten helt til våre dager.
Omfang:	Våningshuset som helhet.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9901937 Våningshus

Kompleks 99139902 Penne



Våningshus fasade mot nordøst Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Våningshus fasade mot sørvest Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Foto: Haslestad, Anders Opphavsrett: Anders Haslestad © Riksantikvaren



Detalj inngang sørvest Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Våningshus inngang fra nordøst Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Stuerom første etasje Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Ovn i stuerom Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Gammel kjøkkeninnredning Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Spisestue innenfor kjøkken Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



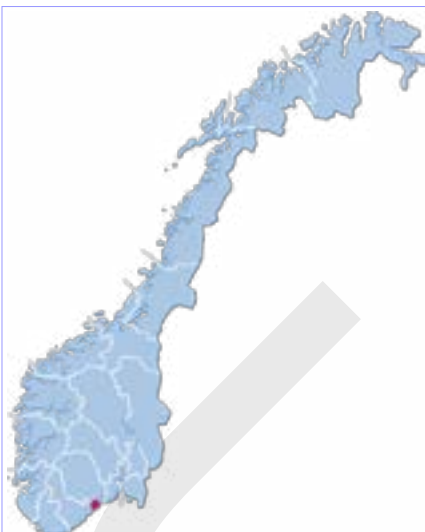
Gammel dør mellom eldre og nyere kjøkken
Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Trapp fra første etasje til loft Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren

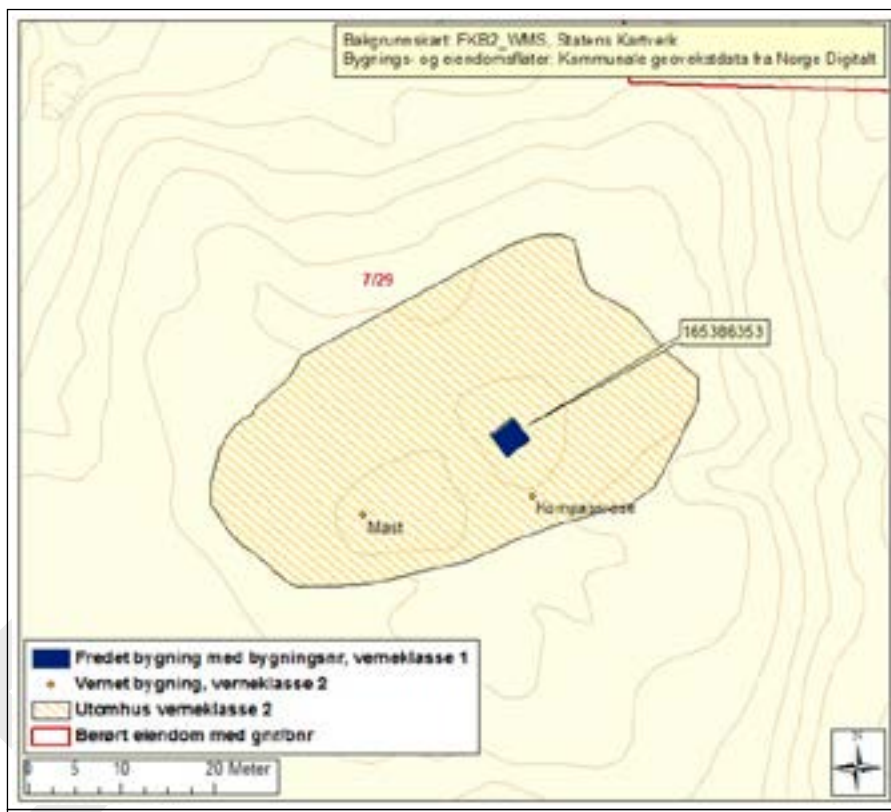


Soverom 1 på loft Foto: Monica A. Rusten Opphavsrett: Monica A. Rusten©Riksantikvaren



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Telemark
 Kommune: 815/Kragerø
 Opprinnelig funksjon: Vakthus for losstasjon
 Nåværende funksjon: Uspesifisert. Inngår i friområde
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 2



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903158	Optisk telegraf	1808 - 1997	Verneklasse 2, bevaring		mangler	7/29
9903157	Vakthus for losstasjon	1837 - 1900	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	165386353	7/29

Vern kompleks

Formål: Formål med vernet er å verne et lite, men signifikant kulturmiljø der tre ulike elementer illustrerer hver sin historie om navigasjon, kommunikasjon og tolloppkreving i uthavnene.

Begrunnelse: Portør var i århundrer en av de viktigste uthavnene langs sydkysten av Norge. Det er derfor et velvalgt sted å bevare elementer som på ulikt vis illustrerer historie om navigasjon, kommunikasjon og tolloppkreving langs kysten. Her ligger dessuten de historiske elementene samlet og får slik en styrket pedagogisk verdi og opplevelsesverdi.

Omfang: Vakthusets eksteriør og interiør, mast for klaffetelegraf og et område omkring som også omfatter kompassrosen.

Beskrivelse kulturmiljø

Portør er en uthavn som ligger ytterst på en 4 kilometer lang og 1 kilometer bred halvøy. Hit søkte skuter inn om natten eller når det ble dårlig vær. Vakthuset ligger på Portørs nest høyeste punkt, 22 moh., betegnende nok kalt Vakthusheia, et karrig og forblåst landskap med lavtvoksende buskvegetasjon. Kulturelementene består av vakthuset, en kompassrose i fjellet like ved og en 1990-talls rekonstruksjon av en optisk signaltelegraf.

Datering av loshytta slik den står i dag er usikker, men plasseringen av en bygning her har ihvertfall tradisjon tilbake til napoleonskrigene. Kompassrosen, som er risset inn i det flate svaberget foran vakthuset er beskrevet i en artikkel i Årsskrift 1991 for Kragerø og Skåtøy Historielag. Johan Anton Wikander utleder her at kompassrosen må være innhugget under napoleonskrigen 1807-14 av vakten ved den optiske telegrafstasjonen. Som andre kompassrosen ble den hugget inn fordi man hadde praktisk nytte av å synliggjøre himmelretningene på slike utkikksposter. Når den ble hugget rettvise mener han det var "fordi telegrafvakten tilhørte et miljø og en organisasjon som var ledet av dyktige ingeniøroffiserer. De hadde en annen forståelse av navigasjon, kompasskurser og himmelretninger enn den vanlige sjømann og los."

Den optiske telegrafen spilte en viktig rolle for kommunikasjonen langs kysten under napoleonskrigene. Ingen stasjoner ble bevart etter nedleggelsen, men flere er i nyere tid gjenreist som rekonstruksjoner.

Kopien av en optisk telegraf ("klaffetelegraf") rett ved vakthytta ble reist i 1997. Den opprinnelige ble brukt under napoleonskrigen og var på plass i 1808. Da napoleonskrigene var over i 1814 var Norge svært utarmet, og den optiske telegrafen ble nedlagt ved Marindepartementets ordre av 18. november 1814.

Oppfinnelsen av kikkerten på 1600-tallet økte mulighetene for optisk signalering. Med kikkert kunne man skjelle figurer og tegn over større avstander enn tidligere. Franskmannen Claude Chappe konstruerte i 1789 en optisk telegraf med bevegelige armer. Den kunne sende meldinger over 200 km på 20 minutter. Med budbringer ville det tatt 20 timer. Den optiske telegrafen fikk sitt store gjennombrudd da Chappes telegraf meddelte den franske seier over Østerrike i 1794. Man fikk for alvor demonstrert dens nytteverdi. Rekonstruksjonen på Portør er interessant som anskueliggjørende element, i samvirke med de øvrige historiefortellende elementene på stedet.

Eiendomshistorikk

Vakthuset og dets forløpere må antas å ha vært sambrukt av toll- og losvesen.

I 1965 ble losstasjonene i Portør nedlagt og losen overflyttet til Kragerø. Med dette ble også vakthusfunksjonen avviklet. Eiendommen er senere innlemmet i Skjærgårdsparken.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903157
GAB nr: 165386353
Navn: Vakthus for
losstasjon
Oppført: 1837 - 1900



Byggnr: 9903158
GAB nr: mangler
Navn: Optisk telegraf
Oppført: 1808 - 1997



Utomhusanlegg

Elementnr:

Elementnavn:

Kompassrose

Beskrivelse:

Kompassrosen er risset inn i det flate svaberget foran vakthuset. Den har en diameter på ca. 25,5 cm, den er 8-delt og bokstavene N, V, S og O er innhugget utenfor selve kompass-sirkelen.

Kompassrosen, som er 8-delt, er rettviseende. I en artikkel i Årsskrift 1991 for Kragerø og Skåtøy Historielag:

"Kompassrosen ved Portør uthavn" utleder Johan Anton Wikander at kompassrosen må være innhugget under napoleonskrigen 1807-14 av vakten ved den optiske telegrafstasjonen. Som andre kompassroser ble den hugget inn fordi man hadde praktisk nytte av å synliggjøre himmelretningene på slike utkikksposter. Når den ble hugget rettviseende mener han det var "fordi telegrafvakten tilhørte et miljø og en organisasjon som var ledet av dyktige ingeniøroffiserer. De hadde en annen forståelse av navigasjon, kompasskurser og himmelretninger enn den vanlige sjømann og los." (sitat: Wikander s. 66)



Elementnr:

Elementnavn: Sti

Beskrivelse: Veien opp til vakthuset gikk over svabergene. I sidelys ser man tydelig slitasjen i fjellet: Fjellet skinner der det er slitt ned gjennom generasjoner. På de bratteste partiene er det boltet fast trappetrinn i fjellet.



Utsikt mot nord. Foto: Else Bjørg Finstad



Kompassrose i fjellet ved loshytta



Optisk telegraf.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	mangler
Gnr/bnr:	7/29
Oppført:	1808 - 1997
Byggherre:	Staten
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Ferdsel/samferdsel
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Teknisk diverse
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Opprettstående mast hvilende på et fundament av to korslagte bjelker. Oppreist fra bjelkeendene gir fire skråstivere sideveis støtte til masten. Slik den står idag, mangler masten de dobbelte salingene som holdt de signalerende klaffene. Signaleringen bestod i å vise ulike konfigurasjoner av åpne eller lukkede klaffer.

Den optiske telegrafen spilte en viktig rolle for kommunikasjonen langs kysten under napoleonskrigene. Ingen stasjoner ble bevart etter nedleggelsen, men flere er i nyere tid gjenreist som rekonstruksjoner. Rekonstruksjonen på Portør får sin betydning som anskueliggjørende element, i samvirke med de øvrige historiefortellende elementene på stedet (jfr. vern kompleks).

Sammendrag bygningshistorie

I 1997 ble det reist en kopi av en optisk telegraf ("klaffetelegraf") rett ved vakthytta. Forgjengeren ble brukt under napoleonskrigen og var på plass i 1808. Da napoleonskrigene var over i 1814 var Norge svært utarmet, og den optiske telegrafen ble nedlagt ved Marindepartementets ordre av 18. november 1814.

Oppfinnelsen av kikkerten på 1600-tallet økte mulighetene for optisk signalering. Med kikkert kunne man skjelne figurer og tegn over større avstander enn tidligere. Franskmannen Claude Chappe konstruerte i 1789 en optisk telegraf med bevegelige armer. Den kunne sende meldinger over 200 km på 20 minutter. Med budbringer ville det tatt 20 timer. Den optiske telegrafen fikk sitt store gjennombrudd da Chappes telegraf meddelte den franske seier over Østerrike i 1794. Man fikk for alvor demonstrert dens nytteverdi.

Vern

Formål:	Formålet er å bevare masten som en del av det samlede miljøet knyttet til vakthus/losutkikk.
Begrunnelse:	Masten illustrerer den lange historien knyttet til vakt og varsling på dette stedet.
Omfang:	Vernet omfatter masten i sin helhet.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Den rekonstruerte optiske telegrafen i Portør. Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.

BYGNING 9903157 Vakthus for losstasjon

Kompleks 2213 PORTØR

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	165386353
Gnr/bnr:	7/29
Oppført:	1837 - 1900
Byggherre:	Finansdepartementet - toll.
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Offentlig forvaltning
Nåværende funksjon:	Offentlig forvaltning
Bygningsart:	Vaktbygning
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Vakthuset utgjør et tilnærmet kubisk volum, overdekket med pyramidetak tekket med tradisjonell båndtekkning. Taket krones av en vindfløy utformet som en åpnert kule (globus?). Utvendig stående hvitmalt skyggepanel med grønnmalte hjørnekasser, enramsvinduer med sveitserstilspreget omramning på tre av de fire veggene, hver med fire ruter pr. ramme. Inngangsdør, likeledes med sveitserpreget innramning, kledd med panel i fiskebensmønster.

Sammendrag bygningshistorie

Det heter i Fortidsminneforeningens årbok 1934: "Utkikshuset ved Portør toldstasjon er visstnok identisk med det en-etasjes tømrede toldvaktshus som blev opført i forbindelse med Finansdepartementets bestemmelse i skrivelse av 25. mai 1837." Når 1837 er anført som byggeår, er det med bakgrunn i denne antagelsen. Vel så sannsynlig for dagens bygg er imidlertid en datering rundt 1900. I en artikkel i "Årsskrift 1988 for Kragerø og Skåtøy Historielag" (Helge Knudsen Strømme: Loser i Kragerø-skjærgården på 1800-tallet" heter det at nåværende vakthus er satt opp av tollvesenet i nyere tid på samme sted som den tidligere losvakthytta.

Vakthuset og dets forløpere må antas å ha vært sambrukt av toll- og losvesen.

I 1965 ble losstasjonene i Portør nedlagt og losen overflyttet til Kragerø. Med dette ble også vakthusfunksjonen avviklet. (Kilde: Knudsen Strømme 1988 s. 58)

Vern

Formål:	Vernet skal sikre hytta som et representativt, og godt bevart eksempel på de mange los- og tollvakthyttene langs kysten. Vernet skal sikre bygningens arkitektur, materialrbuk og detaljering.
Begrunnelse:	Hyttene har hatt stor betydning både for sjøfarendes sikkerhet og for innkreving av toll, en betydelig inntektskilde for staten. Den har og har hatt også en viktig funksjon som seilingsmerke, godt synlig som den er i det åpne landskapet. Ytterligere bidrar at vakthuset allerede har vært vernet i lang tid.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Vakthuset i Portør.



Foto: Else Bjørg Finstad

BYGNING 9903157 Vakthus for losstasjon

Kompleks 2213 PORTØR



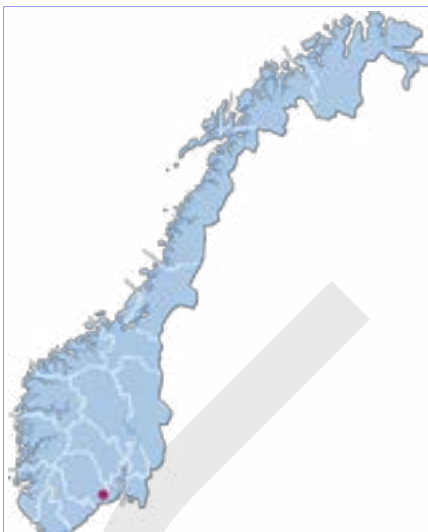
Foto: Else Bjørg Finstad



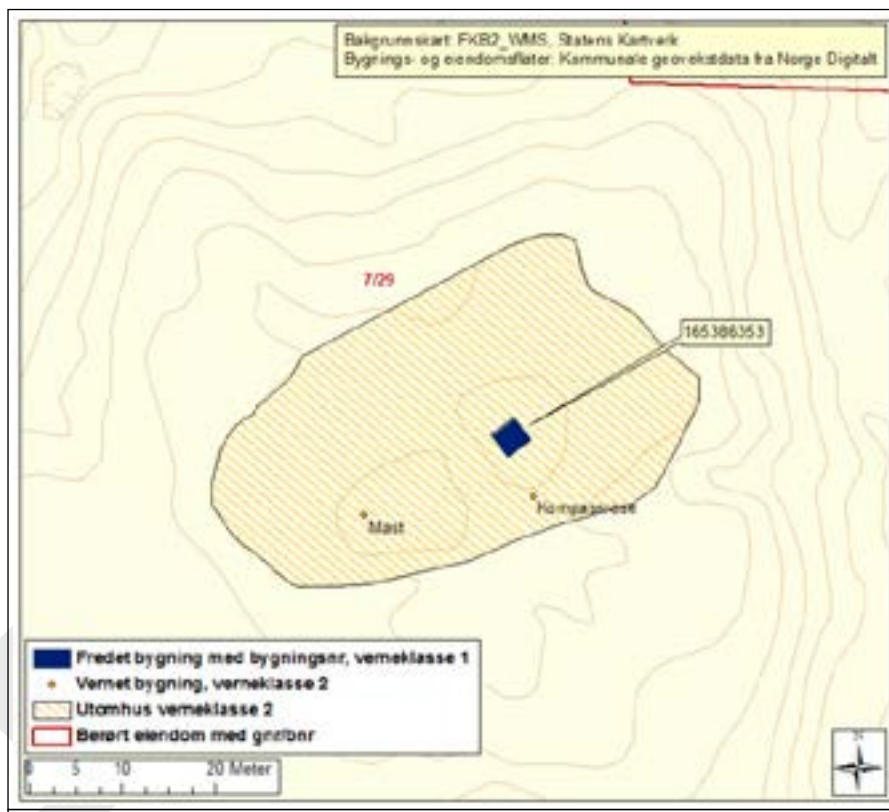
Foto: Else Bjørg Finstad



Foto: Else Bjørg Finstad


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Telemark
 Kommune: 805/Porsgrunn
 Opprinnelig funksjon: Fiskerbruk
 Nåværende funksjon: Kystledhytte
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 2


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903143	Fiskerbruk	1850 - 1920	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	164118940	27/12
9903144	Sjøbu	1875 - 1900	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	164118959	27/12

Vern komplekse

Formål: Formålet med vernet av Sildevika er å sikre et fiskerbruk fra slutten av 1800-tallet. Vernet skal sikre bygningen med hage/strand og anleggets opprinnelige utforming/arkitektur med senere endringer, blant annet de endringene som ble gjort i forbindelse med ny bruk som feriested på 1930-tallet.

Begrunnelse: Sildevika er et godt bevart fiskerbruk som viser fiskerbondens enkle kår og hvordan man uten store endringer tok eiendommen i bruk til feriested på 1930-tallet. Det er foretatt få endringer etter 1936 da eiendommen ble feriested. Sildevika er som et av få tilsvarende steder i området bevart og nærmest urørt fra begynnelsen av 1900-tallet.

Omfang: Fredningen omfatter boligens eksteriør og interiør, sjøbodens eksteriør og et område omkring bygningene.

Beskrivelse kulturmiljø

Det området som Sildevika ligger i er preget av tett løvskog bestående av eik, lind, lønn, svartor og bjørk. Videre er terrenget kupert med mye fjell i dagen. Under de bratte fjellsidene ligger flater med matjord/gressplener. Her har det vært dyrket grønnsaker/poteter. Strandlinja består av svaberg og små sandstrender. De tre holmene mot vest består av nakent fjell/svaberg og er knyttet til fastlandet med 3 bruer. Eiendommen omfatter våningshus, uthus, sjøbu og brygge.

Det er ikke for ingenting at stedet har fått navnet Sildevika. Fra tid til annen er det blitt observert sildestimer mellom fjellene og holmene. I den tiden det bodde folk i Sildevika, ble det tatt mye fisk der. Det er fortsatt bra med fisk i området, og mange benytter også i dag Sildevika som fiskeplass.

Det går en sti til det gamle fiskerbruket fra lokal vei. Stien er kronglete og er en god dokumentasjon på at det tidligere var sjøveien som var hovedadkomsten til bruket.

Eiendomshistorikk

Ved en skylddeling som ble holdt i 1872, ble løpenummer 68b (Sildevika) fraskilt løpenummer 68 (senere bruksnummer 11) med en skyld på 1 skilling. Anders Olsen kjøpte den fraskilte delen, Solvik, eller «Sildevika» som stedet gjerne ble kalt. Anders Olsen hadde i 1855 overtatt Hestholmen (gårdsnummer 30) etter sin far, Ole Andersen. Han var bosatt på denne holmen sammen med sin familie. Matrikkelen av 1889 gav løpenummer 68b, Solvik (Sildevik), bruksnummer 12 under gårdsnummer 27, Bjønnes. Anders Olsen Sillevik døde i 1899. Eiendommene, Solvik/Sildevika og Hestholmen, gikk da over til sønnen, Christen Andersen (1858-1944), som eneste arving. Han var bosatt på Solvik/Sildevika sammen med sin familie. Christen Andersen giftet seg i 1888 med Helene Halvorsdatter (1852-1933) fra Brevik. Bruket gikk senere over til Arthur Andersen. Christen Andersen Sildevika flyttet til Bjørkøya hvor også sønnen Anders bodde.

Sildevika ble nedlagt i 1926 som gårdsbruk. Den ble etter dette brukt som fritidseiendom. I denne perioden ble hagen opparbeidet og det ble bygget en større veranda mot sjøsiden. Utover dette ble det bare gjort mindre endringer i eksteriør og interiør.

I 1936 gikk skjøtet fra Oslo skifterett til Thorbjørn Andersen for 6000 kroner. Det ble i 1966 foretatt en oppmåling av eiendommen. Den var da på 75 930 m². Skjøtet gikk samme året til Anders Petter Arlov (født 1924), Reidun Solhjell (født 1919) og Ingrid Løken (født 1920). Eiendommen ble verdsatt til 70 000 kroner.

Porsgrunn kommune overtok eiendommen i 1972 for 260 000 kroner. Skjøtet gikk senere samme år over til Staten ved Miljøverndepartementet. Etter at eiendommen ble innkjøpt, var det meningen at husene skulle rives. Det ble imidlertid tatt et initiativ hvor en ba om dispensasjon fra denne bestemmelsen. Dette var i Arkitekturvernåret 1975, og det ble som svar på søknaden bevilget 20 000 kroner til istandsetting av bygningene.

Eiendommen er i dag friareal. Bygningene har vært brukt som leirskole og i den sammenheng ble loftet noe ominnredet for å få flest mulige sengeplasser. Siden 2005 har Porsgrunn Turistforening drevet Sildevika som en Kystledhytte, en ubetjent hytte drevet etter samme modell som Turistforeningens hytter på fjellet.

Foruten våningshuset består eiendommen av uthusbygning, sjøbu og brygge. En vil forsøke å bevare dem som et eksempel på en kystheim der næringen var fiske og litt jordbruk.

Informasjon er hentet fra Porsgrunnfolkebiblioteks hjemmeside og er skrevet av Per Chr. Nagell Svendsen.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903143
GAB nr: 164118940
Navn: Fiskerbruk
Oppført: 1850 - 1920



Byggnr: 9903144
GAB nr: 164118959
Navn: Sjøbu
Oppført: 1875 - 1900



Sildevika ankomst over bro. Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.



Sildevika mot sørøst. Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.



Hovedbygning og naust/sjøbu Foto: Kjell Ivar Brynsrud



Hovedhuset sett fra nordvest, sjøbua i bakgrunnen. Foto: Fylkesmannen i Telemark.



Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Sildevika fra vest mot øst. Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	164118940
Gnr/bnr:	27/12
Oppført:	1850 - 1920
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Friområde - Kommuneplanens arealdel 2007 - 2020 - vedtatt 06.11.2008
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Hovedbygningen er et lavt, eneetasjes hus med saltak. Bygningen er laftet med stående utvendig kledning. Huset er hvitmalt med grønne detaljer i vindusomramming og hjørnebord. På vestfasaden er det adkomst til boligen via en inngangsdør fra en senere påbygd veranda med trapp. Det er også en dør på baksiden av huset. Vinduene er tofagsvinduer med 1 * 3 ruter i hvert fag. Taket er tekket med ny, rød takstein. Langs mønet er det en pipe, plassert på den delen av taket som ligger nærmest sjøen.

I første etasje er det i dag en stor stue med laftede tømmervegger, bjelketak og peis. I tillegg er det i denne etasjen kjøkken, gang og to soverom. Disse rommene er panelt med stående panel og har synlige takbjelker. Kjøkken og gang ligger i sentralpartiet i huset. Dette er også den eldste delen av bygningen. Døren fra gang til soverom er sannsynligvis fra før 1800. Sentralpartiet har vært utvidet i begge ender antagelig mellom 1860 og 1880. Det er trapp til loftet hvor det er sovesal midt på og kvistværelser i hver ende.

Foran huset er det en lav, gammel steinmur som strekker seg i hele husets lengde. I den ene enden av muren der det en murt trapp.

Sammendrag bygningshistorie

Hovedhuset har flere byggetrinn. Det ble blant annet endret noe for å brukes som fritidsbolig i 1926. Da ble det blant annet bygget en veranda og det ble gjort mindre endringer i interiør og eksteriør. Da huset skulle benyttes som leirskole på 1980 tallet ble det også gjort endringer på loftet for å få flere sengeplasser.

Det er usikkert om den opprinnelige tømmerkjernen er flyttet hit eller oppført her første gang.

Vern

Formål:	Formålet å verne bolighuset i Sildevika er å ta vare på et fiskerbruk fra slutten av 1800-tallet med senere tilføyelser. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming/arkitektur med senere endringer, blant annet de endringene som ble gjort i forbindelse med ny bruk som feriested på 1930-tallet. Formålet med vern av interiøret er å opprettholde opprinnelig rominndeling, bygningsdeler, overflater og materialbruk. I tillegg opprinnelig fast inventar.
Begrunnelse:	Sildevika har høy historisk verdi som et godt bevart fiskerbruk fra tiden før 1900. Det viser fiskerbondens enkle kår, og hvordan man uten store endringer omgjorde eiendommen til feriested på 1930-tallet. Det er foretatt få endringer etter 1936 da eiendommen ble feriested. Sildevika er som et av få tilsvarende steder i området bevart og nærmest urørt fra begynnelsen av 1900-tallet. Bygningens interiør og eksteriør er godt bevart
Omfang:	Fredningen omfatter boligens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 7

Interiørnavn: Kjøkken

Beskrivelse: Kjøkkenet ligger parallelt med gangen mot vest. Det har synlige bjelker i taket, malte tregulv og malt faspanel på veggene.



Interiørnr: 1

Interiørnavn: Soverom i 1. etasje

Beskrivelse: Rommet ligger bak kjøkkenet mot nord og er i bruk som hyttevaktens rom.



Interiørnr: 3

Interiørnavn: Soverom 3

Beskrivelse: Rommet har 2 senger og vindu mot nord.

Hele 2. etasje/kvistetasje er noe endret i forbindelse med etableringen av leirskole på 1980- tallet.



Interiørnr: 5

Interiørnavn: Gang, vask, lager

Beskrivelse: Rommet ligger parallelt med kjøkkenet mellom stue og soverom i 1. etg. Her er det vask og trapp til loft/kvist. Rommet brukes som grovkjøkken/garderobe/lager.



Interiørnr: 6

Interiørnavn: Stue

Beskrivelse: Stuen ligger mot syd og har malte tømmervegger, synlige malte bjelker i taket og upusset teglsteinspeis. Peisen er av nyere dato. Rommet har to utgangsdører mot vest og øst, en dør til kjøkkenet samt dør til gang.



Møblering og farger er av nyere dato.

Interiørnr: 2

Interiørnavn: Soverom 2

Beskrivelse: Rommet har 4 senger og vindu mot sør.

Hele 2. etasje/kvistetasje er noe endret i forbindelse med etableringen av leirskole på 1980- tallet.



Interiørnr: 4

Interiørnavn: Soverom 4

Beskrivelse: Her kommer trappen opp i fra 1. etasje. Rommet har 3 senger + 3 madrasser.

Hele 2. etasje/kvistetasje er noe endret i forbindelse med etableringen av leirskole på 1980- tallet.





Dør til soverom mot nord



Stue utgangsdør mot sjøen



Hovedbygningen. Fasade mot vest. Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



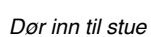
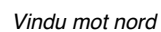
Dør mot gang



Østfasade hovedbygning Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Vindu mot syd



Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	164118959
Gnr/bnr:	27/12
Oppført:	1875 - 1900
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Sjøbod/brygge
Regulering:	Regulert: Friområde - Kommuneplanens arealdel 2007 - 2020 - vedtatt 06.11.2008
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Bygget er 5,43 m x 3,90 m.

Sjøbua er en lav, enetasjes trebygning med saltak og stående panel. Bua er plassert helt nede i strandkanten, med langsiden liggende parallelt med strandlinja. Foran sjøbua er det oppført en stor brygge som strekker seg langt utover vannet. Brygga er laget i tre og er uten rekkverk. Fra brygga er det adkomst til bua via en to-fløys plankedør av stående plank. På langsiden mot sjøen er det et lite vindu plassert høyt på veggen. Sjøbua er rød malt med hvite vindskier, dør og vindu. Taket er tekket med rød takstein.

Sammendrag bygningshistorie

Sjøboden kan være oppført på slutten av 1800-tallet samtidig med hovedhuset, men dette er ikke dokumentert. Sjøbuas plassering og utformingen av brygga skulle tilsa at den ikke er veldig gammel, evt. at den kan ha blitt flyttet hit på et senere tidspunkt. Ved siden av sjøbua er det en lav mur av naturstein (kun en stein i høyden), som muligens er fundamentet etter en tidligere bygning. I følge Turistforeningen er sjøbua blitt flyttet og muren kan dermed være sjøbua's gamle grunnmur.

Vern

Formål:	Formålet å verne sjøboden i Sildevika er å ta vare på helheten i et fiskerbruk fra slutten av 1800-tallet. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming.
Begrunnelse:	Sjøboden i Sildevika har historisk verdi som del av et godt bevart fiskerbruk fra slutten av 1800-tallet. Den bidrar til helheten i anlegget.
Omfang:	Vernet omfatter sjøbodens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



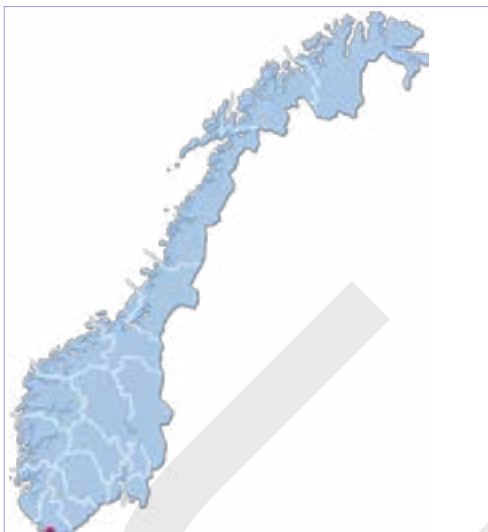
Hovedhuset sett fra nordvest, sjøbua i bakgrunnen. Foto: Fylkesmannen i Telemark.



Hovedbygning og naust/sjøbu Foto: Kjell Ivar Brynsrud

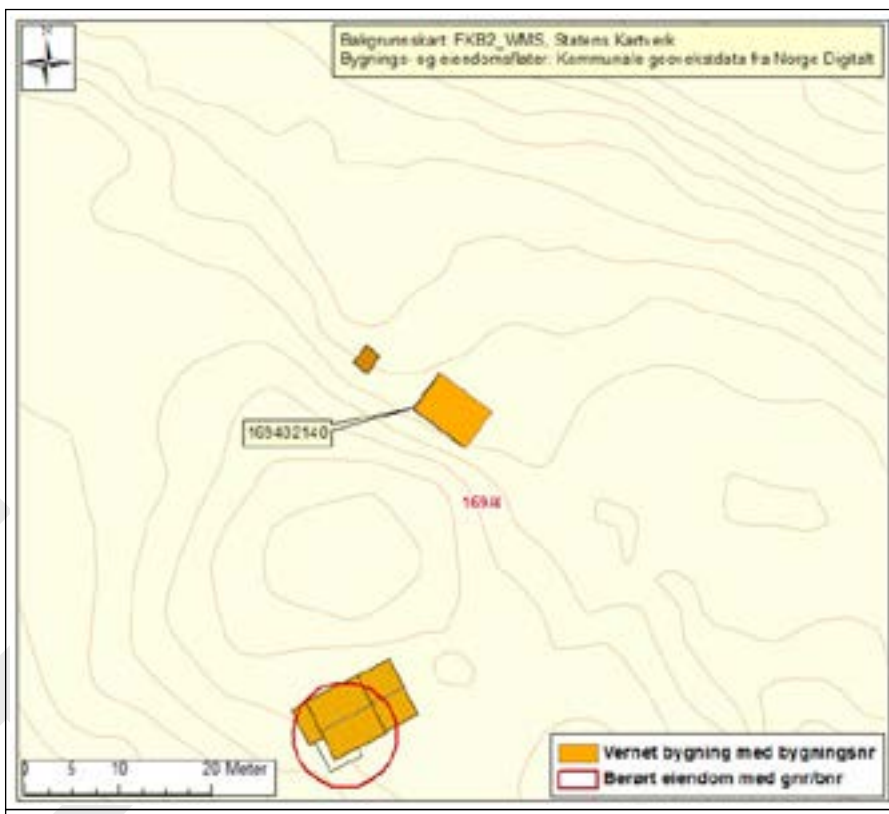


Sildevika med sjøbu. Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Vest-Agder
 Kommune: 1029/Lindesnes
 Opprinnelig funksjon: Kystmeldehytte
 Nåværende funksjon: Ingen
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 2, bevaring
 Totalt antall bygg: 3



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903180	Liten hytte		Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør	169402140	169/7

Vern kompleks

Formål: Formålet er å verne en militær vakthytte fra 1900. Vakthyttens opprinnelige arkitektoniske utforming, materialbruk og detaljer i eksteriøret skal ivaretas.

Begrunnelse: Kystvakthytterne er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet. Hytten på Skipmannsheia dokumenterer til tross for en del endringer fortsatt denne funksjonen.

Omfang: Vernet omfatter den opprinnelige kystvakthyttens eksteriør.

Beskrivelse kulturmiljø

Skipmannsheia ligger i et åpent landskap med kystlynghei, og er knyttet til turveinett bl.a. fra Lindesnes fyr. Det går bilvei frem til 6-700 m fra hytta. På samme område ligger også en bygning oppført under andre verdenskrig, senere benyttet av Forsvaret, denne bygningen er ikke omfattet av vern.

Eiendomshistorikk

Skipmannsheia er en av flere opprinnelig svært like kystmeldehytter langs sørlandskysten, hvor blant andre Høgevarde og Sotåsen også inngår. Skipmannsheia var tidlig på 1900-tallet en vakt- og signalstasjon, og del av kystvaktsystemet som ble utbygget i forbindelse med den militære opprustningen før 1905. Forsvaret inngikk kontrakt med lokalbefolkningen på stedet om vakthold i beredskapssituasjoner. Meldinger ble gitt med kurer/ordonans, etter hvert også med enkle radiosett og telefon.

Eiendommen var i privat eie fra ca 1970-2000 da den igjen ble kjøpt av Forsvaret. Direktoratet for Naturforvaltning overtok eierskapet fra Forsvaret i 2006. Videre er det inngått en avtale med Lindesnes kommune der kommunen påtar seg disponerings- og forvaltningsansvaret for hytta.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903180
 GAB nr: 169402140
 Navn: Liten hytte
 Oppført:





Skipmannsheia ligger i åpent kystlandskap med vid utsikt.



Bygningen på eiendommen, ikke omfattet av vern.



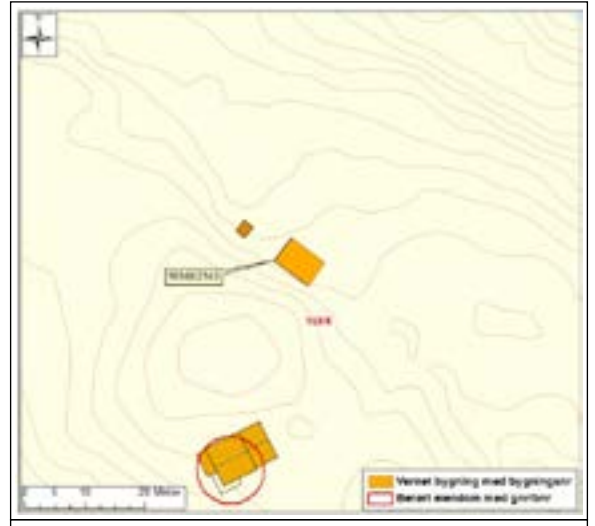
Kystmeldehytta.

BYGNING 9903180 Liten hytte

Kompleks 9900480 Skipmannsheia

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr: 169402140
Gnr/bnr: 169/7
Oppført:
Byggherre: Forsvaret
Arkitekt: Ukjent
Opprinnelig funksjon: Forsvar
Nåværende funksjon: Funksjon uspesifisert
Bygningsart: Vaktbygning
Regulering: Uregulert: Ligger inne i kommuneplanens arealdel som friområde
Vernestatus:



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Hytten er oppført etter typetegninger i panelt bindingsverk med noe utstikkende tak og enkle sveitserstilskruss i hver av gavlene. Den er delt i to rom, en gang på enden av huset og et vaktrom med en sammenhengende vindusrekke langs endeveggen og rundt hjørnet av rommet. Vindusrekken fremstår som et smalt vindusbånd plassert litt høyt oppe på veggen. Disse fortsetter rundt hjørnene, noe som gir bygningene et preg av utkikkstårn.

Utvendig panel er antakelig opprinnelig. Innvendig er bygningen delvis modernisert slik at grad av opprinnelighet her kan synes redusert. Opprinnelig panel skal imidlertid ligge under nyere panel. Bygningen er utvendig preget av flere års manglende vedlikehold.

Hytta måler ca 6 x 3,5 m.

Vern

Formål: Formålet er å verne en militær vakthytte fra 1900. Vakthytens opprinnelige arkitektoniske utforming, materialbruk og detaljer i eksteriøret skal ivaretas.

Begrunnelse: Kystvakthyttene er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet. Hytten på Skipmannsheia dokumenterer til tross for en del endringer fortsatt denne funksjonen.

Omfang: Vernet omfatter den opprinnelige kystvakthytens eksteriør.

Vernekategori: Verneklasse 2, bevaring

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse:



BYGNING 9903180 Liten hytte

Kompleks 9900480 Skipmannsheia



Foto: T.Folkestad, Vest-Agder fylkeskommune.



Foto: T.Folkestad, Vest-Agder fylkeskommune.



Foto: T. Folkestad, Vest-Agder fylkeskommune.



Foto: T.Folkestad, Vest-Agder fylkeskommune.



Foto: T. Folkestad, Vest-Agder fylkeskommune.



BYGNING 9903180 Liten hytte

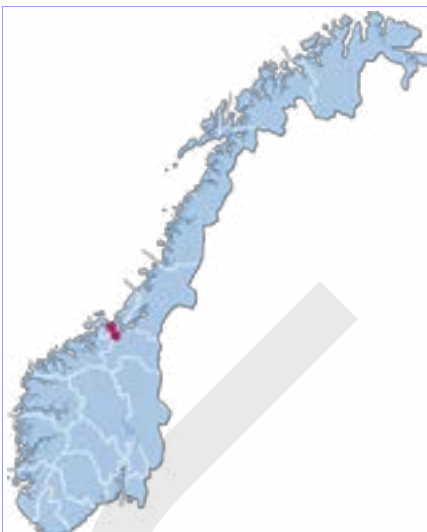
Kompleks 9900480 Skipmannsheia



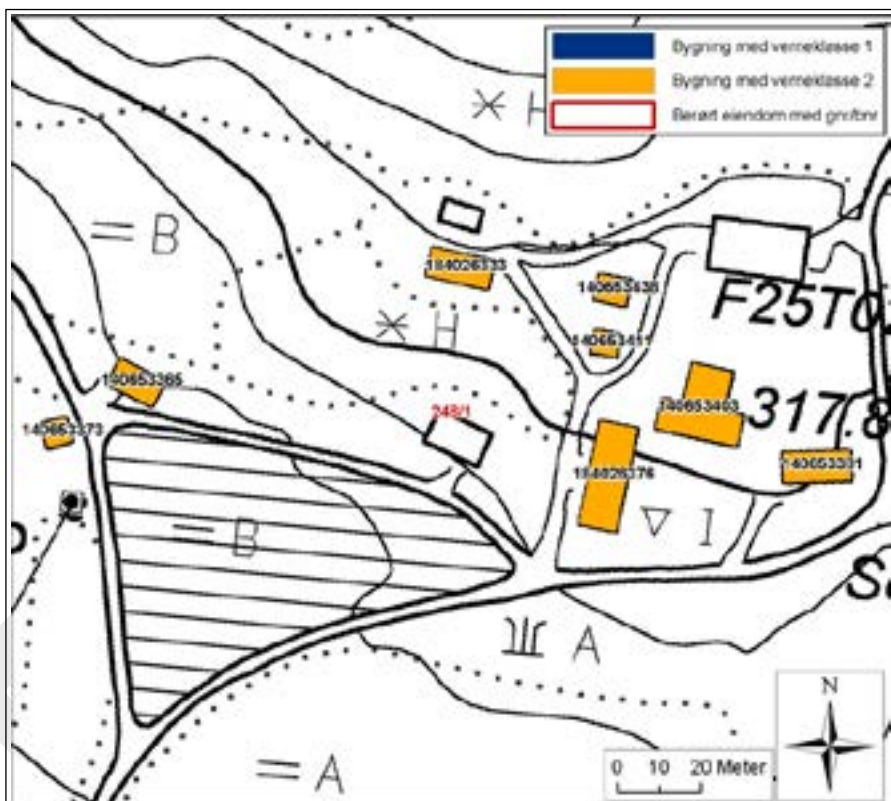
Foto: T. Folkestad, Vest-Agder fylkeskommune



Skipmannsheia - kystvakthytte fra ca 1900. Foto: Pål Alfred Larsen. Opphavsrett: Fylkesmannen i Vest-Agder.


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Sør-Trøndelag
 Kommune: 1613/Snillfjord, 1638/Orkdal
 Opprinnelig funksjon: Gårdsbruk
 Nåværende funksjon: Forsøksgård
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygninger: 26



Situasjonskart Songli forsøksgård. Situasjonskart med bygninger på utmarkseiendommer er vist på byggnivå.

Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
7926	BJØRNDALSSTUA	1850	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	184057158	248/1
7927	Bjørndalsstua Sommerstua (Masstu)	1850	Verneklasse 1, fredning	Eksterior	184090287	248/1
7919	DRIFTSBYGNING	1800	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior	184026376	248/1
7915	GRYTDALSSTUGGU	1915	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior	140653365	248/1
7914	HAUGSTUGGU	1910 - 1915	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior/Utomhus	184026333	248/1
7924	HJORTDALSHYTTE M/UTHUS	1920	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	184027496	248/1
7913	Hovedbygning	1800	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior	140653403	248/1
8067	LANGLIDALSHYTTE	1920	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior/Interior	koordinat	92/1
7916	NILSSTUGGU	1830	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior/Utomhus	140653381	248/1
9903380	Stabburet	1800	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior	140653411	248/1
7925	Svarttjørnhytta	1930	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	184057107	248/1
9903377	Svarttjørnhytta Uthus	1930	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	184057115	248/1
9903376	Svarttjørnhytta Vakthytte	1930	Verneklasse 1, fredning	Eksterior/Interior	Koordinat	248/1
9903384	Tørkehus for fiskegarn	1915	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior	mangler	248/1
9903382	Uthus til Grytdalsstuggu	1850	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior	140653373	248/1
9903381	Vedbua	1800	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior	140653438	248/1
7923	ÅSETRA M/UTHUS	1855	Verneklasse 2, bevaring	Eksterior/Interior	184027534	266/2

Vern kompleks

Formål:	Formålet med vern av Songli er å ivareta et sammensatt bygningsmiljø knyttet både til industribyggeren Christian Thams og den statlige forsøksvirksomheten. Vernet skal sikre både bygninger på selve gården Songli og bygninger omkring på eiendommen. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljer, deres innbyrdes sammenheng og evt. utomhusanlegg.
Begrunnelse:	Eiendommen Songli representerer et sammensatt bygningsmiljø. De kulturhistoriske verdiene er knyttet særlig til historien om industrimannen og gründeren Christian Thams og hans Songli Jaktklub A/S, men også til anlegget som statlig forsøksgård for hjortevilt. Gårdsanlegget på Songli representerer et variert, men helhetlig bygningsmiljø. Bygningene har enkeltvis varierende grad av autenticitet, men opprinnelig materialbruk og utforming er i stor grad videreført. De fleste av utmarksbygningene har høy grad av autenticitet. Disse bygningene representerer vesentlige bygningshistoriske og kulturhistoriske verdier knyttet til tradisjonell byggeskikk og senere endringer i forbindelse med bruk som jaktthytter.
Omfang:	Vernet omfatter bygninger iht. liste. Vernet omfatter bygninger både på selve gården Songli og bygningene på utmarkseiendommene Bjørndalen, Hjortdalsetra, Åsetra og Langlidalshytta. Vernet omfatter bygningenes eksterior og deler av interior.

Beskrivelse kulturmiljø

Songli forsøksgård ligger i Orkdal kommune, ca. 20 km. vest for kommunesenteret Orkanger. Eiendommen strekker seg også inn i Snillfjord kommune. Selve gården ligger på 300 m.o.h. fritt og uten andre nærliggende gårder mellom Songsjøen og Våvatnet. Totalt har eiendomskomplekset et areal på 78.000 da og er sammensatt av 87 eiendomsnr. som berører 30 g.nr. En stor del av eiendommen er fredet som del av Grytdalen naturreservat.

Eiendommen ble i sin tid samlet av den kjente forretnings- og industrimannen Christian Thams. Thams kjøpte Songli i 1907 for å skape et jaktparadis og Songli Jaktklub AS ble stiftet 07.12.1907.

Selve gårdsanlegget Songli består av tilsammen ca 15 bygninger. Dette er både nyere og eldre bolighus, bygninger innredet for forskere med kontorer og overnattingsmulighet, slakteri, ulike driftsbygninger. Bygningsmassen utgjør et helhetlig miljø, men den enkelte bygning har gjennomgått mange endringer gjennom tiden slik at autenticiteten fra Thams-perioden er relativt lav.

I tillegg til gårdsanlegget består eiendommen av ialt fem ulike jakthytter spredt innenfor eiendommen. Flere av disse er godt bevart fra da de opprinnelig ble oppført.

Eiendomshistorikk

Songli finnes nevnt i skriftlige kilder allerede i 1620, da som kongens gods. Ut over på 1600- og 1700-tallet hadde Songli flere eiere og i 1826 delte den daværende eieren Jon Amundsen Songli gården mellom hans to sønner. De to gårdene fikk navnene Oppistu Songli (Pærstugu) og Nestu Sognli (Nilsstuggu). Det gamle våningshuset ble tilhørende Oppistu Songli mens eieren på Nestu Sognli bygde nytt våningshus. I forbindelse med etableringen av de to gårdene ble de øvrige gårdsbygningene fordelt mellom de to eiendommene i tillegg til at det ble bygd nye.

I 1907 solgte Peder Sognli, den daværende eieren på Oppistu Sognli, gården til Christian Thams. Nils H. Sognli på Nestu Sognli gjorde det samme. Med disse to eiendommene kunne Thams skape et jaktparadis i de viltrike skogområdene. Thams foretok mange eiendomskjøp og eiendommen ble på i alt 87 000 da med etter hvert et stort antall bygninger rundt gården og i utmarka. Thams utviklet gårdsanlegget fra å være tradisjonelle fjellgårder til et anlegg som kunne ta i mot fornemme gjester i forbindelse med driften av Sognli Jaktklubb AS som han eide fram til han solgte aksjene i 1942. I løpet av den perioden flyttet og bygde han flere hus på gården og i utmarka. Flere av jakthyttene han bygde i utmarka var ombygde høyløer, eller hulluer som de kalles i Orkdal.

Etter at Thams solgte sine aksjer, ble Songli solgt flere ganger, og i 1952 kjøpte staten eiendommen. Hovedformålet med kjøpet av eiendommen den eneste staten har anskaffet til dette formålet var at den skulle tjene som en forsøksgård for viltforskning og viltpleie samt forskning og forsøk knyttet til ferskvannsfisk. I 1954 startet faglig aktivitet og i en lang periode var Songli hovedsete for den hjorteforskning som pågikk i Norge. Helt frem til år 2000 var det hjort i innhengingen. Forskningsvirksomheten på Songli har fått betydelig mindre omfang de senere år.

Sognli eies i dag av Miljøverndepartementet og forvaltes av Direktoratet for naturforvaltning, DN, mens Statsbygg har forvaltningsansvaret for bygningene. En stor del av eiendommen, Grytdalen, er regulert som naturreservat.

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning; Historien om Songli, notat 2003-4.

Flere bilder under Q:\10602 Statsbyggs kulturhistoriske eiendommer\1 Hurtigreg. fase I\IEM\Tegninger og bilder\2162-Sognli\Bilder

Verneverdige bygg

Byggnr: 7913
GAB nr: 140653403
Navn: Hovedbygning
Oppført: 1800



Byggnr: 7914
GAB nr: 184026333
Navn: HAUGSTUGGU
Oppført: 1910 - 1915



Byggnr: 7915
GAB nr: 140653365
Navn: GRYTDALESSTUGGU
Oppført: 1915



Byggnr: 7916
GAB nr: 140653381
Navn: NILSSTUGGU
Oppført: 1830



Byggnr: 7919
GAB nr: 184026376
Navn: DRIFTSBYGNING
Oppført: 1800



Byggnr: 7923
GAB nr: 184027534
Navn: ÅSETRA
M/UTHUS
Oppført: 1855



Byggnr: 7924
GAB nr: 184027496
Navn: HJORTDALSHYTTE
M/UTHUS
Oppført: 1920



Byggnr: 7925
GAB nr: 184057107
Navn: Svarttjørnhytta
Oppført: 1930



Byggnr: 7926
GAB nr: 184057158
Navn: BJØRNDALSSTUA
Oppført: 1850



Byggnr: 7927
GAB nr: 184090287
Navn: Bjørndalsstua
Sommerstua (Masstu)
Oppført: 1850



Byggnr: 8067
GAB nr: koordinat
Navn: LANGLIDALSHYTTE
Oppført: 1920



Byggnr: 9903376
GAB nr: Koordinat
Navn: Svarttjørnhytta
Vakthytte
Oppført: 1930



Byggnr: 9903377
GAB nr: 184057115
Navn: Svarttjørnhytta
Uthus
Oppført: 1930



Byggnr: 9903380
GAB nr: 140653411
Navn: Stabburet
Oppført: 1800



Byggnr: 9903381
GAB nr: 140653438
Navn: Vedbua
Oppført: 1800



Byggnr: 9903382
GAB nr: 140653373
Navn: Uthus til
Grytdalsstuggu
Oppført: 1850



Byggnr: 9903384
GAB nr: mangler
Navn: Tørkehus for
fiskegarn
Oppført: 1915





Stabbur, hovedbygning og låve. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Hovedbygningen, verksted/lager i bakgrunnen. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Flyfoto, 1970-80-tallet. Foto: ukjent



Sognli, hovedbygningen til venstre. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Svarttjønndalshytte med uthus og vakthus



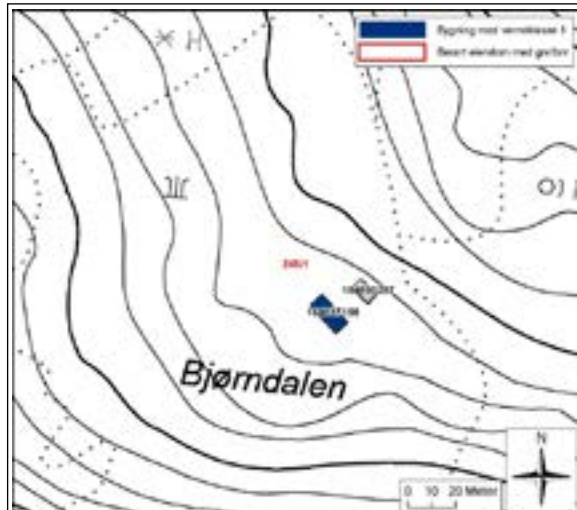
Sognli forsøksgård. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 7926 BJØRNDALSSTUA

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	184057158
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1850
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Jakt/fangst
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Uregulert: Kommuneplan for Orkdal
Vernestatus:	



Situasjonskart Bjørndalen.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bjørndalen var opprinnelig en fjellgard med fast bosetting frem mot 1900-tallet. Etter at gården ble nedlagt ble Bjørndalen brukt som jaktthytte. Den ligger høyt og fritt med vidt utsyn mot sør.

Gården ble ryddet i høgmiddelalderen (1050-1300). Det finnes fortegnelser over alle brukerne helt tilbake til 1557. I 1590 er Bjørndalen med i krongodset som går under navnet Holms gods. Det antas at hovedbygningen på Bjørndalen slik den framstår i dag er bygd i ca 1850. På den tida var det Lisbet Iversdatter og Erik Andersen Melby som drev gården.

Bygningen er ei toetasjers trønderlån og oppført i 1880-åra. I 1. etasje er det to stuer, kjøkken, og i 2. etasje er det 3 soverom. Grunnflate på 142 m2.

Eternittaket ble i 2003 utskiftet med impregneret tretak.

Bortsett fra at vinduene er skiftet på 1970-80-tallet og taket skiftet har bygningen stor grad av autenticitet fra Thams-perioden. Interiøret er preget av opprinnelig fargebruk, dekorerte dører, laserte tømmervegger og forsseggjort fast innredning.

Bygningshistorikk

1550	1850	Gården ble ryddet i høgmiddelalderen (1050-1300). Det finnes fortegnelser over alle brukerne helt tilbake til 1557. I 1590 er Bjørndalen med i krongodset som går under navnet Holms gods. Det antas at hovedbygningen på Bjørndalen slik den framstår i dag er bygd i ca 1850. På den tida var det Lisbet Iversdatter og Erik Andersen Melby som drev gården.
1850		Ny hovedbygning på gården Bjørndalen oppføres.
1907	1942	Christian Thams stifter Sognli Jaktkubb og erverver Bjørndalen. I perioden 1907 til 1942 ble anlegget istandsatt med blant annet utskifting av vinduer.
1975	1980	Legging av nye gulv, trolig lagt oppå det opprinnelige. Vinduer skiftet.
2003		Tekking av tak med miljøtaket Royal (impregneret bordtak). Det gamle eternittaket ble fløyet ut med helikopter.

Vern

Formål:	Formålet er å ivareta bygningene på Bjørndalen som eksempel på en tradisjonell fjellgård med en lang historie, og som del av historien knyttet til Christian Thams. Vernet skal sikre bygningenes arkitektur, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Bjørndalen har kulturhistorisk verdi både som fjellgård med en lang historie, og en spesiell historie og innredning knyttet til industrimannen og gründeren Christian Thams og hans Sognli Jaktklub A/S. Byningen har særlig interesse knyttet til interiørene der detaljering, fargesetting og innredning har stor grad av autenticitet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 7926 BJØRNDALSSTUA

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Interiør

Interiørnr: 102

Interiørnavn: Stue øst

Beskrivelse: Stue med originalt interiør og møblering fra Thamsperioden. Telefonapparatet på veggen vitner om høy standard. De laserte veggene gir stua særegent preg.



Interiørnr: 103

Interiørnavn: Kjøkken

Beskrivelse: Kjøkkenet ligger mellom de to stueene med inngang fra den østre stua. Interiøret og inventaret er fra Thamsperioden.



Interiørnr: 104

Interiørnavn: Vestre stue

Beskrivelse: Laserte vegger som i den østre stua. Rommet er møblert med tunge skinnmøbler. Rommet er originalt fra Thamsperioden.



Interiørnr: 203

Interiørnavn: Lite soverom 2. etg (midtre)

Beskrivelse: Soverom med originalt interiør og inventar fra Thamsperioden.



Interiørnr:

Interiørnavn: Soverom 2.etg øst.

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Soverom 2 etg. vest

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Gang

Beskrivelse:



BYGNING 7926 BJØRNDALSSTUA

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Bjørndalsstua, sommerstua (masstua) t.h. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Gmlt foto, viser tidligere driftsbygningene på gården.



Fargevalget på interiøret og inventaret gir rommet særpreg. Stua sett mot sør-øst. Foto: Einar Engen
Opphavsrett: Statsbygg



Vinduer, fasade SV. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Skapene er inventar fra Thamsperioden. Kjøkkenet sett mot nord. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Bjørndalsstua, fundament for tidligere uthus i forgrunnen. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Kjøkkenet sett mot sørøst. Den ådrede døra fører inn til den østre stua. Vaskevannsfat med såpekopp og mugge fra Thamsperioden. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Tofløyet inngangsdør mot tunet. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



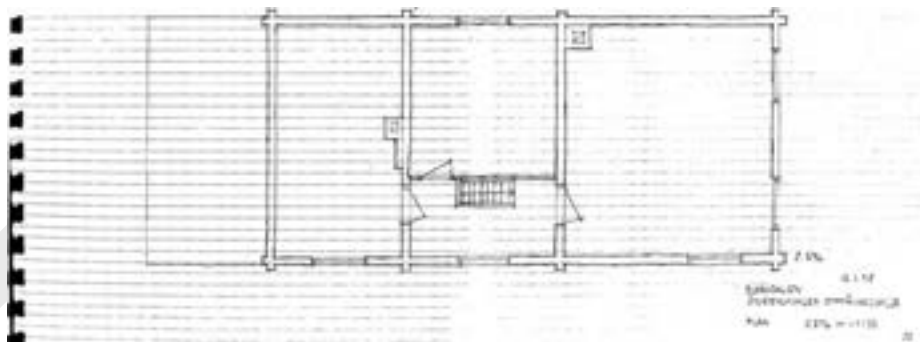
Senga, nattbordet og vedoven er inventar fra Thamsperioden. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Gavlvegg mot vest og langvegg mot mastuggu. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Soverom 2 etg. øst. Vindu mot nord er blendet. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



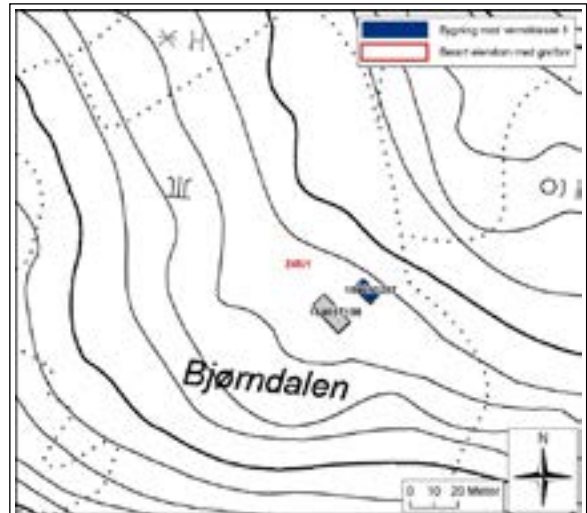
Plan 2. etasje Foto: Harald Valberg (oppmåling) Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7927 Bjørndalsstua Sommerstua (Masstu)

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	184090287
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1850
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Bryggerhus
Regulering:	Uregulert: Kommuneplan for Orkdal
Vernestatus:	



Situasjonskart Bjørndalen.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Liten laftet og panelt bygning med to rom og et lite vindfang/inngangsparti. Torvtekking. Den ble innvendig oppusset på 1960/70-tallet.

Sidebygningen på Bjørndalen gård betegnes som Masstuggu og har opprinnelig tjent som bryggerhus og benyttet i dag som "åpen vandrebue" for turgåere.

Sammendrag bygningshistorie

Gården ble ryddet i høgmiddelalderen (1050-1300). Det finnes fortegnelser over alle brukerne helt tilbake til 1557. I 1590 er Bjørndalen med i krongodset som går under navnet Holms gods. Det antas at hovedbygningen på Bjørndalen slik den framstår i dag er bygd i ca 1850. På den tida var det Lisbet Iversdatter og Erik Andersen Melby som drev gården.

Bygningshistorikk

1850		Huset er antagelig oppført midt på 1800-tallet som masstugu for gården Bjørndalen.
1907		Christian Thams stifter Sognli Jaktubb og erverver Bjørndalen.
1970		Nytt torvtak ble lagt på 1970-tallet
1975	1980	Nytt gulv ble lagt i det innerste rommet
1992		Nytt gulv og innvendig panel i det ytre rommet. Gulvet ble lagt oppå det opprinnelige gulvet. Rommet ble renoveret på grunn av branntillopp

Vern

Formål:	Formålet er å ivareta bygningene på Bjørndalen som eksempel på en tradisjonell fjellgård med en lang historie, og som del av historien knyttet til Christian Thams. Verne skal sikre bygningenes arkitektur, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Bjørndalen har kulturhistorisk verdi både som fjellgård med en lang historie, og en spesiell historie knyttet til industrimannen og gründeren Christian Thams og hans Sognli Jaktklub A/S. Masstua har betydning som del av det opprinneolige anlegget.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:

Interiørnavn: Interiør.

Beskrivelse: Huset har to rom i tillegg til et lite vindfang/inngangsparti. Et åpent ildsted murt med naturstein og leire, reparert med sementmørtel i senere tid, dominerer det største rommet. Det er nye gulv, ny himling og delvis panelte vegger.



BYGNING 7927 Bjørndalsstua Sommerstua (Masstu)

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Masstua, fra nordsiden. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Inngangsdøra. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Masstuggu med hovedbygningen i bakgrunnen Foto: Einar Engen
Opphavsrett: Statsbygg



Oppholdsrommets åpne ildsted til høyre. Døren midt i blidet leder inn i det innerste rommet. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Masstuggu sett fra nordvest. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7919 DRIFTSBYGNING

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	184026376
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1800
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Fjøs/stall
Regulering:	Uregulert: Kommuneplan for Orkdal
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Driftsbygningen lå opprinnelig under gården Oppistu Sognli og har laftet fjøs og stall hvor fjøset er rappet og stallen er kalkhvittet. Under krigen ble høylåven revet og erstattet av et høyere høyloft med kjøring. Det ble også tilrettelagt for å bygge en fløy i vinkel på låven. Bygningen er i liten grad endret i nyere tid.

Bygningshistorikk

1800		Oppført omkring 1800
1907		Christian Thams kjøper Songligårdene
1940	1945	Høyloft, kjøring og tak demontert og nytt høyloft oppført.
1943		Ny puss i fjøs og fjøsgang.
1952		Staten kjøper Sognli
2002		Nytt dekke på låvebru med impregneret plank

Vern

Formål:	Formålet er å ivareta bygningen som en tradisjonell driftsbygning. Vernet skal sikre bygningens arkitektur, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Eiendommen Songli representerer et sammensatt bygningsmiljø. De kulturhistoriske verdiene er knyttet særlig til historien om industrimannen og gründeren Christian Thams og hans Songli Jaktklub A/S, men også til anlegget som statlig forsøksgård for hjortevilt. Driftsbygningen inngår som et vesentlig arkitektonisk og funksjonelt element i gårdstunet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

Interiør

Interiørnr: 103

Interiørnavn: Husdyrrom i 1 etg

Beskrivelse: Store deler av bygningen har original innredning fra da det var husdyrhold ved gården. Hvitkalkede tømmervegger forteller om datidas vedlikeholdstiltak.



Interiørnr: 201

Interiørnavn: Kjøring

Beskrivelse: Låven har låvebru på nordsida med kjøring over høyloftet. Himlingen har spor som viser hvor det var tenkt å bygge ut låven. Luftekanaler i tre fra husdyrrommene er også bevart fra den gang det var dyr på båsen.



BYGNING 7919 DRIFTSBYGNING

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Driftsbygningen fra NV. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Mur på vestsiden av driftsbygningen. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Fasade N. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Fasade S. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Nordre og østre fasade. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Hvitkalkede vegger og himling i stall som sist har blitt brukt som sauefjøs. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7919 DRIFTSBYGNING

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Driftsbygningens fasade mot tunet Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Detalj fra kjøringa og takkonstruksjonen. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Søndre og vestre fasade Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7915 GRYTDALSSTUGGU

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	140653365
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1915
Byggherre:	Christian Thams
Arkitekt:	Christian Thams
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Uregulert: Kommuneplan for Orkdal kommune
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Grytdalsstuggu er en toetasjers trønderlån med grunnflate 62 m2. Den er flyttet fra Grytdalsøyen og gjenreist på Songli i 1915. Den inneholder soverom i 2. etasje og kjøkken, stue og laboratorium i 1. etasje.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen var opprinnelig et seterhus som ble flyttet fra Grytdalsøyen. Seterstua ble bygd omkring 1850. Ved gjenreising på Songli ble huset forlenget med en lengde og bygd på en etasje. Huset ble brukt som bolig mens Thams var eier av Sognli. Etter at staten overtok i 1952 har huset blitt brukt som overnatting for kursdeltakere.

Grytdalsstuggu er en toetasjers trønderlån med grunnflate 62 m2. Den er flyttet fra Grytdalsøyen og gjenreist på Songli i 1915. Den inneholder soverom i 2. etasje og kjøkken, stue og laboratorium i 1. etasje.

Bygningshistorikk

1910	1920	Seterstue i Grytdalsøyen demontert og flyttet til Songli. Gjenreist med tilbygg og påbygd til en 2-etasjes bygning.
1952		Staten kjøper Sognli
1960	1970	Utskifting av vinduer
1980	1990	Istandsatt innvendig
1985	1990	Utskifting og reparasjon av tak. Tekking med Decra takpanner.
2001		Montering av brannvarsling og sensorer med egen sentral.

Vern

Formål:	Formålet er å sikre bygningen som del av det totale miljøet. Vernet skal sikre bygningens arkitektur, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Eiendommen Songli representerer et sammensatt bygningsmiljø. De kulturhistoriske verdiene er knyttet særlig til historien om industrimannen og gründeren Christian Thams og hans Songli Jaktklub A/S, men også til anlegget som statlig forsøksgård for hjortevilt. Grytdalsstuggu har verdi som del av det totale miljøet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

BYGNING 7915 GRYTDALSSTUGGU

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Østre fasade og inngangsparti på langvegg mot syd. Foto: Einar Engen
Opphavsrett: Statsbygg



Grytdalsstuggu med uthuset og hydranthuset i bakgrunnen Foto: Einar Engen
Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7914 HAUGSTUGGU

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	184026333
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1910 - 1915
Byggherre:	Christian Thams
Arkitekt:	Christian Thams
Opprinnelig funksjon:	Undervisning/forskning
Nåværende funksjon:	Jakt/fangst
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Uregulert: Kommuneplan for Orkdal kommune
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Haugstuggu er en toetasjers trønderlån fra ca. 1910-15, med grunnflate 79 m2. Den ble ferdig oppusset i 1983 og inneholder leilighet med stue, kjøkken og soverom, for det meste med platekledninger.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd under Thamsperioden antagelig som bolig. Senere brukt som overnatting for kursdeltakere. Bygningen kan være tegnet av Christian Thams.

Bygningshistorikk

1910	1915	Bygget oppført som et tradisjonelt trønderlån
1952		Staten overtar Songli
1970	1980	Utskifting av vinduer
1983		Huset istandsatt innvendig
1985	1990	Reparasjon, forsterkning og retrekking av tak med Decra takpanner.
1988		Nytt uthus med garasje bygges i tilknytning til Haugstuggu

Vern

Formål:	Formålet er å sikre bygningen som del av det totale miljøet. Vernet skal sikre bygningens arkitektur, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Eiendommen Songli representerer et sammensatt bygningsmiljø. De kulturhistoriske verdiene er knyttet særlig til historien om industrimannen og gründeren Christian Thams og hans Songli Jaktklub A/S, men også til anlegget som statlig forsøksgård for hjortevilt. Haugstuggu har verdi som del av det totale miljøet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



Fasade vest. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Fra SV Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 7914 HAUGSTUGGU

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Nordre og østre fasade. Innngangsparti mot nord. Foto: Einar Engen
Opphavsrett: Statsbygg



Fasade øst. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Haugstuggu, fra SØ. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 7924 HJORTDALSHYTTA M/UTHUS

Kompleks 2162 SOGLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	184027496
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1920
Byggherre:	Christian Thams
Arkitekt:	Christian Thams
Opprinnelig funksjon:	Jakt/fangst
Nåværende funksjon:	Jakt/fangst
Bygningsart:	Hytte/sommerbolig
Regulering:	Regulert: Grytdalen naturreservat Kgl.res 4.12.1992
Vernestatus:	



Situasjonskart Hjortdalshytta.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Del av et anlegg som opprinnelig besto av 5 jakthytter - ei kjøkkenhytte med innlagt vann, ei oppsynshytte og de resterende for vertskap og gjester. De 4 øvrige jakthyttene brant ned i 1950. Opprinnelig ble hyttene kalt Grytdalshyttene. Denne hytta skal være oppkalt etter Thams's svogersønn kpt. Hjortdal. Hytta er en ombygd høyløe som ble oppsatt i Thamsstiden og ble brukt som jakthytte. Tilhørende stall lå til nedfalls ved registrering i 1997, men er nå borte. Jakthytta ligger innenfor fredet område, Grytdalen naturreservat. Hytta er i laftet tømmer, den bakre uthusdelen i bindingsverk. Hytta er kledd med stående panel som er beiset. Kreosotimpregneret bordtak. Innvendige panelte vegger og himling er ubehandlet, gulvbord er lakkert. Grunnflate 27 m2.

Bygningshistorikk

1920	Høyløe fra seter demontert og oppbygd som jakthytte.
1950	4 av 5 jakthytter brenner ned
1952	Staten overtar eiendommen
1991	Istandsetting med blant annet ny takteking med kreosotimpregneret bordtak, papp som tetting under tekking, og utskifting av vindu samt istandsetting av ildsted og pipe.
2004	Beiset utvendig

Vern

Formål:	Formålet er å sikre bygningen som et karakteristisk og godt bevart eksempel på de små jakthyttene oppført av Christians Thams for Songli Jaktklub AS. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Hjortdalshytta representerer en av de særegne små jakthyttene innenfor Songli-eiendommen. Bygningen er en gjenoppføring av en tradisjonell høyløe - såkalt "hullu" - og har både bygningshistorisk og kulturhistorisk interesse. Bygningen er godt bevart i eksteriør og interiør.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse: Jaktstua har to-roms planløsning med et oppholdsrom og uthus i bakkant. På framsiden mot syd er det en overbygd skjæle /vindfang på gavlveggen. Jakthytta har innvendig panel med hvelvet himling.



BYGNING 7924 HJORTDALSHYTTA M/UTHUS

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Hjortdalshytta. Uthusdel nærmest. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Oppholdsrommet sett mot sør-vest. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Hjortdalshytta. Inngang uthusdelen t.v. for vinduet. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Ildstedet er montert mot yttervegg. Bildet er tatt mot øst. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Hjortdalshytt, fundamenter fra de nedbrente hyttene i forgrunnen. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Interiør, sett fra døra. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Jakthytta sett fra syd Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7913 Hovedbygning

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	140653403
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1800
Byggherre:	Ukjent
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Landbruk
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Uregulert: Kommuneplan for Orkdal kommune
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Pærstuggu er navnet på hovedbygningen. Det er en totasjers trønderlån oppført omkring 1800. I 1919 fikk den en bakfløy og bygget er formet som en T i grunnflata. Det er tilkommet en glassveranda som ble utvidet under krigen. Bygningen brukes til kurs, fagseminarer og inneholder kjøkken, auditorium, spisesal og to stuer.

Hovedbygning er laftet og panelt. Tilbygget fra 1919 er i reisverk. Tilbygget fra 1990/91 er i betong.

Bygningen ble restaurert i 1990. Innvendig er bygningen relativt endret, bortsett fra i stuen i første etasje som har en del originalt interiør og inventar bevart.

Sammendrag bygningshistorie

Hovedbygning for Amund Jonsen Sognli etter delingen av gården Songli 1826. Byggeår usikkert. Byggherre er usikker på grunn av eiendomssalg og deling av gården.

Bygningshistorikk

1800		Tradisjonelt trønderlån oppført rundt 1800.
1907		Christian Thams kjøper gården Sognli
1919		Tilbygd fløy på nordsida i to etasjer.
1920		Veranda med glassfelt bygges på husets søndre fasade.
1943	1944	Verandaen utvides.
1952		Staten overtar Sognli
1980	1985	Reparasjon, forsterkning og isolering av tak. Taket retrekkes med Decra takpanner. Takutstikket forlenges.
1990	1991	Istandsetting av huset ved innvedning ny planløsning både i 1. og 2. etasje. Planløsning for tverrfløy i første etasje endres, ombygging av trappegang og ny trapp fra 1. til 2. etasje, nye toaletter og bottekott i 2. etasje og ombygging av tverrfløens 2. etasje. Ny kledning og isolasjon utvendig og demontering av trapp og legging av varmekabler i trappetrinn. Montering av nye vinduer (kopier av opprinnelige vinduer). Tilbygg nordover i en etasje for lager og teknisk rom. Veranda foran hovedinngang demontert, reparert og delvis kopiert ved remontering.
1991		Montering av brannvarslingsanlegg

Vern

Formål:	Formålet er å bevare hovedbygningen som det sentrale element i tunet, med historie knyttet til den opprinnelige gården og til Christian Thams. Vernet skal sikre bygningens arkitektur, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Eiendommen Songli representerer et sammensatt bygningsmiljø. De kulturhistoriske verdiene er knyttet særlig til historien om industrimannen og gründeren Christian Thams og hans Songli Jaktklub A/S, men også til anlegget som statlig forsøksgård for hjortevilt. Hovedbygningen inngår som et vesentlig arkitektonisk og funksjonelt element i gårdstunet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

BYGNING 7913 Hovedbygning

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Interiør

Interiørnr: 101

Interiørnavn: Thamsstua

Beskrivelse: Stue med originale gulv, innvendig kledning og himling. Det er tilført pyntelister på brystningen og nye gerikter over vinduene. Den innvendige kledningen, rupanel, er helsparklet og overmalt. Stua er møblert med møbler fra Thamsperioden, blant annet en sofa som skal ha tilhørt eventyrsamleren Asbjørnsen.



Interiørnr: 103

Interiørnavn: Stue

Beskrivelse: Stua har originalt innvendig panel og himling. Det er tilført gerikter over vinduer, pyntelister på brystningen og ny peis. Panelen er helsparklet og overmalt. Stua er møblert med blant annet 2 'Orkdalsskap' av Songlitypen. Flere av brukerne på Songligårdene var dyktige treskjærere, som også tok i mot elever. Kongefamilien er eier i alt 3 Orkdalsskap, hvor Pær Songli lagde det første i 1905.



Plan 2. etasje Foto: Grimstad og Tønsager A. S. Opphavsrett: Statsbygg



Plan 1. etasje Foto: Grimstad og Tønsager A. S. Opphavsrett: Statsbygg



Stua sett mot sør. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Hovedbygningen midt i bildet med driftsbygningen til venstre og Nilsstuggu til høyre. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7913 Hovedbygning

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Thamsstua er møblert med møbler og gjenstander fra Thamsperioden. Stua sett mot nord. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Fasade mot nord Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Østre stue sett mot sør-øst. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Nordre og østre fasade. Gangbro som leder inn til konferansesal i 2. etg. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7913 Hovedbygning

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



*Orkdalsskap av Songlitypen Foto: Einar Engen
Opphavsrett: Statsbygg*



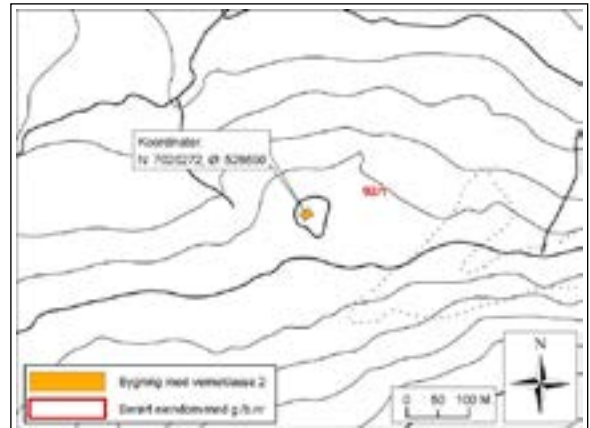
Fasade mot syd og husets hovedbygning. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 8067 LANGLIDALSHYTTA

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	koordinat
Gnr/bnr:	92/1
Oppført:	1920
Byggherre:	Christian Thams
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Jakt/fangst
Nåværende funksjon:	Jakt/fangst
Bygningsart:	Hytte/sommerbolig
Regulering:	Uregulert: Kommuneplan for Orkdal
Vernestatus:	



Situasjonskart Langlidalshytta med koordinater, UTM sone 32.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Langlidalshytta var opprinnelig ei høyløe som under Thamsperioden ble flyttet og gjenreist som jakt- og fiskehytte. Bygningen ligger på en liten kolle med utsikt over Våvatnet i nord-øst.

Langlidalshytta, som er av samme type som Hjortdalshytta, er en liten tømmerbu med ett oppholdsrom og et inntrukket inngangsparti/ forgang. Bygningen er kledd med ubehandlet stående vekselpanel og har ett torams sprossedelt vindu med 2x2 ruter i gavlen mot vest. Taket er tekket med bølgeplater i stål.

Bygningshistorikk

1920	Bygningen oppføres som jaktbu. Den kles innvendig og får flat innvendig panelt himling. En ovn i hjørnet ga varme til rommet. Den var opprinnelig ei høyløe som ble flyttet hit.
1960	Ny taktekking

Vern

Formål:	Formålet er å sikre bygningen som et karakteristisk og godt bevart eksempel på de små jakthytterne oppført av Christians Thams for Songli Jaktklub AS. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Langlidalshytta representerer en av de særegne små jakthytterne innenfor Songli-eiendommen. Bygningen er en gjenoppføring av en tradisjonell høyløe - såkalt "hullu" - og har både bygningshistorisk og kulturhistorisk interesse. Bygningen er tilsvarende type som Hjortdalshytta, men uten uthuset på baksiden. Bygningen har høy autentisitet i eksteriør og interiør.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Oppholdsrom
Beskrivelse:
Oppholdsrommet er panelt med ubehandlet vekselpanel. Himlingen er flat, men med en knekk ut mot vegg. Gulvet er 3" gulvbord på åser. Rommet er lite endret fra da det ble oppført. En liten vedovn i hjørnet med røkrør som er ført gjennom taket. Tre køyer langs den ene vegg.



BYGNING 8067 LANGLIDALSHYTTA

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Langlidalshytta fra inngangssiden. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Interior. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Langlidalshytta, inngangsparti på gavl. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Interior. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Langlidalshytta. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 7916 NILSSTUGGU

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	140653381
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1830
Byggherre:	Jon Jonsen Songli
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Uregulert: Kommuneplan for Orkdal kommune
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Nilsstuggu ble bygd omkring 1830 og er et uisolert bordkledd tømmerhus. Grunnflate 75 m². I 1. etasje er det laboratorium og kontor. 2. etasje inneholder en leilighet med kjøkken, stue og soverom. Standarden er relativt ny, med plateledning osv i alle rom.

Bygningshistorikk

1830		Gården Sognli ble delt i 1826, og eieren av Nestu Sognli bygger nytt våningshus. Bygningen ble oppført omkring 1830.
1907		Christian Thams kjøper Sognligårdene
1952		Staten kjøper eiendommen Sognli
1960	1970	Utskifting av vinduer
1985	1990	Utskifting av tak. Legging av Decra platetak

Vern

Formål:	Formålet er å sikre bygningen som del av det helhetlige miljøet. Vernet skal sikre bygningens arkitektur, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Eiendommen Songli representerer et sammensatt bygningsmiljø. De kulturhistoriske verdiene er knyttet særlig til historien om industrimannen og gründeren Christian Thams og hans Songli Jaktklub A/S, men også til anlegget som statlig forsøksgård for hjortevilt. Nilsstuggu har kulturhistorisk verdi som ett av de opprinnelige våningshusene på gården og inngår som et vesentlig arkitektonisk element i miljøet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring



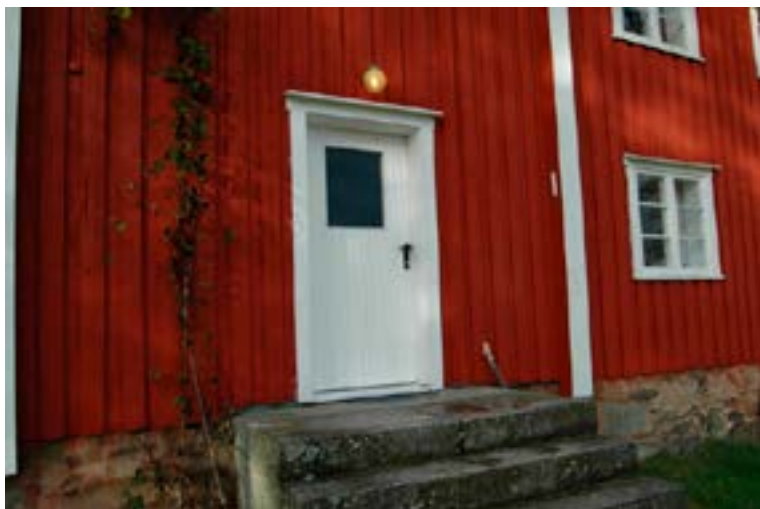
Nilsstugu fra NV. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Fasade mot syd Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 7916 NILSSTUGGU

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Inngangsparti. Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



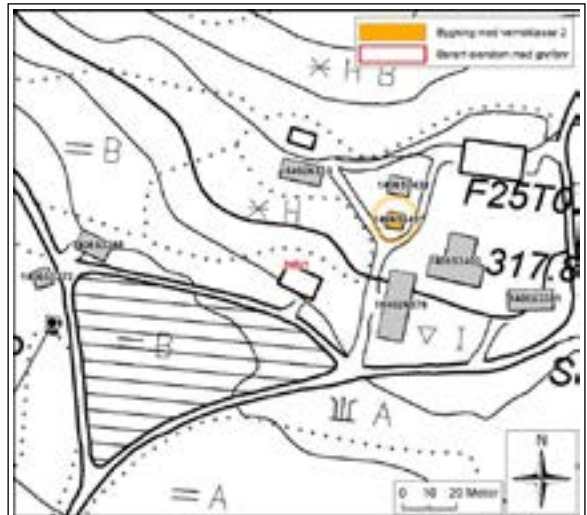
Nilsstuggu i forgrunnen med tilbygget til Pærstuggu til høyre og driftsbyggingen til venstre. Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg

BYGNING 9903380 Stabburet

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr: 140653411
Gnr/bnr: 248/1
Oppført: 1800
Byggherre:
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon:
Nåværende funksjon:
Bygningsart:
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus:



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Huset, som er laftet i to etasjer, står på steinpilarer og er panelt utvendig med tømmermannskledning. I 1997/98 ble taket reteknet med papp, sløyfer og lekter på åsene og kreosotimpregnert bortak som tekking. I 1991 ble kledning over skjælet, østveggen, skiftet ut. Det ble samtidig lagt inn trykkimpregnert vannbrett under kledningen. Stabburet har en grunnflate på 20 kvm og brukes i dag som lager.

Sammendrag bygningshistorie

Stabburet ble antagelig bygd rundt 1800 og tjente da som stabbur for Pærstuggu. Det sto opprinnelig på vestsida av hovedbygningen og ble flyttet under Thams-perioden, antagelig mellom 1910 og 1915.

Vern

Formål: Vernet skal sikre bygningen som eksempel på tradisjonell uthusbygning og del av miljøet. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse: Stabburet inngår som et av flere mindre elementer i gårdstunet med både miljøskapende og historiefortellende verdi.
Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori: Verneklasse 2, bevaring



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg



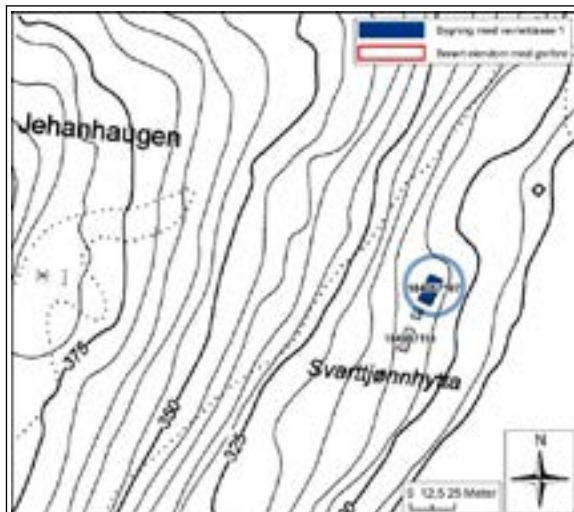
Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg

BYGNING 7925 Svarttjørnhytta

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	184057107
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1930
Byggherre:	Christian Thams
Arkitekt:	Christian Thams
Opprinnelig funksjon:	Jakt/fangst
Nåværende funksjon:	Jakt/fangst
Bygningsart:	Hytte/sommerbolig
Regulering:	Regulert: Grytdalen naturreservat Kgl.res 4.12.1992
Vernestatus:	



Situasjonskart Svarttjørnhytta med vakthytte og uthus.
Hovedhuset lengst mot nord.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Svarttjørndalshytta med tilhørende uthus ligger, som Åsetra og Hjortdalshytta, innenfor Grytdalen naturreservat. Anlegget ble bygd i 1930 som jakthytte for Christian Thams. Eiendommen var frem til 1990 i familien Thams sitt eie. I forbindelse med fredningen av Grytdalen naturreservat i 1992 ble Svarttjørndalseiendommen innlemmet i fredningen.

Anlegget består av i alt 4 bygninger, hovedhytte 64 m², vakthytte 13 m², uthus 43 m² og naust på 19 m².

Hovedhytta er en laftet bygning i en etasje med saltak, og med en langsgående veranda på inngangssiden mot vest. Bygningen har to dominerende piper i naturstein. Bygningen er inndelt i fire rom, alle med peis. De to nordre rommene har vinduer mot verandaen, mens det søndre rommet har øst- og sørvendte vinduer. Innvendig er den faste innredningen borte, men det er flere dekorative elementer bevart med dekormaling, utskjæringer og profiler. Bl.a. er det to fyllingsdører med malte skårne relieffer med rankemotiv og Den norske løve etter 1700-tallsmodell med hellebard.

Svarttjørndalshytta ble i 2002 utvendig restaurert med utskifting av veranda, nytt impregneret tretak som erstattet blikkplattetak. Vakthytta ble også restaurert i 2002, den er idag en åpen "vandrebue" med bl.a. 2 køyer.

Bygningshistorikk

1930	Christian Thams oppfører Svarttjørndalshytta med tilhørende uthus som et av flere anlegg innenfor eiendommen. Anlegget består av jakthytte, vaktbu, uthus og naust. De fire høyloene som hytta er bygd av er ikke datert.
2002	Omfattende restaurering med riving av opprinnelig veranda og bølgeblikktak, utskifting av enkelte veggstokker, montering av lafteskasser, bygging av ny veranda og legging av nytt bordtak (Royal impregnert) og sutak som undertak. Montering av takrenner, tjærebeiset med Tyrilin og maling av vindusaomramminger.

Vern

Formål:	Formålet er å sikre anlegget Svarttjørnhytta som særegent eksempel på jakthytte oppført av Christian Thams. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Svarttjørnhytta med uthus og vakthytte er et særegent eksempel på jakthytte oppført av Christian Thams. Hovedbygningen er oppført med gjenbruk av fire tradisjonelle høyloer. På samme måte som Bjørndalsstua har bygningen spesielt fargesatte og dekorerte interiørdetaljer. Bortsett fra at den faste innredningen er fjernet har bygningens interiør stor grad av opprinnelighet. Også utvendig er bygningen godt bevart i forhold til det opprinnelige, selv om tak og veranda er fornyet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 7925 Svarttjørnhytta

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Interiør

Interiørnr:

Interiørnavn: Søndre rom

Beskrivelse: I det sørligste rommet er veggene ubehandlet. Peis i hjørnet, Dør med forseggjorte, malte utskjæringer.



Interiørnr:

Interiørnavn: Nordre rom 1

Beskrivelse: Rommet nord for inngangsrom



Interiørnr:

Interiørnavn: Inngangsrom.

Beskrivelse:



Interiørnr:

Interiørnavn: Nordre rom 2

Beskrivelse: Det nordligste rommet

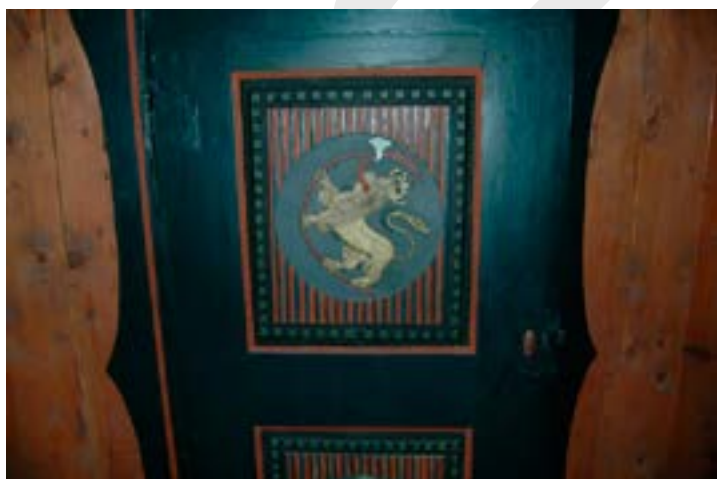


Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 7925 Svarttjørnhytta

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

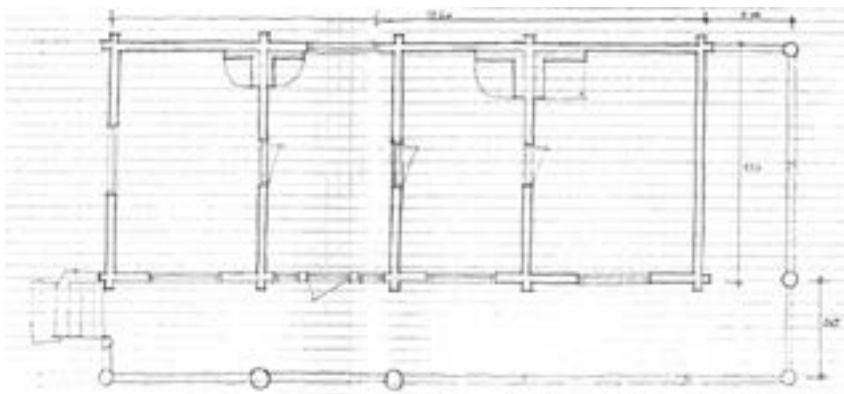


Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 7925 Svarttjørnhytta

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.



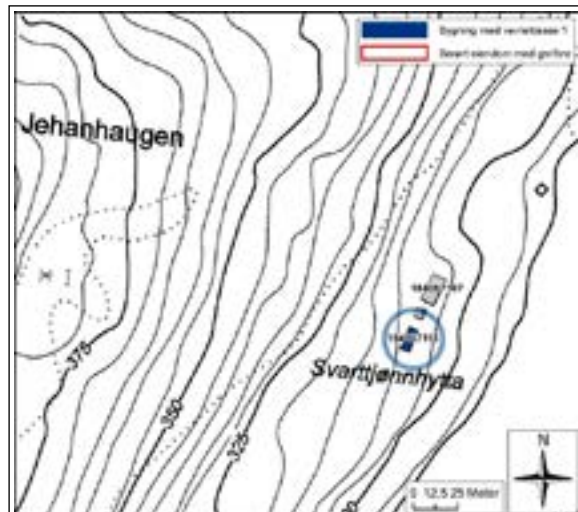
Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 9903377 Svarttjørnhytta Uthus

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	184057115
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1930
Byggherre:	Christian Thams
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Jakt/fangst
Nåværende funksjon:	Jakt/fangst
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	



Situasjonskart Svarttjørnhytta med vakthytte og uthus.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Svarttjørndalshytta med tilhørende uthus ligger, som Åsetra og Hjortdalshytta, innenfor Grytdalen naturreservat. Anlegget ble bygd i 1930 som jakthytte for Christian Thams. Eiendommen var frem til 1990 i familien Thams sitt eie. I forbindelse med fredningen av Grytdalen naturreservat i 1992 ble Svarttjørndalseiendommen innlemmet i fredningen.

Anlegget består av i alt 4 bygninger, hovedhytte 64 m², vakthytte 13 m², uthus 43 m² og naust på 19 m².

Uthuset er en panelt stolpe/grindverkskonstruksjon i en etasje med torvtak. Bygningen består av fire rom med tre separate innganger fra langsiden mot øst og en fra sørsiden. De fire rommene er fra nord vedskjul, do, stall/høyloft og lager.

Vern

Formål:	Formålet er å sikre anlegget Svarttjørnhytta som særegent eksempel på jakthytte oppført av Christian Thams. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Svarttjørnhytta med uthus og vakthytte er et særegent eksempel på jakthytte oppført av Christian Thams. Uthuset er godt bevart både utvendig og innvendig.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse:

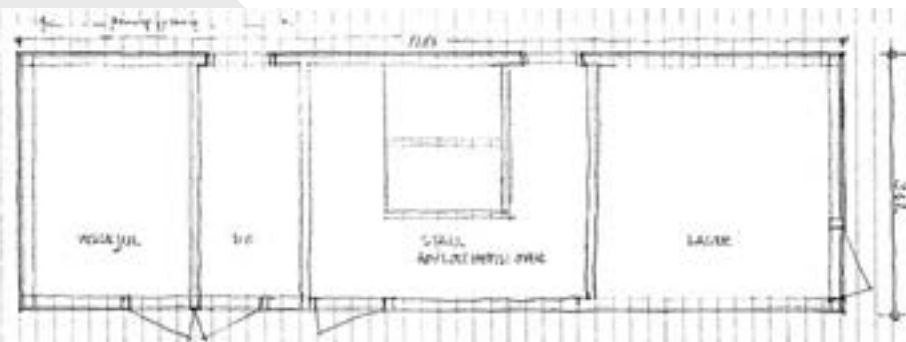


BYGNING 9903377 Svarttjørnhytta Uthus

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Uthuset i bakgrunnen til vakthuset



Do i uthuset Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 9903377 Svarttjørnhytta Uthus

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Foto: M. Oftedal, Forsvarsbygg.

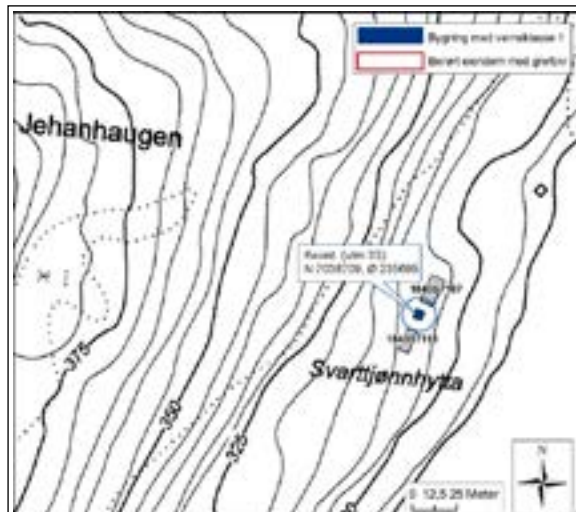


BYGNING 9903376 Svarttjørnhytta Vakthytte

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr:	Koordinat
Gnr/bnr:	248/1
Oppført:	1930
Byggherre:	Christian Thams
Arkitekt:	
Opprinnelig funksjon:	Jakt/fangst
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Hytte/sommerbolig
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	



Situasjonskart Svarttjørnhytta med vakthytte og uthus.
Vakthyttes koordinater er N 7038709, Ø 235695 (utm33).

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Svarttjønndalshytta med tilhørende uthus ligger, som Åsetra og Hjortdalshytta, innenfor Grytdalen naturreservat. Anlegget ble bygd i 1930 som jakthytte for Christian Thams. Eiendommen var frem til 1990 i familien Thams sitt eie. I forbindelse med fredningen av Grytdalen naturreservat i 1992 ble Svarttjønndalseiendommen innlemmet i fredningen.

Anlegget består av i alt 4 bygninger, hovedhytte 64 m², vakthytte 13 m², uthus 43 m² og naust på 19 m².

Vakthytta er en liten laftet bygning med bare ett rom. Utvendig er bygningen beiset, og innvendig er den panelt. Malt panelt i himling. Ovn i det ene hjørnet og to faste køyer. Korrugerte stålplater på taket.

Vakthytta ble restaurert i 2002 samtidig med hovedhytta. Vakthytta fungerer idag som en åpen "vandrebu" for fotturister.

Vern

Formål:	Formålet er å sikre anlegget Svarttjørnhytta som særegent eksempel på jakthytte oppført av Christian Thams. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Svarttjørnhytta med uthus og vakthytte er et særegent eksempel på jakthytte oppført av Christian Thams. Vakthytta er godt bevart både utvendig og innvendig.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse:





Detalj, vindu



Oppholdsrom med spiseplass og senger



Uthuset i bakgrunnen til vakthuset

BYGNING 9903384 Tørkehus for fiskegarn

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr: mangler
Gnr/bnr: 248/1
Oppført: 1915
Byggherre:
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon:
Nåværende funksjon:
Bygningsart:
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus:

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bindingsverkskonstruksjon med tregulv og låvepanel som kledning på tre vegger.

Sammendrag bygningshistorie

Ble bygget i 1915 som tørkehus for fiskegarn ved Våvatnet. Bygningen ble flyttet helt og taket ble tekket med torv i forbindelse med senere flytting. I dag tjener bygningen som informasjonstavle på nedsida av Sognli.

Vern

Formål:
Begrunnelse:
Omfang: Vernet omfatter bygningens eksterior.
Vernekategori: Verneklasse 2, bevaring



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg

BYGNING 9903384 Tørkehus for fiskegarn

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Detalj fa informasjonstavle inne i huset Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg

BYGNING 9903382 Uthus til Grytdalsstuggu

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr: 140653373
Gnr/bnr: 248/1
Oppført: 1850
Byggherre:
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon:
Nåværende funksjon:
Bygningsart:
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus:



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Huset står på holdsteinspunkter, er laftet ned fra et to-etasjes hus til en etasje ved flytting. Huset har saltak med åser og nytt kreosotimpregneret bordtak ble lagt i 1998, under tekkingen har bordtroa papp som tetting og sløyfer og lekter for bordtaket. Ved istandsetting ble det lagt nye åser, tro og sperrer. Huset har tregulv på gulvåser og brukes som lager.

Sammendrag bygningshistorie

Uthuset er antagelig bygd på midten av 1800-tallet og ble flyttet fra gården i 1970.

Vern

Formål: Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse: Uthuset er et av flere mindre elementer i gårdstunet med både miljøskapende og historiefortellende verdi.
Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori: Verneklasse 2, bevaring



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg

BYGNING 9903382 Uthus til Grytdalsstuggu

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg



Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg

BYGNING 9903381 Vedbua

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr: 140653438
Gnr/bnr: 248/1
Oppført: 1800
Byggherre:
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon:
Nåværende funksjon:
Bygningsart:
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus:



Situasjonskart med bygningen i gult.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Den enetasjes laftede vedbua har et rom og står på en ringmur av naturstein og er panelt utvendig. Nytt kreosotimpregnert bordtak ble lagt i 1997/98 og i 1991 ble det montert inn et gammelt vindu fra hovedbygningen i Gavlveggen mot Haugstuggu samtidig som vestveggen fikk ny kledning utvendig. Huset har blitt vedlikeholdt jevnlig.

Sammendrag bygningshistorie

Vedbua er antagelig bygd som høyløe på midten av 1800-tallet, ble oppsatt ca 1910 av Thams.

Vern

Formål: Vernet skal sikre bygningen som eksempel på tradisjonell uthusbygning og del av miljøet. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljer.
Begrunnelse: Vedbua inngår som et av flere mindre elementer i gårdstunet med både miljøskapende og historiefortellende verdi.
Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori: Verneklasse 2, bevaring



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg

BYGNING 9903381 Vedbua

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg



Foto: Einar Engen Opphavsrett: Statsbygg



Foto: Marte Oftedal Opphavsrett: Forsvarsbygg

BYGNING 7923 ÅSETRA M/UTHUS

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: STATSBYGG MIDT-NORGE
GAB nr: 184027534
Gnr/bnr: 266/2
Oppført: 1855
Byggherre: Ukjent
Arkitekt: Ukjent
Opprinnelig funksjon: Landbruk
Nåværende funksjon: Jakt/fangst
Bygningsart: Bolig
Regulering: Regulert: Grytdalen naturreservat Kgl. res 4.12.1992
Vernestatus:



Situasjonskart Åsetra.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Åsetra er en gammel seterbu fra 1855-60, men ble senere brukt som jakthytte. Seteranlegget besto opprinnelig av seterstue, fjøs og uthus. De to sistnevnte har ikke blitt vedlikeholdt og ligger til nedfalls. Bygningen ligger innenfor fredet område, Grytdalen naturreservat.

Tømmerbygning i 1 1/2 etasje med stående panel og bølgeblikk platetak. Vinduene er enkle torams sprossdelte vinduer med 6 og 8 ruter i hver ramme. Planløsningen er tredelt i første etg med et større og to mindre rom. Grunnflate 42 m².

Bygningshistorikk

1855	1860	Seterstua oppført som del av seteranlegg med flere bygninger.
1907		Christian Thams overtar eiendommen
1952		Staten overtar eiendommen

Vern

Formål: Formålet er å bevare Åsetra som eksempel på en tradisjonell seterbygning med senere funksjon og historie som jakthytte. Vernet skal sikre bygningens utforming, materialbruk og detaljering.

Begrunnelse: Åsetra har kulturhistorisk verdi både som tradisjonell seterbygning og senere som en av som jakthyttene til Songli Jaktlag. Bygningen er godt bevart både i eksteriør og interiør.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.

Vernekategori: Verneklasse 2, bevaring

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse: Innvendig er bygningen ubehandlet med bjelketak, tømmervegger og noen panelte vegger.



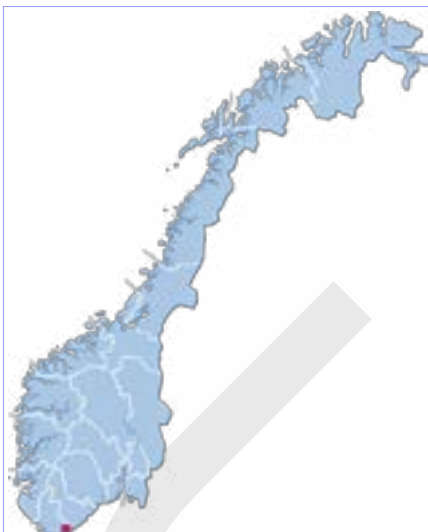
BYGNING 7923 ÅSETRA M/UTHUS

Kompleks 2162 SOGNLI FORSØKSGÅRD



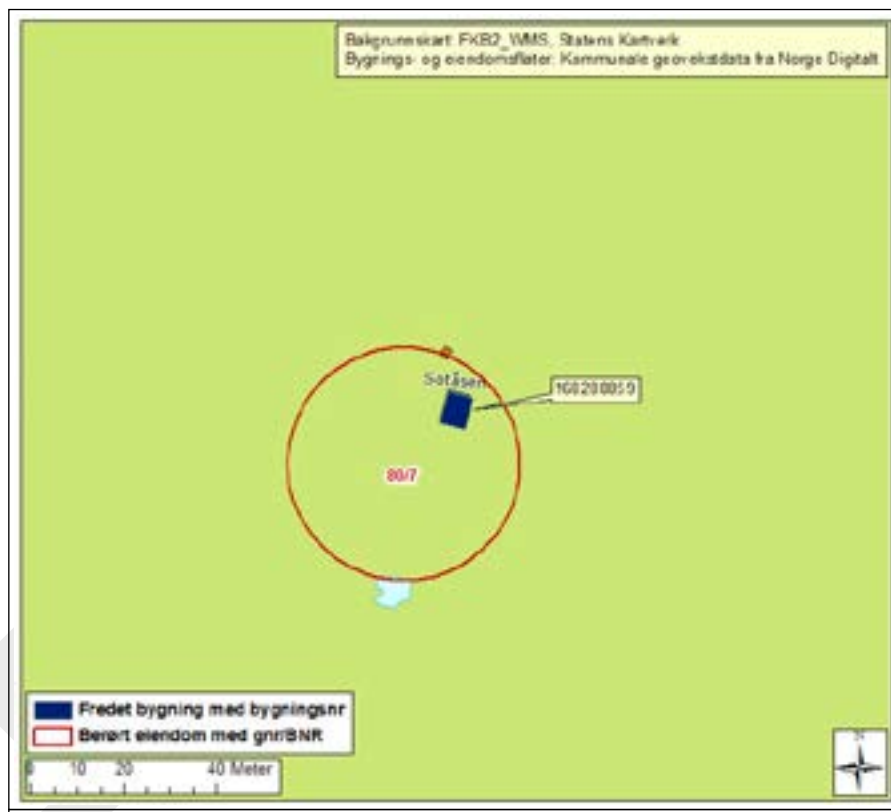
Tegningssnitt





Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Vest-Agder
 Kommune: 1001/Kristiansand
 Opprinnelig funksjon: Kystmeldehytte
 Nåværende funksjon: Friluftsmål
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 2



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903163	Kystmeldehytte	1897 - 1898	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	168288859	80/7

Vern kompleks

Formål: Formålet er å verne en militær vakthytte fra 1900. Vakthyttens opprinnelige arkitektoniske utforming, materialbruk og detaljer i interiøret og eksteriør skal ivaretas.

Begrunnelse: Vern av vakthytten på Sotåsen dokumenterer en tusenårig tradisjon med vakt og varsling på dette stedet. Hytten viser hvordan man løste denne oppgaven i forbindelse med opprustningen før 1905. Kystvakthytterne er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør med fast inventar.

Beskrivelse kulturmiljø

Kystmeldehytten på Sotåsen er plassert på en høyde med tusenårig tradisjon som varslings/utsiktspunkt. Høyden grenser ut mot Kvåsefjorden og Skagerrak på østsiden.

Eiendomshistorikk

Sotåsen og nabotoppen Dolsveden var i seilskutetida kjent som "Randesunds høysåter", grunnet høydene form sett fra sjøen. Begge er også gamle veter. På Sotåsen fantes det fra ca 1807 en stasjon for den optiske telegraf.

Sotåsen er en av flere svært like kystmeldehytter langs sørlandskysten, hvor blant andre Høgevarden og Årosveten også inngår. Sotåsen var tidlig på 1900-tallet en vakt- og signalstasjon tilknyttet Kristiansand festning, og byggingen av hytta i 1897 må sees i sammenheng med utbyggingen av festningen, og kystvaktsystemet som ble utbygget i forbindelse med den militære opprustningen før 1905. Forsvaret inngikk kontrakt med lokalbefolkningen på stedet om vakthold i beredskapssituasjoner. Meldinger ble gitt med kurer/ordonans, etter hvert også med enkle radiosett og telefon.

Hytta på Sotåsen huset nøytralitetsvaktssoldater under 1. verdenskrig. Fra 1939 var det på ny nøytralitetsvakt her, og Sotåsen kunne 9.4.1940 melde det tyske angrepet på Kristiansand. Det tyske Luftwaffe hadde en liten vaktstyrke her 1943-1945. Denne var underlagt Kjevik som flyvarslingspost. Etter krigen var Sotåsen igjen i bruk som kystvaktstasjon.

Den 22. juni 1999 overtok Direktoratet for Naturforvaltning eierskapet for Sotåsen fra Forsvarets Bygningstjeneste. Videre ble det 22. november 1999 inngått en avtale mellom Fylkesmannen i Vest-Agder og Kristiansand kommune, hvor kommunen overtok disponerings- og forvaltningsansvaret for hytta. Senere har Randesund Historielag hatt ansvar for drift og vedlikehold på vegne av Kristiansand kommune.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903163
GAB nr: 168288859
Navn: Kystmeldehytte
Oppført: 1897 - 1898



Utedoen Foto: Randesund Historielag



Område rundt hytta Foto: Randesund Historielag



Kystvakthyttene måtte ha en utedo. Foto: Pål Afred Larsen. Opphavsrett: Fylkesmannen i Vest-Agder.



Utsikt mot sør og den østlige langveggen Foto: Randesund Historielag



Sotåsen kystvakthytte er oppført etter typetegninger i panelt bindingsverk. Disse kystvakthytene var knyttet til den militære opprustningen før 1905, og ble plassert med vid utsikt over skipsleden Foto: Pål Alfred Larsen. Opphavsrett: Fylkesmannen i Vest-Agder.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	168288859
Gnr/bnr:	80/7
Oppført:	1897 - 1898
Byggherre:	Forsvaret
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Forsvar
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Vaktbygning
Regulering:	Regulert: Kommuneplanens arealdel av 27.09.95 landbruks-, natur-, og fritidsområde
Vernestatus:	Kulturminne registrert i statlig verneplan

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Hytten er oppført etter typetegninger i panelt bindingsverk med noe utstikkende tak og enkle sveitserstilskryst i hver av gavlene. De er delt i to rom, en gang på enden av huset og et vaktrom med køyer og en sammenhengende vindusrekke langs endeveggen og rundt hjørnet av rommet. Vindussrekken fremstår som et smalt vindusbånd plassert litt høyt oppe på veggen. Disse fortsetter rundt hjørnene, noe som gir bygningene et preg av utkikkstårn. Vinduene er dekket med skodder når de ikke er i bruk.

Sammendrag bygningshistorie

Kystvakthytten ble oppført like før århundreskiftet som en del av et kystvaktsystem knyttet til den militære opprustningen før 1905. Hyttene er plassert på høyder og strategiske punkter med vid utsikt over skipsleden. Forsvaret inngikk kontrakt med lokalbefolkningen på stedet om vakthold i beredskapssituasjoner. Meldinger ble gitt med kurer/ordonans, etter hvert også med enkle radiosett og telefon

Vern

Formål:	Formålet er å verne en militær vakthytte fra 1900. Vakthyttenes opprinnelige arkitektoniske utforming, materialbruk og detaljer i interiøret og eksteriør skal ivaretas.
Begrunnelse:	Vern av vakthytten på Sotåsen dokumenterer en tusenårig tradisjon med vakt og varsling på dette stedet. Hytten viser hvordan man løste denne oppgaven i forbindelse med opprustningen før 1905. Kystvakthyttene er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør med fast inventar.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn: Interiør
Beskrivelse: Hytten er delt opp i to rom, et oppholdsrom og et lite kjøkken/inngangsparti som ligger mot den ene kortveggen.



BYGNING 9903163 Kystmeldehytte

Kompleks 14115 SOTÅSEN/RANDESUND



Sett fra sør Foto: Randesund Historielag



Køyer Foto: Randesund Historielag



Den sørlige og østlige fasaden Foto: Randesund Historielag



Kjøkkenkroken Foto: Randesund Historielag



Sett fra nord Foto: Randesund Historielag



Oppholdsrom med spise plass og senger Foto: Randesund Historielag

BYGNING 9903163 Kystmeldehytte

Kompleks 14115 SOTÅSEN/RANDESUND



Den sørlige og vestlige fasaden Foto: Randesund Historielag



Oppholdsrom med ovn og pipe Foto: Randesund Historielag



Sett fra sør Foto: Randesund Historielag



Taket i oppholdsrom Foto: Randesund Historielag

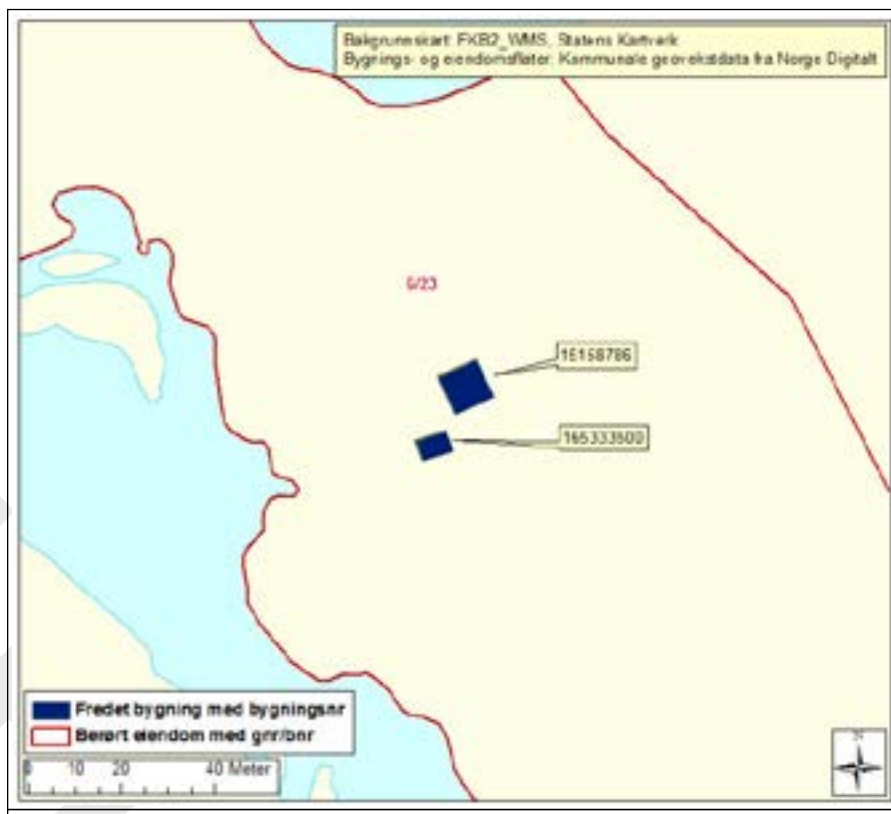


Sotåsen kystvakthytte er oppført etter typetegninger i panelt bindingsverk. Disse kystvakthyttene var knyttet til den militære opprustningen før 1905, og ble plassert med vid utsikt over skipsleden Foto: Pål Alfred Larsen. Opphavsrett: Fylkesmannen i Vest-Agder.



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Telemark
 Kommune: 815/Kragerø
 Opprinnelig funksjon: Gårdsbruk
 Nåværende funksjon: Turisthytte
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 2



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903159	Fiskerbruk	1875 - 1880	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	15158786	6/23
9903160	Låve	1780 - 1800	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	165333500	6/23

Vern kompleks

Formål: Formålet med fredningen av Stangnes er å verne og dokumentere et fiskerhjem fra slutten av 1800-tallet. Vernet skal sikre bygningenes utforming, materialbruk og detaljering.

Begrunnelse: Det er få opprinnelige og autentiske fiskerhjem eldre enn 1900. Både eiendommen og våningshuset er representativt og intakt. Det dokumenterer et levesett og en boform vi har få bevarte eksempler på. Fiskerhjemmet viser også på en pedagogisk måte de sosiale og økonomiske levekårene for fiskerbonden.

Omfang: Fredningen omfatter hovedhus og låve.

Beskrivelse kulturmiljø

Ytterst i havgapet på Portørhalvøya i Kragerø, mellom svaberg, kratt og små jordstykker ligger fiskerhjemmet på Stangnes. Eiendommen omfatter det opprinnelige bolighuset og et uthus/låve. Området er langt på vei urørt fra den tiden eiendommen var bebodd. På tross av gjengrodd kulturlandskap og noe hyttebebyggelse er det fortsatt mulig å lese sporene etter jordstykkene, fjøset og beddingen for tjæring av båter på et svaberg i fjæra. Under siste fastboende eier Arnold Pettersen (fram til 1969) var bruket selvforsynt med poteter og grønnsaker, det var også noen frukttrær og bærbusker på eiendommen. Området har blankskurte svaberg helt ytterst ved havet og er med sine mange lune groper blitt et populært utfartssted. Fjellformasjonene på Stangnes er spesielle og i 2008 ble friområdet på Stangnes innlemmet i den europeiske geoparken.

Eiendomshistorikk

De første kildene til bosetning på Stangnes er i følge kirkebøkene fra 1760-årene. Huset som står der nå er bygd ca. 1875. Stangnes gav et svært beskjedent utkomme. Det har bodd mange familier der og den siste var Arnold Pettersen som flyttet på slutten av 1960-tallet.

I 1957 ble det utskilt ni hyttetomter fra eiendommen. De fleste av disse ble solgt og bebygget før strandloven trådte i kraft.

Da eiendommen var tilsalg i 1969 gjorde Kragerø kommune bruk av sin forkjøpsrett ved hjelp av Kommunal- og arbeidsdepartementet, og Stangnes ble friområde for allmennheten.

I 1970 ble eiendommen tatt i bruk av allmennheten. Prinsippet om fri ferdsel veiet tungt på den tiden og praksis var at eksisterende bygninger skulle fjernes for å sikre tilgjengelighet. Bygningene skulle derfor rives og Kragerø brannvesen fikk melding om å brenne bygningene. Avgjørelsen ble møtt med protester. Kragerø turistforening var interessert i området og søkte kommunen om å få disponere husene. Avtalen mellom kommunen og Kragerø Turistforening kom i stand i 1973. Foreningen fikk disponere husene i et år og brenningen ble utsatt. På denne tiden var anlegget komplett også med fjøs. Fjøset ble imidlertid revet året etter. Etter dette har avtalen mellom kommunen og Turistforeningen blitt formalisert. Turistforeningen er fortsatt bruker av huset og har ansvar for vedlikeholdet.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903159
GAB nr: 15158786
Navn: Fiskerbruk
Oppført: 1875 - 1880



Byggnr: 9903160
GAB nr: 165333500
Navn: Låve
Oppført: 1780 - 1800



Fiskerbruket på Stangnes vedlikeholdes av Kragerø turistforening Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.



Ei høy steintrapp fører opp til inngangsdøren Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.



Toalettanlegg for dagens besøkende Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.



Fiskerbruket på Stangnes ligger lunt til. Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.



Fiskerhejemmet og låven Foto: Else Bjørg Finstad Opphavsrett: Kragerø Turistforening



Bolighuset på Stangnes i typisk sveitserstil Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	15158786
Gnr/bnr:	6/23
Oppført:	1875 - 1880
Byggherre:	Anders Jensen
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Bolig/bosetning
Nåværende funksjon:	Fritid
Bygningsart:	Bolig
Regulering:	Regulert: Landbruk-, natur- og friområde, Kommuneplanens arealdel, 2008 - 2020, vedtatt 06.11.2008
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bolighuset er i en etasje med saltak og har tilnærmet kvadratisk grunnflate. Det er oppført på en fuget natursteinsmur med stor høyde. Vegger, tak og bjelkelag er i tre og det er uglassert tegl på taket. Utvendig er bygningen kledd med smalt, stående panel med profilerte kanter (antagelig perlestaff). En svært lang og høy trapp med gammelt rekkverk leder opp til en tofløyet inngangsdør av gammel type med et glassfelt i hvert av dørbladene. Med unntak av to små, rombeformede vinduer i gavlen, er alle vinduene i huset tofagsvinduer med 1*3 ruter i hvert fag. Treverket er hvitmalt med grønne deltaljer i vindusomramming, dører og vindskier. En teglsteinspipe er plassert omtrent midt på takflaten.

Første etasje har gang med trapp til andre etasje, kjøkken, kammers og stue. I andre etasje er det to soverom og et stort kott.

Vinduene er delvis skiftet ut. Inngangsdøren er skiftet ut. De øvrige synes å være opprinnelige. Tapet og annen veggkledning i stue er fjernet fra de laftede veggene. Øvrige rom har trepanel.

Sammendrag bygningshistorie

Stedsnavnet Stanges er gammelt og er kjent allerede fra 1707/08. Det er grunn til å tro at det stod et hus på samme sted allerede i 1763. Ulike familier har eid og drevet stedet etter dette. Dagens hus er oppført rundt 1880 av Anders Jensen.

Arnold Pettersen bodde der samme med sine to søstre. Han solgte huset i 1969 til Bærumsmannen Magne Reed, staten ervervet eiendommen på forkjøpsett samme år. Reed fikk en tomt på Stanges som del av oppgjøret.

Turistforeningen i Kragerø har leid huset siden 1970. De har vedlikeholdt det jevnlig. Taket er reparert og vinduene er delvis skiftet ut og istandsatt.

Vern

Formål:	Formålet med fredningen av Stanges er å verne og dokumentere et fiskerhjem fra slutten av 1800-tallet.
Begrunnelse:	Det er få opprinnelige og autentiske fiskerhjem eldre enn 1900. Både eiendommen og våningshuset er representativt og inntakt. Det dokumenterer et levesett og en boform vi har få eksempler på. Fiskerhjemmet viser også på en pedagogisk måte de sosiale og økonomiske levekårene for fiskerbonden.
Omfang:	Fredningen omfatter eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 01

Interiørnavn: gang

Beskrivelse: Fra gangen er det trapp til andreetasje, dør til kjøkken og stue. Alle flater er malt treverk.

Interiørnr: 03

Interiørnavn: Kammers

Beskrivelse:

Interiørnr: 02

Interiørnavn: Kjøkken

Beskrivelse: Kjøkkenet har stor grue . Veggskapene og kjøkkenbenken er fra før krigen muligens fra byggeåret. Alle overflater er malt treverk.



Interiørnr: 04

Interiørnavn: Stue

Beskrivelse: Dør til gang, kjøkken og kammers. Malt tre på alle overflater. Tapet og strie er fjernet fra de laftede veggene.



Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Ei høy steintrapp fører opp til inngangsdøren Foto: Fylkesmannen i Telemark. Opphavsrett: Fylkesmannen i Telemark.



Detalj fra vannbrett over hovedør Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Grue på kjøkken Foto: Eirik T. Bøe



Håndløper på trapperekkerket Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Stuen med malte laftede vegger Foto: Eirik T. Bøe



*Sydvest fasaden Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett:
Miljøverndepartementet*

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: DIREKTORATET FOR NATURVERN
 GAB nr: 165333500
 Gnr/bnr: 6/23
 Oppført: 1780 - 1800
 Byggherre: Ukjent
 Arkitekt: Ukjent
 Opprinnelig funksjon: Landbruk
 Nåværende funksjon: Fritid
 Bygningsart: Uthus/skjul
 Regulering: Regulert: Landbruk-, natur- og friområde, Kommuneplanens arealdel, 2008 - 2020, vedtatt 06.11.2008

Vernestatus:



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er av tre og er oppført i en etasje med saltak. Taket er tekket med rød teglstein og er uten pipe. Utvendig er veggene kledd med smal, stående panel (over/underligger). På den ene langsiden er det en midtstilt dør flankert av et vindu på hver side. Huset er rød malt med hvite vindskier, dør og vinduer. Opprinnelig inneholdt bryggerhuset en bakerovn, men denne ble fjernet på 1970 - tallet. Veggene mot hovedhuset er antagelig byttet i senere tid.

Sammendrag bygningshistorie

Antagelig oppført mot slutten av 1700- tallet samtidig med det første våningshuset.

Vern

Formål: Formålet med fredningen av er å verne og dokumentere uthuset som del av et fiskerhjem.
 Begrunnelse: Presset på kysten mellom svenskegrensen og Lindesnes er og har vært betydelig. Det finnes derfor få opprinnelige og autentiske fiskerhjem eldre enn 1900. Uthuset er representativt og inntakt. Det dokumenterer et levesett og en boform vi har få eksempler på. Fiskerhjemmet viser også på en pedagogisk måte de sosiale og økonomiske levekårene for fiskerbonden. Uthuset er en del av denne helheten.
 Omfang: Fredningen omfatter bygningens eksteriør.
 Vernekategori: Verneklasse 1, fredning



Foto: Else Bjørg Finstad Opphavsrett: Kragerø Turistforening



Uthus Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



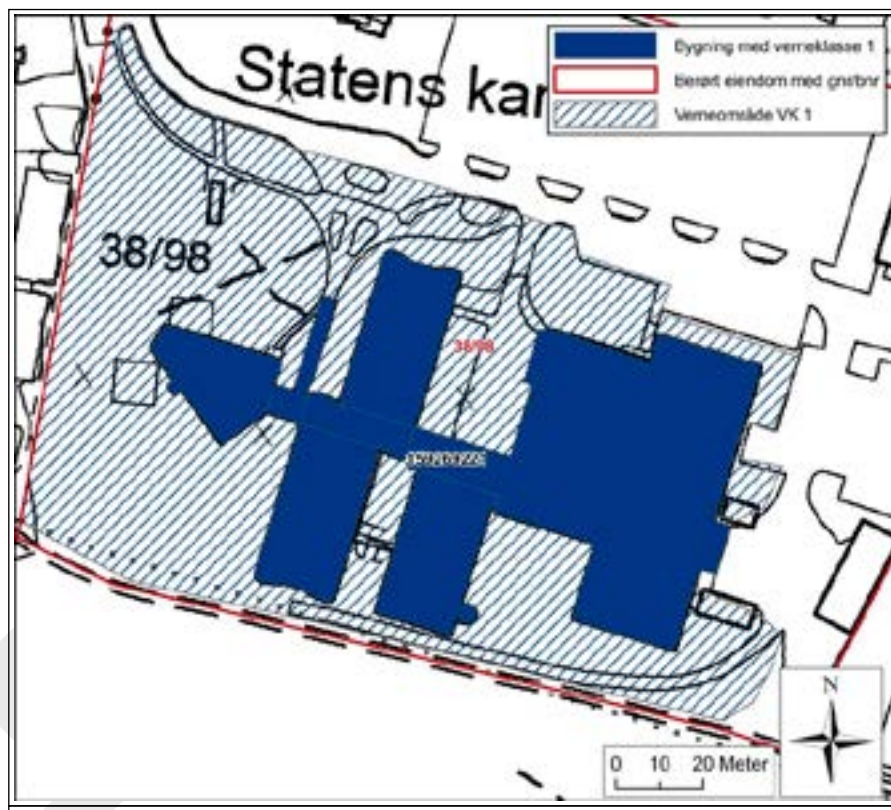
Foto: Else Bjørg Finstad Opphavsrett: Kragerø Turistforening



Foto: Else Bjørg Finstad Opphavsrett: Kragerø Turistforening

**Bygnings- og eiendomsdata**

Fylke: Buskerud
 Kommune: 605/Ringerike
 Opprinnelig funksjon: kontor
 Nåværende funksjon: kontor
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 6

**Bygningsoversikt, omfang vern**

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
10737	BLOKK C	1978 - 1980	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør	159269221	38/98
10814	BLOKK E	1994 - 1995	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	159269221	38/98
1900	KARTVERKET, BLOKK A OG B	1978 - 1980	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	159269221	38/98

Vern kompleks

Formål: Vernet av Statens kartverks kontorer på Hønefoss skal sikre de arkitektoniske og materielle kvalitetene ved et statlig formålsbygg fra 1980 med tilbygg fra 1995.

Begrunnelse: Komplekset er et signalbygg med høy arkitektonisk verdi. De "offentlige" arealene som trapperom, vestibyle og kantine har høy kvalitet. I tillegg er den omfattende kunstneriske utsmykningen av god kvalitet, tidstypisk og delvis integrert i bygget. Bygningsvolumene er godt tilpasset hverandre og omgivelsene. Stedets opprinnelige kvalitet som furumo er ikke bare bevart, men tilsiktet gjennom vern av de høyeste furuene og at området er beplantet for å gi karakter av skogbunn.

Omfang: Fredningen omfatter hele kompleksets eksteriør. I tillegg utvalgte deler av interiøret:

- kantine i A-blokk
- resepsjon/vestibyle i B-blokk
- alle trapperom i B-blokk
- hovedkorridor på bakkeplan mellom blokkene A, B, E og C.
- Hovedtrapperom i E-blokk
- utstillingsareal 1. etg mot korridor E-blokk
- korridor i tredjeetasje mellom B- og E-blokk
- testrom 6. etg i B-blokk

Fredningen omfatter dessuten de parkmessige arealene rundt bygningene.

Beskrivelse kulturmiljø

Statens kartverks kontorer ligger på en furumo ved den østlige innkjørselen til Hønefoss. Etter at Statens kartverk oppførte sitt bygg har det utviklet seg til en næringspark i området. Kartverkets bygning har satt standarden for området både mht. landskapsbehandling og arkitektur. Det er flere bygninger med høy kvalitet i området.

Komplekset består av fem bygningsvolumer. A, B, C og E er forbundet med en korridor på bakkeplan.

- A blokken har en etasje og kjeller og inneholder blant annet kantine.
- B blokken er et høyhus på 5 etasjer med et 12-kantet testrom/tårn på taket.
- C blokken består av to haller samt mellombygg til B-blokken. Hallene har spennvidde på 24 meter.
- D-blokken er oppført som garasje. Det er en uoppvarmet hall med spennvidde på 20 meter.
- E-blokken er oppført 1995 i tre etasjer og ligger mellom B og C blokken syd for korridoren.

Landskapsarkitektene Hindhamar, Sundt og Thomassen har stått for landskapsplanleggingen. Områdets furumokarakter er beholdt ved at mange høyeste furutrær er bevart og at området rundt bygningene er beplantet som skogbunn. Ved inngangspartiet og utenfor kantinevindue er det tatt inn "fremmede" planter.

Anlegget har mye til felles med flere av landskapsarkitektenes arbeider. En tydelig parallell er kontorbygget for Det Norske Veritas på Høvik i Bærum. På Veritas ble den opprinnelige vegetasjonen i enda større grad ivarettatt helt inn mot bygningen. Dette grepet kan sees som en del av 60/70-tallets naturromantikk og ønske om å ivareta stedets egenart.

Eiendomshistorikk

De første offentlige karttegrerne var offiserer under militær kommando som i 1776 var utkommandert for oppmåling av grensetraktene mot Sverige. Krigstrusler og skjerpet beredskap hadde aktualisert kartlegging i målestokk 1:10000 i grensetraktene. Det meldte seg snart behov for et astronomisk-trigonomisk grunnlag for kartlegging, og med blant annet geografiske sirkler og pendelur startet arbeidet med dette i 1779. Oppmålingen var da lokalisert i et eget hus Dronningensgate 14 i Oslo, "Teigner-Huuset". Virksomheten fikk etter hvert en desentralisert organisasjonsform. Det militære personellet var knyttet til sin avdeling og Tegnehuset tjente kun som depot for kart og utstyr.

Utover 1800-tallet økte den sentrale administrasjonen og behovet for stadig større lokaler førte til at oppmålingen holdt til i ulike bygninger i Oslo sentrum. I 1880 fikk Norges geografiske oppmåling egne lokaler i St. Olavs gate 32. Etter vel hundre år kunne man flytte inn i et bygg som var spesial tegnet til formålet. Arkitekten var Wilhelm von Hanno. Utviklingen utover 1900-tallet gikk med stormskritt og direktørboligen, Statistisk sentralbyrå og Norges Sjøkarverk forsvant i tur og orden fra St. Olavs gate 32, samtidig som kjeller og loft ble tatt i bruk. På tross av dette ble NGO etter hvert spredt på 5 ulike lokaliteter i Oslo.

NGOs stadige krav om større og tidsmessige lokaler resulterte i Stortingsmelding nr. 21 (1966-67) hvor det het at NGO skulle flytte til en kommune i nærheten av Oslo. Etter inngående vurderinger av ulike alternativer valgte man Hvervenmoen på Ringerike, rett utenfor Hønefoss.

Nybygget til Norges geografiske oppmåling ble innviet av Kong Olav 17. september 1980 100 år etter at de hadde fått sin første spesialtegnede bygning i St. Olavsgt. 32. Flyttingen ble fremmet i Stortingsmelding nr. 22 (1971-72) og vedtatt 1. februar 1972. 10 år senere var det behov for mer areal og 1. mars 1995 ble E-blokken ferdigstilt.

Verneverdige bygg

Byggnr: 10737
GAB nr: 159269221
Navn: BLOKK C
Oppført: 1978 - 1980



Byggnr: 10814
GAB nr: 159269221
Navn: BLOKK E
Oppført: 1994 - 1995



Byggnr: 1900
GAB nr: 159269221
Navn: KARTVERKET,
BLOKK A OG B
Oppført: 1978 - 1980



C og deler av E blokkene sett fra testtårnet på B blokken Foto: Eirik T. Bøe



B-blokken mot syd sett fra testtårnet på B blokken Foto: Eirik T. Bøe



A-blokken med kantine sett fra taket på B Foto: Eirik T. Bøe



B-blokken mot nord sett fra testtårnet på B blokken Foto: Eirik T. Bøe



Kart over området Foto: Eirik T. Bøe



Hovedinngang SK Foto: Eirik T. Bøe



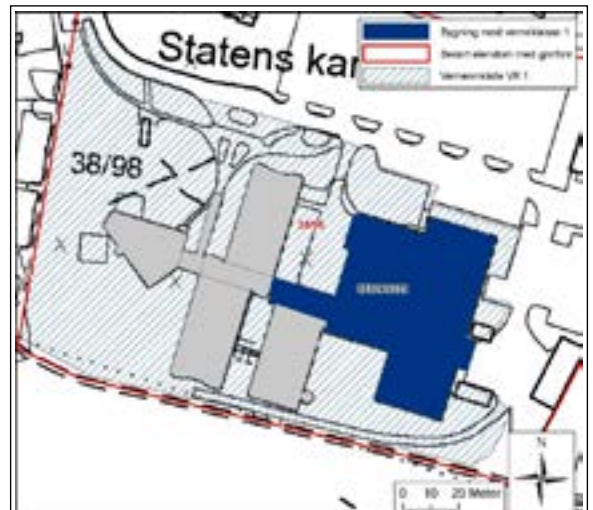
Hovedinngang, B-blokk t.v., A-blokk t.h. Foto: Eirik T. Bøe

BYGNING 10737 BLOKK C

Kompleks 679 STATENS KARTVERK, HØNEFOSS

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG SØR
GAB nr:	159269221
Gnr/bnr:	38/98
Oppført:	1978 - 1980
Byggherre:	Statens bygge og eiendomsdirektorat
Arkitekt:	Sæther og Gythfeldt
Opprinnelig funksjon:	Offentlig forvaltning
Nåværende funksjon:	Offentlig forvaltning
Bygningsart:	Kontor
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i blått.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Blokken består av to haller samt mellombygg til B-blokken. Hver hall har spennvidde 24 meter. Hallen som ligger mot nord vest har kjeller. Kjelleren er plasstøpt, hallen for øvrig er prefabrikkert. Taket er utført av SDT-elementer som er opplagt på randbjelker. Bjelkene spenner 6 meter mellom fasadesøylene. Søylene er innspendte i gunnmuren. Ytterveggen er prefabrikkerte, brennlakkerte, isolerte, stålkassetter med en ytterkledning lik A-blokkens korrugerte og lakkerte stålplater.

Sammendrag bygningshistorie

C-blokken inneholdt opprinnelig fotolaboratorium, kartlager og trykkeri. I perioden 2004-2007 ble hele blokken omkalfatret. Alle de opprinnelige funksjonene ble svært lite arealkrevende etter at digitalisering kom i bruk. Hele blokka ble derfor tatt i bruk av tinglysingen. Fotolaboratoriet ble kontorer, kartlager ble til arkiv for tinglysingen og trykkeriet ble bygd om til en scanning avdeling.

Vern

Formål:	Vernet av Statens kartverks kontorer på Hønefoss skal sikre de arkitektoniske og materielle kvalitetene ved et statlig formålsbygg fra 1980 med tilbygg fra 1995.
Begrunnelse:	Komplekset er et signalbygg med høy arkitektonisk verdi. Bygningsvolumene er godt tilpasset hverandre og omgivelsene. Til tross for innvendige ombygninger utgjør C-bygget fortsatt en viktig og integrert del av anlegget.
Omfang:	Fredningen omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Økonomigården mellom B og C blokk



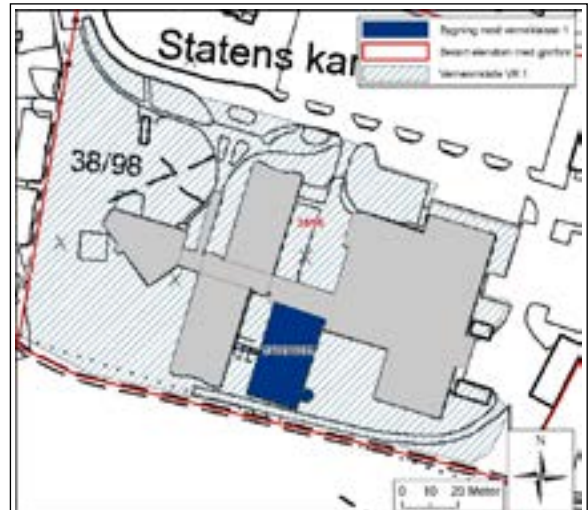
Sydfasaden

BYGNING 10814 BLOKK E

Kompleks 679 STATENS KARTVERK, HØNEFOSS

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat: STATSBYGG SØR
GAB nr: 159269221
Gnr/bnr: 38/98
Oppført: 1994 - 1995
Byggherre:
Arkitekt:
Opprinnelig funksjon: Offentlig forvaltning
Nåværende funksjon: Offentlig forvaltning
Bygningsart: Kontor
Regulering: Ikke registrert: null
Vernestatus:



Situasjonskart med bygningen i blått.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

Kontorblokk med service og lagringslokaler i midtpartiet flankert av to korridorer og kontorer. Kjeller og heissjakt er plasstøpt. Videre oppover er det prefabrikkerte søyer og dekker.

Langsidene er formet som store menaittrammer (geologisk fenomen) hvor fyllingene utgjør vindusbånd og brystningene er av Otta-skifer. Fargen på skiferen ligger tett opp til oksydert menaitt.

Bygningshistorikk

1991	1991	27. september meddelte Miljøverndepartementet behov for utvidet areal ved Statens Kartverk
1992	1992	2. april Finans- og Tolldepartementet godkjenner romprogrammet
1992	1992	10. juli Fasemøtet for byggeprogram og kostnadsramme
1992	1992	10. september kostnadsrammen på 27.6 millioner godkjennes av Finans- og tolldepartementet.
1993	1993	9. juni kontaktgruppemøte hvor skisse og forprosjekt ble godkjent
1993	1994	Høst og vinter var det anbudskonkurranse 66 etnrepenører meldte sin interesse for de 11 entreprisene som byggesaken skulle gjennomføres etter
1994	1995	15. februar 1994 ble byggearbeidene igangsatt, et år etter var de avsluttet.
1995	1995	1. mars ble bygget stilt til disposisjon for bruker

Vern

Formål: Vernet av E- blokken skal sikre de arkitektoniske og materielle kvalitetene ved et statlig formålsbygg fra 1995.

Begrunnelse: Komplekset er et signalbygg med høy arkitektonisk verdi. De "offentlige" arealene som trapperom, vestibyle og kantine har høy kvalitet. Bygningsvolumene er godt tilpasset hverandre og omgivelsene.

Omfang: Fredningen omfatter eksteriør og utvalgte deler av interiør:
- hovedtrapperom
- hovedkorridor på bakkeplan mellom blokkene
- utstillingsareal i 1. etg mot korridor
- korridor i tredjeetasje mellom B og E-blokk

Vernekategori: Verneklasse 1, fredning

BYGNING 10814 BLOKK E

Kompleks 679 STATENS KARTVERK, HØNEFOSS

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Trapperom

Beskrivelse: Trapperommet i E-blokken ligger et stykke inn fra hovedkorridoren mellom blokkene.



Interiørnr: 2

Interiørnavn: spiraltrapp

Beskrivelse: Spiraltrappen ligger utvendig som et selvstendig volum ved det sydøstlige hjørnet av E-blokken.



Interiørnr: 3

Interiørnavn: Korridor/bro i 3. etg mellom B- og E-blokk

Beskrivelse: Da E-blokken ble oppført etablerte man en korridor/bro på høye stålsøyler mellom de øverste etasjene i B- og E-blokken. Den har vegger i glass. Det øvrige eksteriøret er i metallplater.



Korridoren mellom B-blokk til venstre og E-blokk til høyre Foto: Eirik T. Bøe



E-blokk, sydfasaden Foto: Eirik T. Bøe

BYGNING 10814 BLOKK E

Kompleks 679 STATENS KARTVERK, HØNEFOSS



Hovedtrapperom E-blokka 1. etg Foto: Eirik T. Bøe



E-blokk, hjørnet mot sydvest Foto: Eirik T. Bøe



Hovedtrapperom E-blokka Foto: Eirik T. Bøe



Vestfasaden med bro til B blokk. E til høyre



Spiraltrapp - eksterior Foto: Eirik T. Bøe



Nordfasaden mellom C- og B-blokk

BYGNING 10814 BLOKK E

Kompleks 679 STATENS KARTVERK, HØNEFOSS



Korridor i luften mellom B- og E-blokk Foto: Eirik T. Bøe



Østfasaden

BYGNING 1900 KARTVERKET, BLOKK A OG B

Kompleks 679 STATENS KARTVERK, HØNEFOSS

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	STATSBYGG SØR
GAB nr:	159269221
Gnr/bnr:	38/98
Oppført:	1978 - 1980
Byggherre:	Statens bygge- og eiendomsdirektorat
Arkitekt:	Sæther og Gythfeldt
Opprinnelig funksjon:	Offentlig forvaltning
Nåværende funksjon:	Offentlig forvaltning
Bygningsart:	Kontor
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	



Situasjonskart med bygningen i blått.

Sammendrag bygningsbeskrivelse

A-blokken

Kjelleren og dekket over kjeller er utført i plass-støpte konstruksjoner. 1. etasje er lette trekonstruksjoner i kombinasjon med laminerte søyler og bjelker. Ytterveggskleddning er korrugerte lakkerte stålplater. Taket har korrugerte stålplater med isolasjon og 3 lags papptekking.

B-blokken

Bygningen er utført i plass-støpte konstruksjoner med 6 m fasademodul. Rystelsesømfintlige instrumenter er forutsatt plassert i 1. og 2. etasje i søndre del. Her er det lagt inn sekundærdragerer med 3 m senter avstand for å oppnå stivere dekker. Søndre del er også rystelses skjermet mot heisene med gjennomgående dilatasjonsfuge. Videre har man i søndre del også flere betongskiver for å unngå for stor utbøyning p.g.a. vind. Fasadene er utført med prefabrickerte betongelementer. I elementene er tilslaget frilagt menaitt. De er opplagt på konsoller på fasadesøylene. Elementene har U-form. De er dermed konstruksjonsstive og gir samtidig plass til fremføring av bygningens ventilasjonssystem. Systemet gir også bygningen redusert kubikkinnhold da undertaket i alt vesentlighet unngås. Etasje-høyden d.v.s. avstand fra overkant til overkant etasjeskiller er 280 cm. Netto etasjehøyde er 261 cm. Det er ikke nedforedede himlinger i bygget. Blokkene har en hovedtrapp og to bitrapp - alle prefabrickerte og terassobelagte. B-blokken kan påbygges med en etasje på søndre fløy uten særlige tilpasninger.

Sammendrag bygningshistorie

Nybygget til Norges geografiske oppmåling ble innviet av Kong Olav 17. september 1980. Virksomheten flyttet fra St. Olavs gate 32, en bygning som også ble spesialtegnet for NGO 100 år tidligere i 1880. Flyttingen ble fremmet i Stortingsmelding nr. 22 (1971-72) og vedtatt 1. februar 1972.

A-blokken inneholder kantinen. Den ble pusset opp 2008. Da ble limtretragerne i furu malt hvite, og lysarmaturen skiftet ut.

B-blokken har gjennomgått flere mindre endringer i kontorarealene. Trapperom, vestibyle og korridor på bakkeplan er stort sett bevart slik de ble oppført.

Vern

Formål:	Vernet av A og B blokken skal sikre de arkitektoniske og materielle kvalitetene ved et statlig formålsbygg fra 1980.
Begrunnelse:	Komplekset er et signalbygg med høy arkitektonisk verdi. De "offentlige" arealene som trapperom, vestibyle og kantine har høy kvalitet. I tillegg er den omfattende kunstneriske utsmykningen av god kvalitet, tidstypisk og delvis integrert i bygget.
Omfang:	Eksteriør. Interiør som vist skravert på plantegninger. Utomhus: Eiendommen er regulert til bevaring og derfor markert som vkl2. Utomhuselementer som Verksted, Badehus og opparbeidet bryggeanlegg inngår i denne bevaringen.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Vestibyle

Beskrivelse:

Vestibyle/Resepsjon ligger i 1. etasje mellom A- og B-blokk. Den består av det glassdekkede partiet mellom A og B blokken og selve skranken i den delen som ligger inne i B-blokken. Gulvet har lys terrasso, skranken er i tre og terrasso. Himlingen i sonen rundt skranken er i gule metallplater. Det er synlig ventilasjon i taket. Treverk rundt vinduer og i radiatorer kassen er beiset furu. Belysningen er en enkel kvadratisk ikke integrert punktbelysning med plast gitter. I det ene hjørnet er det trapp til kjelleren under A-blokken. Rekkverk og håndløpere er i gulmalt metall.



Interiørnr: 2

Interiørnavn:

Hovedtrapperom B-blokk

Beskrivelse:

Hovedtrapperommet i B-blokken går fra kjeller til 6. etasje. Trappen er åpen. Trappetrinnene og reposene er i terrasso og hviler på to gråmalte betong balken. Rekkverk og håndløpere er gulmalt metall. Vestveggen er i glass, østveggen har åpne trespiler i beiset furu, nordveggen er i betong. I nordveggen synes de bærende betong pilarene og mellom dem er det teglstein satt på høykant slik at hullene danner en dekorativ flate. Det er felt inn keramiske kunst i tegveggen, samt enkelte steder på betongpilarene. Heisfrontene er i gult metall. Veggene rundt heisen er lik nordveggen.



Interiørnr: 3

Interiørnavn: Kontrolltårn

Beskrivelse: På taket av B-blokken er det et 12 kantet testrom i glass som ble brukt for å kalibrere og teste landmålingsinstrumenter mot bestemte punkter i det omkringliggende terreng. Buret er ikke lenger i sin opprinnelige bruk og er i dag stort sett ubrukt. Rommet er forbundet med 5. fra med en vindeltrapp i metall. Det er vinylbelegg på gulvet. Tak og vindusrammer er i beiset furu.



Interiørnr: 4

Interiørnavn: Bitrapp

Beskrivelse: Spiraltrapp i terrasso og betong som går mellom u.etg og 5.etg. Håndløpere og rekkverk er i gulmalt metall med fyllinger i hvite metallplater. Lyspunktene er rektangulære metallbokser med åpninger som gir lys mot gulv og tak. Veggene er hvitpussede.



BYGNING 1900 KARTVERKET, BLOKK A OG B

Kompleks 679 STATENS KARTVERK, HØNEFOSS



Trapp til kjeller Foto: Eirik T. Bøe



Radiatorskjuler Foto: Eirik T. Bøe



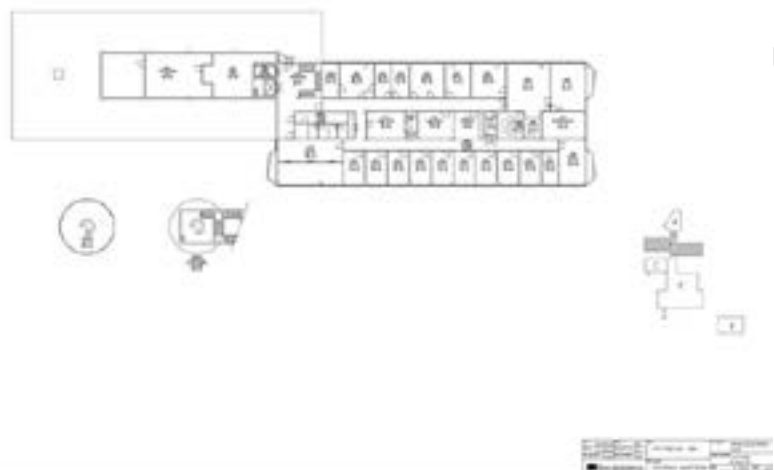
Sett mot nordveggen Foto: Eirik T. Bøe



Resepsjon, skranken Foto: Eirik T. Bøe



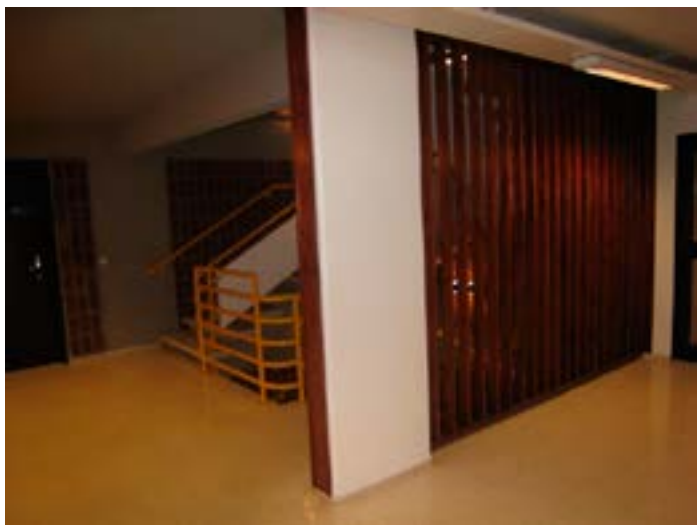
trappen Foto: Eirik T. Bøe



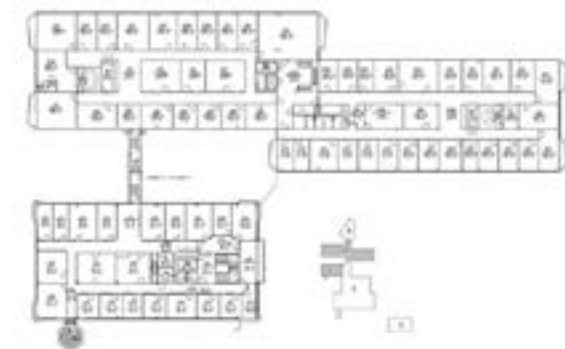
Plantegning blokk B 5. etg. og testrom 6. etg.

BYGNING 1900 KARTVERKET, BLOKK A OG B

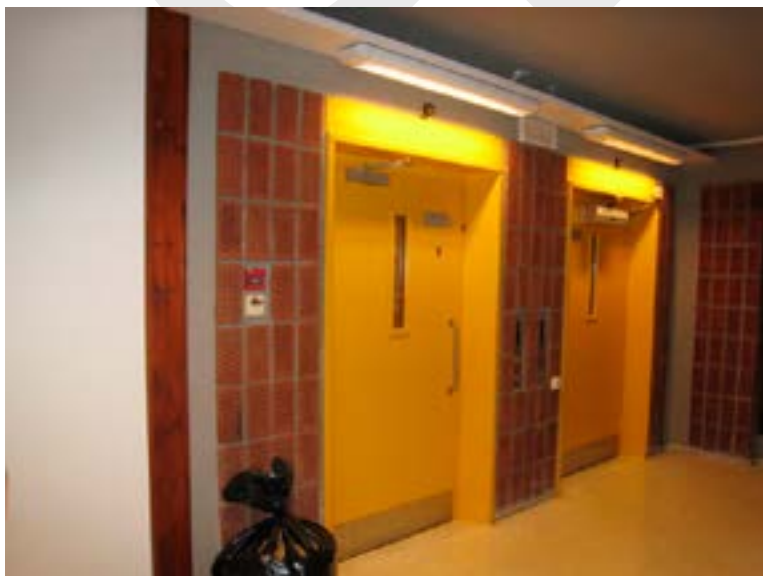
Kompleks 679 STATENS KARTVERK, HØNEFOSS



Trespiler i beiset furu Foto: Eirik T. Bøe



Plantegning 3. etg, blokk B og E.



Heisfrontene Foto: Eirik T. Bøe



A-blokken med kantine sett fra taket på B Foto: Eirik T. Bøe



Testrom Foto: Eirik T. Bøe

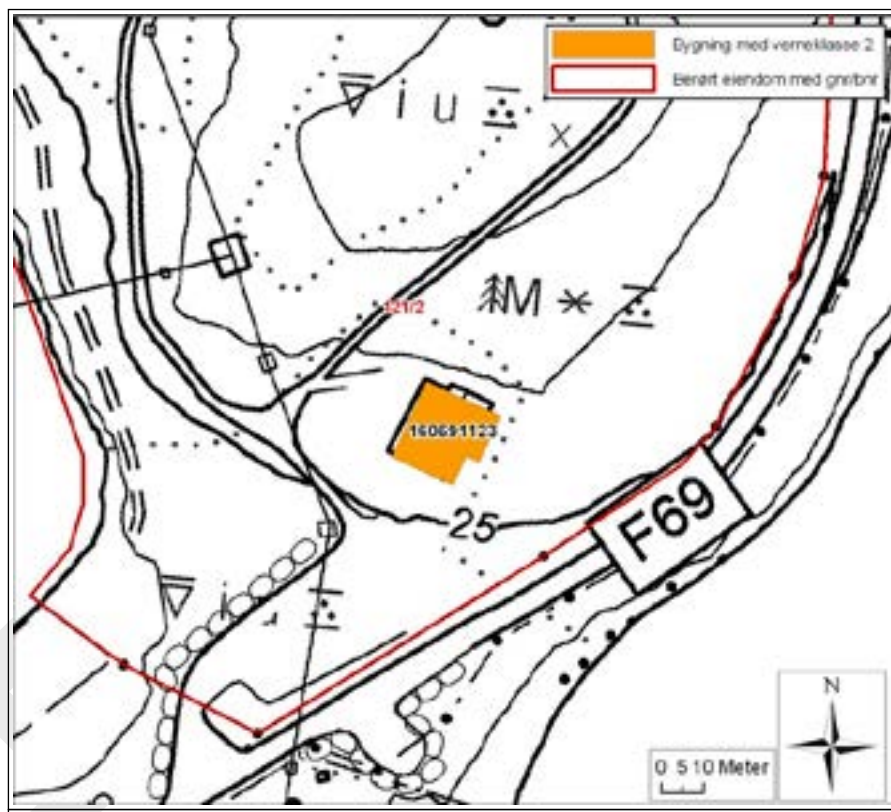


Detalj av fasaden sydvest hjørnet Foto: Eirik T. Bøe



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Buskerud
 Kommune: 624/Øvre Eiker
 Opprinnelig funksjon: Restaurant
 Nåværende funksjon: Restaurant
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 2, bevaring
 Totalt antall bygg: 2



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903205	Restaurant	1936 - 1937	Verneklasse 2, bevaring	Eksteriør/Interiør	160691123	121/2

Vern kompleks

Formål: Formålet med vern av Sundhaugen er å ta vare på en tidlig modernistisk restaurant i tre oppført av arkitekt Chr. Fr. Arbo.

Begrunnelse: Sundhaugen er oppført i et tidstypisk formspråk og dokumenterer pionertiden for bilismen og fritidskulturen på 1930-tallet. Det at restauranten i tillegg er knyttet til et friluftsbad gjør den ytterligere periode typisk. Bygningen er langt på vei opprinnelig og har siden 1930-tallet gjennomgått relativt få bygningsmessige endringer.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør.

I tillegg inngår arealet rundt restauranten ned til veien i øst og parkeringsplassen i syd og et tilsvarende areal mot vest og nord i vernet.

Beskrivelse kulturmiljø

Gjennom 70 år har fine badestrender, god mat og dansemoro fristet folk fra fjern og nær til å besøke Sundhaugen Turistpaviljong som ligger idyllisk til på tungen mellom Eikern og Fiskumvannet. Opprinnelig var Sundhaugen navnet på et småbruk. Det lå på toppen av haugen, et stykke unna dagens restaurant.

Dette var nok ei mye brukt badestrand også før 1936 da byggingen av paviljongen startet. Her er det muligheter for bading både i Eikern og Fiskumvannet, enten en vil vasse på langgrunne sandstrender eller stupe fra bergknauser.

Området er nå opparbeidet med store gressletter for camping og rekreasjon foruten badebrygger og parkeringsplasser. Eiendommen er avgrenset av sundet mellom Eikern og Fiskumvannet i nord og eide mellom tilsvarende vann i sør. Veien går på østsiden av eiendommen mot øvre Eikern.

Eiendomshistorikk

På midten av 1930-tallet ble det dannet et aksjeselskap som hadde til formål å kjøpe eiendommen Sundhaugen "for å utnytte den som bade- og turiststed, eventuelt med hotell- og restaurantvirksomhet og hvad forøvrig hermed står i forbindelse." Aksjonærene var for det meste lokale gårdbrukere, og i styret satt to forhenværende og en kommende ordfører. I spissen for foretaket sto gårdbruker Ole N. Krekling, og med seg i styret hadde han Anton K. Tveten, Oscar H. Bakkerud og Robert Klunderud. "A/S Sundhaugen Turistpaviljong" var et faktum.

Sommeren 1936 startet byggingen av en paviljong, og det ble lagt fram tegninger for et større hotell, med prislapp på 100.000 kroner. Bygningen var tegnet av den kjente Drammensarkitekten Christian Fredrik Arbo. En enkel paviljong ble satt opp sommeren 1936. Planen var at hotellet skulle bygges året etter, men det viste seg å være vanskelig å skaffe nok kapital og til noe mer enn en paviljong med kjøkkenavdeling i et tillegg. Den offisielle åpningen fant sted den 6.juli 1937.

I 1938 ble tilleggset utvidet med en 2.etasje, som inneholdt møterom og lokaler til utleie, samt "en tiltalende takterrasse, hvor man har den vidunderligste utsikt over Eikern og Fiskumvannet". Denne utvidelsen var ikke planlagt fra starten, men ble bestemt på et styremøte våren 1938. Byggearbeidene startet 1.juni og ble ledet av bygmester Holth, og nybygget sto ferdig til sesongåpningen 1.juli.

Etter dette er det gjort få endringer. Restauranten hadde bord til 250 mennesker, og ifølge Buskeruds Blad hadde stedet parkeringsplass til "et ubegrenset antall biler".

Det var nok først og fremst bygdas egne folk som sluttet opp om stedet. Avisene forteller at det kunne være 500 mennesker der en vanlig lørdagskveld, og St. Hansaften 1938 skal det ha vært over 1000 mennesker. Om ikke det ble en turistmagnet, så ble Sundhaugen likevel en stor lokal suksess.

Den første vertinnen på Sundhaugen var fru Kristine Hansen. Seinere drev Asta Sporsheim fra Fiskum stedet i mange år. 1950-og 60-tallet var en periode et betydelig oppsving for danserestauranter. På Sundhaugen var det dans tre ganger i uka - onsdag, lørdag og søndag. Det populære danseorkesteret "Swing Brothers" var husorkester på denne tida og bidro til å trekke fulle hus.

Bade- og campinglivet var også populært på 50-og 60-tallet. Sundhaugen ble flittig besøkt både av dagsturister og av overnattingsgjester med telt og etter hvert campingvogn.

Helt frem til begynnelsen av 70-tallet var det stor aktivitet på Sundhaugen. Den nye verten på Sundhaugen, Einar Horsfjord, kunne fortelle at de første teltliggerne hadde dukket opp alt i mai. Det var fortsatt danseaftener på onsdag, lørdag og søndag, i tillegg til gammeldans på fredagskveldene. I tillegg hadde en nettopp startet opp en egen ungdomskafé for tenåringer i tilleggbygget. Den hadde fått navnet "Blinken" etter ei lampe som sto og blinket hele tiden - det må ha vært ett av de første tilloppene til diskoteklokale på Eiker.

Til tross for nytenking og engasjement viste deg seg at både unge og eldre begynte å svikte Sundhaugen. I 1974 innstilte eieren driften, og tilbød eiendommen til salgs for 700.000 kroner. Ingen kjøpere meldte seg, og det endte med at staten eksproprierte hele området. Det innledet en lang periode med forfall og liten aktivitet. Campingplassen måtte stenge på grunn av mangel på sanitæranlegg, og de neste to tiårene var det bare badestranda som var i bruk.

På 1990-tallet gav Borgar Aronsen Turistpaviljongen nytt liv. Det serveres nå søndagsmiddag i sommerhalvåret og lokalene leies bort til sluttede selskaper. "Sundhaugens Venner" ble startet for noen år siden. De har gjort en stor innsats med å sette i stand og vedlikehold uteområdene og selve Turistpaviljongen.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903205
GAB nr: 160691123
Navn: Restaurant
Oppført: 1936 - 1937



Vestfasaden Foto: Bent Ek



Nordfasaden Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Postkort fra etterkrigstiden



Flyfoto fra Sundhaugen - før restauranten Opphavsrett: Eiker arkiv



Camping i etterkrigsårene Opphavsrett: Eiker arkiv



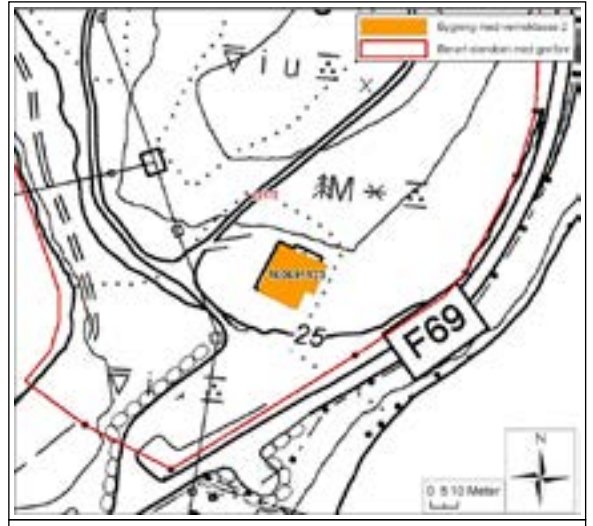
Norsk Folkehjelps stevne på Sundhaugen sommeren 1940 Opphavsrett: Eiker arkiv

BYGNING 9903205 Restaurant

Kompleks 2351 SUNDHAUGEN

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING
GAB nr:	160691123
Gnr/bnr:	121/2
Oppført:	1936 - 1937
Byggherre:	A/S Sundhaugen Turistpaviljong
Arkitekt:	Christian Fredrik Arbo
Opprinnelig funksjon:	Hotell/restaurant
Nåværende funksjon:	Hotell/restaurant
Bygningsart:	Serveringssted
Regulering:	Regulert: Friluftsområde, vedtatt 19.12.2007
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygningen er tegnet av arkitekt Chr. Fr. Arbo og ble opprinnelig oppført i en etasje med en sokkeletasje i framkant. I hovedetasjen er det et horisontalt vindusbånd som strekker seg langs hele fronten av bygningen og videre rundt til de to tilstøtende fasadene. Gamle bilder viser at vinduene opprinnelig var tophengslede. Veggene er kledd med liggende panel. Taket på det opprinnelige bygningsvolumet er konstruert som et saltak, men med svært slak takvinkel. I 1938 ble bygningen utvidet med en andreetasje. Påbygget er trukket et stykke inn på takflaten, slik at det opprinnelige volumet fortsatt er godt synlig. Påbygget har flatt tak og vindusbånd av lignende type som er benyttet i hovedetasjen. Sokkeletasjen har synlige murte stolper og lameller som bærer etasjen over. Mellom søylene er det satt inn smårutete vinduer, veggstykker med liggende panel eller halvtett avskjerming av krysslagte spiler.

Treverket er rødmalt med grønne detaljer (vindskier, dører og vinduer), mens de murte bærekonstruksjonene og vinduene i sokkeletasjen er malt hvite. Gamle foto viser at også vindusbåndet i hovedetasjen tidligere har hatt en hvit/lys farge.

Størsteparten av arealet i hovedetasjen utgjør et stort, åpent restaurantlokale som er underdelt i flere soner. I taket på restaurantdelene er det synlige dragere og bjelkelag. Første etasje rommer også kjøkken. Andreetasjen ble opprinnelig innredet med møterom og lokaler til utleie, samt en veranda med flott utsikt over Eikeren og Fiskumvannet.

Bygningshistorikk

1936	1937	Bygging av paviljongen med åpning 6 juli 1937
1938		Bygget ble utvidet med en 2. etg. Byggingen startet 1. juni og sto ferdig allerede 1. juli.
1960		Interiøret i restauranten skal ha blitt bygget om på 1960-tallet.
1974		Driften på Sundhaugen ble innstilt og eiendommen ble ekspropriert av Staten.
1991		Turistpaviljongen får nytt liv med drift i sommerhalvåret.

Vern

Formål:	Formålet med vern av Sundhaugen er å ta vare på en tidlig modernistisk restaurant i tre oppført av arkitekt Chr. Fr. Arbo. Vernet skal sikre bygningens opprinnelige utforming, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Sundhaugen er oppført i et tidstypisk formspråk og dokumenterer pionertiden for bilismen og fritidskulturen på 1930-tallet. Det at restauranten i tillegg er knyttet til et friluftsbad gjør den ytterligere periode typisk. Bygningen er langt på vei opprinnelig og har siden 1930-tallet gjennomgått relativt få bygningsmessige endringer.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør.
Vernekategori:	Verneklasse 2, bevaring

BYGNING 9903205 Restaurant

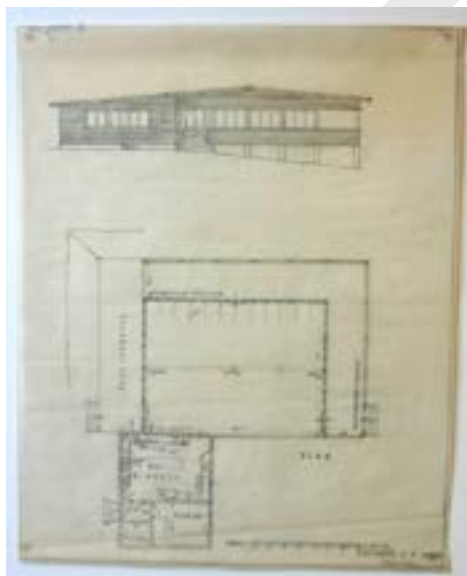
Kompleks 2351 SUNDHAUGEN

Interiør

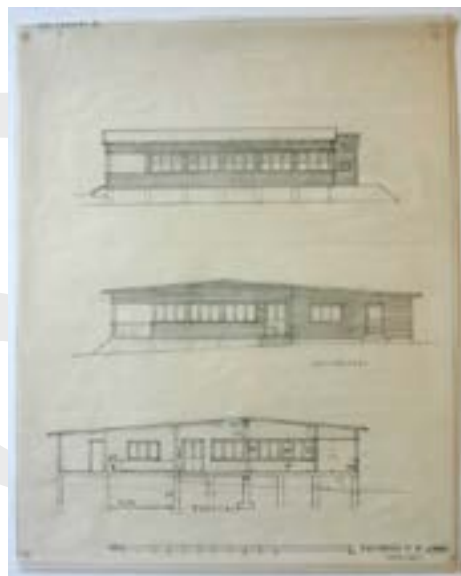
Interiørnr: 01

Interiørnavn: Restauranten

Beskrivelse: Restauranten utgjør det meste av arealet i den delen av bygningen som er i første etasje. Den er delt i fire soner, inngangsparti og cafedisk, Scenen som ligger mot øst. Den indre sonen/dansebanen og den ytre omgangen mot det sammenhengende vindusbåndet i sør og vest fasaden. Ytre og indre sone er adskilt med søyler, buede åpninger og skillevegger i høyde med bordene. Det er utgang i østfasaden fra scenen, i sydfasaden med trapp ned mot parkeringsplassen og inngang mot vest ved cafedisken.



Forslag til restaurant, 1936, arkitekt C.F.Arbo. (Drammens museum)



Forslag til restaurant, 1936, arkitekt C.F. Arbo. (Drammens museum)

BYGNING 9903205 Restaurant

Kompleks 2351 SUNDHAUGEN



fra hovedinngangen mot scenen Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet.



Fra scenen mot hovedinngangen og cafe disk Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Restaurantbygning på Sundhaugen i Øvre Eiker. Foto: Åsmund Tysse. Opphavsrett: Fylkesmannen i Buskerud.

BYGNING 9903205 Restaurant

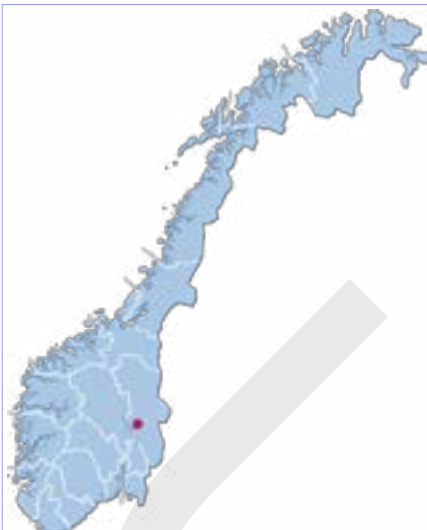
Kompleks 2351 SUNDHAUGEN



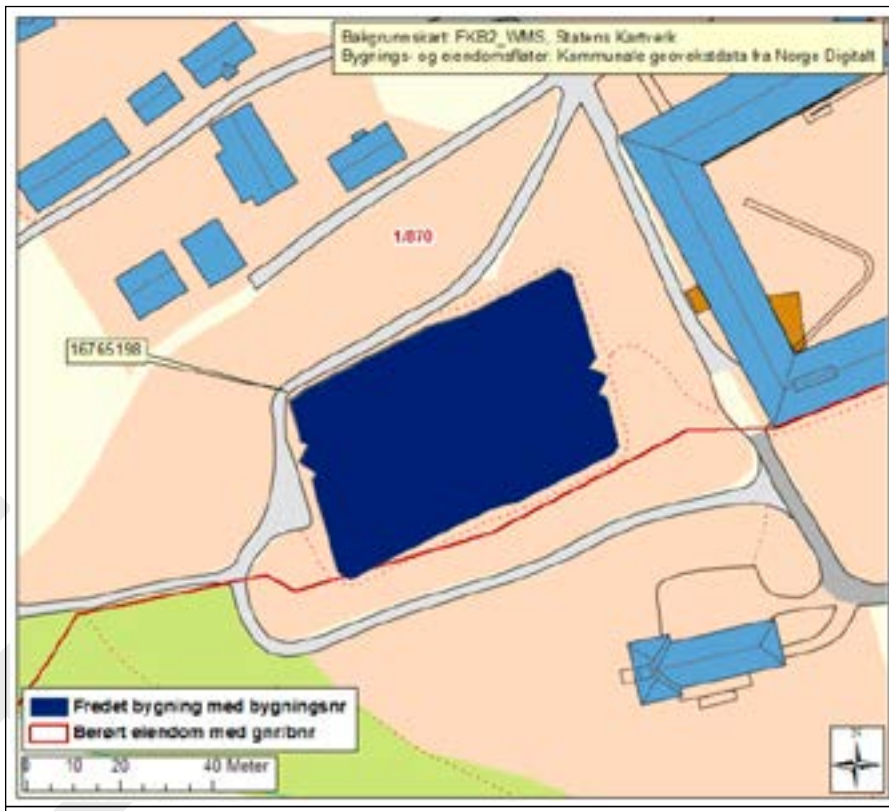
Omgangen mot syd sett fra vest Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett:
Miljøverndepartementet



Vestfasaden Foto: Bent Ek


Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Hedmark
 Kommune: 403/Hamar
 Opprinnelig funksjon: Vernebygg
 Nåværende funksjon: Vernebygg
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 1


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9901947	Vernebygget	1997 - 1998	Verneklasse 1, fredning	Eksterior	1/4447	1/870

Vern kompleks

Formål: Formålet med fredningen er å bevare vernebygget som et viktig arkitektonisk og kulturhistorisk kulturminne. Isolert sett representerer vernebygget et arkitektonisk uttrykk og en tenkning om kulturminnevern som er karakteristisk og tidstypisk for siste del av 1900-tallet.

Begrunnelse: Vernebygget på Hamar har arkitektonisk verdi som et eksempel på 1990-årenes teknologiske muligheter og formspråk. Vernebygget viser hvordan ny arkitektur kan tilpasses gamle ruiner uten å komme i konflikt med de arkeologiske feltene. Byggets form framstår som en kontrast til ruinmuren. Samtidig er tilpasningen mellom vernebygget, ruinene, den nærliggende Storhamarlåven og landskapet rundt tydelig. De visuelt lette stålkonstruksjonene i danner en motsetning til den vertikalt oppreiste og tunge ruinene i stein. Ruinen framstår tydelig i landskapsrommet med glassoverbygget.

I og med at det inngår i et helhetlig kultur-, og bygningsmiljø som er av fredningsklasse, er det av stor betydning at vernebygget ivaretas.

Omfang: Vernebygget.

Beskrivelse kulturmiljø

Vernebygget ligger på Domkirkeodden i Hamar. Domkirkeodden er et museumsområde som i tillegg til domkirkeruinen med vernebygget også av bispeborgen fra 1200-tallet. Den er i dag museum og inkluderer en innholdsrik urtehage og et friluftsmuseum med et sekstittalls gamle hus fra Hedmarken.

Vernebyggets funksjon er å skape et best mulig miljø for å ivareta domkirkeruinene. I sin tid var Vernebygget et nyskapende bygg, både i teknologisk forstand, men også som det største enkelttiltak innenfor kulturminneforvaltningen. Vernebygget er et frittstående teknisk rigg på en betongsokkel, sveiset sammen av stålør med en heldekkende ytre flate av sammeufugete spesialglass for høy grad av gjennomsiktighet festet med gjennomgående bolter. Konstruksjonen uten støttepunkter gir domkirkeruinen mulighet til å virke fritt i rommet og samtidig beskes utenfra. Bygget har form av lange sideflater som skråer mot hverandre og parallelle gavlsider som står vinkelrett mot bakken. Sideflatene er asymmetriske og vindskeive, hvor helningsvinkelen er forskjøvet for hvert sperrfag i byggets lengde, bortsett fra et plant fag på midten, slik at sidene vrir seg ut mot hjørnene, men med ulike grad av steilhet. Dette er tilpasset de forskjellige skråningene i terrenget og ruinens gjenværende murers høye og lave partier. For at bygget skal gli bedre inn i landskapet og framstå mykere, er sideflatene også svakt krummete og buer seg inn mot ruinene.

Vernebygget er både et vernebygg og en kirke stående på vigslet katolsk grunn fra middelalderen og fungerer i dag som et økumenisk kirkerom. Det er tegnet av landets mest kjente kirkearkitekt i nyere tid, Kjell Lund fra arkitektkontoret Lund & Slaatto Arkitekter AS. Byggets sakrale karakter skapes gjennom en vertikal trekantform med hovedinngang i fondveggen samt den velvete sentralaksen, hvor riggen markerer høyden og formen på middelalderkatedralens kirkerom og som markering av kirkens tverskip. Et klimaanlegg sørger for at temperaturen ikke synker under frysepunktet og kan fyres opp til romtemperatur for benyttelse til kirkelige eller museale arrangementer. Vernebygget i kraft av å være kirke fått navnet Hamardomen og en tilhørende støpul i stål med kirkeklokker.

Eiendomshistorikk

Byggingen av Hamar domkirke ble påbegynt på slutten av 1100-tallet, i en periode da kristendommen så vidt hadde begynt å feste seg på Østlandet. Fra 1200-tallet og frem til reformasjonen var Hamar domkirke sete for landets fremste bispedømme. Etter reformasjonen og med innlemmelsen av Hamar bispestol i Oslo bispedømme mistet kirken sin tidligere betydning og forfalt frem til den ble satt i brann under syvårskrigen i 1567.

Etter mislykkede forsøk på å forsøke å erstatte det nedbrente taket utover 1500-tallet, ble kirken oppgitt og benyttet som stein- og kalkbrudd utover mot 1800-tallet. Etter at Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring gjorde domkirkeruinene til en av sine merkesaker, ble kalkbrenningen stanset og ruinene gravd frem og restaurert. Siden 1880-årene har ruinene vært gjenstand for regelmessig vedlikehold.

De senere årtiers svovelholdige nedbør har bidratt til å forverre situasjonen. Nedfukting, frostsprengning og nedbryting av steinmaterialet har ført til at søylerekken mot slutten av 1900-tallet var i en kritisk forfatning. Side stabiliteten var dårlig og konstruksjonen svekket; ruinene sto i fare for å rase sammen. Som en midlertidig løsning ble det på midten av 1980-tallet besluttet å dekke ruinene med provisoriske presenninger for å vinne tid. En rekke alternativer for en mer varig bevaring ble vurdert, blant annet forsterkninger av steinveggene, bandasjering og utskifting av søylene. Fra antikvarisk synsvinkel ble det vurdert som lite tilfredsstillende å igangsette tiltak som ville medføre inngrep i konstruksjonen. I 1987 inviterte derfor Riksantikvaren, i samarbeid med Hedmarksmuseet, til åpen arkitektkonkurranse for utforming av vernebygg rundt ruinene. Lund og Slaatto ble konkurransens vinnere.

Mens planene for vernebygg var under arbeid ble det igangsatt et prosjekt innenfor det europeiske forskningssamarbeidet Eureka/Eurocare. Prosjektet hadde som målsetting å utvikle konsepter for vernebygg over ruiner, monumenter og verneverdige bygninger generelt. I denne sammenheng var vernebygget på Domkirkeodden i Hamar et verdifullt eksperiment som ville danne basis for ny kunnskap innen dette feltet. Av denne grunn ble en stor del av vernebygget finansiert av Eureka/Eurocare.

Fra en politisk synsvinkel ble utviklingen av vernebygget en glimrende anledning til å demonstrere norsk spisskompetanse innen material, klima- og miljøteknologi.

Byggherre var Riksantikvaren for Miljøverndepartementet.

Vernebygget var tenkt ferdigstilt til OL i 1994. Her skulle det benyttes som en visuell bakgrunn for mange av de aktiviteter som ble lagt til Hamar. TV-seere verden over skulle bli presentert for Hamar domkirke i ny drakt. Bygget var ment å kunne leses som et symbol på viljen til å bevare kulturarven, samtidig som det også var en markering av norsk samtidsarkitektur og en demonstrasjon i teknisk innsikt.

Grunnet forsinkelser i den arkeologiske utgravningen ble ikke byggingen igangsatt før i 1997 og avsluttet året etter.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9901947

GAB nr: 1/4447

Navn: Vernebygget

Oppført: 1997 - 1998



Utomhusanlegg

Elementnr: 1

Elementnavn: Støpul

Beskrivelse: For venneforeningen for Hedmarksmuseet er det prosjektert et klokketårn ute på odden vest for hovedinngangen. Støpulen er hovedsakelig utført i galvanisert stål, i et formspråk som står i sammenheng med de innvendige møblene tilknyttet kirkelige handlinger.





Vernebygget Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Støpul utført i galvanisert stål Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Vernebygget Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren

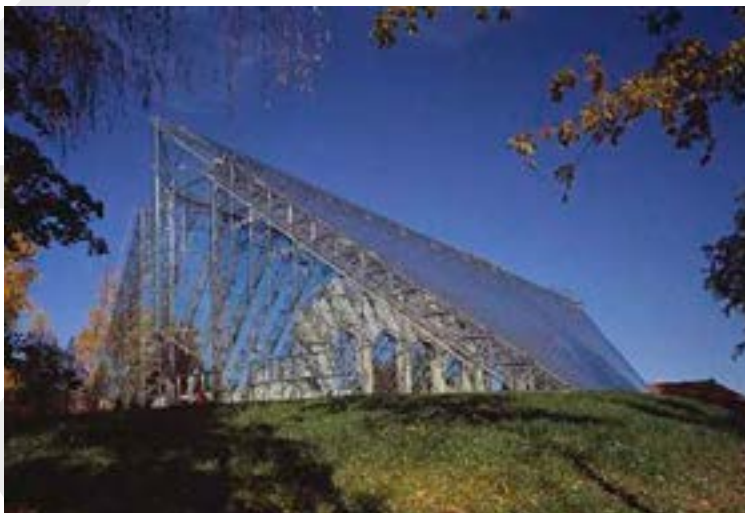


Foto: Havran, Jiri Opphavsrett: Jiri Havran © Riksantikvaren



Støpul Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	1/4447
Gnr/bnr:	1/870
Oppført:	1997 - 1998
Byggherre:	Riksantikvaren for Miljøverndepartementet
Arkitekt:	Lund og Slaatto arkitekter AS
Opprinnelig funksjon:	Undervisning/forskning
Nåværende funksjon:	Undervisning/forskning
Bygningsart:	Museum
Regulering:	Ikke registrert: null
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Vernebygget er primært en teknisk rigg som beskyttelse mot vær og vind, for klimatisering og vedlikehold og for fortsatt fremtidige arkeologiske studier. Men samtidig etableres et sakralt rom i relasjon til det historiske kirkebygget. Arkitektonisk gir vernebyggets vindskjeve sidevegger eksteriøret en mykhet det vrir seg på plass i forhold til terrengets kurvatur. I interiøret oppstår i høyde- og lengderetning en bevegelse som frigjør vernebygg og ruin fra en tvungen intern formal fiksering. Rommet har sin største utstrekning i nordøst-sydvest diagonalen, hvor det flater ut og fanger inn Mjøslandskapet i stor bredde. I andre ende avsluttes rommet på en steilere måte. Dette gir interiør og eksteriør en større grad av kompleksitet og spenning.

Vernebyggets ytre form reflekterer på ulikt vis både stedets topografi og kirkeruinenes oppdelinger og geometri. Over kirkens midtskip danner vernebygget et langsgående glasshvelv, som ligger i tilsvarende romlig posisjon som kirkens opprinnelige innvendige hvelv. På hver side av glasshvelvet er et smalt horisontalt parti over restene av kirkens to søylerader.

Fra disse horisontale, langsgående partiene er det på hver side skrå glassfelt ned til en sokkel som i plan er dreiet ca 11° i forhold til det sentrale hvelvpartiet. Vinkelavviket mellom sokkel og sentralparti innebærer at skråflatene har en varierende vinkel og således utgjør en vridd flate, en såkalt hyperboloide.

Glassets funksjon er primært å skape det klimaskille som skal til for ruinens bevaring. Samtidig skal det gjennom sin transparens muliggjøre at ruinene visuelt igjen kan inngå som en del av det landskapet på Domkirkeodden. For å muliggjøre ønsket grad av transparens og letthet er ikke glasset innsatt i et konvensjonelt profilsystem, men i stedet festet med gjennomgående bolter. Mellom formatene er det kun tynne fuger med silikonbasert fugemasse.

Vernebyggets glasskledning bæres av stålkonstruksjoner fundamentert på en betongsokkel som går rundt hele bygget. Den synlige delen av sokkeltoppen er i prefabrikkert betong, med en presis syrevasket overflate. Sokkeltoppen ligger over en bærende, plasstøpt fundamentdrager. Denne drageren er utformet på en slik måte at den også fungerer som renne for drenering av takvann. Stålkonstruksjonen er opplagret i leddlagre av maskinert massivt stål. Disse er sveiset sentrisk mot hverandre slik at de danner lukkede, avsluttede element. Fargen er en dempet, rødlig gråtone, som sammen med det nye gulvet inne i ruinene gir en viss varme til ruinens ellers grå flater.

Sammendrag bygningshistorie

I 1987 inviterte derfor Riksantikvaren, i samarbeid med Hedmarksmuseet, til åpen arkitektkonkurranse for utforming av vernebygg rundt domkirkeruinen i Hamar. Lund og Slaatto ble konkurransens vinnere.

Mens planene for vernebygg var under arbeid ble det igangsatt et prosjekt innenfor det europeiske forskningssamarbeidet Eureka/Eurocare. Prosjektet hadde som målsetting å utvikle konsepter for vernebygg over ruiner, monumenter og verneverdige bygninger generelt. I denne sammenheng var vernebygget på Domkirkeodden i Hamar et verdifullt eksperiment som ville danne basis for ny kunnskap innen dette feltet. Av denne grunn ble en stor del av vernebygget finansiert av Eureka/Eurocare. Fra en politisk synsvinkel ble utviklingen av vernebygget en glimrende anledning til å demonstrere norsk spisskompetanse innen material, klima- og miljøteknologi.

Byggherre var Riksantikvaren for Miljøverndepartementet. Vernebygget var tenkt ferdigstilt til OL i 1994. her skulle det benyttes som en visuell bakgrunn for mange av de aktiviteter som ble lagt til Hamar. TV-seere verden over skulle bli presentert for Hamar domkirke i ny drakt. Bygget var ment å kunne leses som et symbol på viljen til å bevare kulturarven, samtidig som det også var en markering av norsk samtidsarkitektur og en demonstrasjon i teknisk innsikt.

Grunnet forsinkelser i den arkeologiske utgravningen ble ikke byggingen igangsatt før i 1997 og avsluttet året etter. Bygget ble åpnet den 07.09.1998.

Vern

Formål:	Formålet med fredningen er å bevare vernebygget som et viktig arkitektonisk og kulturhistorisk kulturminne. Isolert sett representerer vernebygget et arkitektonisk uttrykk og en tenkning om kulturminnevern som er karakteristisk og tidstypisk for siste del av 1900-tallet.
Begrunnelse:	Vernebygget på Hamar har arkitektonisk verdi som et eksempel på 1990-årenes teknologiske muligheter og formspråk. Vernebygget viser hvordan ny arkitektur kan tilpasses gamle ruiner uten å komme i konflikt med de arkeologiske feltene. Byggets form framstår som en kontrast til ruinmuren. Samtidig er tilpasningen mellom vernebygget, ruinene, den nærliggende Storhamarlåven og landskapet rundt tydelig. De visuelt lette stålkonstruksjonene i danner en motsetning til den vertikalt oppreiste og tunge ruinene i stein. Ruinene framstår tydelig i landskapsrommet med glassoverbygget. I og med at det inngår i et helhetlig kultur-, og bygningsmiljø som er av fredningsklasse, er det av stor betydning at vernebygget ivaretas.
Omfang:	Vernebygget
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 9901947 Vernebygget

Kompleks 99139907 Vernebygget

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Interiør

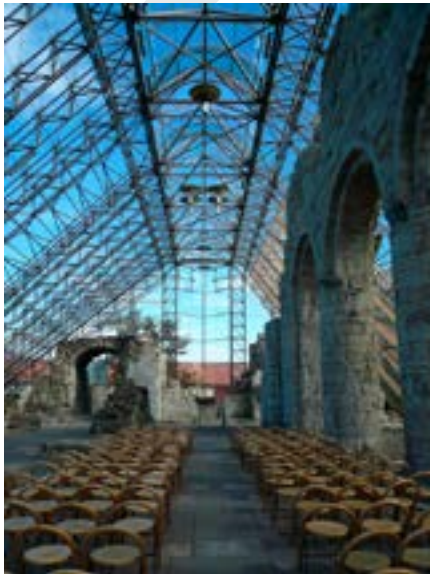
Beskrivelse: Vernebygget har som hovedfunksjon å hindre ruinens videre forfall. Ønsket er å tørke ut og unngå frostsprengninger av ruinene. Klimaanlegget skal sikre disse interessene, samtidig som det skal sørge for akseptable forhold for de besøkende.



Interiørnr:

Interiørnavn:

Beskrivelse:



Interiør Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren

Domkirkeruinene Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Domkirkeruinene Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Interiør Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Den bærende konstruksjonen er bygget opp av sammensveiste stålrør.
Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Ringsakerheller lagt i kvadermønster i gulv Foto: Ingrid Djupedal
Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Solskjerming ved automatiserte solduker, samt strålevarmeovner montert i stålkonstruksjonen og rettet ned mot ruin og bakke. Foto: Ingrid Djupedal
Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



I byggets sentrale akse henger ti pendelarmaturer ned fra den sentrale mønestrageren. Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Vernebygget er en teknisk konstruksjon, som samtidig danner et sakralt rom Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



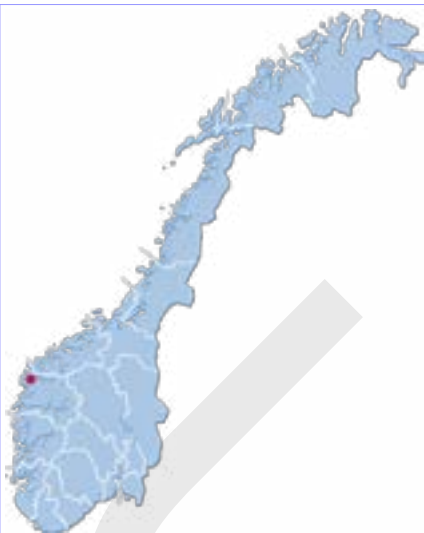
Alterbord i galvanisert stål og herdet glass Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Den opprinnelige alterstenen har fått ny sokkel Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren

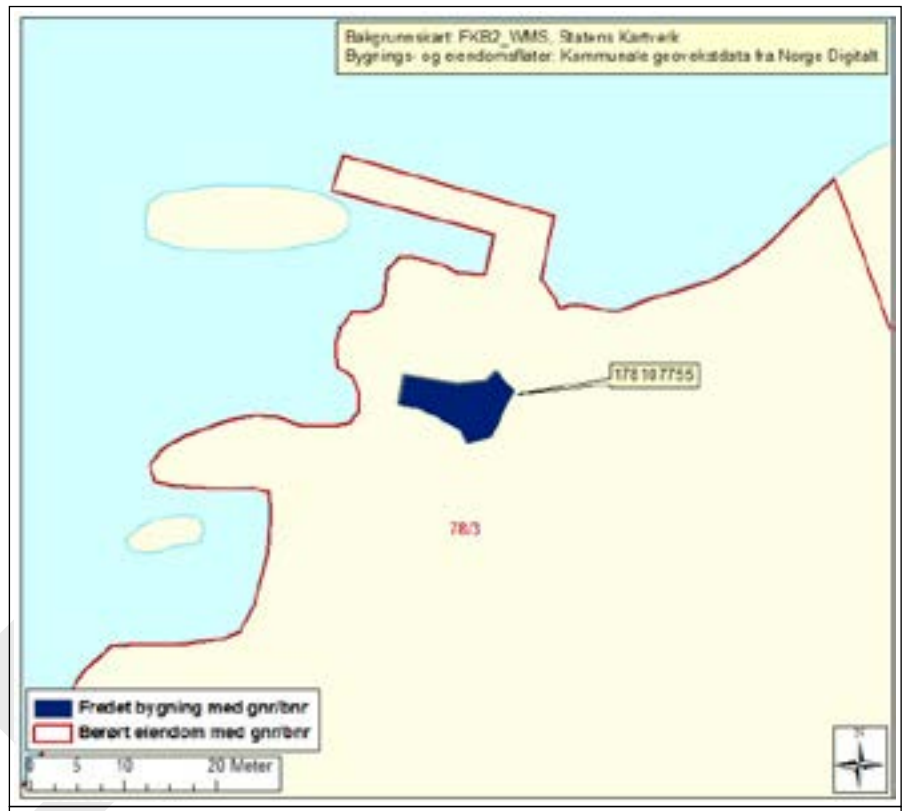


Døpefont på ny sokkel Foto: Ingrid Djupedal Opphavsrett: Ingrid Djupedal©Riksantikvaren



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Sogn og Fjordane
 Kommune: 1438/Bremanger
 Opprinnelig funksjon: Vakthytte
 Nåværende funksjon: Vakthytte
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 1



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903066	Vakthytte	1991 - 1992	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	178107755	78/

Vern kompleks

Formål: Formålet er bevaring av vakthytta som et særegent eksempel på en enkel, men spesifikk funksjon knyttet til oppsynet med bergkunstfeltet. Vernet skal sikre bygningens arkitektur, materialebruk og detaljering.

Begrunnelse: Vakthytta utgjør et godt eksempel på stedstilpasset hyttearkitektur, med god terrengtilpasning og utstrakt bruk av lokale materialer som naturstein og torv. Hytta har høy arkitektonisk kvalitet.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.

Beskrivelse kulturmiljø

Vingen ligger sør for fjellet Hornelen, på en strandstrekning ca. 3 km lang i en trang fjordarm øst for Frøysjøen, inn mot Vingepollen. Vingenfeltet er med sine ca. 2000 ristninger et av de største helleristingsfeltene i Nord-Europa. Feltet skrives seg fra ca. 4000-2000 år f. Kr. Vakthytta ligger i et kupert og sparsomt vegetert område nær vannet.

Eiendomshistorikk

Vingen-feltet ble oppdaget 1910 av fjellklatreren Kristian Bing. Dette er den største samlingen av veideristninger i Sør-Norge. Her er mellom 1500 og 2000 figurer av forskjellig slag som er samlet i større eller mindre grupper på en strandstrekning ca. 3 km lang i en trang fjordarm øst for Frøysjøen. De fleste figurene ligger helt inne i fjordbunnen og finnes på til dels bratte berg. Mesteparten av de figurene som kan bestemmes er hjorter. Menneskefigurer, geometriske mønstre, "sigder" og "staver" finnes også. Helleristningene er i hovedsak laget på sandstein. Kvaliteten på denne er dårlig, noe som betyr at berget forvitrer relativt raskt og helleristningene forsvinner. Stedet er meget severdig og naturen er overveldende. En kan bare komme til Vingen med båt, eventuelt fra Måløy eller Svelgen. En del av figurene er malt opp.

Vingen landskapsvernområde ble etablert i 1980. I 2002 ble Vingenfeltet og landskapet omkring fredet, og det ble forbud med ferdsel i området uten spesiell tillatelse. Det er Bergen Museum som i dag forvalter det store helleristingsfeltet.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903066
 GAB nr: 178107755
 Navn: Vakthytte
 Oppført: 1991 - 1992





situasjonskart naust



Naust Foto: Sogn og fjordane fylkeskommune



Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Fasade Foto: Sogn og fjordane fylkeskommune



Vakthytta i Vingen. Foto: Eirik T. Bøe. Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Hytta med brygge midt i bildet. Foto: Eirik T. Bøe. Opphavsrett: Miljøverndepartementet

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	178107755
Gnr/bnr:	78/
Oppført:	1991 - 1992
Byggherre:	Fylkesmannen i Sogn og Fjordane
Arkitekt:	Arild Wåge
Opprinnelig funksjon:	Offentlig forvaltning
Nåværende funksjon:	Offentlig forvaltning
Bygningsart:	Vaktbygning
Regulering:	Ikke registrert:
Vernestatus:	

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Vakthytta er i én etasje med en mangelkantet grunnflate, der tre større og mindre "bein" springer ut fra en sentral kjerne. Bygningsvolumet er nennsomt tilpasset det småkuperte terrenget, og framstår nærmest som en naturlig terrengformasjon i det karrige kystlandskapet. Taket er konstruert som et oppdelt pulttak, sammensatt av takflater med ulike vinkler. Takflatene, som er torvtekket, er på deler av bygget trukket langt nedover ytterveggene. Gjennom bruken av torv og gress har arkitekten videreført det omkringliggende landskapets vegetasjon. De støpte ytterveggene er forblendet dels med tørrmørte natursteinsmurer, dels med stående panel. Overliggerne består av to bord plassert kant i kant, slik at det gis inntrykk av svært brede bord. Samme type er brukt i utvendige dører. Vinduene er høye og langstrakte og har en moderne utforming. Alt treverk, også vinduer og dører, er malt i en mellomgrå farge som sammen med natursteinsmurene og torvtaket demper bygget i forhold til omgivelsene.

Planløsningen består av en bod og et wc i det lengste beinet på bygningen, og et åpent kjøkken og oppholdsrom i resten av volumet. Toalettet har kun utvendig adkomst, samt dør inn til den bakenforliggende boden. Oppholdsrommets skråstilte vegger bidrar sammen med skrå himlingsflater i ulike vinkler til å underdele rommet og skape delvis overlappende soner/rom innenfor det store rommet. De innvendige veggene er kun pusset. Himlingene består av ubehandlede takbord på synlige takbjelker. Også kjøkkeninnredning, bord og sittemøbler er i umalt tre. På gulvet er det lagt store steinheller av villskifer. Malte gerikter i en dempet blåfarge er det eneste innslaget som bryter det litt rå preget som naturmaterialene gir.

Sammendrag bygningshistorie

Hytta oppført i 1991/92 etter tegninger av arkitekt Arild Wåge. Tørrermester Bjørn Dahl stod for oppføringen. Den ble oppført fordi oppsynet med helleristningsfeltet trengte et oppholdsrom og et toalett. Hytta benyttes fortsatt aktivt av arkeologene ved Bergen Museum i forbindelse med dokumentasjonsarbeid av helleristningene eller utgravninger i tilknytning til bergkunsten, samt ulike andre forskningsoppgaver.

Bygningshistorikk

1991	1992	Hytta oppført etter tegninger av arkitekt Arild Wåge, med fylkesmannen i Sogn og Fjordane som byggherre.
------	------	--

Vern

Formål:	Formålet er bevaring av vakthytta som et særegent eksempel på en enkel, men spesifikk funksjon knyttet til oppsynet med bergkunstfeltet. Vernet skal sikre bygningens arkitektur, materialbruk og detaljering.
Begrunnelse:	Vakthytta utgjør et godt eksempel på stedstilpasset hyttearkitektur, med god terrengtilpasning og bruk av lokale materialer som naturstein og torv. Hytta har høy arkitektonisk kvalitet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
 Interiørnavn: Interiør
 Beskrivelse:
 Oppholdsrommets skråstilte vegger bidrar sammen med skrå himlingsflater i ulike vinkler til å underdele rommet og skape delvis overlappende soner/rom innenfor det store rommet.

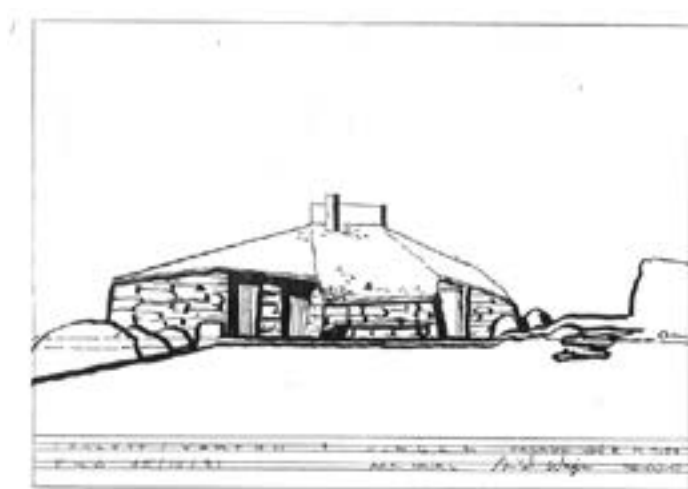


BYGNING 9903066 Vakthytte

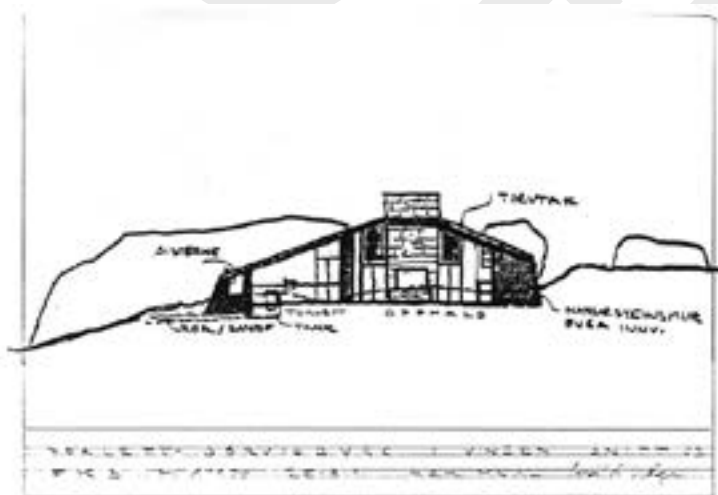
Kompleks 9900468 Vingen LVO/Kulturminneomr



Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Fasadetegning.



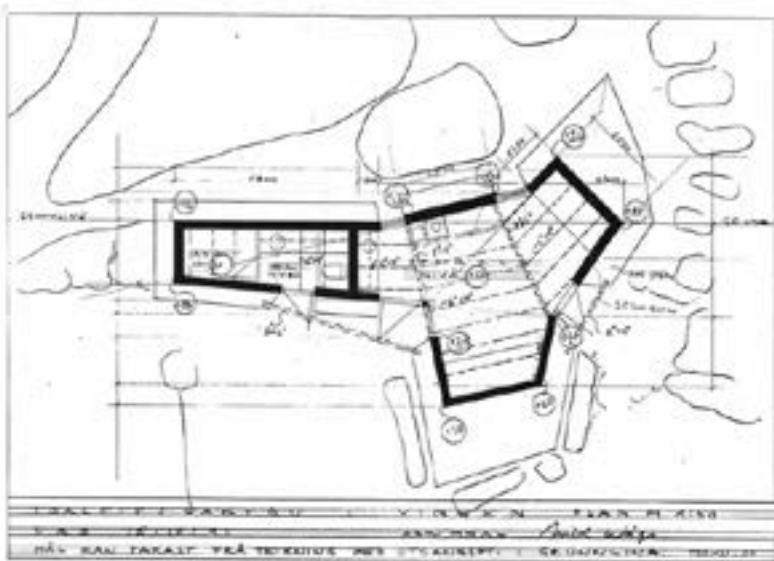
snitt Foto: Arild Wåge



Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Plantegning.

BYGNING 9903066 Vakthytte

Kompleks 9900468 Vingen LVO/Kulturminneomr



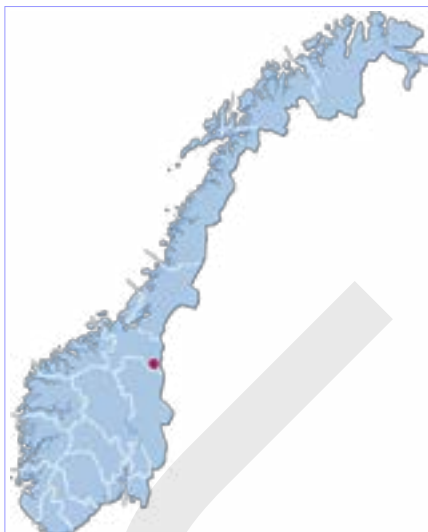
Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Foto: Eirik T. Bøe Opphavsrett: Miljøverndepartementet

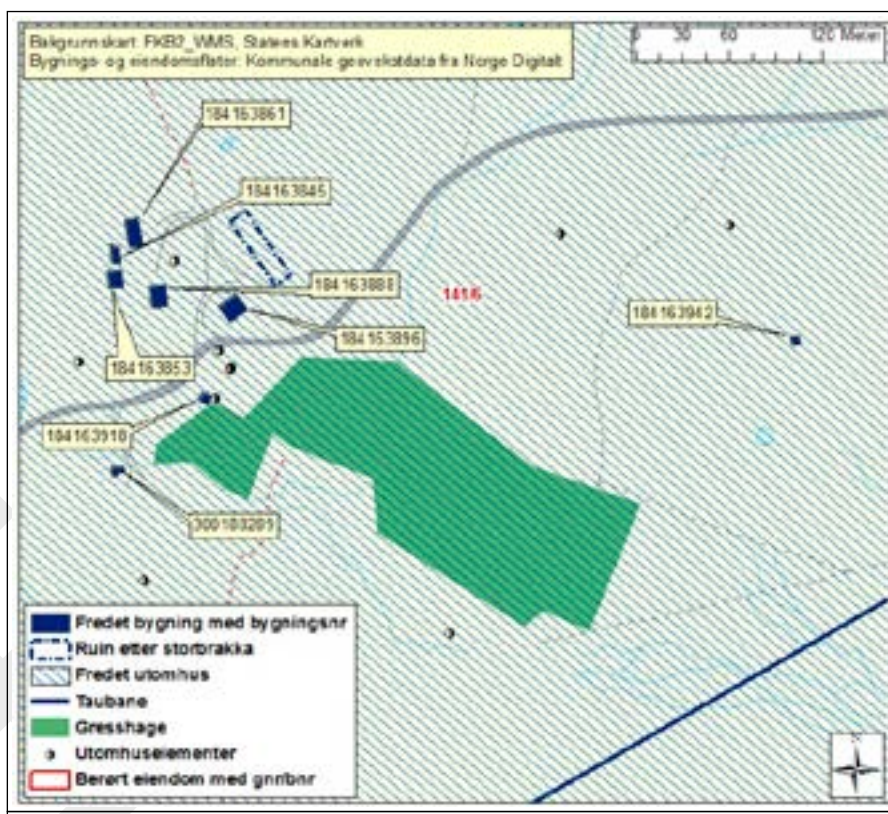


Vakthytta i Vingen. Foto: Eirik T. Bøe. Opphavsrett: Miljøverndepartementet



Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Sør-Trøndelag
 Kommune: 1640/Røros
 Opprinnelig funksjon: Industri/Produksjon
 Nåværende funksjon: Kulturlandskap
 Foreslått vernekategori: Verneklasse 1, fredning
 Totalt antall bygg: 9



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9901948	Øvre Stortartz Bolig/kontor	1800 - 1900	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163888	141/6
9901950	Øvre Stortartz Fjos	1800 - 1825	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163918	141/6
9902878	Øvre Stortartz Heismaskinhus	1900 - 1924	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163942	141/6
9901952	Øvre Stortartz Hjulmakerstugge	1800 - 1890	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163861	141/6
9901953	Øvre Stortartz Litjstallen	1900 - 1924	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163845	141/6
9902877	Øvre Stortartz Sjakta	1959 - 1961	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	300188289	141/6
9901951	Øvre Stortartz Smie	1820 - 1827	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163853	141/6
9901949	Øvre Stortartz Storstallen	1800 - 1827	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	184163896	141/6

Vern kompleks

Formål: Vernet av Stortartzkomplekset skal sikre at området også i framtiden er lesbart som et industrihistorisk område knyttet til gruvedriften ved Røros Kopperverk fra 1645 til 1972.

Begrunnelse: Stortartzfeltet var et av Røros Kopperverks primære gruveområder beliggende ca. 10 km nordøst for bergstaden Røros. Feltet omfatter 9 gruver blant annet funnruven Gamle Stortartz, som var i drift fra 1645. I 1708 ble gruen Nye Stortartz på Øvre Stortartz oppdaget. Den ble kopperverkets hovedgruve med kontinuerlig drift i nesten 250 år helt frem til 1946. I Stortartzfeltet ligger også Olavsgruva, som var i drift fra 1936 til 1972 og var kopperverkets yngste gruve i Stortartzfeltet. Idag er Olavsgruva besøkgruve med guidede omvisninger.

Stortartzkomplekset dokumenterer således en viktig del av Røros Kopperverks virksomhet og levendegjør historien om gruvedriften. Området er godt bevart, mange bygninger og konstruksjoner er intakte, og ruiner og andre spor i landskapet er fortsatt lesbare.

Omfang: Bygninger og område iht. kart og liste ovenfor.

Beskrivelse kulturmiljø

Storwartzområdet ligger ca. 10 km fra Røros sentrum, og eiendommen på Storwartz er en sammensatt samling med kulturminner etter 333 år med gruvevirksomhet. Navnet Storwartz skal ha oppstått da tyske ingeniører og bergmenn hadde problemer med å uttale områdets navn, Storvola. Det var på Storvola at bonden Hans Olsen Aasen i følge sagnet skal ha skutt en reinsbukk, og da resten av flokken rømte sin veg, sparket de vekk mosen og avdekte steiner med koppermalm. Dette ble starten på Røros kopperverks virksomhet.

Kulturminnene i Storwartzkomplekset er fordelt på et areal på ca 4,5 km². Selve gruveområdet er ca 3 km langt og 500 m bredt med i alt 9 gruver, blant annet funngruva (Gamle Storwartz), som ble tatt i drift i 1645 og dessuten ble utgangspunkt for etableringen av området "circumferensen", som Røros kopperverk fikk privilegier innenfor.

Spor og rester av konstruksjoner knyttet til bergverksdriften er det som preger området. I det åpne fjellandskapet med lav vegetasjon finnes det flere bygg, rester av bergvelter, gjenfylte gruveåpninger og veier. Her er også ruinene etter storbrakka som ble bygd i 1803 med plass for 300 mann. I området er det kilometervis med vannrenner/kanaler for driftsvann til vannhjul som drev heiseinnretninger i gruvesjaktene, drift av pumpeverk, knuser og vaskerier.

Storwartzkomplekset består av tre delområder, som hver især dokumenterer gruve driften ved Røros kopperverk til forskjellige tider. Områdene er Øvre Storwartz, Nedre Storwartz og Olavsgruva. De eldste bygg finnes på Øvre Storwartz og de yngste bygg finnes ved Olavsgruva. Det er viktig å være oppmerksom på at kulturminnene i de tre områdene er knyttet til hverandre og gruvegangene dekker store arealer på tvers av områdene. Derfor bør Øvre Storwartz, Nedre Storwartz og Olavsgruva ses og tolkes i sammenheng som en del av et samlet Storwartzkompleks.

På Øvre Storwartz ligger det flere bygg i forbindelse med Nye Storwartz gruve. Nye Storwartz ble oppdaget i 1708 og betegnet som en lovende forekomst. Den ble i over 200 år verkets hovedgruve. Den blir først nevnt som "De trey kragers gruve".

Nedre Storwartz har et stort antall bygninger og ruiner fra kobberverkets forskjellige driftsperioder. Herfra går taubanen til Olavsgruva. Den er 1400 meter lang, er nyrestaurert og i kjørbær stand. Her ble verkets første flotasjonsanlegg bygd og tatt i bruk i 1927. I januar 1946 brant det helt ned. Gjenoppbygging av et nytt flotasjonsverk startet umiddelbart og ble satt i drift i oktober 1946.

Olavsgruva var den siste gruve i drift i Storwartzfeltet. Driften ble påbegynt i 1936 og fortsatte helt frem til sommeren 1972. Olavsgruva fungerer idag som museumsgruve. For å komme ned i Olavsgruva går man gjennom Nyberget, den nest eldste gruva i Storwartzfeltet, påbegynt i 1651, i 1713 ble malmåra helt borte. Med datidens teknikk hadde man ikke mulighet til å finne den igjen. I 1936 fant man ved hjelp av diamantboringer og geofysiske målinger malmåra ca 10-15 meter under nivået der man sluttet i 1713. Det hadde skjedd en forkastning millioner av år bak i tiden.

Eiendomshistorikk

Eiendomshistorikken på Storwartz knytter seg til de forskjellige gruvene i området og deres etablering og drift.

I 1645 ble det første malmfunn gjort i Storvola og driften av funngruva Gamle Storwartz ble igangsatt. Gamle Storwartz var i drift frem til midten av 1700-tallet og sporadisk deretter.

I 1650 ble driften av Nyberget gruve igangsatt. Nyberget gruve var i drift frem til 1717 og igjen fra 1870 til 1890.

I 1659 ble driften av Hestkletten gruve igangsatt. Gruva var i drift frem til 1756 og sporadisk deretter.

I 1673 ble driften av gruva Gamle Solskinn igangsatt. Gruva var i drift frem til 1730 og fra 1870-tallet til 1890.

I 1691 ble driften av gruva Christian Quintus igangsatt og i 1694 ble driften av Myrgruva igangsatt. De to gruvene ble senere slått sammen og var i drift frem til 1770 og sporadisk deretter.

I 1708 ble driften av gruva Nye Storwartz igangsatt. Gruva var i drift frem til 1946.

I 1861 ble driften av gruva Nye Solskinn igangsatt. Forekomsten hadde forbindelse med Nyberget gruve og var kortvarig i drift.

I 1936 ble driften av Olavsgruva igangsatt. Gruva var i drift frem til 1972.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9902877
GAB nr: 300188289
Navn: Øvre Stortvart
Sjakt
Oppført: 1959 - 1961



Byggnr: 9902878
GAB nr: 184163942
Navn: Øvre Stortvart
Heismaskinhus
Oppført: 1900 - 1924



Byggnr: 9901948
GAB nr: 184163888
Navn: Øvre Stortvart
Bolig/kontor
Oppført: 1800 - 1900



Byggnr: 9901949
GAB nr: 184163896
Navn: Øvre Stortvart
Storstallen
Oppført: 1800 - 1827



Byggnr: 9901950
GAB nr: 184163918
Navn: Øvre Stortvart Fjøs
Oppført: 1800 - 1825



Byggnr: 9901951
GAB nr: 184163853
Navn: Øvre Stortvart Smie
Oppført: 1820 - 1827



Byggnr: 9901952
GAB nr: 184163861
Navn: Øvre Stortvart
Hjulmakerstuggu
Oppført: 1800 - 1890



Byggnr: 9901953
GAB nr: 184163845
Navn: Øvre Stortvart
Litjstallen
Oppført: 1900 - 1924



Utomhusanlegg

Elementnr: 13

Elementnavn: Gammelstollen

Beskrivelse:

Gammelstollen går ca 150 meter inn til Cornelia sjakt. Stollen ble etablert 1731 og var i periodisk bruk til rundt 1915.



Elementnr: 04

Elementnavn: Dagraset ved Stigerstuggu (Bolig/kontor)

Beskrivelse: Dagraset skjedde rundt 1950.



Elementnr: 06

Elementnavn: Grunnmur etter Fakkeltua

Beskrivelse: Litt sørvest for smia er det grunnmur etter Fakkeltua, til oppbevaring av fakler som ble brukt som lyskilde i gruva. Denne er inntegnet på kart fra 1827.



Elementnr: 08

Elementnavn: Grashagaer

Beskrivelse: Like sør for Øvre Storzart er det tre grashagaer med steinmur rundt. her ble det høstet for til hestene på gruva. Tomer etter to lauer synes også.



Elementnr: 14

Elementnavn: Vassrenne

Beskrivelse: Vassrenne fra Vedtjønna til Damtjønna ved Øvre Storzart. Renne er ca 1500 meter lang, bygd i terrenget, steinsatte kanter med torv/leire som tettemiddel. Der stier/veier krysser er det bygd klopper. Renne er under restaurering og vil bli ferdig i 2010.



Elementnr: 05

Elementnavn: Fundament krutthuss

Beskrivelse: Ca. 100 meter nord for Hjulmakerstuggu har det stått tre krutthuss. Fundamenter etter ett av disse er godt synlige i dag. Huset ble revet en gang etter 1974.



Elementnr: 07

Elementnavn: Stoll

Beskrivelse: Ca. 50 m sør for Storstallen er det en stoll som fører inn til hovedfaringen i Nye Storzart. Den kalles busgangen, eller bushølet (å buse= skofte arbeidet). Gjennom busgangen gikk det an å komme usett inn og ut.



Elementnr: 09

Elementnavn: Vassrenner og dammer

Beskrivelse: I terrenget rundt Storzart er det mange spor etter vassrenner og dammer. Rennene er mange steder godt synlige i terrenget. Ei renne går fra Vedtjønna i nord til Damtjønna vest for bygningene på Øvre Storzart. Herfra går renna videre nedover i retning Nedre Storzart, den er ca 2,2 km lang.



Elementnr: 11

Elementnavn: Issjakt
 rester av hestevandring
 Beskrivelse: Issjakt ligger nedenfor Stullsjahta. Den ble påbegynt i 1744. På to sider av sjakta er det spor etter hestevandring med oppmurte steinmur med ca. 15. m i diameter. Der det ikke var mulig å nytte vasshjul var hesten drivkraft for pumper og heiseinnretninger.



Elementnr: 10

Elementnavn: Stullsjahta
 Beskrivelse: Stullsjahta fra 1734 ligger like nedenfor veltene på Øvre Stowartz



Elementnr: 12

Elementnavn: Midtsjahta
 Beskrivelse: Midtsjahta (Kronsprins Fredriks sjakt) ligger ca 200 m øst for Hjulgrava, her er også rester etter to gjenfylte hjulgraver.



Elementnr: 01

Elementnavn: Cornelia Sjaht
 Beskrivelse: I dette området ble den første malmen funnet i Stowartzfeltet. Cornelia Sjaht er oppkalt etter Cornelia de Bickers som var gift med Joachim Irgens. Irgens fikk utstedet privilegiebrevet til Røros Kobberverk. I dag regner vi dette som funngruva. Den kalles også Karolinerjsakta, antagelig fordi det var her verket forsøkte å gjemme vekk kobberbeholdningen under Armfeldts feltog ved juletider i 1718.



Elementnr: 02

Elementnavn: Storbrakka
 Beskrivelse: Ruin etter Storbrakka som var en stenbygning fra 1803 bygd som mannskapsbrakke med plass for 300 mann. Restaurert 1939 men ble ødelagt av brann en måned etter at den var tatt i bruk.



Elementnr: 03

Elementnavn: Hjulgrav
 Beskrivelse: Murene etter ei hjulgrav som ble bygd i 1756, ved Gammelsjahta. Her sto det en kjerratt, et reversibelt vasshjul. Vasshjulet fikk vann via Damtjønna fra Vedtjønna og betjente heisen i Gammelsjahta.





Øvre Stortvart med Damtjønna foran Foto: Jon Holm Lillegjelten



Bygninger øvre Stortvart, fra venstre Hjulmakerstuggu, Stigerbolig, Lijstallen og Smia Foto: Jon Holm Lillegjelten



Øvre Stortvart sett fra Gamle Stortvart (gammelgruva) Foto: Jon Holm Lillegjelten



Oversikt Nedre Stortvart Foto: Jon Holm Lillegjelten



Dammer og renner på Stortvartområdet. GPS plottet i 2012. Nummer refererer til dammer og stiplede strek refererer til renner



Bygninger øvre Stortvart Foto: Jon Holm Lillegjelten



Dammer og renner på Stortvartområdet. GPS plottet i 2012. Nummer refererer til dammer og stiplet strek refererer til renner

BYGNING 9901948 Øvre Stortvart Bolig/kontor

Kompleks 99139908 Øvre Stortvart

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163888
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1800 - 1900
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Kontor
Regulering:	Uregulert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

To etasjes laftet og bordkledd bygning med saltak. Tekket med grunnmurplast og torv. Det er to tegelsteins brannmurer. Innvendig er alle rom panelt og malt.

Sammendrag bygningshistorie

Boligen/kontoret (stigerstuggu) ble bygd før 1800 i en etasje. Rundt 1900 ble bygningen utvidet og påbygd en etasje. Taket er salformet og tekket med torv. Vinduene har krysspøst, og over er det vannbord med knekter i sveitserstil. Foruten å være kontor og bolig for stigeren var det også i en periode kino for arbeiderne ved gruva. Det var egne billetter påtrykt Stortvart Kino.

Bygningen ble solgt for riving i 1974, og kjøpt tilbake i 1975 mens den var under riving. Et stort istandsettingsarbeid ble igangsatt i 1985 knyttet til isolering og utvendig kledning, vinduer og nytt tak. I 1989-90 ble det gjort en del arbeider innvendig. Det ble da avdekket spor etter en gammel gruvedgang og et fundament under bygningen.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av boligen/kontoret (stigerstuggu) som en sentral bygning på Øvre Stortvart og i Stortvartkomplekset.
Begrunnelse:	Stigerstuggu er en av de eldste gjenværende bygninger i Stortvartkomplekset og medvirker til å fortelle historien om administrasjonen og driften av Stortvart gruveområde.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse:



BYGNING 9901948 Øvre Stortvart Bolig/kontor

Kompleks 99139908 Øvre Stortvart



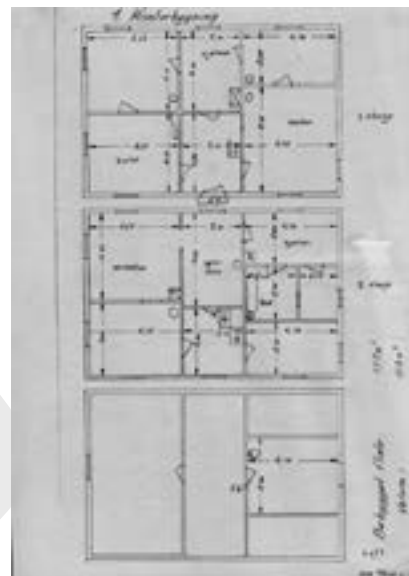
Stigerbolig/kontor Foto: Jon Holm Lillegjelten/Rørosmuseet



Stigerbolig/kontor Foto: Jon Holm Lillegjelten



Stigerbolig/kontor Foto: Jon Holm Lillegjelten

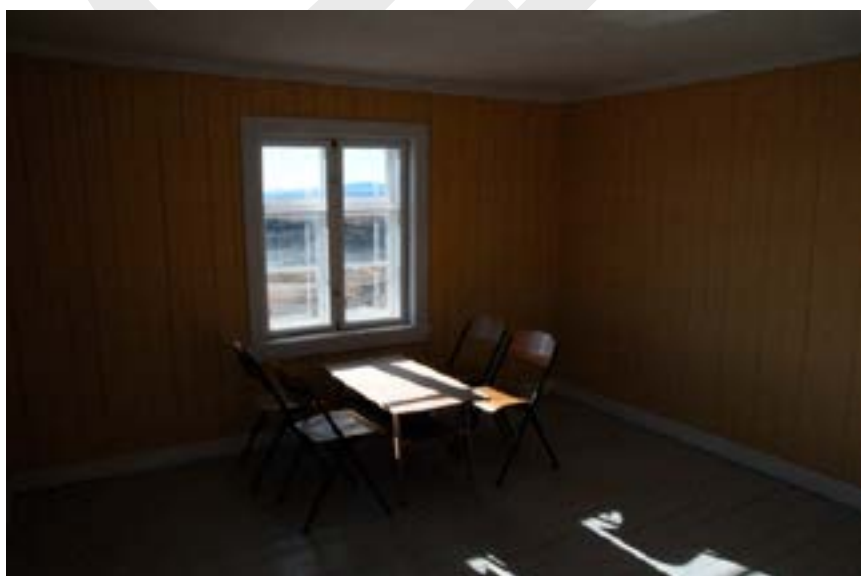


Kontor/Stigerbolig Opphavsrett: H.J.H. Røros kobberværk



BYGNING 9901948 Øvre Storwartz Bolig/kontor

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163918
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1800 - 1825
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Lager
Regulering:	Uregulert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygning murt opp av naturstein med leire/kvabb som fugemasse. Saltak med åser, grunnmurplast og torv. Ett vindu i gavel mot sør, en dør i gavel mot nord. Bygningen har en grunnflate på ca 5x5 meter.

Sammendrag bygningshistorie

Fjøsset ble brukt til oppbevaring av leire. I nyere tid har det vært benyttet til fjøs av en familie som bodde på stedet en kort periode.

Vern

Formål:	Sikre bevaringen av fjøsset som en del av Øvre Storwartz og Storwartzkomplekset.
Begrunnelse:	Fjøsset fremstår i dag som en del av Storwartzkomplekset og er en del av den bygningsmasse som dokumenterer de forskjellige funksjonene knyttet til gruvedriften i området.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn:
Beskrivelse:



BYGNING 9901950 Øvre Storwartz Fjøs

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



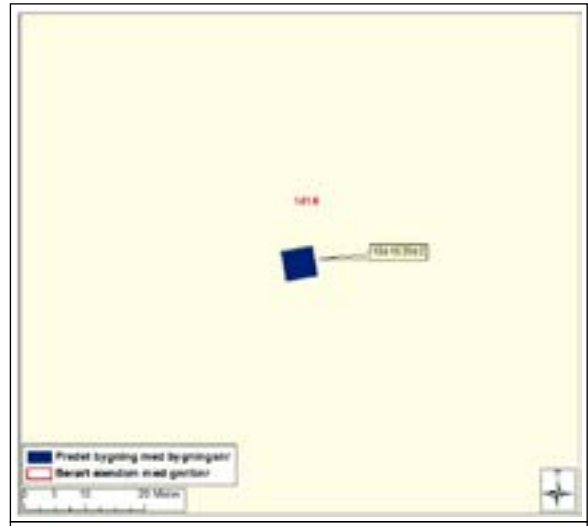
Fjøs, øvre Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten





Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163942
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1900 - 1924
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	Røros Kobberværk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Maskinhus
Regulering:	Uregulert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bindingsverk med stående kledning. Pulttak tekket med bølgeblekk.
På vestre vegg er det påbygd en utedo.
Grunnmur er pillarer av naturstein

Sammendrag bygningshistorie

Bygd først på 1900 tallet som maskinhus for heis i Gammelsjakt. Maskineriet med motor og vinsj står inntakt inne i bygget. Det er usikkert hvor lenge den var i bruk.

Vern

Formål:	Sikre bevaringen av heismaskinhuset som en viktig del av Øvre Stortvart og Stortvartkomplekset.
Begrunnelse:	Heismaskinhuset dokumenterer gruvedriften på Stortvart generelt, og den teknologiske utviklingen som effektiviserte driften spesielt.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør med fast inventar.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Maskinhus
Beskrivelse: Panelt innvendig. Det opprinnelige maskineri med motor og vinsj står inntakt, det er ikke elektrisitet lenger i bygget.



BYGNING 9902878 Øvre Storwartz Heismaskinhus

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



Interior Heismaskinhus Foto: Jon Holm Lillegjelten



Heismaskinhus Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten



Heismaskinhus Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten



Heismaskinhus Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten



Interior Heismaskinhus Foto: Jon Holm Lillegjelten



Heismaskinhus Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163942
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1900 - 1924
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	Røros Kobberværk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Maskinhus
Regulering:	Uregulert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bindingsverk med stående kledning. Pulttak tekket med bølgeblekk. På vestre vegg er det påbygd en utedo. Grunnmur er pillarer av naturstein

Sammendrag bygningshistorie

Bygd først på 1900 tallet som maskinhus for heis i Gammelsjakt. Maskineriet med motor og vinsj står inntakt inne i bygget. Det er usikkert hvor lenge den var i bruk.

Vern

Formål:	Sikre bevaringen av heismaskinhuset som en viktig del av Øvre Stortvart og Stortvartkomplekset.
Begrunnelse:	Heismaskinhuset dokumenterer gruvedriften på Stortvart generelt, og den teknologiske utviklingen som effektiviserte driften spesielt.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør med fast inventar.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Maskinhus
Beskrivelse: Panelt innvendig. Det opprinnelige maskineri med motor og vinsj står inntakt, det er ikke elektrisitet lenger i bygget.



BYGNING 9902878 Øvre Storwartz Heismaskinhus

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



Interior Heismaskinhus Foto: Jon Holm Lillegjelten



Heismaskinhus Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten



Heismaskinhus Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten



Heismaskinhus Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten



Interior Heismaskinhus Foto: Jon Holm Lillegjelten



Heismaskinhus Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9901953 Øvre Stortvart Litjstallen

Kompleks 99139908 Øvre Stortvart

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksanstikvaren
GAB nr:	184163845
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1900 - 1924
Byggherre:	Røros Kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Uthus/skjul
Regulering:	Uregulert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Enetasjes bygning; en del i loft og en del i bordkledd bindingsverk. Selve stallen lå i den laftede delen. Lafta røste med saltak/åstak. Torv på grunnmurplatt. Never langs rafta.

Sammendrag bygningshistorie

Antagelig oppført engang mellom 1900 og 1920. Restaurert i 1989-90 og i 1995 ble det spunset en del i veggømmeret og tilbygd en ny utedo.

Opprinnelig ble bygningen brukt til stall med plass for fire hester.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av Litjstallen som en del av Øvre Stortvart og det samlede Stortvartkompleks.
Begrunnelse:	Litjstallen virker som dokumentasjon på den viktige del av gruvedriften, som knytter seg til bruk av gruvehester.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr:
Interiørnavn:
Beskrivelse: Litjstallen består av et forrom og selve stallen som er en laftet tømmerkasse.



BYGNING 9901953 Øvre Storwartz Litjstallen

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



Fra bindingsverkdelen dør til stall.



Restaurering (2010).



Litjstallen Foto: Jon Holm Lillegjelten



retaurering (2012).



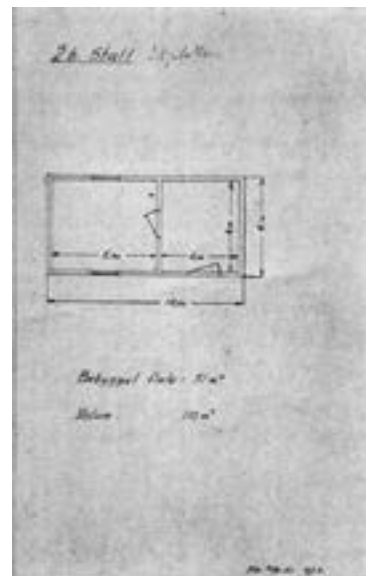
Stallen. Under restaurering (2010).

BYGNING 9901953 Øvre Storwartz Litjstallen

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



Litjstallen Øvre Storwartz (2009). Foto: Jon Holm Lillegjelten



Litjstallen Opphavsrett: H.J.H. Røros Kobberværk



Tømmervegg og ny taktro.



Litjstallen øvre Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjelten



Ny tømmervegg med innlagt husmose.



Bygningen etter restaurering, 2012. Vinduer er restaurert og omramming kopiert/tilbakeført (2011). Foto: M.Oftedal, Forsvarsbygg.

BYGNING 9902877 Øvre Storwartz Sjakta

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	300188289
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1959 - 1961
Byggherre:	Røros Kobberværk
Arkitekt:	Røros Kobberværk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Teknisk diverse
Regulering:	Uregulert: null
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygning over sjakta i bindingsverkskonstruksjon med stående kledning. En del med saltak og en del med pulttak tekket med papp og papp. Innvendig går det en trapp ca 10 meter nedover sjakta.

Sammendrag bygningshistorie

Bygd ca 1960 over ei sjakt som ble drevet ned til en sinkforekomst. Det ble aldri noen drift i gruva pga at prisene på sink falt dramatisk før sjakta var ferdig. Den siste sjakta i Storwartzfeltet ble aldri tatt i bruk.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Øvre Storwartz og hele Storwartzkomplekset.
Begrunnelse:	Sjakta forteller historien om kobberværkets satsing på sinkutvinning. Sinkutvinningen ble dog aldri igangsatt. Sjakta dokumenterer historie om kobberværkets virksomhet og satsinger gjennom tidene.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



Sjakthus Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9902877 Øvre Storwartz Sjakta

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



BYGNING 9901951 Øvre Storzartz Smie

Kompleks 99139908 Øvre Storzartz

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163853
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1820 - 1827
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Smie
Regulering:	Uregulert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Murbygning av naturstein, murt med dobbel vange og leirmørtel som fugemateriale. Saltak med åser, tekket med torv på platon grunnmurplast. Det er en stor steinmurt pipe i forbindelse med smieavlen.

Sammendrag bygningshistorie

Smie er bygget mellom 1801 og 1827. I 1801 brant de fleste bygninger ned og ble straks bygget opp igjen. Bygningen ble brukt som smie og verksted så lenge det var drift i Storzartzfeltet. I 1985-91 ble bygningen restaurert. I 2008 ble det også gjort endel utvendige arbeider med murverket og delvis omlegging av torvtaket.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Øvre Storzartz og hele Storzartzkomplekset.
Begrunnelse:	Smie fungerer som dokumentasjon på gruvedriften i Storzartzfeltet fra begynnelsen av 1800-tallet og frem til driften ble avsluttet.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning



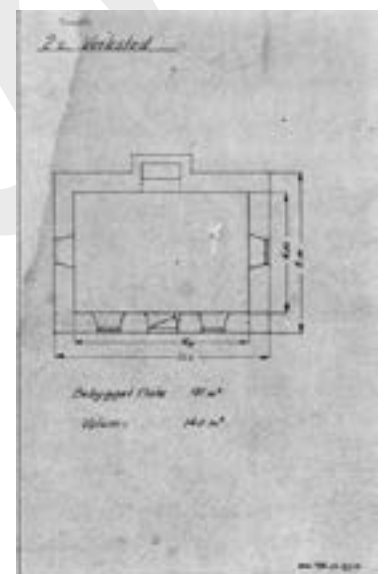
Smie øvre Storzartz Foto: Jon Holm Lillegjelten

BYGNING 9901951 Øvre Storwartz Smie

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



Smie øvre Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjellen



Smie/verksted Øvre Storwartz Opphavsrett:
H.J.H. Røros Kobberværk



Smie øvre Storwartz Foto: Jon Holm Lillegjellen

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	Riksantikvaren
GAB nr:	184163896
Gnr/bnr:	141/6
Oppført:	1800 - 1827
Byggherre:	Røros kobberverk
Arkitekt:	Røros Kobberverk
Opprinnelig funksjon:	Industri/ fremstilling/produksjon
Nåværende funksjon:	Kultur/Sport
Bygningsart:	Fjøs/stall
Regulering:	Uregulert: null
Vernestatus:	Administrativt fredet - registrert i Fortidsminneforeningens årbøker 1933 og 1934.



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Bygning i en etasje, murt av naturstein med leirmørtel som fugemateriale. Murt med dobbel vange (kistemur). Røster i bindingsverk med stående kledning. Kjørebri i røstet med høylen innenfor. Saltak tekket med platon knotteplast og torv. To rom innvendig, delevegg på tvers av møneretning.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen er bygd før 1827 som stall for gruvehestene. Det er høyrom over med kjørebri i røstet. Synlige fundamenter i bakken viser at bygningen har vært 5-6 meter lenger mot nordøst. På langveggen mot nordvest er det en igjenmurt døråpning.

Bygningshistorikk

1827	1827	Bygningen blir oppført.
1827	1950	Brukt som stall for gruvehestene i den første perioden. Senere var det elektrisk lager og materiallager.
1985	1985	Sikring av tak
1989	1990	Bygningen ble restaurert, den hadde store skader.

Vern

Formål:	Sikre bevaring av bygningen som en del av Øvre Stortartz og hele Stortartzkomplekset.
Begrunnelse:	Storstallen virker som dokumentasjon på den viktige del av gruvedriften, som knytter seg til bruk av gruvehester.
Omfang:	Hele bygningen eksteriør og interiør.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1
Interiørnavn: Øvre etasje
Beskrivelse:



Interiørnr: 2
Interiørnavn: Underetasje
Beskrivelse:



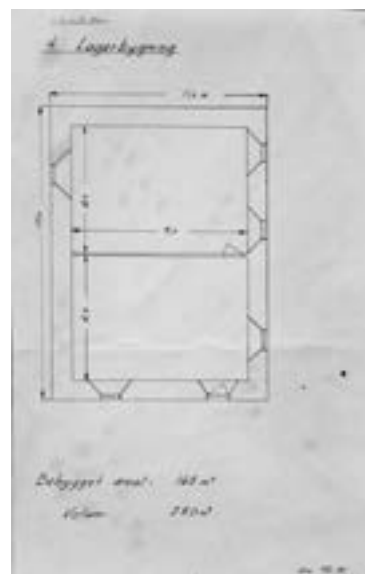
BYGNING 9901949 Øvre Storwartz Storstallen

Kompleks 99139908 Øvre Storwartz



BYGNING 9901949 Øvre Stortartz Storstallen

Kompleks 99139908 Øvre Stortartz

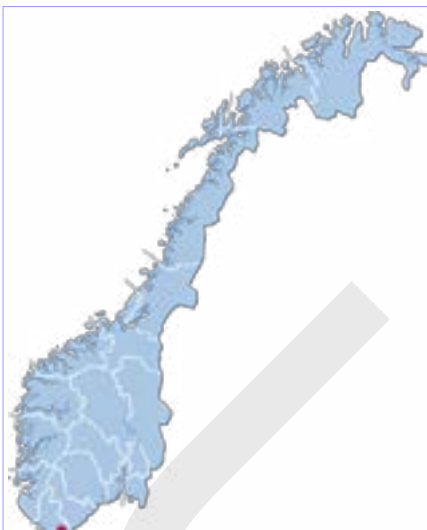


Storstallen Opphavsrett: H.J.H. Røros
Kobberverk

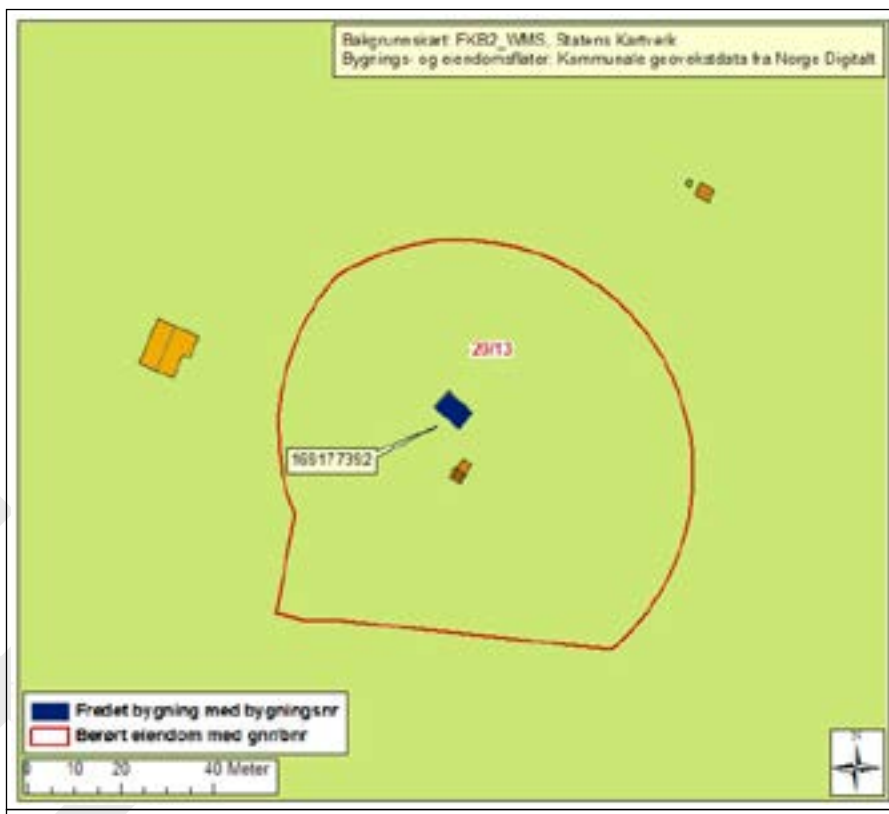


Merket "Absalon"




Bygnings- og eiendomsdata

Fylke: Vest-Agder
 Kommune: 1018/Søgne
 Opprinnelig funksjon: Kystmeldehytte
 Nåværende funksjon: Ukjent
 Foreslått vernekategori:
 Totalt antall bygg: 3


Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
9903176	Kystvakthytte	1897 - 1897	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør	169177392	20/13

Vern kompleks

Formål: Formålet er å verne en militær vakthytte fra 1900. Vakthyttens opprinnelige arkitektoniske utforming, materialbruk og detaljer i interiøret og eksteriør skal ivaretas.

Begrunnelse: Vern av vakthytten på Høgevarden dokumenterer en tusenårig tradisjon med vakt og varsling på dette stedet. Hytten viser hvordan man løste denne oppgaven i forbindelse med opprustningen før 1905. Kystvakthytene er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet.

Omfang: Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør med fast inventar.

Beskrivelse kulturmiljø

Årosveten ligger på fastlandet innefor Ny - Hellesund med utsikt til Søgne skjærgård. Selve hytta ligger noen få meter fra toppen (73 m.o.h) og miljøet rundt er preget av relativt tett skog. Årosveten er lett tilgjengelig fra bilvei og er blitt et populært utfartssted i kommunen.

Eiendomshistorikk

Årosveten har som navnet tilser vært i bruk som vete og har en lang historie som utsikts/varslings punkt.

Årosveten er en av flere svært like kystmeldehytter langs sørlandskysten, hvor blant andre Høgevarden og Sotåsen også inngår. Årosveten var tidlig på 1900-tallet en vakt- og signalstasjon tilknyttet Kristiansand festning, og byggingen av hytta i 1897 må sees i sammenheng med utbyggingen av festningen, og kystvaktsystemet som ble utbygget i forbindelse med den militære opprustningen før 1905. Forsvaret inngikk kontrakt med lokalbefolkningen på stedet om vakthold i beredskapssituasjoner. Meldinger ble gitt med kurer/ordonans, etter hvert også med enkle radiosett og telefon.

Den 22. juni 1999 overtok Staten ved Direktoratet for Naturforvaltning eierskapet for Årosveten. Videre ble det inngått en avtale mellom Fylkesmannen i Vest-Agder og Søgne kommune 21. oktober 1999 hvor kommunen påtok seg disponerings- og forvaltningsansvaret for hytta.

Verneverdige bygg

Byggnr: 9903176
 GAB nr: 169177392
 Navn: Kystvakthytte
 Oppført: 1897 - 1897





Utkikkstårnet Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Utedoen Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Hytta sett fra sør- øst. Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	DIREKTORATET FOR NATURVERN
GAB nr:	169177392
Gnr/bnr:	20/13
Oppført:	1897 - 1897
Byggherre:	Forsvaret
Arkitekt:	Ukjent
Opprinnelig funksjon:	Forsvar
Nåværende funksjon:	Funksjon uspesifisert
Bygningsart:	Vaktbygning
Regulering:	Regulert: Kommuneplanens arealdel av 20.06.95 - landbruks-, natur- og fritidsområde med sterke friluftsinnteresser
Vernestatus:	



Sammendrag bygningsbeskrivelse

Hytten er oppført etter typetegninger i panelt bindingsverk med noe utstikkende tak og enkle sveitserstilskryst i hver av gavlene. Den er delt i to rom, en gang på enden av huset og et vaktrom med køyer og en sammenhengende vindusrekke langs endeveggen og rundt hjørnet av rommet. Vindusrekken fremstår som et smalt vindusbånd plassert litt høyt oppe på veggen. Disse fortsetter rundt hjørnene, noe som gir bygningene et preg av utkikkstårn. Vinduene er dekket med skodder når de ikke er i bruk. På Årosveten og Høgevarden er det på den ene langveggen ført opp pipestokk og pipe til innvendig ildsted. Ved Årosveten er det i tillegg et steinmurt utsiktstårn med vaktrom bygget under 2. verdenskrig like ved hytten.

Innvendig er hytten delt opp i to rom, et sove- / oppholdsrom og en gang/kjøkkenkrok. I sove- / oppholdsrommet er det fire køyer. Disse var opprinnelig 75 cm x 180cm, men er på et tidspunkt utvidet til å være 2 meter lange. I gangen/kjøkkenkroken er det også inngangsdør.

Hytta måler utvendig 605 x 354 cm. Innvendig er sove- / oppholdsrommet 423 x 354 cm og inngang/kjøkkenet er 131 x 234 cm.

Vern

Formål:	Formålet er å verne en militær vakthytte fra 1900. Vakthyttens opprinnelige arkitektoniske utforming, materialbruk og detaljer i interiøret og eksteriør skal ivaretas.
Begrunnelse:	Vern av vakthytten på Høgevarden dokumenterer en tusenårig tradisjon med vakt og varsling på dette stedet. Hytten viser hvordan man løste denne oppgaven i forbindelse med opprustningen før 1905. Kystvakthytterne er historisk interessante som vitnesbyrd om den militære opprustningen i Norge i forkant av unionsoppløsningen i 1905. I tillegg har de militærhistorisk interesse som en del av meldetjenesten langs kysten i hele første halvdel av 1900-tallet.
Omfang:	Vernet omfatter bygningens eksteriør og interiør med fast inventar.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

Interiør

Interiørnr: 1

Interiørnavn: Interiør

Beskrivelse: Hytten er delt inn i to rom. Et oppholdsrom med fire køyer og en gang/kjøkkenkrok mot ene endeveggen. Bildene av interiøret er tatt i oktober 2009, rett etter at hytta var utsatt for hærverk.



BYGNING 9903176 Kystvakthytte

Kompleks 14120 ÅROSVETEN



Interiør Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Hytta har innlagt strøm. Sett fra det nordligste hjørnet. Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Rett innefor inngangdøra er det en liten kjøkkenkrok
Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Hytta sett fra sør- øst. Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Interiør med køyer Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Hytta sett fra nord- sør Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Interiør: Køyer og dør ut til kjøkkenkrok Foto: Kenneth Harbak/ Søgne kommune



Hytta sett fra øst. Foto: Pål Alfred Larsen. Opphavsrett: Fylkesmannen i Vest-Agder.

Utgitt av: Miljøverndepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Publikasjonskode: ?

ISBN ?

Design: Melkeveien Designkontor AS

Alle foto: Eirik T. Bøe, Miljøverndepartementet

